

Godina XVIII
Ponedjeljak, 15. decembra/prosinca 2014. godine

Број/Број
96

Година XVIII
Понедељак, 15. децембра 2014. године

ISSN 1512-7486 - bosanski jezik
ISSN 1512-7494 - hrvatski jezik
ISSN 1512-7508 - srpski jezik

**VIJEĆE MINISTARA
BOSNE I HERCEGOVINE**

1435

Na osnovu člana 17. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08), Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 110. sjednici održanoj 23. oktobra 2014. godine, donijelo je

**ODLUKU
O USVAJANJU STRATEŠKE PLATFORME RAZVOJA
OBRAZOVANJA ODRASLIH U KONTEKSTU
CJELOŽIVOTNOG UČENJA U BOSNI I HERCEGOVINI,
ZA PERIOD 2014.-2020.**

Član 1.

(Predmet Odluke)

- (1) Ovom odlukom usvaja se Strateška platforma razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u Bosni i Hercegovini, za period 2014.-2020. (u daljem tekstu: *Strateška platforma*).
- (2) Strateška platforma je sastavni dio ove odluke.

Član 2.

(Sadržaj i primjena Odluke)

- (1) Strateška platforma usvojena ovom odlukom predstavlja pravni okvir i osnov za djelovanje i saradnju nadležnih organa, institucija, organizacija i pojedinaca na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini, na planu usvajanja i pune implementacije neophodnih strateških i/ili drugih razvojnih dokumenata o i u vezi s obrazovanjem odraslih.
- (2) Strateškom platformom se utvrđuju globalni pravci razvoja obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini, za period 2014.-2020. godina, kao zajednička platforma za razvoj savremenih politika obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini, zasnovanih na konceptu cjeloživotnog učenja.

- (3) Strateška platforma uspostavlja osnovu za sistemski međusektorski pristup strateškom planiranju razvoja obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini i inicira neophodne reformske procese u ovoj oblasti koji treba da doprinesu većoj konkurentnosti na tržištu znanja i rada, povećanoj mobilnosti i profesionalnoj fleksibilnosti pojedinca, te društveno-ekonomskoj revitalizaciji.

Član 3.

(Stupanje na snagu)

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

VM broj 187/14
23. oktobra 2014. godine
Sarajevo

Predsjedavajući
Vijeća ministara BiH
Vjekoslav Bevanda, s. r.

**STRATEŠKA PLATFORMA
RAZVOJA OBRAZOVANJA ODRASLIH U KONTEKSTU
CJELOŽIVOTNOG UČENJA U BOSNI I HERCEGOVINI
ZA PERIOD 2014.-2020.**

KORIŠTENJA TERMINOLOGIJA I DEFINICIJE

TERMIN	DEFINICIJA
Strategija	Skup pravila, principa i zakona, koji se koriste u donošenju dugoročnih upravljačkih akcija u funkciji sistema na koji se odnosi. Također označava metodiku aktivnosti pojedinca ili grupe koja treba da osigura što racionalnije ostvarivanje postavljenih ciljeva.
Platforma	Osnova nečega, polazna točka, misao ili pobuda kao pokretač i osnova za neku aktivnost ili djelatnost
Obrazovanje	Pedagoški proces u funkciji obogaćivanja ljudske spoznaje. Obuhvaća usvajanje određenog sistema znanja, formiranja praktičnih umijeća i navika kao pretpostavke i temelja razvika; spoznajnih snaga i sposobnosti; oblikovanje naučnog pogleda na svijet; povezivanje znanja s praktičnom, profesionalnom i bilo kojom drugom djelatnošću (<i>Pedagoška enciklopedija 2</i>).

Odrasli	Osoba koja ima više od 15 godina života a koja nije završila osnovnu školu, odnosno osoba starija od 18 godina života koja se obrazuje.
Obrazovanje odraslih	Cijeli skup procesa učenja, formalnih i ostalih u kojem odrasle osobe (u skladu s definicijom odrasle osobe u društvima kojima pripadaju) razvijaju svoje sposobnosti, obogaćuju svoje znanje i unapređuju svoje tehničke ili profesionalne kvalifikacije ili ih preusmjeravaju da bi zadovoljile svoje potrebe ili potrebe svojih društava (<i>UNESCO</i>).
Formalno obrazovanje	Učenje usmjereno od strane nastavnika ili instruktora koje se stječe u obrazovnim ustanovama, a prema nastavnim planovima i programima odobrenim od nadležnih obrazovnih vlasti (<i>OKO BiH</i>).
Neformalno obrazovanje	Organiziran proces učenja i obrazovanja usmjeren ka usavršavanju, specijalizaciji i dopunjavanju znanja, vještina i sposobnosti prema posebnim programima koje izvede organizatori obrazovanja (redovne škole, centri za obuku, kompanije, agencije i slično) - <i>OKO BiH</i> .
Informalno učenje	Neplanirano učenje i sticanje znanja kroz svakodnevne aktivnosti (<i>OKO BiH</i>).
Cjeloživotno učenje	Sveukupna aktivnost učenja tokom života, a s ciljem unapređenja znanja, vještina i kompetencija unutar osobne i građanske, te društvene perspektive i/ili perspektive zaposlenja; obuhvaća učenje u svim životnim razdobljima (od rane mladosti do starosti) i u svim oblicima u kojima se ostvaruje (formalno, neformalno i informalno), pri čemu se učenje shvaća kao kontinuirani proces u kojem su rezultati i motiviranost pojedinca u određenom životnom periodu uvjetovani znanjem, navikama i iskustvima učenja stečenim u mladoj životnoj dobi; četiri su osnovna, međusobno povezana cilja koja se vezuju uz cjeloživotno učenje: osobno zadovoljstvo i razvoj pojedinca, aktivno građanstvo, društvena uključenost i zapošljivost.

I. UVOD

U posljednja dva desetljeća razvoj bosanskohercegovačkog društva pod snažnim je utjecajem privredne internacionalizacije, proizvodno-tehničke globalizacije i nagle informatizacije društva u cjelini. Brojne tranzicijske promjene otvaraju nove mogućnosti u komunikaciji, zapošljavanju i aktivnijem sudjelovanju pojedinaca u društvenom životu.

S obzirom na trenutno nesigurnu ekonomsku klimu u BiH, investiranje u razvoj ljudskih potencijala postaje tim značajnije jer obrazovanje može uspostaviti ravnotežu između razvitka pojedinca i razvoja društva, materijalnih i duhovnih potreba te tehnologije i vrijednosnog sistema. Stoga je danas više nego ikada potrebno da građani stječu znanja vještine i kompetencije kako bi se pripremili za izazove proklamiranog "društva znanja".

Prihvatanje koncepta cjeloživotnog učenja, kao jedne od temeljnih komponenti socijalnog modela društva, postaje nužnost u pripremi građana za proaktivno djelovanje, jer ono integrira sve vidove obrazovanja/učenja i omogućava svekoliki razvitak pojedinca.

1. OBRAZOVANJE ODRASLIH U KONTEKSTU CJELOŽIVOTOG UČENJA

Obrazovanje je otvoren i dinamičan sistem koji se stalno mijenja i nadograđuje u skladu s ekonomskim, tehnološkim i znanstvenim razvojem društva te kulturološkim i drugim promjenama koje se događaju kako na lokalnom i regionalnom, tako i na globalnom planu. U traganju za odgovorima na pitanje kako obrazovanje usaglasiti sa zahtjevima modernog društva, razvili su se globalni koncepti obrazovanja pod različitim nazivima kao što su: "društvo koje uči", "društvo znanja", "društvo i ekonomija utemeljena na znanju".

Proces učenja tokom cijeloga života nameće građanima svih starosnih dobi potrebu sticanja novih i unapređenja već stečenih znanja, vještina i kompetencija. Cjeloživotno učenje najbolji je odgovor na zamjenu koncepta doživotnog radnog mjesta konceptom doživotno potrebnog znanja, vještina i kompetencija. Promjena koncepta uvjetovana je svakodnevnim

povećanjem novog znanja i sve bržim zastarjevanjem postojećeg znanja, vještina i kompetencija ali i potrebom prilagođavanja postojećih nespecifičnih znanja, vještina i kompetencija zahtjevima izmijenjenih radnih mjesta koja donosi globalnu privredu.

Stoga cjeloživotno učenje ima ključnu ulogu za razvoj i koordiniranje strategije zapošljavanja i promoviranje radne snage koja je vješta, obučena i prilagodljiva sve zahtjevnijem tržištu radne snage. Na ovaj način učenje kroz cijeli život postaje mnogo više od ekonomskog pitanja jer viši nivo obrazovanja i kontinuiranog učenja, koje je dostupno svima, predstavljaju bitan preduvjet za reduciranje nejednakosti i preveniranje marginalizacije pojedinca ili grupe. U tom procesu prožimaju se četiri cilja i to: osobno ispunjenje, aktivno građanstvo, socijalna uključenost (kohezija) i sposobnost zapošljavanja (prilagodljivost).

Cjeloživotno učenje, kao dio vizije društva utemeljenog na znanju i konceptualni okvir svih vidova obrazovanja, uključuje i komponentu obrazovanja odraslih kao sveukupne aktivnost učenja tokom života, a s ciljem unapređenja znanja, vještina i kompetencija unutar osobne i građanske, te društvene perspektive i/ili perspektive zaposlenja. Ono obuhvaća učenje u svim životnim razdobljima (od rane mladosti do starosti) i u svim oblicima u kojima se ostvaruje (formalno, neformalno i informalno), pri čemu se učenje shvaća kao kontinuirani proces u kojem su rezultati i motiviranost pojedinca u određenom životnom periodu uvjetovani znanjem, navikama i iskustvima učenja stečenim u mladoj životnoj dobi. Četiri su osnovna, međusobno povezana cilja koja se vezuju uz cjeloživotno učenje: osobno zadovoljstvo i razvoj pojedinca, aktivno građanstvo, društvena uključenost i zapošljivost.

Od 90-tih godina, evropske politike obrazovanja odraslih definiraju se samo unutar koncepcije cjeloživotnog učenja, a obrazovanje odraslih postaje najdinamičniji segment obrazovnih sistema u Evropi i svijetu. Stoga je nužno osmisliti i implementirati strategije obrazovanja odraslih na svim nivoima vlasti u BiH.

2. POLAZNE OSNOVE ZA IZRADU STRATEŠKE PLATFORME

Kao polazne osnove za izradu Strateške platforme korišteni su brojni međunarodni i evropski dokumenti te strategije razvoja i zakonodavna regulativa na različitim nivoima vlasti u BiH vodeći računa o institucionalnim strukturama i njihovim nadležnostima uvažavajući pritom utvrđene principe i svrhu njezine izrade.

2.1. STRATEGIJE RAZVOJA I ZAKONODAVNA REGULATIVA

Cjeloživotno učenje i obrazovanje odraslih u BiH determinirano je "dvostrukim" strateškim okvirom: prvim - "vanjskim", koji predstavljaju potpisani i za BiH obavezujući međunarodni i EU dokumenti i drugi - "unutrašnji", koji čine razvojni dokumenti različitih društvenih sektora na različitim nivoima vlasti u BiH.

Međunarodni i evropski kontekst cjeloživotnog učenja odnosi se na brojna strateška dokumenta (Aneks I.) koji prepoznaju međunarodnu i evropsku dimenziju obrazovanja i iniciraju dublje reformske procese, dajući globalne smjernice za buduće politike razvoja obrazovanja odraslih u BiH utemeljene na konceptu cjeloživotnog učenja.

Strateški pravci razvoja obrazovanja u Bosni i Hercegovini sa planom implementiranja 2008.-2015. preciziraju da "Bosna i Hercegovina teži izgraditi društvo utemeljeno na znanju, istovremeno omogućavajući i razvoj

punih potencijala svakog pojedinca."¹ Politike - smjernice i ključni razvojni ciljevi za obrazovanje odraslih uglavnom su uključeni u postojeće strategije obrazovnog sektora (Aneks II.) jer posebnih strategija cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih nema ni na jednom nivou vlasti u BiH. U ostalim sektorskim politikama, obrazovanje odraslih tretira se kao ključni instrument za prevazilaženje i rješavanje postojećih problema u tim sektorima (Aneks III.).

Zakonodavni okviri obrazovnog sektora u području razvoja obrazovanja odraslih determinirani su obavezama koje je BiH preuzela potpisivanjem međunarodnih ugovora i EU dokumenata. Pored toga navedeni okviri uvjetovani su Ustavom BiH i ustavima entiteta i kantona/županija te Statutom Brčko distrikta BiH, kao okvirima u pogledu osiguranja i zaštite prava na obrazovanje i odgovornosti za kreiranje i provođenje obrazovnih politika.

Na nivou BiH usvojena su četiri okvirna zakona iz oblasti obrazovanja, koji sadrže načelne odredbe o obrazovanju odraslih i Zakon o Agenciji za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje (Aneks IV.). Obrazovanje odraslih regulirano je postojećim zakonima i podzakonskim aktima i ne postoje posebni zakoni koji primarno reguliraju obrazovanje odraslih i cjeloživotno učenje osim u Republici Srpskoj (Zakon o obrazovanju odraslih). Pregled tih zakona sadrži Aneks V.

Pored navedenih zakona, određeni aspekti učenja odraslih uređeni su i zakonima u oblasti rada, zapošljavanja i socijalne politike a njihov prikaz donosi Aneks VI.

2.2. INSTITUCIONALNE STRUKTURE I NADLEŽNOSTI

Na različitim nivoima vlasti uspostavljene su institucionalne strukture odgovorne za formuliranje, upravljanje, koordinaciju i praćenje politika obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u BiH. Institucionalne strukture uključuju organe (tijela) vlasti, stručne ustanove/institucije, organizacije i tijela različitih društvenih sektora, shodno ustavnim i zakonskim odgovornostima pojedinih nivoa vlasti.

2.2.1. Institucionalne strukture i nadležnosti u sektoru obrazovanja

Upravljanje obrazovanjem u BiH provodi se po policentričnom modelu (centralizirano u RS-u i BD BiH, a decentralizirano u FBiH gdje kantoni/županije centralizirano upravljaju obrazovanjem). Punu i nepodijeljenu nadležnost u obrazovanju imaju RS, deset kantona/županija u FBiH i BD BiH. Svaka od ustavnih jedinica uspostavila je institucije i ustanove za organizaciju i upravljanje obrazovanjem.

2.2.1.1. Institucije i nadležnosti na nivou BiH

Ministarstvo civilnih poslova BiH (MCP) jedina je institucija izvršne vlasti na razini BiH koja u širokoj lepezi nadležnosti ima i obrazovanje. Ono je mjerodavno za obavljanje poslova i izvršavanje zadataka koji su u nadležnosti BiH i koji se odnose na koordinacijske aktivnosti, usklađivanje planova entitetskih vlasti i definiranje strategije na međunarodnom planu u područjima:...(…)...nauke i obrazovanja, rada i zapošljavanja...²

Koordinirajući ulogu MCP provodi putem *Konferencije ministara obrazovanja u BiH* (u daljem tekstu: Konferencija) za koju Sektor za obrazovanje obavlja sve upravne i administrativne poslove. Konferencija je stalno i najviše

savjetodavno tijelo za koordinaciju obrazovanja u BiH, koja svojim mandatom ne zadire u ustavne i zakonske nadležnosti obrazovnih vlasti na svim nivoima.³

Za osiguranje kvaliteta u predtercijarnom odgoju i obrazovanju utemeljena je Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje (APOSO)⁴ Navedena Agencija nadležna je za "uspostavljanje standarda znanja, ocjenjivanje postignutih rezultata i razvoj zajedničke jezgre nastavnih planova i programa u predškolskom, osnovnom i srednjem obrazovanju, i za druge stručne poslove u oblasti standarda znanja i ocjenjivanja kvaliteta koji su određeni posebnim zakonima i drugim propisima."⁵ Pored toga, u skladu s članom 10. Okvirnog zakona o srednjem stručnom obrazovanju i obuci u BiH, Agencija prati standard i kvalitet obrazovanja u okviru srednjeg stručnog obrazovanja, uključujući obrazovanje odraslih.

Okvirnim zakonom o visokom obrazovanju u BiH uspostavljene su dvije institucije u oblasti visokog obrazovanja. *Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta* (AVO) nadležna je, između ostalog, za utvrđivanje, jasnih, transparentnih i pristupačnih kriterija za akreditaciju visokoškolskih ustanova i donošenje normi kojima se određuju minimalni standardi u oblasti visokog obrazovanja, vođenje državnog registra akreditiranih visokoškolskih ustanova u BiH, objavljivanje liste akreditiranih visokoškolskih ustanova u BiH na internet stranici Agencije.⁶

Centar za informiranje i priznavanje dokumenata u oblasti visokog obrazovanja (CIP), nadležan je za informiranje i priznavanje visokoškolskih kvalifikacija u BiH u skladu s Lisabonskom konvencijom o priznavanju visokoškolskih kvalifikacija.

Za provođenje reforme visokog obrazovanja, prema članu 43. Okvirnog zakona o visokom obrazovanju, sporazumom univerziteta/sveučilišta uspostavljena je *Rektorska konferencija/ Rectorski zbor Bosne i Hercegovine*, kao savjetodavno tijelo. Nju čine rektori licenciranih i akreditiranih univerziteta/sveučilišta u BiH. Ona utvrđuje i zastupa njihove zajedničke interese te ostvaruje saradnju s institucijama u oblasti obrazovanja u BiH.

Također, kao savjetodavno tijelo za praćenje i analizu stanja predškolskog, osnovnog i općeg srednjeg obrazovanja uspostavljeno je i *Vijeće za opće obrazovanje u Bosni i Hercegovini*. Predviđeno je osnivanje tripartitnih savjetodavnih vijeća za osiguranje širokog društvenog dijaloga u području stručnog obrazovanja i bolje veze obrazovanja i tržišta rada.

2.2.1.2. Institucije i nadležnosti u Federaciji BiH

U Federaciji BiH, shodno članu III.4.b.) Ustava FBiH federalne jedinice - kantoni/županije imaju sve nadležnosti koje nisu izričito povjerene federalnoj vlasti. Kantoni/županije pored ostalog nadležni su za utvrđivanje obrazovne politike, uključujući donošenje propisa o naobrazbi i osiguranje naobrazbe. U svih deset kantona/županija u FBiH uspostavljena su *kantonalna/ županijska ministarstva prosvjete (obrazovanja)*.

¹ "Službeni glasnik BiH", broj 63/08

² Zakon o ministarstvima i drugim tijelima uprave u BiH, članak 15. stavak 2., alineja 3. ("Službeni glasnik BiH", broj 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09, 103/09, 87/12 i 6/13)

³ "Memorandum o razumijevanju za uspostavljanje Konferencije ministara obrazovanja u BiH", tačka 1. ("Službeni glasnik BiH", broj 19/08)

⁴ Zakon o Agenciji za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje ("Službeni glasnik BiH", broj 88/07)

⁵ Član 4. Zakona o Agenciji za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje ("Službeni glasnik BiH", br. 88/07)

⁶ Član 48. i 49. Okvirnog zakona o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini ("Sl. glasnik BiH", br. 59/07 i 59/09)

⁷ Rješenje o imenovanju članova vijeća za opće obrazovanje u BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 86/11)

Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke na razini FBiH, vrši administrativne, stručne i druge poslove koji se odnose na koordiniranje planiranja i aktivnosti u oblasti obrazovanja.¹

Stručne, razvojne, istraživačke i s njima povezane upravno-administrativne poslove u sektoru obrazovanja u FBiH, vrši *sedam (7) pedagoških zavoda* (šest pedagoških zavoda i jedan Zavod za školstvo), utemeljenih u šest kantona/županija: Unsko-sanskom, Tuzlanskom, Zeničko-dobojskom, Bosansko-podrinjskom, Hercegovačko-neretvanskom (Pedagoški zavod i Zavod za školstvo) i Kantonu Sarajevo. Pedagoški zavodi ustanovljeni su uglavnom za unaprijeđenje odgojno-obrazovnog rada, savjetovanje i vršenje stručno-pedagoškog nadzora nad radom ustanova predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja a ključni zadaci su im razvoj nastavnih planova i programa, uvođenje novih pristupa i metoda u odgojno-obrazovni proces, usavršavanje i obuka nastavnika.

2.2.1.3. Institucije i nadležnosti Republike Srpske

U skladu s članom 68. stavka 1. tačka 12. Ustava, Republika Srpska uređuje i osigurava između ostalog "brigu o djeci i mladeži, naobrazbu, kulturu i zaštitu kulturnih dobara, tjelesnu kulturu." Upravljanje obrazovanjem u ovom entitetu centralizirano je u *Ministarstvu prosvjete i kulture Republike Srpske* koje obavlja upravne i druge stručne poslove koji se odnose na: "sistem predškolskog vaspitanja, osnovnog obrazovanja i vaspitanja, srednjoškolskog i visokog obrazovanja ... (...)... obezbjeđuje cjeloživotno učenje, kreira upisnu politiku u skladu sa potrebama tržišta rada."²

Zavod za obrazovanje odraslih Republike Srpske prva je i za sada jedina institucija ove vrste u BiH. Utemeljen je Zakonom o republičkoj upravi Republike Srpske, kao upravna organizacija u sastavu Ministarstva prosvjete i kulture RS-a. Navedeni Zavod vrši: stručne, analitičke i razvojne poslove u oblasti obrazovanja odraslih; pripremanje, praćenje i razvoj programa obrazovanja odraslih; utvrđivanje kriterije za uspostavu i provođenje programa obrazovanja odraslih; odobravanje posebnih programa obrazovanja; praćenje i vrjednovanje programa; utvrđivanje kvalitete programa, organiziranje i provođenje stručnog usavršavanja nastavnika i predavača; davanje stručnog mišljenja organizatorima obrazovanja odraslih.³

U sastavu Ministarstva prosvjete i kulture RS-a, djeluje i *Republički pedagoški zavod Republike Srpske*, također kao republička upravna organizacija. On "...obavlja stručne i druge poslove koji se odnose na stručne i savjetodavne poslove u praćenju, unapređivanju i razvoju vaspitanja i obrazovanja u predškolskom, osnovnom i srednjem obrazovanju..."⁴

*Agencija za akreditaciju visokoškolskih ustanova Republike Srpske*⁵ utemeljena je kao samostalna, nezavisna i neprofitna organizacija a nadležna je za provođenje postupka akreditacije visokoškolskih ustanova u RS-u, u saradnji s

Agencijom za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta u BiH.

2.2.1.4. Institucije i nadležnosti Brčko distrikta BiH

U Brčko distriktu BiH, shodno članu 8. Statuta⁶ u "mjerodavnosti javnih tijela vlasti u Distriktu" spada i oblast obrazovanja. Pored drugih organa/tijela, javnu upravu čine odjeli/odjeljenja Vlade Distrikta. Šefovi odjela imaju izvršne ovlasti predviđene zakonima Distrikta. *Odjel za obrazovanje Vlade BD BiH* obavlja stručne, administrativne i druge poslove koje se odnose na "provođenje zakona i propisa nadležnih tijela i institucija BiH i distrikta iz oblasti obrazovanja..." U okviru Odjela/Odjeljenja za obrazovanje Vlade Brčko distrikta BiH djeluje i *Pedagoška institucija*, koja je nadležna za vršenje stručno-pedagoškog nadzora i unaprijeđenje odgojno-obrazovne djelatnosti u BD BiH.

2.2.1.5. Institucije/ustanove organizatori obrazovanja odraslih

Obrazovanjem, obukom i osposobljavanjem odraslih, kao redovnom djelatnošću ili onom koja prati redovnu, bave se javne i privatne obrazovne ustanove, druge specijalizirane institucije (radnički univerziteti, centri za stručno obrazovanje i osposobljavanje, auto-škole, škole stranih jezika, škole za računalstvo...), zavodi za zapošljavanje, profesionalna udruženja, nevladine organizacije, penološke ustanove, vjerske institucije, sindikati i dr.

2.2.2. Institucionalna struktura u sektoru rada i zapošljavanja

Ministarstvo civilnih poslova BiH nadležno je za "obavljanje poslova i izvršavanje zadataka koji su u nadležnosti BiH i koji se odnose na utvrđivanje osnovnih principa koordiniranja aktivnosti, usklađivanja planova entitetskih tijela vlasti i definiranje strategije na međunarodnom planu"⁷ u području rada i zapošljavanja.

Agencija za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine je, u skladu s članom 6. Zakona o Agenciji za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine⁸, nadležna za saradnju s nadležnim agencijama, institucijama i međunarodnim organizacijama; ima koordinirajuću ulogu u saradnji sa zavodima za zapošljavanje na nižim nivoima; prati, analizira i istražuje privredna, društvena i druga kretanja, stanje zaposlenosti i nezaposlenosti itd.

Na razini entiteta, u FBiH uspostavljeno je *Federalno ministarstvo rada i socijalne politike*, a u Republici Srpskoj *Ministarstvo rada i boračko-invalidske zaštite*. Oba ministarstva imaju slične odgovornosti koje su vezane za: politike rada i zapošljavanja, strategije, radne odnose, prava po osnovu rada itd. Na nivou kantona/županija također su uspostavljena ministarstva u ovoj oblasti.

U Brčko distriktu BiH nema uspostavljenog posebnog Vladinog odjela za rad, zapošljavanje ili socijalnu zaštitu, već su pitanja iz ove oblasti u nadležnosti različitih odjela.

U skladu s postojećim zakonima o posredovanju u zapošljavanju, javne ustanove - *zavodi za zapošljavanje* uspostavljeni su u oba entiteta (JU Zavod za zapošljavanje Republike Srpske, sa centralnom službom, 6 filijala i 58 biroa; Federalni zavod za zapošljavanje u FBiH s deset

¹ Zakon o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave ("Službene novine Federacije BiH", broj 58/02, 19/03, 38/05, 2/06, 8/06, 61/06 i 48/11)

² Član 19. Zakon o republičkoj upravi Republike Srpske ("Službeni glasnik RS" broj 118/08, 74/10 i 86/10)

³ Član 64. stavak 1. Zakona o republičkoj upravi Republike Srpske ("Službeni glasnik RS" br. 118/08, 74/10 i 86/10)

⁴ Član 50. Zakona o republičkoj upravi Republike Srpske ("Službeni glasnik RS" broj 118/08, 74/10 i 86/10)

⁵ Zakon o visokom obrazovanju ("Službeni glasnik RS", broj 73/10, 19/11 i 84/12)

⁶ Član 8. stav 1. tačka f) Statut Brčko distrikta Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Brčko distrikta BiH", broj 17/08, 39/09 i 2/10)

⁷ Zakon o ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine; članak 15. stav 2., alineja 3. ("Službeni glasnik BiH" br. 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09, 103/09, 87/12 i 6/13)

⁸ Zakon o Agenciji za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 21/03, 43/09)

kantonalih/županijskih javnih službi za zapošljavanje i 79 biroa/podružnica u svakoj općini u FBiH). U Brčko distriktu BiH također je uspostavljen Zavod za zapošljavanje BD BiH.

U skladu s važećim propisima, poslovima posredovanja u zapošljavanju, osim javnih zavoda/službi, mogu se baviti i privatne agencije. U BiH trenutno postoje 23 privatne agencije za posredovanje u zapošljavanju.¹

2.3. PRINCIPI I SVRHA IZRADE STRATEŠKE PLATFORME

U izradi Strateške platforme razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u BiH primjenjivani su sljedeći temeljni principi:

- a) partnerstvo u izradi i postizanje konsenzusa svih pozvanih zainteresiranih strana
- b) "zajedničko vlasništvo" nad strateškim dokumentima i akcijskim planovima
- c) transparentnost postupaka i zajedničko odlučivanje
- d) strateški dokumenti su kombinacija vizije, dugoročnih usmjerenja i prioriteta
- e) stalni nadzir i monitoring te analiza i ažuriranje planova
- f) paradoks dualiteta (strateški dokumenti i akcijski planovi su dinamični i podložni promjenama a s druge strane treba ih u najvećoj mjeri, poštivati i implementirati).

Strateška platforma je namijenjena, prije svega, nadležnim obrazovnim vlastima u BiH kao okvir za izradu strategija razvoja obrazovanja odraslih na entitetskim i kantonalnim/županijskim nivoima, te nivou BDBiH. Pored toga ona može poslužiti za stvaranje povoljnog društvenog ambijenta i temeljnih mehanizama za obrazovanje odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja.

3. METODOLOGIJA IZRADE STRATEŠKE PLATFORME

Postupak izrade Strateške platforme razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u BiH sadrži određen broj faza i koraka koji su međusobno povezani. Izlazni rezultati prethodne faze korišteni su kao ulazni podaci (imputi) za slijedeću fazu i bili su predmetom diskusije i odobravanja radne grupe. Operativna i upravljačka struktura izrade Strateške platforme oblikovana je kako bi osigurala sudjelovanje svih zainteresiranih aktera.

Postupak izrade Strateške platforme provodio se kroz slijedeće faze:

Faza I: Socioekonomski pregled (SEP) na državnom i entitetskom nivou

Faza II: SWOT analiza - alat za identifikaciju komparativnih prednosti

Faza III: Vizija i misija obrazovanja odraslih

Faza IV: Komparativne prednosti i strateške orijentacije

Korak 1: Analiza strategije snaga i prilika ("maxi-maxi" strategija).

Korak 2: Analiza vizije i njezinih vrijednosti te komparativnih prednosti.

Korak 3: Održivosti strateških orijentacija ("push-pull" guraj-vuci analiza).

Korak 4: Određivanje strateških orijentacija prema SWOT matrici

Faza V: Stablo ciljeva (dugoročni, srednjoročni i kratkoročni ciljevi)

Faza VI: Operativni plan - razrada dokumenta (ciljevi, mjere, nositelji i rokovi).

II. DRUŠTVENA KRETANJA U FUNKCIJI OBRAZOVANJA

Obrazovanje odraslih u BiH odvija se u kontekstu društvene tranzicije koja se provodi na dva ključna polja i to demokratizaciji civilnog društva i prijelazu s planske na suvremenu tržišnu ekonomiju. Navedeni procesi teku sporo i mogu se pratiti u više društvenih područja.

1. SAŽETAK EKONOMSKO-SOCIJALNIH PRILIKA U BiH

Globalizacija, promjene u modelima proizvodnje, povećana nezaposlenost i ekonomska nesigurnost poziv su nadležnim vlastima za aktivniju radnu politiku i povećanje investicija u razvoj neophodnih znanja i vještina potrebnih za uključivanje pojedinaca na tržište rada.

Generalno, politike svih nivoa vlasti usmjerene su na unaprijeđenje poslovnog okruženja, ostvarivanje jedinstvenog ekonomskog prostora, olakšavanjem slobodnog kretanja kapitala i ljudi, privlačenje direktnih stranih ulaganja. U tom kontekstu kao bitni čimbenici za razvoj obrazovanja odraslih ističu se: demografski potencijal, privredne prilike, stanje tržišta rada, socijalne i tehničko-tehnološke prilike.

1.1. DEMOGRAFSKI POTENCIJAL

Posljednji zvanični popis stanovništva u BiH obavljen je 1991. godine i prema njemu, BiH je imala 4.354.911 stanovnika. Od tog perioda demografska struktura se značajno izmijenila. Prema procjeni Agencije za statistiku BiH (BHAS), od 30. juna 2011. godina u BiH ima 3.839.737 stanovnika s negativnom stopom prirodnog priraštaja od -0,8.²

Ankete o radnoj snazi (ARS) koja se provodi posljednjih šest godina u BiH osigurava međunarodnu uporedivost podataka u oblasti statistike rada. Ona uključuju podatke o demografskim, obrazovnim, socio-ekonomskim i drugim karakteristikama. Prema posljednjoj anketi iz 2012. godine³, ukupan broj radno sposobnog stanovništva u BiH iznosi 2.566.000. Ukupnu radnu snagu čini 1.131.000 stanovnika, od kojih 814.000 zaposlenih i 317.000 nezaposlenih (od čega 133.000 žena). U ukupnom broju radno sposobnog stanovništva, 1.436.000 predstavljaju neaktivne osobe.

Prosječno produženje života i značajna zastupljenost starijih osoba demografski su podaci bitni za obrazovanje odraslih. Broj nezaposlenih osoba starijih od 55 godina u FBiH je 6,9% a u RS-u 6,5% (tablica 3.).

1.2. PRIVREDNE PRILIKE I TRŽIŠTE RADA

U Izvještaju Evropske komisije o napretku BiH iz 2011. godine⁴, između ostalog navodi se: "...Iako je primjetan trend ekonomskog oporavka, nepotpun proces reformi je prepreka postavljanju temelja za održiv rast u Bosni i Hercegovini, koji bi bio generiran većim uticajem domaćih faktora... (...) Proizvodni kapaciteti i konkurentnost ekonomije su i dalje niski, budući da domaći izvori rasta nisu iskorišteni na odgovarajući način..."

Generalna ocjena o ekonomiji BiH u 2011. godini⁵ kako je to bila veoma teška godina, jer su postignuti samo simbolični pomaci u pozitivnim makroekonomskim kretanjima. BiH je očuvala stabilnost nominalnih ekonomskih indikatora, ali i dalje

² BHAS - Tematski bilten TB 02 "Demografija 2011" str. 4. od 2012. godine

³ BHAS - Anketa o radnoj snazi 2012 - Konačni rezultati, Tematski bilten TB 10, Sarajevo, 2012. god.

⁴ Izvještaj o napretku Bosne i Hercegovine u 2011., Evropska komisija, SEC (2011.) 1206, Brisel, 12.10.2011.

⁵ Agencija za rad i zapošljavanje BiH, Bilten broj 7, mart 2012. godine

¹ Agencija za rad i zapošljavanje BiH - Stručna konferencija Javno-privatno partnerstvo u oblasti zapošljavanja jedan od modela za veću zaposlenost, prosinac 2011.

ostaju negativna kretanja realnih ekonomskih indikatora koji pokazuju probleme u funkcioniranju ekonomije. Raspoloživi pokazatelji za 2012. godinu ukazuju da je "ekonomski oporavak zaustavljen, pod negativnim uticajem pogoršanja vanjskog okruženja."¹

1.2.1. Privredne prilike

Ekonomski oporavak iz 2010. godine, zaustavljen je privrednim recesijskim kretanjem u 2011. i 2012. godini iako postoji blagi rast GDP u odnosu na 2009. godinu (u 2010. g. 0,9% a u 2011. g. 2,4%). Izostajanje napretka u strukturalnim reformama, slaba financijska koordinacija i odsustvo jasne ekonomske strategije usporile su razvoj BiH.

U 2012. godini ekonomski indikatori ukazuju da BiH bilježi stagnaciju kroz očekivani realni ekonomski rast od 0,00 % jer nestaju svi ključni faktori koji su bili pokretač blagog oporavka u 2010. i 2011. godini. Pored pada industrijske proizvodnje od 5,6% u prvih devet mjeseci 2012. godine² na udaru su se našle i ostale ciklične djelatnosti.

Prema Izvještaju Evropske komisije, broj zaposlenih u javnoj upravi u prvih šest mjeseci 2011. godine povećan za 2,1% godišnje a troškovi javne uprave u BiH i dalje su visoki.

Privatni sektor u BiH raste ali još uvijek nije ojačao u mjeri da bi mogao postati glavnim i najvažnijim pokretačem privrednog razvoja kako je to bilo očekivano. Došlo je do zastoja u osnivanju novih preduzeća a siva ekonomija predstavlja veliki i stalan problem.

Nezaposlenost je i dalje veliki i gorući problem u zemlji a stopa nezaposlenosti je i dalje u porastu: "...Prosječna stopa nezaposlenosti je u 2010. godini bila veoma visoka i iznosila 27,2%. Registrirana nezaposlenost u junu 2011. godine dostigla je 43,1% a u decembru 2012. godina iznosila je 44,5%".

1.2.2. Tržište rada

Tržište rada u BiH karakterizira visoka stopa nezaposlenosti, niska stopa aktivnosti i neusklađenost ponude i potražnje za radnom snagom, te niska mobilnost radne snage.³ U decembru 2012. godine broj nezaposlenih osoba veći je za 2,6% u odnosu na isti mjesec 2011. godine. Prema podacima Agencije za rad i zapošljavanje u BiH na dan 31.12.2012. ukupno je bilo 550.574 osobe na evidencijama zavoda i službi zapošljavanja u BiH (Tablica 1.).

¹ Izvještaj o napretku Bosne i Hercegovine u 2012. godini Europska komisija, Brisel, 10.10.2012., str. 24

² Direkcija za ekonomsko planiranje BiH - DEP; Informacija o kretanju makroekonomskih pokazatelja za period januar-septembar 2012. god. str. 4.

³ Centar za politike i upravljanje (CPU) Izvještaj o politikama razvoja ljudskog kapitala u BiH, septembar 2010. godine, str. 18

Tablica broj 1 Nezaposlene osobe prema kvalifikacijskog strukturi BiH/entiteti, stanje na dan 31.12.2012.																		
BiH	Stupanj stručnog obrazovanja																	
	Ukupno		VSS		VSS		SSS		NSS		VKV		KV		PKV		NKV	
Svega	550.574	100,0%	34.407	6,3%	7.561	1,4%	140.478	25,5%	1.851	0,3%	3.685	0,7%	190.998	34,7%	11.204	2,0%	160.390	29,1%
Žene	277.312	100%	22.280	8,0%	4.696	1,7%	83.626	30,2%	1.255	0,4%	480	0,2%	76.773	27,7%	4.372	1,6%	83.830	30,2%
Muškarci	273.262	100,0%	12.127	4,4%	2.865	1,1%	56.852	20,8%	596	0,2%	3.205	1,2%	114.225	41,8%	6.832	2,5%	76.560	28,0%
FBiH	Stupanj stručnog obrazovanja																	
	Ukupno		VSS		VSS		SSS		NSS		VKV		KV		PKV		NKV	
Svega	384.852	100,0%	22.634	5,9%	5.201	1,3%	95.486	24,0%	767	0,2%	2.173	0,6%	131.207	34,1%	8.481	2,2%	118.903	30,9%
Žene	197.642	100,0%	14.995	7,6%	3.352	1,7%	56.861	28,8%	699	0,4%	263	0,1%	53.633	27,1%	2.974	1,5%	64.865	32,8%
Muškarci	187.210	100,0%	7.639	4,1%	1.849	1,0%	38.625	20,6%	68	0,0%	1.910	1,0%	77.574	41,4%	5.507	2,9%	54.038	28,9%
RS	Stupanj stručnog obrazovanja																	
	Ukupno		VSS		VSS		SSS		NSS		VKV		KV		PKV		NKV	
Svega	153.458	100,0%	10.996	7,2%	2.238	1,5%	41.316	26,9%	1.084	0,7%	1.444	0,9%	55.605	36,2%	2.528	1,7%	38.247	24,9%
Žene	73.275	100,0%	6.823	9,3%	1.290	1,8%	24.533	33,5%	556	0,8%	207	0,3%	21.385	29,2%	1.297	1,8%	17.184	23,4%
Muškarci	80.183	100,0%	4.173	5,2%	948	1,2%	16.783	20,9%	528	0,7%	1.237	1,5%	34.220	42,7%	1.231	1,5%	21.063	26,3%
BDBiH	Stupanj stručnog obrazovanja																	
	Ukupno		VSS		VSS		SSS		NSS		VKV		KV		PKV		NKV	
Svega	12.264	100,0%	777	6,3%	122	1,0%	3.676	30,0%	0	0,0%	68	0,6%	4.186	34,1%	195	1,6%	3.240	26,4%
Žene	6.395	100,0%	462	7,2%	54	0,8%	2.232	34,9%	0	0,0%	10	0,2%	1.755	27,4%	101	1,6%	1.781	27,9%
Muškarci	5.869	100,0%	315	5,4%	68	1,2%	1.444	24,6%	0	0,0%	58	1,0%	2.431	41,4%	94	1,6%	1.459	24,8%

Iz tablica 1. može se zaključiti kako je najveći broj evidentirane nezaposlenosti kod osoba s trećim stupnjem obrazovanja (KV 34,69%), te NKV 29,13%. U decembru 2012. godine s evidencija službi zapošljavanja ukupno je brisano 11.283 osobe dok su poslodavci prijavili potrebe za zapošljavanjem samo 2.068 novih radnika. Prema podacima Agencije za statistiku BiH, u decembru 2012. godine, broj zaposlenih u pravnim licima u BiH iznosio je 685.117, od čega je 280.833 žene. Stopa registrirane nezaposlenosti za decembar 2012. godine iznosila je 44,5% i u odnosu na novembar 2012. godine bila je veća za 0,1%.

Unutar FBiH po kantonima/županijama kvalifikacijska struktura nezaposlenih u bazi podataka Federalnog zavoda za zapošljavanje prikazana je u tablici 2.

Tablica broj 2. OBRAZOVNA STRUKTURA NEZAPOSLENIH U FBiH PO KANTONIMA NA DAN 31.12.2012. GOD.											
Stručna sprema	1 USK	2 PK	3 TK	4 ZDK	5 BPK	6 SBK	7 HNK	8 ZHK	9 KS	10 LK	Σ
0-NSS žene	83	0	42	177	1	0	0	15	419	30	767
	80	0	20	166	0	0	0	11	407	15	699
1-NKV žene	18.056	1.780	31.127	21.193	1.433	13.362	6.702	1.407	21.630	2.213	118.903
	8.911	654	16.670	11.554	861	6.182	3.619	767	14.630	1.017	64.865
2-PKV žene	1.637	468	2.040	2.386	48	678	529	156	445	94	8.481
	424	245	674	680	38	250	291	103	221	48	2.974
3-KV žene	13.662	1.781	33.386	27.384	1.090	15.451	11.478	3.832	19.979	3.164	131.207
	5.267	686	13.592	10.922	442	5.541	4.818	1.873	9.077	1.415	53.633
4-SSS žene	8.598	1.265	25.526	14.337	818	8.747	9.065	3.156	21.261	2.713	95.486
	5.066	715	15.317	8.595	472	4.963	5.161	1.869	13.269	1.434	56.861
5-VKV žene	193	13	512	545	21	258	133	29	445	24	2.173
	27	1	57	58	5	13	9	79	5	5	263
6-VSS žene	582	132	544	425	19	836	1.014	504	883	262	5.201
	363	70	337	276	12	536	687	343	572	156	3.352
7-VSS žene	1.923	163	5.112	2.765	207	1.024	2.442	642	7.956	400	22.634
	1.287	81	3.364	1.791	118	601	1.645	429	5.426	253	14.995
UKUPNO žene	44.734	5.602	98.289	69.212	3.637	40.356	31.363	9.741	73.018	8.900	384.852
	21.425	2.452	50.031	34.042	1.948	18.086	16.230	5.404	43.681	4.343	197.642

Što se tiče dobne strukture nezaposlenih osoba na dan 31.12.2012. godine u RS-u i FBiH, prema bazi podataka JU Zavod za zapošljavanje RS-a i Federalnog zavoda za zapošljavanje ona je bila kako je i prikazano u tablici 3.

Tablica broj 3. PREGLED DOBNE STRUKTURE NEZAPOSLENIH OSOBA					
REPUBLIKA SRPSKA			FEDERACIJA BiH		
DOB u godinama	PREGLED STANJA		DOB u godinama	PREGLED STANJA	
	Broj	%		Broj	%
15-18	271	0,2%	15-19	13.249	3,4%
18-20	5.214	3,4%	-	-	-
20-24	14.008	9,1%	20-24	56.335	14,6%
24-27	13.499	8,8%	-	-	-
27-30	13.099	8,5%	25-29	61.526	16,0%
30-35	19.600	12,8%	30-34	49.651	12,9%
35-40	18.951	12,3%	35-39	45.116	11,7%
40-45	18.462	12,0%	40-44	43.610	11,3%
45-50	19.518	12,7%	45-49	42.922	11,2%
50-55	17.159	11,2%	50-54	36.910	9,6%

55-60	10.541	6,9%	55-59	25.119	6,5%
60-65	3.131	2,0%	60 i više	10.414	2,7%
u 65-toj god.	5	0,0%	-	-	-
UKUPNO	153.458	100,0%	UKUPNO	384.852	100,0%

Iz tablice 3. može se vidjeti kako u FBiH ima najviše nezaposlenih u dobi od 25 do 29 godina (16%) te da je u dobi od 20 do 40 godina ukupno 55,2% nezaposlenih. U RS-u je oko 3/5 nezaposlenih u dobi od 30 do 55 godina.

Veliki broj registriranih nezaposlenih osoba često su evidentirani na zavodima za zapošljavanje zbog ostvarenja prava na zdravstveno osiguranje. Prema tablici nezaposlenog stanovništva u BiH: VKV, srednju i osnovnu školu ili manje ima 92,3 % (29% nezaposlenih osoba ima osnovnu školu - NKV ili manje). Kod ovakve obrazovne strukture nezaposlenih treba imati na umu da je opći trend sudjelovanje poslova s visokim obrazovanjem u novim radnim mjestima značajno povećava u odnosu na poslove s nižim kvalifikacijama. Poteškoće na tržištu rada u BiH bit će još veće jer nema strateških politika za ovaj problem.

Nedovoljna uvezanost obrazovnog sistema i tržišta rada dodatno otežava ovaj problem. U BiH se ne proslijeđuju kontinuirane i kvalitetne informacije o ponudi i potražnji radne snage tijelima vlasti odgovornim za kreiranje politike obrazovanja. Kao posljedica toga, po automatizmu se obrazuje dio kadrova koji ne može pronaći posao nego se isti prijavljuju na zavode za zapošljavanje. U slučajevima kada tih nezaposlenih obrazovnih profila ima na nekom od zavoda te osobe nisu u mogućnosti prihvatiti posao zbog nepovoljnih uvjeta zapošljavanja. Stoga se može reći kako mobilnost radne snage unutar BiH gotovo i ne postoji.

Postoji uzročna povezanost općeg nivoa obrazovanja stanovništva i opće produktivnosti privrede. Zbog toga obrazovanje treba prilagoditi potrebama strukture privrede kako ne bi dolazilo do pojava poznatih kao prekomjerno obrazovanje (nastavak obrazovanja određenih kvalifikacijskih profila kojih već ima na evidenciji burze rada i koji na tržištu ne mogu pronaći zaposlenje a izobrazba toga obrazovnog profila još se nastavlja) ili nedovoljno obrazovanje.

Neusklađenost obrazovanja kadrova i njihove potražnje na tržištu rada ima različite implikacije. Ukoliko se obrazuje dio kadrova koji nakon procesa osposobljavanja završavaju na evidenciji zavoda za zapošljavanje, tada se društvena sredstva ne troše racionalno. Na tržištu rada sa slabom mobilnošću radne snage i ograničenim prilagođavanjem, prekomjerna produkcija kadrova koje ne traži tržište rada ne povećava zapošljavanje. Višegodišnja nezaposlenost kadrova koji ne vrše prekvalifikaciju i/ili doškolovanje, dodatni je problem, jer su znanja, vještine i kompetencije stečene obrazovanjem vremenom zastarjela.

Analizom povezanosti potrebnih kadrova za privrednim rastom i raspoloživih ljudskih resursa može se identificirati nedostatak nekih obrazovnih profila. Osim nedostatka kadrova, u preduzećima je prisutan i nedostatak potrebnih vještina: komunikacijske, poznavanje rada na računaru, znanja stranih jezika, te menadžerske i liderske vještine. Navedeni nedostaci uočljivi su i kod osoba koje su završile fakultete.

S druge strane tržište ne potražuje niti je u mogućnosti apsorbirati ono što obrazovanje nudi. Zbog toga kreatori politika u sektorima obrazovanja i tržišta rada nužno trebaju usko surađivati a ključni kriteriji u dizajniranju politike upisa trebaju biti potrebe tržišta rada. Osposobljeni obrazovni profili moraju imati potrebna znanja i vještine koje zahtijeva tržište.

Na ovaj način osigurava se efikasno korištenje društvenih resursa i povećava konkurentnost privrede. Međutim ovo poboljšanje i usklađivanje kvantiteta i kvalitete procesa

obrazovanja neće imati efekte ukoliko se ne uzmu u obzir i politika stvaranja novih radnih mjesta koja će odgovarati znanjima, vještinama i kompetencijama tih obrazovnih profila.

Entitetski zavodi za zapošljavanje prate i analiziraju kretanja na tržištu rada i izrađuju izvještaje i analize trendova. Ovim izvještajima se ne posvećuje dovoljna pažnja prilikom kreiranja politika obrazovanja pa poslodavcima i dalje nedostaju zaposlenici nekih specifičnih kvalifikacija i dio visokokvalificiranih osoba. Jedan dio osoba koje izlaze iz procesa obrazovanja često, iako posjeduju formalno traženu kvalifikaciju, ne posjeduju temeljne vještine potrebne za obavljanje određene djelatnosti. Stoga njihovo zapošljavanje zahtijeva dodatna ulaganja.

Ministarstva obrazovanja i vezane institucije u velikoj mjeri svjesne su problema na tržištu rada zbog nepostojanja izvještaja o potrebama tržišta rada za određenim obrazovnim profilima. Problem dodatno uvjetuje i organizacijska disonanca u FBiH, gdje se politika obrazovanja kreira na nivou kantona/županije dok se politika razvoja tržišta uglavnom kreira na entitetskom, a provodi na lokalnom (kantonalnom/županijskom) nivou.

Institucije u oblasti rada i zapošljavanja također naglašavaju i problem nedostatka informiranosti osoba u procesu obrazovanja koje donose odluku o izboru prilikom nastavka obrazovanja i prelaska iz primarnog u sekundarno ili iz sekundarnog u tercijarno obrazovanje.

1.3. SOCIJALNE PRILIKE

Sprovođenje socijalne i dječje zaštite i osiguranje sredstava u nadležnosti je kantona/županija i općina u FBiH, općina i RS-a te BD BiH. Na sistem socijalne i dječje zaštite treba gledati kao na mjere koje zajednički djeluju na promoviranje društveno uključenog humanog razvoja, smanjenje siromaštva i privredni rast. Bez obzira na različite pristupe socijalna isključenost najčešće se poima kao začarani krug kojeg čine: nezaposlenost (marginalizacija na tržištu rada), siromaštvo i socijalna isključenost.

Ako se socijalna izolacija poima, prije svega, kao isključenost s tržišta rada, onda je obrazovanje jedan od mehanizama socijalnog uključivanja. Ono utiče na uključivanje pojedinca u društveni život kroz obrazovna postignuća, cjeloživotno obrazovanje, socijalizaciju i njegovo osnaživanje za lakše sudjelovanje u plaćenom radu. Obrazovni pojedinci su mobilniji i lakše se prilagođavaju novim okolnostima a socijalno isključene osobe nerijetko se suočavaju s problemom nedostatka znanja, vještina i kompetencija.

Osim nižeg nivoa obrazovanja drugi element socijalne isključenosti je siromaštvo. U socijalnom sektoru koncentrirane su najteže posljedice privrednog stanja u BiH. Porast siromaštva je činjenica koja treba zabrinjavati sve nositelje političkih funkcija. Vjerovatnoća da neko domaćinstvo dođe u kategoriju siromašnih je gotovo tri puta veća ako je nositelj porodice završio/la samo osnovnu školu. Srednjoškolski nivo obrazovanja nositelja porodice pruža neke garancije da će njegovo domaćinstvo izbjeći pad u siromaštvo.

Stoga se poboljšanje obrazovanja nameće kao temeljni instrument dugoročnog suzbijanja siromaštva i razvoja društva. Općenito rečeno, što je viši nivo obrazovanja, pojedinca ili domaćinstva u cjelosti, to je manja vjerovatnoća da će oni biti nezaposleni, a samim tim i pasti u kategoriju siromašnih. Od svih faktora koji povećavaju rizik siromaštva, nivo obrazovanja pojedinačno je najznačajniji.

1.4. TEHNIČKO-TEHNOLOŠKE PRILIKE

Brze i sveobuhvatne promjene u prirodi i sadržaju rada jedno su od suštinskih obilježja tehničko-tehnološkog razvoja društva u BiH. U novom društvu suština tradicionalnog radnika mijenja svoj sadržaj uz stalno rađanje novih zanimanja. Obrada informacija zauzima sve više mjesta u odnosu na fizičko izvršavanje zadataka. Ovakav razvoj nužno podstiče potrebu za znanjem i vještinama koje zaposleni stižu i izvan formalnog obrazovanja. U takvim uvjetima preduzeća neizbježno dobivaju drugačiju ulogu jer postaju značajni faktori obrazovanja i razvoja zaposlenika. Njihova orijentacija na razvijanje obrazovnih programa utemeljena je na spoznaji da školski sistem u dovoljnoj mjeri ne zadovoljava obrazovne potrebe zaposlenika.

Trenutno stanje tehničko-tehnološke razvijenosti BiH najbolje se ogleda u činjenici da je porijeklo opreme u postojećoj tehnici i tehnologiji uglavnom iz zapadnih industrijskih zemalja (80%), a svega 10% instalirane opreme je iz domaćih izvora. Orijentacija na strojeve, procese i proizvodne sisteme bila je bez dovoljnog sudjelovanja informacijske tehnologije čime je zaostatak za razvijenim zemljama evidentan. Tehnološko zaostajanje ogleda se i u povećanoj potrošnji u procesu proizvodnje što implicira nekonkurentnost cijena proizvoda.

BiH mora razviti više razine tehnoloških sposobnosti i pokazati veću fleksibilnost kako bi uspjela u sve zahtjevnijem globalnom okruženju. Transfer tehnologija može se ostvariti putem direktnih stranih ulaganja; kupovinom licence; tehničkom pomoći; uvozom tehnologija; kopiranjem ili obrazovanjem u inozemstvu.

Nove tehnologije zahtijevaju nove vještine za ovladavanje tehničkim promjenama, pa prema tome i institucionalnu sposobnost za nadgradnju postojećih vještina. Za korištenje novih znanja neophodno je kvalitetnije obrazovanje, brojne tehničke vještine, kao i niz institucija, agencija i mreža koje će omogućiti efikasno korištenje postojećih znanja.

2. PREGLED STANJA U OBLASTI OBRAZOVANJA ODRASLIH

Obrazovanje odraslih u BiH normativno se pozicionira uglavnom u okviru formalnog školskog sistema, čime se prilično ograničava dostupnost obrazovanja, kao i raznolikost obrazovne ponude za odrasle. Novog pristupa obrazovanju odraslih, utemeljenom na zajedničkim evropskim načelima i ciljevima te vlastitim vrijednostima i iskustvu uglavnom nije bilo do 2009. godine u BiH. Prve akcije u tom smislu događaju se u Republici Srpskoj.

Jasno je da odrasli u BiH predstavljaju veliki, međutim još uvijek nedovoljno prepoznat i aktiviran potencijal. Slaba fokusiranost različitih sektorskih politika i gotovo zanemariva ulaganja u razvoj odraslih kroz njihovo odgovarajuće obrazovanje tokom cijelog radnog vijeka, ukazuju na ozbiljni nedostatak razumijevanja važnosti i uloge ovog segmenta u tranziciji bosanskohercegovačkog društva u cjelini.

U okviru procjene napretka BiH u procesu pristupanja EU za 2011. godinu, Evropska komisija se u Izvještaju¹ na određeni način referira i na stanje obrazovanja odraslih. Ona konstatira da je "Saradnja između sektora obrazovanja i poslodavaca još uvijek slaba, a informisanost o obučenosti ljudskog kapitala je i dalje mala. Ukupno gledano, nedostatak strukturne fleksibilnosti i slabi rezultati sistema obuke i obrazovanja štete ispravnom funkcionisanju tržišta rada."² Osim toga "Nije

postignut napredak u unapređenju koordinacije između obrazovanja i sektora tržišta rada kako bi se razvio sistem obuke i obrazovanja koji će ispunjavati potrebe tržišta rada."³

Kada je riječ o 2012. godini Evropska komisija ističe da je zabilježen mali napredak u oblasti obrazovanja te da je bez obzira na ranije iskazan interes BiH odlučila da ne sudjeluje u Programu za cjeloživotno učenje.⁴

2.1. Formalno obrazovanje

Formalno obrazovanje odraslih u kantonima/županijama u FBiH provodi se u skladu sa zakonima i podzakonskim aktima iz oblasti obrazovanja. Premda su postojećim zakonima osigurane pretpostavke za organizaciju osnovnog obrazovanja odraslih u okviru redovnog školskog sistema, njime se bavi mali broj škola. Opće i stručno obrazovanje odrasli uglavnom stižu u okviru redovnih srednjih škola kao tzv. vanredni polaznici, a tu se još provode programi: dokvalifikacije, prekvalifikacije, usavršavanja, kursevi, specijalizacije ili osposobljavanja odraslih.

U Republici Srpskoj obrazovanje odraslih organizira se i provodi u skladu sa Zakonom o obrazovanju odraslih i drugim zakonima kojima se uređuje oblast osnovnog i srednjeg obrazovanja (Aneks V.).

Obrazovanje odraslih u BD BiH provodi se u skladu sa zakonima i podzakonskim aktima Brčko distrikta.

I pored toga što visokoškolske ustanove u BiH izvode redovne formalne programe obrazovanja u okviru tri ciklusa, one ne nude fleksibilnije organizacijske oblike i programe koji bi zadovoljili potrebe za obrazovanjem, usavršavanjem i cjeloživotnim učenjem odraslih, a naročito zaposlenima koji bi željeli obrazovanje uz rad ili profesionalno usavršavanje. Pored redovitih programa u FBiH visokoškolske ustanove provode i kraći programi za odrasle koji su već stekli visoko obrazovanje (npr. dopunsko pedagoško psihološko obrazovanje kao uvjet za rad u nastavi osobe koja nije završila nastavnički fakultet).

Programi formalnog osnovnog obrazovanja odraslih u kantonima/županijama u FBiH i u BD BiH, uglavnom su reducirane verzije programa za redovne učenike. Programi za odrasle u srednjem obrazovanju provode se u skladu s važećom nomenklaturom zanimanja i, u najvećem dijelu, podrazumijevaju identične sadržaje kao za redovne učenike. U Republici Srpskoj, formalno obrazovanje odraslih izvodi se po programima osnovnog i srednjeg stručnog obrazovanja koji su prilagođeni potrebama i mogućnostima odraslih, odnosno njihovoj dobi, prethodnom obrazovanju, znanju, vještinama i kompetencijama.

Po završetku formalnih programa obrazovanja u BiH, odraslima se izdaju javno važeće isprave: svjedožbe o završenom razredu, diplome o maturi ili završnom ispitu kojima se dokazuje stečena školska ili stručna sprema odnosno zanimanje, te uvjerenja o stručnoj osposobljenosti ili usavršavanju.

2.2. Neformalno obrazovanje

Neformalno obrazovanje odraslih u posljednje vrijeme doživljava uspon. Veliki broj različitih institucija i organizacija u javnom, privatnom i nevladinom sektoru nudi različite programe neformalnog obrazovanja. Organizatori neformalnog obrazovanja odraslih mogu izdavati odgovarajuće isprave o završenom programu. Te isprave nisu javno priznate, ali njihova vrijednost može biti prepoznata od strane poslodavaca.

¹ Izvještaj o napretku Bosne i Hercegovine u 2011, Evropska komisija, SEC (2011) 1206, Brisel, 12.10.2011;

² Ibid, str. 27, Poglavlje 3.2. Ljudski i fizički kapital

³ Ibid, str. 36, Poglavlje 4.1.8. Zapošljavanje i socijalne politike, politika javnog zdravlja

⁴ Izvještaj o napretku Bosne i Hercegovine u 2012, Evropska komisija, Brisel, 10.10.2012, str. 43;

Troškove svih vidova neformalnog obrazovanja uglavnom snose polaznici i druge zainteresirane strane. U okviru aktivnih mjera zapošljavanja, zavodi/službe za zapošljavanje financiraju različite obuke registriranih nezaposlenih osoba.

2.3. Informalno učenje

Informalno učenje odraslih u BiH odvija se u svakodnevnim situacijama i u različitim kontekstima učenja kao što su: obiteljska zajednica, radno okruženje, slobodno vrijeme, iskustvo i sl. Pouzdanih podataka o ovome vidu učenja nema jer nisu provedena nikakva istraživanja u BiH na tom planu. Osim Ispitnog centra u okviru Zavoda za obrazovanje odraslih Republike Srpske, koji je ovlašten za organiziranje provjere znanja, vještina i kompetencija bez obzira na način njihovog sticanja (uključujući i informalno) nema posebnih podataka o drugim sličnim institucijama.

2.4. Zaključak o pregledu stanja obrazovanja odraslih

Svi neophodni zakonski uvjeti za otvaranje socijalnog dijaloga o obrazovanju odraslih i uspostavljanju ovog partnerstva na području BiH još uvijek nisu osigurani. Međutim, donošenjem Zakona o obrazovanju odraslih u RS-u stvorene su pretpostavke za veće sudjelovanje relevantnih socijalnih partnera u kreiranju politike obrazovanja odraslih.

Sistemna istraživanja korelacija obrazovnog i sektora tržišta rada te obrazovnih potreba i sudjelovanja u obrazovanju odraslih, kao i njegovih ostalih aspekata, provode se u BiH s različitim intenzitetom i učinkom. Određena područja/oblasti ili pitanja obrazovanja odraslih, najvećim dijelom, predmet su istraživanja u okviru međunarodnih projekata i druge pomoći međunarodne zajednice obrazovanju odraslih u BiH ili u okviru namjenski provedenih istraživanja i analiza stanja od strane različitih međunarodnih organizacija ili ekspertskih udruženja.

3. SWOT ANALIZA (SO - strategija; iskorištavanja prilika korištenjem snaga u sistemu)

S	PREDNOSTI / SNAGE: (STRENGTHS)	O	PRILIKE / MOGUĆNOSTI: (OPPORTUNITIES)
	➤ duga tradicija i bogato iskustvo u provođenju programa obrazovanja odraslih ➤ postojanje određene infrastrukture za provođenje obrazovanja odraslih ➤ mnoštvo obrazovnih i drugih institucija koje nude program obrazovanja odraslih ➤ velika raznolikost formalnih i neformalnih programa obrazovanja odraslih ➤ postojanje kvalificiranog nastavnog kadra za provođenje formalnog i neformalnog obrazovanja odraslih ➤ ozbiljnost pristupa obrazovanju odraslih ➤ postojanje mreže škola i institucija za formalno obrazovanje odraslih ➤ postojanje svijesti i izražen stav reprezentativnih socijalnih partnera i ostalih zainteresiranih grupa o važnosti obrazovanja odraslih		➤ unapređenje postojećih i izvođenje novih programa ➤ usklađivanje obrazovnih programa s potrebama tržišta rada za novim znanjima i kompetencijama ➤ stvaranje boljih uvjeta za provođenje obrazovanja odraslih (nove tehnologije i uređenje prostora) ➤ prepoznati značaj koncepta cjeloživotnog učenja za privredno-socijalni razvoj društva u cjelini ➤ podizanje kvaliteta obrazovanja odraslih ➤ bolje povezivanje sektora obrazovanja i tržišta rada ➤ unapređenje saradnje s međunarodnim i drugim organizacijama i uključivanje u projekte ➤ porast domaćeg ulaganja u obrazovanje odraslih te potpora iz EU fondova ➤ izrada strategije razvoja obrazovanja odraslih na svim nivoima ➤ poboljšanje legislative za obrazovanja odraslih i harmoniziranje s referentnim okvirom u EU ➤ osmišljavanje i provođenje politika stvaranja novih radnih mjesta na svim nivoima ➤ bolja saradnja institucija/ustanova obrazovanja, rada i zapošljavanja na svim nivoima ➤ korištenje izvještaja o kretanjima na tržištu rada za kreiranje upisne politike u obrazovanju ➤ bolja informiranost svih u procesu obrazovanja o izboru profila pri nastavku obrazovanja ➤ stvaranje uvjeta za priznavanje neformalnog obrazovanja i informalnog učenja

W	SLABOSTI / NEDOSTACI: (WEAKNESSES)	T	PRIJETNJE / OPASNOSTI: (THREATS)
	➤ nerazvijenost neformalnog i nefleksibilnost formalnog sistema obrazovanja odraslih ➤ nedovoljna orijentiranost obrazovnih sadržaja na razvoj ključnih kompetencija radne snage ➤ niski obrazovni nivo nezaposlenih osoba ➤ nizak stepen upravljačkih znanja, vještina i kompetencija i njihova zastarjelost kod zaposlenih ➤ nedovoljna uvezanost i usaglašenost institucija i pojedinaca u sistemu obrazovanja odraslih ➤ nedostatak mreže specijaliziranih institucija/ustanova za obrazovanje odraslih ➤ neprilagođenost obrazovanja odraslih zatjevima tržišta rada i privrede u cjelini ➤ nejasno iskazane potrebe privrede za određenim obrazovnim profilima ➤ nedostatak posebnih zakona o obrazovanju odraslih u FBiH i BD BiH ➤ nedostatak standarda za obrazovanje odraslih ➤ nedostatak strategija obrazovanja odraslih ➤ niski nivoi tehničke opremljenosti institucija/ustanova za obrazovanje odraslih ➤ nedostatak udžbenika za obrazovanje odraslih ➤ nepostojanje okvir za priznavanje prethodnog učenje ➤ nedovoljna osposobljenost stručnog kadra za obrazovni rad s odraslima		➤ privredna recesija i pad društvenog proizvoda ➤ smanjena mogućnost zapošljavanja na tržištu rada ➤ zastarjela tehnologija proizvodnje u privredi ➤ porast sive ekonomije na tržištu ➤ visoka stopa nezaposlenosti i socijalne isključenosti ➤ nerazvijeno tržište rada i niska mobilnost radne snage ➤ slab napredak u provođenju reformi iz oblasti razvoja ljudskog kapitala ➤ nedostatak kontinuiteta u provođenju neophodnih promjena u obrazovanju odraslih ➤ neinformiranost zainteresiranih o mogućnosti provođenja obrazovanja odraslih ➤ nedostatak sistemnih istraživanja razvoja obrazovanja odraslih ➤ nedostatak finansijskih sredstava za dodatno obrazovanje odraslih ➤ neodgovarajuća promidžba kulture učenja odraslih ➤ povećanje obrazovnog jaza između pripadnika različitih socijalnih grupa ➤ otpori provođenju neophodnih reformi u organizaciji formalnog obrazovanja ➤ nepostojanje sistema za priznavanje kompetencija i kvalifikacija stečenih kroz neformalno obrazovanje i informalno učenje

III. MISIJA, VIZIJA I VRIJEDNOSNE OSNOVE OBRAZOVANJA ODRASLIH

Utvrđivanjem misije, vizije i vrijednosti ukazuje se na svrhu postojanja obrazovanja odraslih danas, namjere o njegovoj ulozi u budućnosti i vrijednosti čija afirmacija doprinosi ostvarivanju željenih ciljeva razvoja. Misija, vizija i vrijednosti su integralne kategorije čijom se stalnom analizom i preispitivanjem trasiraju strateški ciljevi i pravci budućeg razvoja.

1. MISIJA

MISIJA obrazovanja odraslih je omogućiti odraslim građanima obrazovanje i učenje tokom cijelog života te doprinijeti njihovom osobnom i profesionalnom razvoju, boljem zapošljavanju, socijalnoj uključenosti i pripremi za aktivan i odgovoran život.

2. VIZIJA

VIZIJA obrazovanja odraslih je uspostavljen fleksibilan, demokratski i kompatibilan sistem usklađen sa standardima zemalja EU; osjetljiv na raznolike društvene promjene i potrebe tržišta za različitim obrazovnim profilima; usmjeren na zadovoljenje potreba i interesa onih koji uče i poslodavaca; privlači pažnju pojedinaca i omogućava njihovo cjeloživotno učenje.

U ostvarivanju utvrđene vizije kao ključna strateška obilježja obrazovanja odraslih nameću se: obuhvat, relevantnost, efikasnost, priznavanje prethodnog učenja, te vođenje karijere i savjetovanje odraslih.

Obuhvat: Obrazovanje odraslih dostupno je svim zainteresiranim nezavisno od starosne dobi i njihovih ekonomsko-socijalnih, tjelesnih, intelektualnih, regionalnih, nacionalnih, jezičnih, etničkih, vjerskih i drugih karakteristika.

Kvaliteta: Osigurana je visoka kvaliteta uvjeta, programa, procesa učenja i njegovih ishoda. Razvijen i primijenjen sistem

akreditacije institucija/ustanova i programa obrazovanja odraslih u skladu s međunarodnim standardima. Uspostavljena je međunarodna saradnja u oblasti monitoringa i evaluacije kvalitete obrazovanja odraslih.

Relevantnost: Obrazovanje odraslih postalo je značajna snaga razvoja pojedinca i društva u cjelini. Ono doprinosi unapređenju znanja, vještina i kompetencija stanovništva u skladu sa zahtjevima tržišta rada i time pozitivno utiče na razvoj države i kvalitete života njezinih građana.

Efikasnost: Povećana je efikasnost obrazovnog procesa kroz unapređenje ishoda obrazovanja i racionalnu upotrebu resursa. Raznovrsna ponuda formalnih i neformalnih oblika obrazovanja odraslih prilagođena je potrebama pojedinca a oslanja se na racionalno korištenje diverzificiranih izvora finansiranja. Ulaganje pojedinaca, države i poslodavaca u programe cjeloživotnog učenja shvaćeno je kao dugoročno isplativa investicija.

Sistem priznavanja prethodnog učenja: Razvijen je i u potpunosti primijenjen sistem priznavanja prethodnog učenja koji znanje, vještine i kompetencije ali i kvalifikacije stečene neformalnim obrazovanjem i informalnim učenjem prepoznaje i certificira u skladu s kvalifikacijskim okvirom u Bosni i Hercegovini i Evropskim okvirom kvalifikacija (EQF).

Sistem vođenja karijere i savjetovanja: Razvijen i potpuno primijenjen sistem vođenja karijere i savjetovanja koji pomaže odraslima u boljem zapošljavanju i većoj socijalnoj uključenosti te sticanju znanja, vještina i kompetencija za donošenje valjanih odluka.

3. VRIJEDNOSNE OSNOVE OBRAZOVANJA ODRASLIH

Vrijednosne osnove obrazovanja odraslih proizilaze iz društvenog značenja ovog procesa, ali i same etimologije

vrijednosti. Autokreacija kao činitelj vrijednosti u oblasti obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja ima svoj izraz u sadržaju da ova djelatnost nije samo objektivna društvena, nego i subjektivno preuzeta potreba. Dakle, obrazovanje odraslih determiniraju socijalne (društvene) i psihološke (subjektivne) vrijednosti. Treba naglasiti da su ovi faktori u međusobnoj interakciji i da u procesu obrazovanja odraslih djeluju simultano, a ne sukcesivno, što donekle otežava razumijevanje i proučavanje dometa njihovih uticaja i efikasnosti.

Ključni moment u procesu obrazovanja odraslih s aspekta njegove vrijednosne osnove je uvjerenje, ideja, koncepcija o poželjnom (poželjnim ciljevima, stanjima i odnosima). Poznavanje strukture vrijednosnog sistema jednog društvenog procesa kao što je obrazovanje odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja važno je za povezivanje motivacijske dispozicije s drugim psihološkim fenomenima koji utiču na stanje realiziranosti navedenog procesa. Naime, vrijednosne orijentacije osoba koje se uključuju u proces obrazovanja odraslih mogu biti zasnovane na terminalnim, općim, društvenim i instrumentalnim (osobnim) vrijednostima.

Vrijednosne osnove obrazovanja odraslih treba sagledavati i u sintezi uvjerenja, uključivanja i uviđanja posljedica, što implicira analizu akcija, izbora, donošenja odluka, svijesti o mogućnosti promjena osobnog položaja i sl. Konkretno rečeno, vrijednosne osnove obrazovanja odraslih imaju svoj ishod u akciji koje su bitne za dani kontekst. Te akcije moguće je, u vrijednosnom smislu, operacionalizirati kao:

- a) **otvorenost prema promjenama** (njene komponente su vrijednosti: samousmjerenje, stimulacija, hedonizam i one odražavaju djelovanje kao i sklonost promjenama);
- b) **lično odricanje** (uključivanje vrijednosti: dobronamjernost i univerzalizam kao dobrobit svih ljudi, socijalna pravda i sl.);
- c) **lični razvoj** (uključivanje vrijednosti postignuća);
- d) **zadržavanje tradicionalnih društvenih vrijednosti** (uključivanje vrijednosti: sigurnost, tradicija i konformizam, a odražavaju ograničenje vlastitih akcija s ciljem zadržavanja postojećeg stanja).

IV. OSNOVE STRATEGIJA OBRAZOVANJA ODRASLIH

SWOT matrica kao ključni alat za identifikaciju komparativnih prednosti obrazovanja odraslih pruža ulazne podatke o unutrašnjim elementima razvoja (snage i slabosti) te podatke o vanjskim prijetnjama i mogućnostima za razvoj.

1. KOMPARATIVNA PREDNOST I STRATEŠKA ORIJENTACIJA

Analizom strategije snaga i prilika (*strategija maxi-maxi*) uz pomoć SWOT matrice, identificirani su najsnažniji resursi i potencijali za fokusirani razvoj (komparativne prednosti), koji ujedno predstavljaju ulazni podatak za stratešku orijentaciju u razvoju obrazovanja odraslih.

Glavni pravci razvoja obrazovanja odraslih trebaju biti sljedeći:

1. osiguranje kvalitete obrazovanja odraslih kroz zakonsku regulativu i uspostavljanje standarda obrazovanja odraslih
2. osiguranje dostupnosti obrazovanja odraslih svim kategorijama odraslog stanovništva kroz uspostavljanje institucionalnog i programskog pluralizma
3. čvršća povezanost sektora obrazovanja i sektora rada i zapošljavanja kako bi se povećala mogućnost zapošljavanja i smanjila socijalna isključenost.

Svaki od navedenih strateških pravaca ima svoje strateške i prioritetne ciljeve koji će se ostvarivati provedbom različitih mjera kroz brojne programe i projekta.

Strateška platforma razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u BiH obuhvaća sve starosne dobi od rane mladosti do treće životne dobi koji pripadaju različitim ciljnim skupinama a odnosi se na sve oblike i razine obrazovanja i to:

- a) osnovno obrazovanje odraslih koji nisu bili obuhvaćeni formalnim obrazovanjem
- b) odrasle koji su napustili formalno obrazovanje - osnovno, srednje opće ili stručno, pa je potrebno da dobiju drugu šansu
- c) kontinuirano obrazovanje odraslih različitih profesija u cilju unapređenja znanja, vještina i kompetencija, prekvalifikacije i dokvalifikacije
- d) obrazovanje odraslih koji su prethodno izašli iz formalnog sistema visokog obrazovanja a žele da nastave obrazovanje
- e) obrazovanje nezaposlenih radi većih mogućnosti zapošljavanja
- f) profesionalno obrazovanje ruralnog stanovništva u cilju unaprjeđivanja poljoprivrednih djelatnosti (osposobljavanje za ekološku poljoprivrednu proizvodnju, razvijanje seoskog turizma u domaćoj radinosti, obnavljanje starih zanata, itd)
- g) obrazovanje odraslih radi sticanja ključnih kompetencija definiranih Evropskim kvalifikacijskim okvirom za cjeloživotno učenje (EQF)
- h) obrazovanje odraslih za uloge aktivnih građana
- i) obrazovanje za treću životnu dob.

2. STRATEŠKI CILJEVI

Kako obrazovanje odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja doprinosi društveno-ekonomskoj revitalizaciji, većoj mogućnosti zapošljavanja i konkurentnosti na tržištu znanja, te povećanoj mobilnosti i profesionalnoj fleksibilnosti pojedinca, potreban je sistemski međusektorski pristup njegovog razvoja na načelima otvorenosti i dostupnosti.

Strateška platforma razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u BiH treba biti instrument za otpočinjanje rješavanja ključnih socijalnih i ekonomskih problema u BiH. Stoga ona poseban akcent stavlja na stručno obrazovanje odraslih. Imajući u vidu urgentnu potrebu za bržim ekonomskim razvojem i unapređenjem zapošljavanja, socijalne kohezije i demokratizacije društvenih odnosa, temeljni ciljevi i zadaci strategija obrazovanja odraslih na različitim nivoima vlasti u BiH trebaju biti;

1. *Poboljšanje legislative za obrazovanje odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja i usklađivanje s referentnim okvirom Evropske unije*
2. *Uspostavljanje efikasnih načina participacije relevantnih (reprezentativnih) i drugih socijalnih partnera u procesu obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja*
3. *Razvoj programskih i institucionalnih mogućnosti te unapređenje dostupnosti obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja*
4. *Osiguranje i podizanje kvalitete obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja.*

3. OPERATIVNI CILJEVI I PRIJEDLOG MJERA (AKTIVNOSTI)

Za ostvarivanje svakog od navedenih strateških ciljeva nužno je ostvarenje konkretnih operativnih (prioritetnih) ciljeva odnosno zadataka kroz implementaciju aktivnosti/mjera iz tablice koja slijedi a bez čije realizacije nije moguće doseganje utvrđenih strateških ciljeva razvoja obrazovanja odraslih u BiH.

U procesu implementaciji strateških i operativnih ciljeva te predviđenih mjera učestvuju svi relevantni organi i institucije u

oblasti obrazovanja i drugih društvenih sektora u BiH u skladu sa njihovim ustavom i zakonima utvrđenih nadležnosti.

Postupajući u okviru svojih nadležnosti, te utvrđenog djelokruga rada, obrazovne i druge vlasti odnosno odgovorni organi i institucije na svim nivoima u BiH iniciraju, provode i koordiniraju svoje aktivnosti u cilju pune implementacije ciljeva i mjera utvrđenih Strateškom platformom razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u Bosni i Hercegovini za period 2014.-2020. (u daljem tekstu: Strateška platforma).

Strateški Ciljevi	Operativni Ciljevi	MJERE (AKTIVNOSTI)
CILJ 1. Poboljšanje legislativne za obrazovanje odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja i usklađivanje s referentnim okvirom Evropske unije	CILJ 1.1. Izraditi i implementirati strategije razvoja obrazovanja odraslih	Izraditi strategije razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u BiH, u skladu sa strateškim i operativnim ciljevima iz Strateške platforme Izraditi operativne planove za provođenje strategija razvoja obrazovanja odraslih, sa definiranim nositeljima konkretnih aktivnosti kao i rokovima za realizaciju istih Implementirati operativne planove razvoja obrazovanja odraslih na svim nivoima u BiH
	CILJ 1.2. Donijeti / uskladiti zakone o obrazovanju odraslih	Donijeti i uskladiti zakone o obrazovanju odraslih i odgovarajuća podzakonska akta u skladu s Principima i standardima u oblasti obrazovanja odraslih u BiH
	CILJ 1.3. Stvoriti uvjete za priznavanje neformalnog obrazovanja i informalnog učenja	Razviti model priznavanja prethodnog učenja prilagođen obrazovanju u BiH Uspostaviti institucije koje će provoditi proces priznavanja prethodnog učenja
CILJ 2. Uspostavljanje efikasnih načina participacije relevantnih (reprezentativnih) i drugih socijalnih partnera u procesu obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja	CILJ 2.1. Poboljšati uvezivanje sektora obrazovanja s tržištem rada na svim nivoima	Izgrađivati sistem za praćenje potreba tržišta rada kroz partnerstvo svih zainteresiranih strana Osigurati fleksibilnost obrazovanja kroz modularizaciju programa obrazovanja odraslih shodno izraženim potrebama tržišta rada
	CILJ 2.2. Potpisati memorandume o saradnji između relevantnih (reprezentativnih) socijalnih partnera o stručnom obrazovanju odraslih	Potpisati memorandume o saradnji u području stručnog obrazovanja odraslih između relevantnih (reprezentativnih) socijalnih partnera
	CILJ 2.3. Koristiti izvještaje o kretanjima na tržištu rada za kreiranje obrazovne upisne politike	Pratiti i kontinuirano istraživati potrebe tržišta rada i u skladu sa iskazanim potrebama usklađivati upisnu obrazovnu politiku
	CILJ 2.4. Poboljšati informiranost o izboru obrazovnih profila pri nastavku obrazovanja	Pružiti informacije i pomoć pojedincima u razumijevanju i tumačenju mogućnosti prilikom nastavka obrazovanja ili razvoja karijere u otkrivanju želja, mogućnosti i potreba tržišta rada

Strateški ciljevi	Operativni ciljevi	MJERE (AKTIVNOSTI)
CILJ 3. Razvijanje programskih i institucionalnih mogućnosti te unapređenje dostupnosti obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja	CILJ 3.1. Uspostaviti mrežu institucija i centara za obrazovanje odraslih te njihovo informiranje i karijerno savjetovanje	Razvijati širu mrežu formalnih i neformalnih organizatora obrazovanja odraslih koji će za određene programe obrazovanja raditi pod istim uvjetima i standardima Uspostaviti/ažurirati registre organizatora obrazovanja odraslih Razvijati usluge savjetovanja i karijernog vođenja u centrima za učenje odraslih
	CILJ 3.2. Povećati kapacitete za provođenje obrazovanja odraslih	Vršiti akreditaciju novih i postojećih ustanova za organizaciju obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja i tako direktno povećavati institucionalne kapacitete obrazovanja odraslih
	CILJ 3.3. Unaprijediti postojeće i razviti nove programe obrazovanja odraslih i uskladiti ih s potrebama tržišta rada	Po potrebi inovirati postojeće programe obrazovanja odraslih i prilagoditi ih potrebama tržišta rada Razviti programe osnovnog obrazovanja odraslih za sticanje elementarne pismenosti i programe za osjetljive grupe koji će olakšati uključivanje pojedinaca u svijet rada i smanjenje siromaštva i socijalne marginalizacije Razviti programe inkluzivnog obrazovanja odraslih Razviti programe obrazovanja odraslih za sticanje inicijalnog stručnog obrazovanja, mogućnost prekvalifikacije, dokvalifikacije, unapređivanje postojećih i sticanje novih znanja, vještina i kompetencija potrebnih na tržištu rada
	CILJ 3.4. Povećati dostupnost obrazovanja odraslih	Omogućiti svim zainteresiranim pristup obrazovanju odraslih vezanih za osiguranje bolje osnove za sudjelovanje u javnom životu i razumijevanje prirode svijeta, kulturnog naslijeđa društva u kojem žive Podsticanje poslodavaca na osiguranje boljih uvjeta za kontinuirano usavršavanje svojih zaposlenika Razvijati svijesti o značaju obrazovanja odraslih i neophodnosti trajnog informiranja o mogućnostima dodatnog obrazovanja
Strateški ciljevi	Operativni ciljevi	MJERE (AKTIVNOSTI)
CILJ 4. Osiguranje i podizanje kvalitete obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja	CILJ 4.1. Stvoriti bolje uvjete za provođenje obrazovanja odraslih	Razviti sistem za praćenje i vrjednovanje kvalitete materijalno-tehničkih uvjeta za obavljanje obrazovanja odraslih Vršiti edukaciju kadrova koji će provoditi programe obrazovanja odraslih te povećati broj obučanih andragoga Stvarati uvjete za širenje mreže organizatora obrazovanja odraslih
	CILJ 4.2. Utvrđiti i donijeti Principe i standarde u oblasti	Razviti sistem za praćenje i vrjednovanje kvalitete procesa (nastave/učenja) i obrazovnih postignuća (ključne kompetencije) u obrazovanju odraslih u kontekstu

	obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini te osigurati njihovo potpuno provođenje	cjeloživotnog učenja
		Definirati standarde za programe obrazovanja, profesionalno usavršavanje nastavnika i facilitatora za obrazovanje odraslih te realizaciju nastavnog procesa za odrasle
		Usvojiti standarde za provjeru kvalitete uvjeta, procesa i postignuća u obrazovanju odraslih
	CILJ 4.3. Uspostaviti i razvijati saradnju s međunarodnim organizacijama u oblasti obrazovanja odraslih	Osigurati dosljednu primjenu Principa i standarda obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini, te praćenje i evaluaciju njihove primjene
		Uspostaviti i razvijati međunarodnu saradnju u oblasti obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja kroz sudjelovanje BiH u međunarodnim programima i projektima
	CILJ 4.4. Povećati domaća ulaganja i potpore za obrazovanje odraslih	Izraditi programe i projekte za investiranje u obrazovanje odraslih koji bi se kao aplikacije dostavljale konkretnim fondovima EU za povlačenje sredstava putem ovlaštenih BiH institucija
		Potaknuti poslodavce na povećanje ulaganja u obrazovanje odraslih uvođenjem poreznih olakšica
	CILJ 4.5. Uspostaviti sistem za osiguranje i kontrolu kvalitete programa obrazovanja odraslih	Potaknuti zavode za zapošljavanje na povećanje ulaganja u obrazovanje odraslih putem aktivnih mjera zapošljavanja
		Osigurati kvalitetu nastavnih programa i povezati ih s obrazovnim postignućima u skladu s budućim Kvalifikacijskim okvirom u BiH
		Nastavne programe uskladiti s Evropskim kvalifikacijskim okvirom za cjeloživotno učenje(EQF)

V. ELEMENTI OPERATIVNIH PLANOVA OBRAZOVANJA ODRASLIH

Operativni planovi predstavljaju programske dokumente u kojim je razrađena Strateška platforma s navedenim dugoročnim, srednjoročnim i kratkoročnim ciljevima te programima i projektima tj. oblicima aktivnosti kojim će se ti ciljevi ostvariti na svim nivoima nadležne obrazovne vlasti. Pored toga definirani su rokovi za provođenje određenih mjera (aktivnosti) i nositelji tih aktivnosti. Planirani operativni ciljevi s obzirom na period njihova doseganja mogu se razvrstati u tri grupe: kratkoročni (do jedne godine), srednjoročni (od jedne do pet godina) i dugoročni (preko pet godina).

Kratkoročni ciljevi:

- poboljšana informiranost zainteresiranih strana o izboru profila pri nastavku obrazovanja
- stvoreni bolji uvjeti za provođenje obrazovanja odraslih (uređeni prostori, koristi se nova tehnologija)
- izvještaji o kretanjima na tržištu rada koriste se za kreiranje upisne politike u obrazovanju
- strategije razvoja obrazovanja odraslih donesene u skladu sa Strateškom platformom razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u BiH za period 2014.-2020
- unaprijeđeni postojeći i razvijeni novi programi obrazovanja odraslih
- potpisani memorandumi u oblasti stručnog obrazovanja između socijalnih partnera
- utvrđeni i doneseni Principi i standardi u oblasti obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini i uključeni u relevantna zakonodavstva

Srednjoročni ciljevi:

- povećan kapacitet za provođenje obrazovanja odraslih kroz akreditaciju postojećih i novih institucija/ ustanova za obrazovanje odraslih
- doneseni/usklađeni zakoni o obrazovanju odraslih i odgovarajuća podzakonska akta u skladu s Principima i standardima u oblasti obrazovanja odraslih u BiH
- unaprijeđena saradnja u oblasti obrazovanja odraslih s međunarodnim organizacijama i uključenost BiH u razne obrazovne projekte
- povećana domaća ulaganja i podrška iz EU fondova za obrazovanja odraslih
- poboljšana veza sektora obrazovanja s tržištem rada na svim nivoima

- utemeljena vijeća za stručno obrazovanje
- stvoreni uvjeti za priznavanje neformalnog obrazovanja i informalnog učenja (akreditacija ustanova za provjeru stečenih znanja, vještina i kompetencija)

Dugoročni ciljevi:

- povećan kapacitet za provođenje obrazovanja odraslih, ustanovljena mreža institucija i centara obrazovanja odraslih, njihovo informiranje i savjetovanje
- uspostavljen sistem za kontrolu kvalitete programa obrazovanja odraslih
- povećana dostupnost obrazovanja odraslih
- usklađeni obrazovni programi s potrebama tržišta rada
- implementirano priznavanje neformalnog obrazovanja i informalnog učenja
- provedena kontrola kvaliteta obrazovanja odraslih

VI. PREPORUKE INSTITUCIONALNIH OKVIRA ZA PROVOĐENJE I MONITORING

U okviru praćenja i monitoringa obrazovanja odraslih mogu se razlikovati dvije grupe institucija. Prvu grupu čine institucije/ustanove koje realiziraju programe obrazovanja odraslih (organizatori obrazovanja odraslih) a drugu institucije/ustanove koje provode praćenje implementacije strategija obrazovanja u kontekstu cjeloživotnog učenja.

1. INSTITUCIJE ZA PROVOĐENJE

S obzirom na širinu potreba, neophodno je postojanje različitih obrazovnih institucija i organizatora obrazovanja, uključujući i privatnu inicijativu, te ponudu raznovrsnih programa. Sve institucije koje organiziraju obrazovanje odraslih moraju ispunjavati uvjete za realizaciju programa za odrasle i biti akreditirane za njihovo provođenje.

U okviru prve skupine razlikuju se odgojno obrazovne ustanove, centri za obrazovanje odraslih, centri za savjetovanje, informiranje i karijerno vođenje, ustanove i institucije za neformalno obrazovanje. Sve navedene institucije/ustanove čine jedinstvenu mrežu subjekata za obrazovanje odraslih.

2. INSTITUCIJE ZA MONITORING

Proces prikupljanja i analize podataka na temelju kojih će se moći donositi zaključci kako se strategije sprovode u odnosu na očekivane rezultate ostvarivat će se kontinuirano.

U okviru svojih utvrđenih nadležnosti, praćenje ovog procesa vršit će ministarstva obrazovanja i druge ustanove u skladu sa zakonom, kako bi se provjeravao napredak, poduzimale korektivne mjere i ažurirali operativni planovi.

Nakon analize svih aspekata implementacije strategija, obrazovne vlasti izrađivat će tzv. logičke matrice.

One će na sistemski način odražavati uspravnu logiku strategije (strategijskih i prioritarnih ciljeva kojima bi strategija trebala pridonijeti; očekivani rezultati i aktivnosti kojima se ti rezultati trebaju postići). Osim toga matrice će imati i vodoravnu logiku strategije u kojoj će se sistemno bilježiti pokazatelji, načini verifikacije i vanjski čimbenici (pretpostavke i preduvjeti) koji utiču na uspjeh strategije s obzirom na svaku od uspravnih komponenti matrice.

Tablica koja slijedi predstavlja logičku matricu u koju će se unositi podaci monitoringa implementacije strategija razvoja obrazovanja odraslih.

LOGIČKA MATRICA	logika strategije	objektivno mjerljivi pokazatelji	načini verifikacije	pretpostavke preduvjeti
strategijski ciljevi				
prioritetni cilj				
očekivani rezultati				
aktivnosti za postizanje rezultata				

Na osnovu informacija, analiza svih aspekata implementacije strategija razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u Bosni i Hercegovini i logičkih matrica dostavljenih od strane nadležnih obrazovnih vlasti, a u skladu s dogovorenim sistemom koordinacije u BiH, Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine će najmanje jednom godišnje, a po potrebi i češće informirati Vijeće ministara Bosne i Hercegovine o implementaciji Strateške platforme razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u BiH.

PRILOZI

ANEKS I.

Međunarodni i evropski dokumenti

- Opća deklaracija o ljudskim pravima (1948.)
- Izvješće UNESCO za razvoj obrazovanja: Učiti biti: svijet obrazovanja danas i sutra (1972.)
- Izvješće UNESCO za razvoj obrazovanje: Učenje blago u nama (1996.)
- Ugovor o Europskoj uniji (Ugovor iz Maastrichta (1992.))
- Milenijska deklaracija (MDGs - 2000.)
- Decenije pismenosti 2003.-2012 (2003.)
- Svjetske deklaracije o odgoju i obrazovanja za sve (1990.)
- Dakarski okvir djelovanja - Obrazovanja za sve (2000.)
- Preporuka o unaprjeđivanju obrazovanja odraslih (1976.)
- Hamburška deklaracija o učenju odraslih (1997.)
- Korištenje moći i potencijala učenja i obrazovanja odraslih za održivu budućnost: Okvir za djelovanje iz Belema (2009.)
- Rezolucija o osposobljavanju i razvoju ljudskih resursa (2000.)
- Preporuka o razvoju ljudskih resursa (2004.)
- Zaključci o vještinama za unaprjeđenu produktivnost, zapošljivost, rast i razvoj (2008.)
- Cjeloživotno učenje za sve (1996.)
- Finansiranje cjeloživotnog učenja (1996.)
- Nadići retoriku: Politike i prakse učenja odraslih - Glavne značajke (2003.)

- Protokol uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (1952.)
- Evropska socijalna povelja (1961.)
- Rezolucija o socijalnom napredovanju radnika daljnim stručnim osposobljavanjem (1969.)
- Permanentno obrazovanje (1970.)
- Preporuka o politici obrazovanja odraslih (1981.)
- Rezolucija o školama druge šanse ili kako suzbijati nezaposlenost i isključenost obrazovanjem i osposobljavanjem (1999.)
- Preporuka o neformalnom obrazovanju (2000.)
- Preporuka o politici visokog obrazovanja u cjeloživotnom učenju (2002.)
- Bijela knjiga Evropske komisije: Poučavanje i učenje - prema društvu koje uči (1995.)
- Lisabonska strategija/Agenda (2000.)
- Povelja o temeljnim pravima Evropske unije (2000.)
- Memorandum o cjeloživotnom učenju (2000.)
- Stvaranje jedinstvenog europskog prostora cjeloživotnog učenja (2001.)
- Rezolucija Vijeća o cjeloživotnom učenju (2002.)
- Zaključci Vijeća EU o identifikaciji i vrednovanju neformalnog i informalnog učenja (2004.)
- Odluka Europskog parlamenta i Vijeća o uspostavljanju akcijskog programa na području cjeloživotnog učenja (2006.)
- Bolonjska deklaracija (1999.)
- Kopenhavska deklaracija, (2002.)
- Dekada obrazovanja za održiv razvoj (2005.)
- Obrazovanje odraslih: Nikad nije kasno za učenje (2006.)
- Akcioni plan - Uvijek je pravo vrijeme za učenje (2007.)
- Evropski kvalifikacijski okvir za cjeloživotno učenje (EQF) (2008.)
- Nove vještine za nove poslove - Predviđanje i usklađivanje tržišta rada i potrebnih vještina (2008.)
- EVROPA 2020 - Evropska strategija za pametan, održiv i inkluzivan razvoj
- Strateški okvir za evropsku saradnju u obrazovanju i osposobljavanju - Obrazovanje i osposobljavanje 2020 (2010.)
- Obnovljena agenda za obrazovanje odraslih (2011.)

ANEKS II.

Strateški okviri obrazovnog sektora

- Strateški pravci razvoja obrazovanja u Bosni i Hercegovini, s planom implementacije 2008.- 2015. ("Službeni glasnik BiH", broj 63/08 - *Vijeće ministara BiH*)
- Strategija razvoja srednjeg stručnog obrazovanja i obuke u Bosni i Hercegovini 2007.-2013. ("Službeni glasnik BiH", broj 65/07 - *Vijeće ministara BiH*)
- Strategija učenja o poduzetništvu u obrazovnim sistemima u Bosni i Hercegovini za period 2012.-2015 s akcionim planom implementacije (2012.)
- Mapa puta i plan aktivnosti za uključivanje Bosne i Hercegovine u EU programe za cjeloživotno učenje i Mladi u akciji (do 2013.) ("Službeni glasnik BiH", broj 74/08 - *Vijeće ministara BiH*)
- Strategija razvoja obrazovanja Republike Srpske za period 2010.-2014
- Strateški pravci razvoja visokog obrazovanja u Federaciji Bosne i Hercegovine od 2012. do 2022. god.
- Strategija razvoja visokog obrazovanja u Kantonu Sarajevo 2010.-2015

- Strategija razvoja odgojno obrazovnog sistema u Županiji Posavskoj 2009.-2015. ("Narodne novine Županije Posavske", broj 5/09.)
- Odluka o usvajanju Strategije razvoja odgojno-obrazovnog sistema u Županiji Zapadnohercegovačkoj za period od 2009. do 2015. ("Narodne novine Županije Zapadnohercegovačke", broj 08/09)

ANEKS III.**Strateški okvir drugih društvenih sektora**

- Strategija zapošljavanja u Bosni i Hercegovini 2010. - 2014. ("Službeni glasnik BiH", broj 77/10 - *Vijeće ministara BiH*)
- Strategija zapošljavanja Federacije Bosne i Hercegovine 2009. - 2013.
- Strategija zapošljavanja Republike Srpske 2011.- 2015.
- Revidirana Strategija BiH za provedbu Aneksa 7 Daytonskog mirovnog Sporazuma
- Politika u oblasti invalidnosti u Bosni i Hercegovini
- Strategija za izjednačavanje mogućnosti za osobe s invaliditetom u Federaciji BiH 2011. - 2015.
- Strategija unapređenja društvenog položaja lica sa invaliditetom u Republici Srpskoj 2010. - 2015.
- Revidirani Akcioni plan BiH o obrazovnim potrebama Roma
- Omladinska politika Republike Srpske 2010. - 2015.
- Strategija unapređenja društvenog položaja lica s invaliditetom u RS-u (2010.-2015.)
- Strategija omladinske politike na području Zeničko-dobojskog kantona za period 2009. - 2014.
- Strategija razvoja Zeničko-dobojskog kantona od 2010. do 2020. godine

ANEKS IV.**Okvirni zakoni i kvalifikacijski okvir****a) OKVIRNI ZAKONI**

- Okvirni zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju u BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 88/07)
- Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 18/03)
- Okvirni zakon o srednjem stručnom obrazovanju i obuci u BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 63/08)
- Okvirni zakon o visokom obrazovanju u BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 59/07 i 59/09)
- Zakon o Agenciji za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje ("Službeni glasnik BiH", broj 88/07)

b) KVALIFIKACIJSKI OKVIR

- Osnove kvalifikacijskog okvira u BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 31/11) - *Vijeće ministara BiH*

c) DOKUMENTI POTREBNI ZA DALJNJE PROVOĐENJE BOLONJSKOG PROCESA U BiH (*Vijeće ministara BiH*)

- Okvir za visokoškolske kvalifikacije u BiH (Službeni glasnik BiH", br. 13/08)
- Provođenje okvira za visokoškolske kvalifikacije u BiH ("Službeni glasnik BiH", br. 13/08)
- Standardi i smjernice za osiguranje kvalitete u visokom obrazovanju u BiH ("Službeni glasnik BiH", br. 13/08)
- Preporuke za implementaciju osiguranja kvalitete u visokom obrazovanju u BiH ("Službeni glasnik BiH", br. 13/08)
- Državni akcioni plan za priznavanje kvalifikacija u BiH (Službeni glasnik BiH", br. 13/08)
- Model dodatka diplome za BiH ("Službeni glasnik BiH", br. 13/08)
- Priručnik za korisnike za model dodatka diplomi za BiH ("Službeni glasnik BiH", br. 13/08).

ANEKS V.**Pregled zakona iz oblasti obrazovanja**

USTAVNE JEDINICE			SLUŽBENI GLASNIK	
			Broj	Naziv
REPUBLIKA SRPSKA			Zakona o osnovnom obrazovanju i vaspitanju	"Službeni glasnik Republike Srpske"
			Zakon o srednjem obrazovanju i vaspitanju	
			Zakon o visokom obrazovanju	
			Zakon za obrazovanje odraslih	
FBiH	1.	Unsko-sanski kanton	Zakon o osnovnom i općem srednjem odgoju i obrazovanju	"Službene novine Unskosanskog kantona"
			Zakon o srednjem obrazovanju	
			Zakon o visokom obrazovanju	
	2.	Županija Posavska	Zakon o osnovnom školstvu (2004., 2008.)	"Narodne novine Županije Posavske"
			Zakon o srednjem školstvu (2004.)	
			Zakon o visokom obrazovanju	
	3.	Tuzlanski kanton	Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju	"Službene novine Tuzlanskog kantona"
			Zakon o srednjem obrazovanju i odgoju	
			Zakon o visokom obrazovanju	
	4.	Zeničko-dobojski kanton	Zakon o osnovnoj školi	"Službene novine Zeničko-dobojskog kantona"
			Zakon o srednjoj školi	
			Zakon o visokom obrazovanju	
	5.	Bosansko-podrinjski kanton	Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju	"Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona"
			Zakon o srednjem obrazovanju i odgoju	
			Zakon o visokom obrazovanju	
	6.	Srednjobosanska županija/kanton	Zakon o osnovnoj školi	"Službene novine Srednjobosanskog kantona"
			Zakon o srednjoj školi	
			Zakon o visokom obrazovanju	
	7.	Hercegovačko-neretvanska županija/kanton	Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju	"Narodne novine Hercegovačko-neretvanske županije"
			Zakon o srednjoškolskom odgoju i obrazovanju	
			Zakon o visokom obrazovanju	

	8.	Županija Zapadno-hercegovačka	Zakon o osnovnom školstvu	6/04, 8/04, 8/08, 10/08, 14/08, 12/11	"Narodne novine Županije Zapadnohercegovačke"
			Zakon o srednjem školstvu	6/04, 8/04, 8/08, 14/08, 12/11	
			Zakon o visokom obrazovanju	10/09	
	9.	Kanton Sarajevo	Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju	10/04, 21/06, 26/08, 31/11	"Službene novine Kantona Sarajevo"
			Zakon o srednjem obrazovanju	10/04, 34/07	
			Zakon o visokom obrazovanju	22/10	
	10.	Hercegbosanska županija ili Kanton 10	Zakon o osnovnom školstvu	12/04, 12/08	"Narodne novine Hercegbosanske županije"
			Zakon o srednjem školstvu	12/04, 12/08	
			Zakon o visokom obrazovanju	9/09	
	BRČKO DISTRIKT BiH		Zakon o obrazovanju u osnovnim i srednjim školama u BDBiH	10/08, 25/08	"Službeni glasnik BD BiH"
Zakon o visokom obrazovanju BDBiH			30/09		

ANEKS VI. Zakonodavni okvir drugih društvenih sektora

NIVO VLASTI	NAZIV ZAKONA	SLUŽBENO GLASILO	
		Broj	Naziv
BiH	Zakon o Agenciji za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine	21/03, 43/09	"Službeni glasnik Bosne i Hercegovine"
FEDERACIJA BiH	Zakon o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba	41/01, 22/05	"Službene novine Federacije BiH"
REPUBLIKA SRPSKA	Zakon o posredovanju u zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti	30/10	"Službeni glasnik Republike Srpske"
	Zakon o republičkoj upravi Republike Srpske	118/08, 74/10, 86/10	
BRČKO DISTRIKT BiH	Zakon o zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti	33/04, 19/07, 25/08	"Službeni glasnik BD BiH"
	Zakon o zapošljavanju stranaca BDBiH	15/09, 19/09	

Na temelju članka 17. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08), Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 110. sjednici održanoj 23. listopada 2014. godine, donijelo je

ODLUKU

O USVAJANJU STRATEŠKE PLATFORME RAZVOJA OBRAZOVANJA ODRASLIH U KONTEKSTU CJELOŽIVOTNOG UČENJA U BOSNI I HERCEGOVINI, ZA RAZDOBLJE 2014.-2020.

Članak 1.

(Predmet Odluke)

- Ovom odlukom usvaja se Strateška platforma razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u Bosni i Hercegovini, za razdoblje 2014.-2020. (u daljnjem tekstu: *Strateška platforma*).
- Strateška platforma je sastavni dio ove odluke.

Članak 2.

(Sadržaj i primjena Odluke)

- Strateška platforma usvojena ovom odlukom predstavlja pravni okvir i temelj za djelovanje i suradnju nadležnih tijela, institucija, organizacija i pojedinaca na svim razinama vlasti u Bosni i Hercegovini, na planu usvajanja i pune implementacije neophodnih strateških i/ili drugih razvojnih dokumenata o i u vezi s obrazovanjem odraslih.
- Strateškom platformom se utvrđuju globalne smjernice razvoja obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini, za razdoblje 2014.-2020. godina, kao zajednička platforma za razvoj suvremenih politika obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini, zasnovanih na konceptu cjeloživotnog učenja.
- Strateška platforma uspostavlja osnovu za sustavni međusektorski pristup strateškom planiranju razvoja obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini i inicira neophodne reformske procese u ovom području koji treba da doprinese većoj konkurentnosti na tržištu znanja i rada,

povećanoj mobilnosti i profesionalnoj fleksibilnosti pojedinca, te društveno-ekonomskoj revitalizaciji.

Članak 3.

(Stupanje na snagu)

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

VM broj 187/14

23. listopada 2014. godine
Sarajevo

Predsjedatelj

Vijeća ministara BiH
Vjekoslav Bevanda, v. r.

**STRATEŠKA PLATFORMA
RAZVOJA OBRAZOVANJA ODRASLIH U
KONTEKSTU CJELOŽIVOTNOG UČENJA U BOSNI I
HERCEGOVINI ZA RAZDOBLJE 2014.-2020.**

KORIŠTENI TERMINOLOGIJA I DEFINICIJE

TERMIN	DEFINICIJA
Strategija	Skup pravila, principa i zakona, koji se koriste u donošenju dugoročnih upravljačkih akcija u funkciji sustava na koji se odnosi. Također označava metodiku aktivnosti pojedinca ili grupe koja treba da osigura što racionalnije ostvarivanje postavljenih ciljeva.
Platforma	Osnova nečega, polazna točka, misao ili pobuda kao pokretač i osnova za neku aktivnost ili djelatnost
Obrazovanje	Pedagoški proces u funkciji obogaćivanja ljudske spoznaje. Obuhvaća usvajanje određenog sustava znanja, formiranja praktičnih umijeća i navika kao pretpostavke i temelja razvitka; spoznajnih snaga i sposobnosti; oblikovanje znanstvenog pogleda na svijet; povezivanje znanja s praktičnom, profesionalnom i bilo kojom drugom djelatnošću (<i>Pedagoška enciklopedija 2</i>).
Odrasli	Osoba koja ima više od 15 godina života a koja nije završila osnovnu školu, odnosno osoba starija od 18 godina života koja se obrazuje.
Obrazovanje odraslih	Cijeli skup procesa učenja, formalnih i ostalih u kojem odrasle osobe (u skladu s definicijom odrasle osobe u društvima kojima pripadaju) razvijaju svoje sposobnosti, obogaćuju svoje znanje i unapređuju svoje tehničke ili profesionalne kvalifikacije ili ih preusmjeravaju da bi zadovoljile svoje potrebe ili potrebe svojih društava (<i>UNESCO</i>).
Formalno obrazovanje	Učenje usmjereno od strane nastavnika ili instruktora koje se stječe u obrazovnim ustanovama, a prema nastavnim planovima i programima odobrenim od nadležnih obrazovnih vlasti (<i>OKO BiH</i>).

Neformalno obrazovanje	Organiziran proces učenja i obrazovanja usmjeren ka usavršavanju, specijalizaciji i dopunjavanju znanja, vještina i sposobnosti prema posebnim programima koje izvođe organizatori obrazovanja (redovne škole, centri za obuku, kompanije, agencije i slično) - OKO BiH.
Informalno učenje	Neplanirano učenje i stjecanje znanja kroz svakodnevne aktivnosti (OKO BiH).
Cjeloživotno učenje	Sveukupna aktivnost učenja tijekom života, a s ciljem unaprijeđenja znanja, vještina i kompetencija unutar osobne i građanske, te društvene perspektive i/ili perspektive zaposlenja; obuhvaća učenje u svim životnim razdobljima (od rane mladosti do starosti) i u svim oblicima u kojima se ostvaruje (formalno, neformalno i informalno), pri čemu se učenje shvaća kao kontinuirani proces u kojem su rezultati i motiviranost pojedinca u određenom životnom razdoblju uvjetovani znanjem, navikama i iskustvima učenja stečenim u mladoj životnoj dobi; četiri su osnovna, međusobno povezana cilja koja se vezuju uz cjeloživotno učenje: osobno zadovoljstvo i razvoj pojedinca, aktivno građanstvo, društvena uključenost i zapošljivost.

I. UVOD

U posljednja dva desetljeća razvoj bosanskohercegovačkog društva pod snažnim je utjecajem gospodarske internacionalizacije, proizvodno-tehničke globalizacije i nagle informatizacije društva u cjelini. Brojne tranzicijske promjene otvaraju nove mogućnosti u komunikaciji, zapošljavanju i aktivnijem sudjelovanju pojedinaca u društvenom životu.

S obzirom na trenutačno nesigurnu ekonomsku klimu u BiH, investiranje u razvoj ljudskih potencijala postaje tim značajnije jer obrazovanje može uspostaviti ravnotežu između razvitka pojedinca i razvoja društva, materijalnih i duhovnih potreba te tehnologije i vrijednosnog sustava. Stoga je danas više nego ikada potrebno da građani stječu znanja vještine i kompetencije kako bi se pripremili za izazove proklamiranog "društva znanja".

Prihvatanje koncepta cjeloživotnog učenja, kao jedne od temeljnih komponenti socijalnog modela društva, postaje nužnost u pripremi građana za proaktivno djelovanje, jer ono integrira sve vidove obrazovanja/učenja i omogućava svekoliki razvitak pojedinca.

1. OBRAZOVANJE ODRASLIH U KONTEKSTU CJELOŽIVOTOG UČENJA

Obrazovanje je otvoren i dinamičan sustav koji se stalno mijenja i nadograđuje u skladu s ekonomskim, tehnološkim i znanstvenim razvojem društva te kulturološkim i drugim promjenama koje se događaju kako na lokalnom i regionalnom, tako i na globalnom planu. U traganju za odgovorima na pitanje kako obrazovanje usuglasiti sa zahtjevima modernog društva, razvili su se globalni koncepti obrazovanja pod različitim nazivima kao što su: "društvo koje uči", "društvo znanja", "društvo i ekonomija utemeljena na znanju".

Proces učenja tijekom cijeloga života nameće građanima svih starosnih dobi potrebu stjecanja novih i unaprijeđenja već stečenih znanja, vještina i kompetencija. Cjeloživotno učenje najbolji je odgovor na zamjenu koncepta doživotnog radnog mjesta konceptom doživotno potrebnog znanja, vještina i kompetencija. Promjena koncepta uvjetovana je svakodnevnim povećanjem novog znanja i sve bržim zastarjevanjem postojećeg znanja, vještina i kompetencija ali i potrebom prilagođavanja postojećih nespecifičnih znanja, vještina i kompetencija zahtjevima izmijenjenih radnih mjesta koja donosi globalno gospodarstvo.

Stoga cjeloživotno učenje ima ključnu ulogu za razvoj i koordiniranje strategije zapošljavanja i promoviranje radne snage koja je vješta, obučena i prilagodljiva sve zahtjevnijem tržištu radne snage. Na ovaj način učenje kroz cijeli život postaje mnogo više od ekonomskog pitanja jer viša razina obrazovanja i kontinuiranog učenja, koje je dostupno svima, predstavljaju bitan preduvjet za reduciranje nejednakosti i

preveniranje marginalizacije pojedinca ili grupe. U tom procesu prožimaju se četiri cilja i to: osobno ispunjenje, aktivno građanstvo, socijalna uključenost (kohezija) i sposobnost zapošljavanja (prilagodljivost).

Cjeloživotno učenje, kao dio vizije društva utemeljenog na znanju i konceptualni okvir svih vidova obrazovanja, uključuje i komponentu obrazovanja odraslih kao sveukupne aktivnost učenja tijekom života, a s ciljem unaprijeđenja znanja, vještina i kompetencija unutar osobne i građanske, te društvene perspektive i/ili perspektive zaposlenja. Ono obuhvaća učenje u svim životnim razdobljima (od rane mladosti do starosti) i u svim oblicima u kojima se ostvaruje (formalno, neformalno i informalno), pri čemu se učenje shvaća kao kontinuirani proces u kojem su rezultati i motiviranost pojedinca u određenom životnom razdoblju uvjetovani znanjem, navikama i iskustvima učenja stečenim u mladoj životnoj dobi. Četiri su osnovna, međusobno povezana cilja koja se vezuju uz cjeloživotno učenje: osobno zadovoljstvo i razvoj pojedinca, aktivno građanstvo, društvena uključenost i zapošljivost.

Od 90-tih godina, europske politike obrazovanja odraslih definiraju se samo unutar koncepcije cjeloživotnog učenja, a obrazovanje odraslih postaje najdinamičniji segment obrazovnih sustava u Europi i svijetu. Stoga je nužno osmisliti i implementirati strategije obrazovanja odraslih na svim razinama vlasti u BiH.

2. POLAZNE OSNOVE ZA IZRADU STRATEŠKE PLATFORME

Kao polazne osnove za izradu Strateške platforme korišteni su brojni međunarodni i europski dokumenti te strategije razvoja i zakonodavna regulativa na različitim razinama vlasti u BiH vodeći računa o institucionalnim strukturalama i njihovim nadležnostima uvažavajući pritom utvrđene principe i svrhu njezine izrade.

2.1. STRATEGIJE RAZVOJA I ZAKONODAVNA REGULATIVA

Cjeloživotno učenje i obrazovanje odraslih u BiH determinirano je "dvostrukim" strateškim okvirom: prvim - "vanjskim", koji predstavljaju potpisani i za BiH obvezujući međunarodni i EU dokumenti i drugi - "unutarnji", koji čine razvojni dokumenti različitih društvenih sektora na različitim razinama vlasti u BiH.

Međunarodni i europski kontekst cjeloživotnog učenja odnosi se na brojna strateška dokumenta (Aneks I.) koji prepoznaju međunarodnu i europsku dimenziju obrazovanja i iniciraju dublje reformske procese, dajući globalne smjernice za buduće politike razvoja obrazovanja odraslih u BiH utemeljene na konceptu cjeloživotnog učenja.

Strateški pravci razvoja obrazovanja u Bosni i Hercegovini sa planom implementiranja 2008. - 2015. preciziraju da "Bosna i Hercegovina teži izgraditi društvo utemeljeno na znanju, istovremeno omogućavajući i razvoj punih potencijala svakog pojedinca."¹ Politike - smjernice i ključni razvojni ciljevi za obrazovanje odraslih uglavnom su uključeni u postojeće strategije obrazovnog sektora (Aneks II.) jer posebnih strategija cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih nema ni na jednoj razini vlasti u BiH. U ostalim sektorskim politikama, obrazovanje odraslih tretira se kao ključni instrument za prevazilaženje i rješavanje postojećih problema u tim sektorima (Aneks III.).

Zakonodavni okviri obrazovnog sektora u području razvoja obrazovanja odraslih determinirani su obvezama koje je BiH preuzela potpisivanjem međunarodnih ugovora i EU dokumenata. Pored toga navedeni okviri uvjetovani su Ustavom

¹ "Službeni glasnik BiH", broj 63/08

BiH i ustavima entiteta i kantona/županija te Statutom Brčko distrikta BiH, kao okvirima u pogledu osiguranja i zaštite prava na obrazovanje i odgovornosti za kreiranje i provođenje obrazovnih politika.

Na razini BiH usvojena su četiri okvirna zakona iz područja obrazovanja, koji sadrže načelne odredbe o obrazovanju odraslih i Zakon o Agenciji za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje (Aneks IV.). Obrazovanje odraslih regulirano je postojećim zakonima i podzakonskim aktima i ne postoje posebni zakoni koji primarno reguliraju obrazovanje odraslih i cjeloživotno učenje osim u Republici Srpskoj (Zakon o obrazovanju odraslih). Pregled tih zakona sadrži Aneks V.

Pored navedenih zakona, određeni aspekti učenja odraslih uređeni su i zakonima u području rada, zapošljavanja i socijalne politike a njihov prikaz donosi Aneks VI.

2.2. INSTITUCIONALNE STRUKTURE I NADLEŽNOSTI

Na različitim razinama vlasti uspostavljene su institucionalne strukture odgovorne za formuliranje, upravljanje, koordinaciju i praćenje politika obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u BiH. Institucionalne strukture uključuju organe (tijela) vlasti, stručne ustanove/institucije, organizacije i tijela različitih društvenih sektora, shodno ustavnim i zakonskim odgovornostima pojedinih razina vlasti.

2.2.1. Institucionalne strukture i nadležnosti u sektoru obrazovanja

Upravljanje obrazovanjem u BiH provodi se po policentričnom modelu (centralizirano u RS-u i BD BiH, a decentralizirano u FBiH gdje kantoni/županije centralizirano upravljaju obrazovanjem). Punu i nepodijeljenu nadležnost u obrazovanju imaju RS, deset kantona/županija u FBiH i BD BiH. Svaka od ustavnih jedinica uspostavila je institucije i ustanove za organizaciju i upravljanje obrazovanjem.

2.2.1.1. Institucije i nadležnosti na razini BiH

Ministarstvo civilnih poslova BiH (MCP) jedina je institucija izvršne vlasti na razini BiH koja u širokoj lepezi nadležnosti ima i obrazovanje. Ono je mjerodavno za obavljanje poslova i izvršavanje zadataka koji su u nadležnosti BiH i koji se odnose na koordinacijske aktivnosti, usklađivanje planova entitetskih vlasti i definiranje strategije na međunarodnom planu u područjima: (...)(...)...znanosti i obrazovanja, rada i zapošljavanja...¹

Koordinirajući ulogu MCP provodi putem *Konferencije ministara obrazovanja u BiH* (u daljnjem tekstu: Konferencija) za koju Sektor za obrazovanje obavlja sve upravne i administrativne poslove. Konferencija je stalno i najviše savjetodavno tijelo za koordinaciju obrazovanja u BiH, koja svojim mandatom ne zadire u ustavne i zakonske nadležnosti obrazovnih vlasti na svim razinama.²

Za osiguranje kvalitete u predtercijarnom odgoju i obrazovanju utemeljena je Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje (APOS)³ Navedena Agencija nadležna je za "uspostavljanje standarda znanja, ocjenjivanje postignutih rezultata i razvoj zajedničke jezgre nastavnih planova i

programa u predškolskom, osnovnom i srednjem obrazovanju, i za druge stručne poslove u području standarda znanja i ocjenjivanja kvalitete koji su određeni posebnim zakonima i drugim propisima."⁴ Pored toga, u skladu s člankom 10. Okvirnog zakona o srednjem stručnom obrazovanju i obuci u BiH, Agencija prati standard i kvalitet obrazovanja u okviru srednjeg stručnog obrazovanja, uključujući obrazovanje odraslih.

Okvirnim zakonom o visokom obrazovanju u BiH uspostavljene su dvije institucije u području visokog obrazovanja. *Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta* (AVO) nadležna je, između ostalog, za utvrđivanje, jasnih, transparentnih i pristupačnih kriterija za akreditaciju visokoškolskih ustanova i donošenje normi kojima se određuju minimalni standardi u području visokog obrazovanja, vođenje državnog registra akreditiranih visokoškolskih ustanova u BiH, objavljivanje liste akreditiranih visokoškolskih ustanova u BiH na internet stranici Agencije.⁵

Centar za informiranje i priznavanje dokumenata u području visokog obrazovanja (CIP), nadležan je za informiranje i priznavanje visokoškolskih kvalifikacija u BiH u skladu s Lisabonskom konvencijom o priznavanju visokoškolskih kvalifikacija.

Za provođenje reforme visokog obrazovanja, prema članku 43. Okvirnog zakona o visokom obrazovanju, sporazumom univerziteta/sveučilišta uspostavljena je *Rektorska konferencija/Rektorski zbor Bosne i Hercegovine*, kao savjetodavno tijelo. Nju čine rektori licenciranih i akreditiranih univerziteta/sveučilišta u BiH. Ona utvrđuje i zastupa njihove zajedničke interese te ostvaruje suradnju s institucijama u području obrazovanja u BiH.

Također, kao savjetodavno tijelo za praćenje i analizu stanja predškolskog, osnovnog i općeg srednjeg obrazovanja uspostavljeno je i *Vijeće za opće obrazovanje u Bosni i Hercegovini*.⁶ Predviđeno je osnivanje tripartitnih savjetodavnih vijeća za osiguranje širokog društvenog dijaloga u području stručnog obrazovanja i bolje veze obrazovanja i tržišta rada.

2.2.1.2. Institucije i nadležnosti u Federaciji BiH

U Federaciji BiH, shodno članku III.4.b.) Ustava FBiH federalne jedinice - kantoni/županije imaju sve nadležnosti koje nisu izričito povjerene federalnoj vlasti. Kantoni/županije pored ostalog nadležni su za utvrđivanje obrazovne politike, uključujući donošenje propisa o naobrazbi i osiguranje naobrazbe. U svih deset kantona/županija u FBiH uspostavljena su *kantonalna/županijska ministarstva prosvjete (obrazovanja)*.

Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke na razini FBiH, vrši administrativne, stručne i druge poslove koji se odnose na koordiniranje planiranja i aktivnosti u području obrazovanja.⁷

Stručne, razvojne, istraživačke i s njima povezane upravno-administrativne poslove u sektoru obrazovanja u FBiH, vrši *sedam (7) pedagoških zavoda* (šest pedagoških zavoda i jedan Zavod za školstvo), utemeljenih u šest kantona/županija: Unsko-sanskom, Tuzlanskom, Zeničko-

¹ Zakon o ministarstvima i drugim tijelima uprave u BiH, članak 15. stavak 2., alineja 3. ("Službeni glasnik BiH", broj 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09, 103/09, 87/12 i 6/13)

² "Memorandum o razumijevanju za uspostavljanje Konferencije ministara obrazovanja u BiH", točka 1. ("Službeni glasnik BiH", broj 19/08)

³ Zakon o Agenciji za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje ("Službeni glasnik BiH", broj 88/07)

⁴ Članak 4. Zakona o Agenciji za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje ("Službeni glasnik BiH", br. 88/07)

⁵ Članak 48. i 49. Okvirnog zakona o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 59/07 i 59/09)

⁶ Rješenje o imenovanju članova vijeća za opće obrazovanje u BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 86/11)

⁷ Zakon o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave ("Službene novine Federacije BiH", broj 58/02, 19/03, 38/05, 2/06, 8/06, 61/06 i 48/11)

dobojskom, Bosansko-podrinjskom, Hercegovačko-neretvanskom (Pedagoški zavod i Zavod za školstvo) i Kantonu Sarajevu. Pedagoški zavodi ustanovljeni su uglavnom za unaprijeđenje odgojno-obrazovnog rada, savjetovanje i vršenje stručno-pedagoškog nadzora nad radom ustanova predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja a ključni zadaci su im razvoj nastavnih planova i programa, uvođenje novih pristupa i metoda u odgojno-obrazovni proces, usavršavanje i obuka nastavnika.

2.2.1.3. Institucije i nadležnosti Republike Srpske

U skladu s člankom 68. stavak 1. točka 12. Ustava, Republika Srpska uređuje i osigurava između ostalog "brigu o djeci i mladeži, naobrazbu, kulturu i zaštitu kulturnih dobara, tjelesnu kulturu." Upravljanje obrazovanjem u ovom entitetu centralizirano je u *Ministarstvu prosvjete i kulture Republike Srpske* koje obavlja upravne i druge stručne poslove koji se odnose na: "sistem predškolskog vaspitanja, osnovnog obrazovanja i vaspitanja, srednjoškolskog i visokog obrazovanja ... (...)... obezbjeđuje cjeloživotno učenje, kreira upisnu politiku u skladu sa potrebama tržišta rada."¹

Zavod za obrazovanje odraslih Republike Srpske prva je i za sada jedina institucija ove vrste u BiH. Utemeljen je Zakonom o republičkoj upravi Republike Srpske, kao upravna organizacija u sastavu Ministarstva prosvjete i kulture RS-a. Navedeni Zavod vrši: stručne, analitičke i razvojne poslove u području obrazovanja odraslih; pripremanje, praćenje i razvoj programa obrazovanja odraslih; utvrđivanje kriterije za uspostavu i provođenje programa obrazovanja odraslih; odobravanje posebnih programa obrazovanja; praćenje i vrijednovanje programa; utvrđivanje kvalitete programa, organiziranje i provođenje stručnog usavršavanja nastavnika i predavača; davanje stručnog mišljenja organizatorima obrazovanja odraslih.²

U sastavu Ministarstva prosvjete i kulture RS-a, djeluje i *Republički pedagoški zavod Republike Srpske*, također kao republička upravna organizacija. On "...obavlja stručne i druge poslove koji se odnose na stručne i savjetodavne poslove u praćenju, unapređivanju i razvoju vaspitanja i obrazovanja u predškolskom, osnovnom i srednjem obrazovanju..."³

*Agencija za akreditaciju visokoškolskih ustanova Republike Srpske*⁴ utemeljena je kao samostalna, nezavisna i neprofitna organizacija a nadležna je za provođenje postupka akreditacije visokoškolskih ustanova u RS-u, u suradnji s Agencijom za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta u BiH.

2.2.1.4. Institucije i nadležnosti Brčko distrikta BiH

U Brčko distriktu BiH, shodno članu 8. Statuta⁵ u "mjerodavnosti javnih tijela vlasti u Distriktu" spada i oblast obrazovanja. Pored drugih organa/tijela, javnu upravu čine odjeli/odjeljenja Vlade Distrikta. Voditelji odjela imaju izvršne ovlasti predviđene zakonima Distrikta. *Odjel za obrazovanje Vlade BD BiH* obavlja stručne, administrativne i druge poslove koje se odnose na "provođenje zakona i propisa nadležnih tijela i institucija BiH i Distrikta iz područja obrazovanja..." U okviru Odjela/Odjeljenja za obrazovanje Vlade Brčko distrikta BiH

djeluje i *Pedagoška institucija*, koja je nadležna za vršenje stručno-pedagoškog nadzora i unaprijeđenje odgojno-obrazovne djelatnosti u BD BiH.

2.2.1.5. Institucije/ustanove organizatori obrazovanja odraslih

Obrazovanjem, obukom i osposobljavanjem odraslih, kao redovitom djelatnošću ili onom koja prati redovitu, bave se javne i privatne obrazovne ustanove, druge specijalizirane institucije (radnički univerziteti, centri za stručno obrazovanje i osposobljavanje, auto-škole, škole stranih jezika, škole za računalstvo...), zavodi za zapošljavanje, profesionalna udruženja, nevladine organizacije, penološke ustanove, vjerske institucije, sindikati i dr.

2.2.2. Institucionalna struktura u sektoru rada i zapošljavanja

Ministarstvo civilnih poslova BiH nadležno je za "obavljanje poslova i izvršavanje zadataka koji su u nadležnosti BiH i koji se odnose na utvrđivanje osnovnih principa koordiniranja aktivnosti, usklađivanja planova entitetskih tijela vlasti i definisanje strategije na međunarodnom planu"⁶ u području rada i zapošljavanja.

Agencija za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine je, u skladu s člankom 6. Zakona o Agenciji za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine⁷, nadležna za suradnju s nadležnim agencijama, institucijama i međunarodnim organizacijama; ima koordinirajuću ulogu u suradnji sa zavodima za zapošljavanje na nižim razinama; prati, analizira i istražuje gospodarska, društvena i druga kretanja, stanje zaposlenosti i nezaposlenosti itd.

Na razini entiteta, u FBiH uspostavljeno je *Federalno ministarstvo rada i socijalne politike*, a u Republici Srpskoj *Ministarstvo rada i boračko-invalidske zaštite*. Oba ministarstva imaju slične odgovornosti koje su vezane za: politike rada i zapošljavanja, strategije, radne odnose, prava po osnovu rada itd. Na razini kantona/županija također su uspostavljena ministarstva u ovom području.

U Brčko distriktu BiH nema uspostavljenog posebnog Vladinog odjela za rad, zapošljavanje ili socijalnu zaštitu, već su pitanja iz ovog područja u nadležnosti različitih odjela.

U skladu s postojećim zakonima o posredovanju u zapošljavanju, javne ustanove - *zavodi za zapošljavanje* uspostavljeni su u oba entiteta (JU Zavod za zapošljavanje Republike Srpske, sa središnjom službom, 6 filijala i 58 biroa; Federalni zavod za zapošljavanje u FBiH s deset kantonalnih/županijskih javnih službi za zapošljavanje i 79 biroa/podružnica u svakoj općini u FBiH). U Brčko distriktu BiH također je uspostavljen Zavod za zapošljavanje BD BiH.

U skladu s važećim propisima, poslovima posredovanja u zapošljavanju, osim javnih zavoda/službi, mogu se baviti i privatne agencije. U BiH trenutno postoje 23 privatne agencije za posredovanje u zapošljavanju.⁸

¹ Članak 19. Zakon o republičkoj upravi Republike Srpske ("Službeni glasnik RS" broj 118/08, 74/10 i 86/10)

² Članak 64. stavak 1. Zakona o republičkoj upravi Republike Srpske ("Službeni glasnik RS" br. 118/08, 74/10 i 86/10)

³ Član 50. Zakona o republičkoj upravi Republike Srpske ("Službeni glasnik RS" broj 118/08, 74/10 i 86/10)

⁴ Zakon o visokom obrazovanju ("Službeni glasnik RS", broj 73/10, 19/11 i 84/12)

⁵ Članak 8. stavak 1. točka f) Statut Brčko distrikta Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 17/08, 39/09 i 2/10)

⁶ Zakon o ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine; članak 15. stavak 2., alineja 3. ("Službeni glasnik BiH" br. 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09, 103/09, 87/12 i 6/13)

⁷ Zakon o Agenciji za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 21/03, 43/09)

⁸ Agencija za rad i zapošljavanje BiH - Stručna konferencija Javno-privatno partnerstvo u području zapošljavanja jedan od modela za veću zaposlenost, prosinac 2011.

2.3. PRINCIPI I SVRHA IZRADE STRATEŠKE PLATFORME

U izradi Strateške platforme razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u BiH primjenjivani su sljedeći temeljni principi:

- a) partnerstvo u izradi i postizanje konsenzusa svih pozvanih zainteresiranih strana
- b) "zajedničko vlasništvo" nad strateškim dokumentima i akcijskim planovima
- c) transparentnost postupaka i zajedničko odlučivanje
- d) strateški dokumenti su kombinacija; vizije, dugoročnih usmjerenja i prioriteta
- e) stalni nadzir i monitoring te analiza i ažuriranje planova
- f) paradoks dualiteta (strateški dokumenti i akcijski planovi su dinamični i podložni promjenama a s druge strane treba ih u najvećoj mjeri, poštivati i implementirati).

Strateška platforma je namijenjena, prije svega, nadležnim obrazovnim vlastima u BiH kao okvir za izradu strategija razvoja obrazovanja odraslih na entitetskim i kantonalnim/županijskim razinama, te razini BDBiH. Pored toga ona može poslužiti za stvaranje povoljnog društvenog ambijenta i temeljnih mehanizama za obrazovanje odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja.

3. METODOLOGIJA IZRADE STRATEŠKE PLATFORME

Postupak izrade Strateške platforme razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u BiH sadrži određen broj faza i koraka koji su međusobno povezani. Izlazni rezultati prethodne faze korišteni su kao ulazni podaci (imputi) za slijedeću fazu i bili su predmetom diskusije i odobravanja radne grupe. Operativna i upravljačka struktura izrade Strateške platforme oblikovana je kako bi osigurala sudjelovanje svih zainteresiranih aktera.

Postupak izrade Strateške platforme provodio se kroz slijedeće faze:

Faza I: *Socioekonomski pregled (SEP)* na državnoj i entitetskoj razini

Faza II: *SWOT analiza* - alat za identifikaciju komparativnih prednosti

Faza III: *Vizija i misija obrazovanja odraslih*

Faza IV: *Komparativne prednosti i strateške orijentacije*

Korak 1: Analiza strategije snaga i prilika ("*maxi-maxi*" strategija).

Korak 2: Analiza vizije i njezinih vrijednosti te komparativnih prednosti.

Korak 3: Održivosti strateških orijentacija ("*push-pull*" guraj-vuci analiza).

Korak 4: Određivanje strateških orijentacija prema SWOT matrici

Faza V: *Stablo ciljeva* (dugoročni, srednjoročni i kratkoročni ciljevi)

Faza VI: *Operativni plan - razrada dokumenta* (ciljevi, mjere, nositelji i rokovi).

II. DRUŠTVENA KRETANJA U FUNKCIJI OBRAZOVANJA

Obrazovanje odraslih u BiH odvija se u kontekstu društvene tranzicije koja se provodi na dva ključna polja i to demokratizaciji civilnog društva i prijelazu s planske na suvremenu tržišnu ekonomiju. Navedeni procesi teku sporo i mogu se pratiti u više društvenih područja.

1. SAŽETAK EKONOMSKO-SOCIJALNIH PRILIKA U BiH

Globalizacija, promjene u modelima proizvodnje, povećana nezaposlenost i ekonomska nesigurnost poziv su nadležnim vlastima za aktivniju radnu politiku i povećanje investicija u razvoj neophodnih znanja i vještina potrebnih za uključivanje pojedinaca na tržište rada.

Generalno, politike svih razina vlasti usmjerene su na unaprjeđenje poslovnog okruženja, ostvarivanje jedinstvenog ekonomskog prostora, olakšavanjem slobodnog kretanja kapitala i ljudi, privlačenje izravnih stranih ulaganja. U tom kontekstu kao bitni čimbenici za razvoj obrazovanja odraslih ističu se: demografski potencijal, gospodarske prilike, stanje tržišta rada, socijalne i tehničko-tehnološke prilike.

1.1. DEMOGRAFSKI POTENCIJAL

Posljednji zvanični popis stanovništva u BiH obavljen je 1991. godine i prema njemu, BiH je imala 4.354.911 stanovnika. Od tog perioda demografska struktura se značajno izmijenila. Prema procjeni Agencije za statistiku BiH (BHAS), od 30. lipnja 2011. godina u BiH ima 3.839.737 stanovnika s negativnom stopom prirodnog priraštaja od -0,8.¹

Ankete o radnoj snazi (ARS) koja se provodi posljednjih šest godina u BiH osigurava međunarodnu uporedivost podataka u području statistike rada. Ona uključuju podatke o demografskim, obrazovnim, socio-ekonomskim i drugim karakteristikama. Prema posljednjoj anketi iz 2012. godine², ukupan broj radno sposobnog stanovništva u BiH iznosi 2.566.000. Ukupnu radnu snagu čini 1.131.000 stanovnika, od kojih 814.000 zaposlenih i 317.000 nezaposlenih (od čega 133.000 žena). U ukupnom broju radno sposobnog stanovništva, 1.436.000 predstavljaju neaktivne osobe.

Prosječno produženje života i značajna zastupljenost starijih osoba demografski su podaci bitni za obrazovanje odraslih. Broj nezaposlenih osoba starijih od 55 godina u FBiH je 6,9% a u RS-u 6,5% (tablica 3.).

1.2. GOSPODARSKE PRILIKE I TRŽIŠTE RADA

U Izvješću Europske komisije o napretku BiH iz 2011. godine³, između ostalog navodi se: "...Iako je primjetan trend ekonomskog oporavka, nepotpun proces reformi je prepreka postavljanju temelja za održiv rast u Bosni i Hercegovini, koji bi bio generiran većim uticajem domaćih faktora...(...)... Proizvodni kapaciteti i konkurentnost ekonomije su i dalje niski, budući da domaći izvori rasta nisu iskorišteni na odgovarajući način..."

Generalna ocjena o ekonomiji BiH u 2011. godini⁴ kako je to bila veoma teška godina, jer su postignuti samo simbolični pomaci u pozitivnim makroekonomskim kretanjima. BiH je očuvala stabilnost nominalnih ekonomskih indikatora, ali i dalje ostaju negativna kretanja realnih ekonomskih indikatora koji pokazuju probleme u funkcioniranju ekonomije. Raspoloživi pokazatelji za 2012. godinu ukazuju da je "ekonomski oporavak zaustavljen, pod negativnim uticajem pogoršanja vanjskog okruženja."⁵

¹ BHAS - Tematski bilten TB 02 "Demografija 2011" str. 4. od 2012. godine

² BHAS - Anketa o radnoj snazi 2012 - Konačni rezultati, Tematski bilten TB 10, Sarajevo, 2012. god.

³ Izvješće o napretku Bosne i Hercegovine u 2011., Europska komisija, SEC (2011.) 1206, Brisel, 12.10.2011.

⁴ Agencija za rad i zapošljavanje BiH, Bilten broj 7, ožujak 2012. godine

⁵ Izvješće o napretku Bosne i Hercegovine u 2012. godini Europska komisija, Brisel, 10.10.2012., str. 24

1.2.1. Gospodarske prilike

Ekonomski oporavak iz 2010. godine, zaustavljen je gospodarskim recesijskim kretanjem u 2011. i 2012. godini iako postoji blagi rast GDP u odnosu na 2009. godinu (u 2010. g. 0,9% a u 2011. g. 2,4%). Izostajanje napretka u strukturalnim reformama, slaba finansijska koordinacija i odsustvo jasne ekonomske strategije usporile su razvoj BiH.

U 2012. godini ekonomski indikatori ukazuju da BiH bilježi stagnaciju kroz očekivani realni ekonomski rast od 0,00 % jer nestaju svi ključni faktori koji su bili pokretač blagog oporavka u 2010. i 2011. godini. Pored pada industrijske proizvodnje od 5,6% u prvih devet mjeseci 2012. godine¹ na udaru su se našle i ostale ciklične djelatnosti.

Prema Izvješću Europske komisije, broj zaposlenih u javnoj upravi u prvih šest mjeseci 2011. godine povećan za 2,1% godišnje a troškovi javne uprave u BiH i dalje su visoki.

Privatni sektor u BiH raste ali još uvijek nije ojačao u mjeri da bi mogao postati glavnim i najvažnijim pokretačem gospodarskog razvoja kako je to bilo očekivano. Došlo je do zastoja u osnivanju novih poduzeća a siva ekonomija predstavlja veliki i stalan problem.

Nezaposlenost je i dalje veliki i gorući problem u zemlji a stopa nezaposlenosti je i dalje u porastu: "...Prosječna stopa nezaposlenosti je u 2010. godini bila veoma visoka i iznosila 27,2%. Registrirana nezaposlenost u lipnju 2011. godine dostigla je 43,1% a u prosincu 2012. godina iznosila je 44,5%".

1.2.2. Tržište rada

Tržište rada u BiH karakterizira visoka stopa nezaposlenosti, niska stopa aktivnosti i neusklađenost ponude i potražnje za radnom snagom, te niska mobilnost radne snage.² U prosincu 2012. godine broj nezaposlenih osoba veći je za 2,6% u odnosu na isti mjesec 2011. godine. Prema podacima Agencije za rad i zapošljavanje u BiH na dan 31.12.2012. ukupno je bilo 550.574 osobe na evidencijama zavoda i službi zapošljavanja u BiH (Tablica 1.).

¹ Direkcija za ekonomsko planiranje BiH - DEP; Informacija o kretanju makroekonomskih pokazatelja za period siječanj-rujan 2012. god. str. 4.

² Centar za politike i upravljanje (CPU) Izvještaj o politikama razvoja ljudskog kapitala u BiH, rujan 2010. godine, str. 18

Tablica broj 1 Nezaposlene osobe prema kvalifikacijskog strukturi BiH/entiteti, stanje na dan 31.12.2012.														
BiH	Stupanj stručnog obrazovanja													
	Ukupno	VSS	VSS	SSS	NSS	VKV	KV	PKV	NKV					
Svega	550.574	100,0%	34.407	6,3%	7.561	1,4%	140.478	25,5%	1.851	0,3%	3.685	0,7%	190.998	34,7%
Žene	277.312	100%	22.280	8,0%	4.696	1,7%	83.626	30,2%	1.255	0,4%	480	0,2%	76.773	27,7%
Muškarci	273.262	100,0%	12.127	4,4%	2.865	1,1%	56.852	20,8%	596	0,2%	3.205	1,2%	114.225	41,8%
FBiH	Stupanj stručnog obrazovanja													
	Ukupno	VSS	VSS	SSS	NSS	VKV	KV	PKV	NKV					
Svega	384.852	100,0%	22.634	5,9%	5.201	1,3%	95.486	24,8%	767	0,2%	2.173	0,6%	131.207	34,1%
Žene	197.642	100,0%	14.995	7,6%	3.352	1,7%	56.861	28,8%	699	0,4%	263	0,1%	53.633	27,1%
Muškarci	187.210	100,0%	7.639	4,1%	1.849	1,0%	38.625	20,6%	68	0,0%	1.910	1,0%	77.574	41,4%
RS	Stupanj stručnog obrazovanja													
	Ukupno	VSS	VSS	SSS	NSS	VKV	KV	PKV	NKV					
Svega	153.458	100,0%	10.996	7,2%	2.238	1,5%	41.316	26,9%	1.084	0,7%	1.444	0,9%	55.605	36,2%
Žene	73.275	100,0%	6.823	9,3%	1.290	1,8%	24.533	33,5%	556	0,8%	207	0,3%	21.385	29,2%
Muškarci	80.183	100,0%	4.173	5,2%	948	1,2%	16.783	20,9%	528	0,7%	1.237	1,5%	34.220	42,7%
BDBiH	Stupanj stručnog obrazovanja													
	Ukupno	VSS	VSS	SSS	NSS	VKV	KV	PKV	NKV					
Svega	12.264	100,0%	777	6,3%	122	1,0%	3.676	30,0%	0	0,0%	68	0,6%	4.186	34,1%
Žene	6.395	100,0%	462	7,2%	54	0,8%	2.232	34,9%	0	0,0%	10	0,2%	1.755	27,4%
Muškarci	5.869	100,0%	315	5,4%	68	1,2%	1.444	24,6%	0	0,0%	58	1,0%	2.431	41,4%

Iz tablice 1. može se zaključiti kako je najveći broj evidentirane nezaposlenosti kod osoba s trećim stupnjem obrazovanja (KV 34,69%), te NKV 29,13%. U prosincu 2012. godine s evidencija službi zapošljavanja ukupno je brisano 11.283 osobe dok su poslodavci prijavili potrebe za zapošljavanjem samo 2.068 novih radnika. Prema podacima Agencije za statistiku BiH, u prosincu 2012. godine, broj zaposlenih u pravnim licima u BiH iznosio je 685.117, od čega je 280.833 žene. Stopa registrirane nezaposlenosti za prosinac 2012. godine iznosila je 44,5% i u odnosu na studeni 2012. godine bila je veća za 0,1%.

Unutar FBiH po kantonima/županijama kvalifikacijska struktura nezaposlenih u bazi podataka Federalnog zavoda za zapošljavanje prikazana je u tablici 2.

Tablica broj 2. OBRAZOVNA STRUKTURA NEZAPOSLJENIH U FBiH PO KANTONIMA NA DAN 31.12.2012. GOD.											
Stručna sprema	1 USK	2 PK	3 TK	4 ZDK	5 BPK	6 SBK	7 HNK	8 ZHK	9 KS	10 LK	Σ
0-NSS	83	0	42	177	1	0	0	15	419	30	767
žene	80	0	20	166	0	0	0	11	407	15	699
1-NKV	18.056	1.780	31.127	21.193	1.433	13.362	6.702	1.407	21.630	2.213	118.903
žene	8.911	654	16.670	11.554	861	6.182	3.619	767	14.630	1.017	64.865
2-PKV	1.637	468	2.040	2.386	48	678	529	156	445	94	8.481
žene	424	245	674	680	38	250	291	103	221	48	2.974
3-KV	13.662	1.781	33.386	27.384	1.090	15.451	11.478	3.832	19.979	3.164	131.207
žene	5.267	686	13.592	10.922	442	5.541	4.818	1.873	9.077	1.415	53.633
4-SSS	8.598	1.265	25.526	14.337	818	8.747	9.065	3.156	21.261	2.713	95.486
žene	5.066	715	15.317	8.595	472	4.963	5.161	1.869	13.269	1.434	56.861
5-VKV	193	13	512	545	21	258	133	29	445	24	2.173
žene	27	1	57	58	5	13	9	9	79	5	263
6-VŠS	582	132	544	425	19	836	1.014	504	883	262	5.201
žene	363	70	337	276	12	536	687	343	572	156	3.352
7-VSS	1.923	163	5.112	2.765	207	1.024	2.442	642	7.956	400	22.634
žene	1.287	81	3.364	1.791	118	601	1.645	429	5.426	253	14.995
UKUPNO žene	44.734	5.602	98.289	69.212	3.637	40.356	31.363	9.741	73.018	8.900	384.852
	21.425	2.452	50.031	34.042	1.948	18.086	16.230	5.404	43.681	4.343	197.642

Što se tiče dobne strukture nezaposlenih osoba na dan 31.12.2012. godine u RS-u i FBiH, prema bazi podataka JU Zavod za zapošljavanje RS-a i Federalnog zavoda za zapošljavanje ona je bila kako je i prikazano u tablici 3.

Tablica broj 3.					
PREGLED DOBNE STRUKTURE NEZAPOSLENIH OSOBA					
REPUBLIKA SRPSKA			FEDERACIJA BIH		
DOB u godinama	PREGLED STANJA		DOB u godinama	PREGLED STANJA	
	Broj	%		Broj	%
15-18	271	0,2%	15-19	13.249	3,4%
18-20	5.214	3,4%	-	-	-
20-24	14.008	9,1%	20-24	56.335	14,6%
24-27	13.499	8,8%	-	-	-
27-30	13.099	8,5%	25-29	61.526	16,0%
30-35	19.600	12,8%	30-34	49.651	12,9%
35-40	18.951	12,3%	35-39	45.116	11,7%
40-45	18.462	12,0%	40-44	43.610	11,3%
45-50	19.518	12,7%	45-49	42.922	11,2%
50-55	17.159	11,2%	50-54	36.910	9,6%

55-60	10.541	6,9%	55-59	25.119	6,5%
60-65	3.131	2,0%	60 i više	10.414	2,7%
u 65-toj god.	5	0,0%	-	-	-
UKUPNO	153.458	100,0%	UKUPNO	384.852	100,0%

Iz tablice 3. može se vidjeti kako u FBiH ima najviše nezaposlenih u dobi od 25 do 29 godina (16%) te da je u dobi od 20 do 40 godina ukupno 55,2% nezaposlenih. U RS-u je oko 3/5 nezaposlenih u dobi od 30 do 55 godina.

Veliki broj registriranih nezaposlenih osoba često su evidentirani na zavodima za zapošljavanje zbog ostvarenja prava na zdravstveno osiguranje. Prema tablici nezaposlenog stanovništva u BiH: VKV, srednju i osnovnu školu ili manje ima 92,3 % (29% nezaposlenih osoba ima osnovnu školu - NKV ili manje). Kod ovakve obrazovne strukture nezaposlenih treba imati na umu da je opći trend sudjelovanje poslova s visokim obrazovanjem u novim radnim mjestima značajno povećava u odnosu na poslove s nižim kvalifikacijama. Poteškoće na tržištu rada u BiH bit će još veće jer nema strateških politika za ovaj problem.

Nedovoljna uvezanost obrazovnog sustava i tržišta rada dodatno otežava ovaj problem. U BiH se ne proslijeđuju kontinuirane i kvalitetne informacije o ponudi i potražnji radne snage tijelima vlasti odgovornim za kreiranje politike obrazovanja. Kao posljedica toga, po automatizmu se obrazuje dio kadrova koji ne može pronaći posao nego se isti prijavljuju na zavode za zapošljavanje. U slučajevima kada tih nezaposlenih obrazovnih profila ima na nekom od zavoda te osobe nisu u mogućnosti prihvatiti posao zbog nepovoljnih uvjeta zapošljavanja. Stoga se može reći kako mobilnost radne snage unutar BiH gotovo i ne postoji.

Postoji uzročna povezanost opće razine obrazovanja stanovništva i opće produktivnosti gospodarstva. Zbog toga obrazovanje treba prilagoditi potrebama strukture gospodarstva kako ne bi dolazilo do pojava poznatih kao prekomjerno obrazovanje (nastavak obrazovanja određenih kvalifikacijskih profila kojih već ima na evidenciji burze rada i koji na tržištu ne mogu pronaći zaposlenje a izobrazba toga obrazovnog profila još se nastavlja) ili nedovoljno obrazovanje.

Neusklađenost obrazovanja kadrova i njihove potražnje na tržištu rada ima različite implikacije. Ukoliko se obrazuje dio kadrova koji nakon procesa osposobljavanja završavaju na evidenciji zavoda za zapošljavanje, tada se društvena sredstva ne troše racionalno. Na tržištu rada sa slabom mobilnošću radne snage i ograničenim prilagođavanjem, prekomjerna produkcija kadrova koje ne traži tržište rada ne povećava zapošljavanje. Višegodišnja nezaposlenost kadrova koji ne vrše prekvalifikaciju i/ili doškolovanje, dodatni je problem, jer su znanja, vještine i kompetencije stečene obrazovanjem vremenom zastarjale.

Analizom povezanosti potrebnih kadrova za gospodarskim rastom i raspoloživih ljudskih resursa može se identificirati nedostatak nekih obrazovnih profila. Osim nedostatka kadrova, u poduzećima je prisutan i nedostatak potrebnih vještina: komunikacijske, poznavanje rada na računaru, znanja stranih jezika, te menadžerske i liderske vještine. Navedeni nedostaci uočljivi su i kod osoba koje su završile fakultete.

S druge strane tržište ne potražuje niti je u mogućnosti apsorbirati ono što obrazovanje nudi. Zbog toga kreatori politika u sektorima obrazovanja i tržišta rada nužno trebaju usko surađivati a ključni kriteriji u dizajniranju politike upisa trebaju biti potrebe tržišta rada. Osposobljeni obrazovni profili moraju imati potrebna znanja i vještine koje zahtijeva tržište.

Na ovaj način osigurava se efikasno korištenje društvenih resursa i povećava konkurentnost gospodarstva. Međutim ovo

poboljšanje i usklađivanje kvantiteta i kvalitete procesa obrazovanja neće imati efekte ukoliko se ne uzmu u obzir i politika stvaranja novih radnih mjesta koja će odgovarati prilikom znanjima, vještina i kompetencijama tih obrazovnih profila.

Entitetski zavodi za zapošljavanje prate i analiziraju kretanja na tržištu rada i izrađuju izvješća i analize trendova. Ovim izvješćima se ne posvećuje dovoljna pozornost prilikom kreiranja politika obrazovanja pa poslodavcima i dalje nedostaju zaposlenici nekih specifičnih kvalifikacija i dio visokokvalificiranih osoba. Jedan dio osoba koje izlaze iz procesa obrazovanja često, iako posjeduju formalno traženu kvalifikaciju, ne posjeduju temeljne vještine potrebne za obavljanje određene djelatnosti. Stoga njihovo zapošljavanje zahtijeva dodatna ulaganja.

Ministarstva obrazovanja i vezane institucije u velikoj mjeri svjesne su problema na tržištu rada zbog nepostojanja izvješća o potrebama tržišta rada za određenim obrazovnim profilima. Problem dodatno uvjetuje i organizacijska disonanca u FBiH, gdje se politika obrazovanja kreira na razini kantona/županije dok se politika razvoja tržišta uglavnom kreira na entitetskoj, a provodi na lokalnoj (kantonalnoj/županijskoj) razini.

Institucije u području rada i zapošljavanja također naglašavaju i problem nedostatka informiranosti osoba u procesu obrazovanja koje donose odluku o izboru prilikom nastavka obrazovanja i prelaska iz primarnog u sekundarno ili iz sekundarnog u tercijarno obrazovanje.

1.3. SOCIJALNE PRILIKE

Sprovođenje socijalne i dječje zaštite i osiguranje sredstava u nadležnosti je kantona/županija i općina u FBiH, općina i RS-a te BD BiH. Na sustav socijalne i dječje zaštite treba gledati kao na mjere koje zajednički djeluju na promoviranje društveno uključenog humanog razvoja, smanjenje siromaštva i gospodarski rast. Bez obzira na različite pristupe socijalna isključenost najčešće se poima kao začarani krug kojeg čine: nezaposlenost (marginalizacija na tržištu rada), siromaštvo i socijalna isključenost.

Ako se socijalna izolacija poima, prije svega, kao isključenost s tržišta rada, onda je obrazovanje jedan od mehanizama socijalnog uključivanja. Ono utječe na uključivanje pojedinca u društveni život kroz obrazovna postignuća, cjeloživotno obrazovanje, socijalizaciju i njegovo osnaživanje za lakše sudjelovanje u plaćenom radu. Obrazovni pojedinci su mobilniji i lakše se prilagođavaju novim okolnostima a socijalno isključene osobe nerijetko se suočavaju s problemom nedostatka znanja, vještina i kompetencija.

Osim niže razine obrazovanja drugi element socijalne isključenosti je siromaštvo. U socijalnom sektoru koncentrirane su najteže posljedice gospodarskog stanja u BiH. Porast siromaštva je činjenica koja treba zabrinjavati sve nositelje političkih funkcija. Vjerovatnoća da neko kućanstvo dođe u kategoriju siromašnih je gotovo tri puta veća ako je nositelj obitelji završio/la samo osnovnu školu. Srednjoškolska razina obrazovanja nositelja obitelji pruža neka jamstva da će njegovo domaćinstvo izbjeći pad u siromaštvo.

Stoga se poboljšanje obrazovanja nameće kao temeljni instrument dugoročnog suzbijanja siromaštva i razvoja društva. Općenito rečeno, što je viša razina obrazovanja, pojedinca ili kućanstva u cjelosti, to je manja vjerovatnoća da će oni biti nezaposleni, a samim tim i pasti u kategoriju siromašnih. Od

svih faktora koji povećavaju rizik siromaštva, razina obrazovanja pojedinačno je najznačajniji.

1.4. TEHNIČKO-TEHNOLOŠKE PRILIKE

Brze i sveobuhvatne promjene u prirodi i sadržaju rada jedno su od suštinskih obilježja tehničko-tehnološkog razvoja društva u BiH. U novom društvu suština tradicionalnog radnika mijenja svoj sadržaj uz stalno rađanje novih zanimanja. Obrada informacija zauzima sve više mjesta u odnosu na fizičko izvršavanje zadataka. Ovakav razvoj nužno potiče potrebu za znanjem i vještinama koje zaposleni stječu i izvan formalnog obrazovanja. U takvim uvjetima poduzeća neizbježno dobivaju drugačiju ulogu jer postaju značajni faktori obrazovanja i razvoja zaposlenika. Njihova orijentacija na razvijanje obrazovnih programa utemeljena je na spoznaji da školski sustav u dovoljnoj mjeri ne zadovoljava obrazovne potrebe zaposlenika.

Trenutno stanje tehničko-tehnološke razvijenosti BiH najbolje se ogleda u činjenici da je porijeklo opreme u postojećoj tehnici i tehnologiji uglavnom iz zapadnih industrijskih zemalja (80%), a svega 10% instalirane opreme je iz domaćih izvora. Orijentacija na strojeve, procese i proizvodne sustave bila je bez dovoljnog sudjelovanja informacijske tehnologije čime je zaostatak za razvijenim zemljama evidentan. Tehnološko zaostajanje ogleda se i u povećanoj potrošnji u procesu proizvodnje što implicira nekonkurentnost cijena proizvoda.

BiH mora razviti više razine tehnoloških sposobnosti i pokazati veću fleksibilnost kako bi uspjela u sve zahtjevnijem globalnom okruženju. Transfer tehnologija može se ostvariti putem izravnih stranih ulaganja; kupovinom licence; tehničkom pomoći; uvozom tehnologija; kopiranjem ili obrazovanjem u inozemstvu.

Novе tehnologije zatijevaju nove vještine za ovladavanje tehničkim promjenama, pa prema tome i institucionalnu sposobnost za nadgradnju postojećih vještina. Za korištenje novih znanja neophodno je kvalitetnije obrazovanje, brojne tehničke vještine, kao i niz institucija, agencija i mreža koje će omogućiti učinkovito korištenje postojećih znanja.

2. PREGLED STANJA U PODRUČJU OBRAZOVANJA ODRASLIH

Obrazovanje odraslih u BiH normativno se pozicionira uglavnom u okviru formalnog školskog sustava, čime se prilično ograničava dostupnost obrazovanja, kao i raznolikost obrazovne ponude za odrasle. Novog pristupa obrazovanju odraslih, utemeljenom na zajedničkim europskim načelima i ciljevima te vlastitim vrijednostima i iskustvu uglavnom nije bilo do 2009. godine u BiH. Prve akcije u tom smislu događaju se u Republici Srpskoj.

Jasno je da odrasli u BiH predstavljaju veliki, međutim još uvijek nedovoljno prepoznat i aktiviran potencijal. Slaba fokusiranost različitih sektorskih politika i gotovo zanemariva ulaganja u razvoj odraslih kroz njihovo odgovarajuće obrazovanje tijekom cijelog radnog vijeka, ukazuju na ozbiljni nedostatak razumijevanja važnosti i uloge ovog segmenta u tranziciji bosanskohercegovačkog društva u cjelini.

U okviru procjene napretka BiH u procesu pristupanja EU za 2011. godinu, Europska komisija se u Izvješću¹ na određeni način referira i na stanje obrazovanja odraslih. Ona konstatira da je "Saradnja između sektora obrazovanja i poslodavaca još uvijek slaba, a informisanost o obučenosti ljudskog kapitala je i dalje mala. Ukupno gledano, nedostatak strukturne fleksibilnosti i slabi rezultati sistema obuke i obrazovanja štete

ispravnom funkcionisanju tržišta rada."² Osim toga "Nije postignut napredak u unaprjeđenju koordinacije između obrazovanja i sektora tržišta rada kako bi se razvio sistem obuke i obrazovanja koji će ispunjavati potrebe tržišta rada."³

Kada je riječ o 2012. godini Europska komisija ističe da je zabilježen mali napredak u području obrazovanja te da je bez obzira na ranije iskazan interes BiH odlučila da ne sudjeluje u Programu za cjeloživotno učenje.⁴

2.1. Formalno obrazovanje

Formalno obrazovanje odraslih u kantonima/županijama u FBiH provodi se u skladu sa zakonima i podzakonskim aktima iz područja obrazovanja. Premda su postojećim zakonima osigurane pretpostavke za organizaciju osnovnog obrazovanja odraslih u okviru redovnog školskog sustava, njime se bavi mali broj škola. Opće i stručno obrazovanje odrasli uglavnom stječu u okviru redovnih srednjih škola kao tzv. izvanredni polaznici, a tu se još provode programi: dokvalifikacije, prekvalifikacije, usavršavanja, kursevi, specijalizacije ili osposobljavanja odraslih.

U Republici Srpskoj obrazovanje odraslih organizira se i provodi u skladu sa Zakonom o obrazovanju odraslih i drugim zakonima kojima se uređuje oblast osnovnog i srednjeg obrazovanja (Aneks V.).

Obrazovanje odraslih u BD BiH provodi se u skladu sa zakonima i podzakonskim aktima Brčko distrikta.

I pored toga što visokoškolske ustanove u BiH izvode redovne formalne programe obrazovanja u okviru tri ciklusa, one ne nude fleksibilnije organizacijske oblike i programe koji bi zadovoljili potrebe za obrazovanjem, usavršavanjem i cjeloživotnim učenjem odraslih, a naročito zaposlenima koji bi željeli obrazovanje uz rad ili profesionalno usavršavanje. Pored redovitih programa u FBiH visokoškolske ustanove provode i kraći programi za odrasle koji su već stekli visoko obrazovanje (npr. dopunsko pedagoško psihološko obrazovanje kao uvjet za rad u nastavi osobe koja nije završila nastavnički fakultet).

Programi formalnog osnovnog obrazovanja odraslih u kantonima/županijama u FBiH i u BD BiH, uglavnom su reducirane verzije programa za redovne učenike. Programi za odrasle u srednjem obrazovanju provode se u skladu s važećom nomenklaturom zanimanja i, u najvećem dijelu, podrazumijevaju identične sadržaje kao za redovne učenike. U Republici Srpskoj, formalno obrazovanje odraslih izvodi se po programima osnovnog i srednjeg stručnog obrazovanja koji su prilagođeni potrebama i mogućnostima odraslih, odnosno njihovoj dobi, prethodnom obrazovanju, znanju, vještinama i kompetencijama.

Po završetku formalnih programa obrazovanja u BiH, odraslima se izdaju javno važeće isprave: svjedožbe o završenom razredu, diplome o maturi ili završnom ispitu kojima se dokazuje stečena školska ili stručna sprema odnosno zanimanje, te uvjerenja o stručnoj osposobljenosti ili usavršavanju.

2.2. Neformalno obrazovanje

Neformalno obrazovanje odraslih u posljednje vrijeme doživljava uspon. Veliki broj različitih institucija i organizacija u javnom, privatnom i nevladinom sektoru nudi različite programe neformalnog obrazovanja. Organizatori neformalnog obrazovanja odraslih mogu izdavati odgovarajuće isprave o

¹ Izvještaj o napretku Bosne i Hercegovine u 2011, Europska komisija, SEC (2011) 1206, Brisel, 12.10.2011;

² Ibid, ... str. 27, Poglavlje 3.2. Ljudski i fizički kapital

³ Ibid, ... str. 36, Poglavlje 4.1.8. Zapošljavanje i socijalne politike, politika javnog zdravstva

⁴ Izvještaj o napretku Bosne i Hercegovine u 2012, Europska komisija, Brisel, 10.10.2012, str. 43;

završenom programu. Te isprave nisu javno priznate, ali njihova vrijednost može biti prepoznata od strane poslodavaca.

Troškove svih vidova neformalnog obrazovanja uglavnom snose polaznici i druge zainteresirane strane. U okviru aktivnih mjera zapošljavanja, zavodi/službe za zapošljavanje financiraju različite obuke registriranih nezaposlenih osoba.

2.3. Informalno učenje

Informalno učenje odraslih u BiH odvija se u svakodnevnim situacijama i u različitim kontekstima učenja kao što su: obiteljska zajednica, radno okruženje, slobodno vrijeme, iskustvo i sl. Pouzdanih podataka o ovome vidu učenja nema jer nisu provedena nikakva istraživanja u BiH na tom planu. Osim Ispitnog centra u okviru Zavoda za obrazovanje odraslih Republike Srpske, koji je ovlašten za organiziranje provjere znanja, vještina i kompetencija bez obzira na način njihovog sticanja (uključujući i informalno) nema posebnih podataka o drugim sličnim institucijama.

2.4. Zaključak o pregledu stanja obrazovanja odraslih

Svi neophodni zakonski uvjeti za otvaranje socijalnog dijaloga o obrazovanju odraslih i uspostavljanju ovog partnerstva na području BiH još uvijek nisu osigurani. Međutim, donošenjem Zakona o obrazovanju odraslih u RS-u stvorene su pretpostavke za veće sudjelovanje relevantnih socijalnih partnera u kreiranju politike obrazovanja odraslih.

Sustavna istraživanja korelacija obrazovnog i sektora tržišta rada te obrazovnih potreba i sudjelovanja u obrazovanju odraslih, kao i njegovih ostalih aspekata, provode se u BiH s različitim intenzitetom i učinkom. Određena područja ili pitanja obrazovanja odraslih, najvećim dijelom, predmet su istraživanja u okviru međunarodnih projekata i druge pomoći međunarodne zajednice obrazovanju odraslih u BiH ili u okviru namjenski provedenih istraživanja i analiza stanja od strane različitih međunarodnih organizacija ili ekspertskih udruženja.

3. SWOT ANALIZA (SO - strategija; iskorištavanja prilika korištenjem snaga u sustavu)

S	PREDNOSTI / SNAGE: (<i>STRENGTHS</i>)	O	PRILIKE / MOGUĆNOSTI: (<i>OPPORTUNITIES</i>)
	➤ duga tradicija i bogato iskustvo u provođenju programa obrazovanja odraslih ➤ postojanje određene infrastrukture za provođenje obrazovanja odraslih ➤ mnoštvo obrazovnih i drugih institucija koje nude program obrazovanja odraslih ➤ velika raznolikost formalnih i neformalnih programa obrazovanja odraslih ➤ postojanje kvalificiranog nastavnog kadra za provođenje formalnog i neformalnog obrazovanja odraslih ➤ ozbiljnost pristupa obrazovanju odraslih ➤ postojanje mreže škola i institucija za formalno obrazovanje odraslih ➤ postojanje svijesti i izražen stav reprezentativnih socijalnih partnera i ostalih zainteresiranih grupa o važnosti obrazovanja odraslih		➤ unaprjeđenje postojećih i izvođenje novih programa ➤ usklađivanje obrazovnih programa s potrebama tržišta rada za novim znanjima i kompetencijama ➤ stvaranje boljih uvjeta za provođenje obrazovanja odraslih (nove tehnologije i uređenje prostora) ➤ prepoznati značaj koncepta cjeloživotnog učenja za gospodarsko-socijalni razvoj društva u cjelini ➤ podizanje kvalitete obrazovanja odraslih ➤ bolje povezivanje sektora obrazovanja i tržišta rada ➤ unaprjeđenje suradnje s međunarodnim i drugim organizacijama i uključivanje u projekte ➤ porast domaćeg ulaganja u obrazovanje odraslih te potpora iz EU fondova ➤ izrada strategije razvoja obrazovanja odraslih na svim razinama ➤ poboljšanje legislative za obrazovanja odraslih i harmoniziranje s referentnim okvirom u EU ➤ osmišljavanje i provođenje politika stvaranja novih radnih mjesta na svim razinama ➤ bolja suradnja institucija/ustanova obrazovanja, rada i zapošljavanja na svim razinama ➤ korištenje izvješća o kretanjima na tržištu rada za kreiranje upisne politike u obrazovanju ➤ bolja informiranost svih u procesu obrazovanja o izboru profila pri nastavku obrazovanja ➤ stvaranje uvjeta za priznavanje neformalnog obrazovanja i informalnog učenja

W	SLABOSTI / NEDOSTACI: (<i>WEAKNESSES</i>)	T	PRIJETNJE / OPASNOSTI: (<i>THREATS</i>)
	➤ nerazvijenost neformalnog i nefleksibilnost formalnog sustava obrazovanja odraslih ➤ nedovoljna orijentiranost obrazovnih sadržaja na razvoj ključnih kompetencija radne snage ➤ niska obrazovna razina nezaposlenih osoba ➤ nizak stupanj upravljačkih znanja, vještina i kompetencija i njihova zastarjelost kod zaposlenih ➤ nedovoljna uvezanost i usuglašenost institucija i pojedinaca u sustavu obrazovanja odraslih ➤ nedostatak mreže specijaliziranih institucija/ustanova za obrazovanje odraslih ➤ neprilagođenost obrazovanja odraslih zahtjevima tržišta rada i gospodarstva u cjelini ➤ nejasno iskazane potrebe gospodarstva za određenim obrazovnim profilima ➤ nedostatak posebnih zakona o obrazovanju odraslih u FBiH i BD BiH ➤ nedostatak standarda za obrazovanje odraslih ➤ nedostatak strategija obrazovanja odraslih ➤ niska razina tehničke opremljenosti institucija /ustanova za obrazovanje odraslih ➤ nedostatak udžbenika za obrazovanje odraslih ➤ ne postojanje okvira za priznavanje prethodnog učenje ➤ nedovoljna osposobljenost stručnog kadra za obrazovni rad s odraslima		➤ gospodarska recesija i pad društvenog proizvoda ➤ smanjena mogućnost zapošljavanja na tržištu rada ➤ zastarjela tehnologija proizvodnje u gospodarstvu ➤ porast sirove ekonomije na tržištu ➤ visoka stopa nezaposlenosti i socijalne isključenosti ➤ nerazvijeno tržište rada i niska mobilnost radne snage ➤ slab napredak u provođenju reformi iz područja razvoja ljudskog kapitala ➤ nedostatak kontinuiteta u provođenju neophodnih promjena u obrazovanju odraslih ➤ neinformiranost zainteresiranih o mogućnosti provođenja obrazovanja odraslih ➤ nedostatak sustavnih istraživanja razvoja obrazovanja odraslih ➤ nedostatak financijskih sredstava za dodatno obrazovanje odraslih ➤ neodgovarajuća promidžba kulture učenja odraslih ➤ povećanje obrazovnog jaza između pripadnika različitih socijalnih grupa ➤ otpori provođenju neophodnih reformi u organizaciji formalnog obrazovanja ➤ nepostojanje sustava za priznavanje kompetencija i kvalifikacija stečenih kroz neformalno obrazovanje i informalno učenje

III. MISIJA, VIZIJA I VRIJEDNOSNE OSNOVE OBRAZOVANJA ODRASLIH

Utvrđivanjem misije, vizije i vrijednosti ukazuje se na svrhu postojanja obrazovanja odraslih danas, namjere o njegovoj ulozi u budućnosti i vrijednosti čija afirmacija doprinosi ostvarivanju željenih ciljeva razvoja. Misija, vizija i vrijednosti su integralne kategorije čijom se stalnom analizom i preispitivanjem trasiraju strateški ciljevi i pravci budućeg razvoja.

1. MISIJA

MISIJA obrazovanja odraslih je omogućiti odraslim građanima obrazovanje i učenje tijekom cijelog života te doprinijeti njihovom osobnom i profesionalnom razvoju, boljem zapošljavanju, socijalnoj uključenosti i pripremi za aktivan i odgovoran život.

2. VIZIJA

VIZIJA obrazovanja odraslih je uspostavljen fleksibilan, demokratski i kompatibilan sustav usklađen sa standardima zemalja EU; osjetljiv na raznolike društvene promjene i potrebe tržišta za različitim obrazovnim profilima; usmjeren na zadovoljenje potreba i interesa onih koji uče i poslodavaca; privlači pozornost pojedinaca i omogućava njihovo cjeloživotno učenje.

U ostvarivanju utvrđene vizije kao ključna strateška obilježja obrazovanja odraslih nameću se: obuhvat, relevantnost, efikasnost, priznavanje prethodnog učenja, te vođenje karijere i savjetovanje odraslih.

Obuhvat: Obrazovanje odraslih dostupno je svim zainteresiranim nezavisno od starosne dobi i njihovih

ekonomsko-socijalnih, tjelesnih, intelektualnih, regionalnih, nacionalnih, jezičnih, etničkih, vjerskih i drugih karakteristika.

Kvaliteta: Osigurana je visoka kvaliteta uvjeta, programa, procesa učenja i njegovih ishoda. Razvijen i primijenjen sustav akreditacije institucija/ustanova i programa obrazovanja odraslih u skladu s međunarodnim standardima. Uspostavljena je međunarodna suradnja u području monitoringa i evaluacije kvalitete obrazovanja odraslih.

Relevantnost: Obrazovanje odraslih postalo je značajna snaga razvoja pojedinca i društva u cjelini. Ono doprinosi unaprjeđenju znanja, vještina i kompetencija stanovništva u skladu sa zahtjevima tržišta rada i time pozitivno utječe na razvoj države i kvalitete života njezinih građana.

Efikasnost: Povećana je efikasnost obrazovnog procesa kroz unaprjeđenje ishoda obrazovanja i racionalnu uporabu resursa. Raznovidna ponuda formalnih i neformalnih oblika obrazovanja odraslih prilagođena je potrebama pojedinca a oslanja se na racionalno korištenje diverzificiranih izvora financiranja. Ulaganje pojedinaca, države i poslodavaca u programe cjeloživotnog učenja shvaćeno je kao dugoročno isplativa investicija.

Sustav priznavanja prethodnog učenja: Razvijen je i u potpunosti primijenjen sustav priznavanja prethodnog učenja koji znanje, vještine i kompetencije ali i kvalifikacije stečene neformalnim obrazovanjem i informalnim učenjem prepoznaje i certificira u skladu s kvalifikacijskim okvirom u Bosni i Hercegovini i Europskim okvirom kvalifikacija (EQF).

Sustav vođenja karijere i savjetovanja: Razvijen i potpuno primijenjen sustav vođenja karijere i savjetovanja koji pomaže odraslima u boljem zapošljavanju i većoj socijalnoj

uključenosti te stjecanju znanja, vještina i kompetencija za donošenje valjanih odluka.

3. VRIJEDNOSNE OSNOVE OBRAZOVANJA ODRASLIH

Vrijednosne osnove obrazovanja odraslih proizilaze iz društvenog značenja ovog procesa, ali i same etimologije vrijednosti. Autokreacija kao činitelj vrijednosti u području obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja ima svoj izraz u sadržaju da ova djelatnost nije samo objektivna društvena, nego i subjektivno preuzeta potreba. Dakle, obrazovanje odraslih determiniraju socijalne (društvene) i psihološke (subjektivne) vrijednosti. Treba naglasiti da su ovi faktori u međusobnoj interakciji i da u procesu obrazovanja odraslih djeluju simultano, a ne sukcesivno, što donekle otežava razumijevanje i proučavanje dometa njihovih utjecaja i efikasnosti.

Ključni moment u procesu obrazovanja odraslih s aspekta njegove vrijednosne osnove je uvjerenje, ideja, koncepcija o poželjnom (poželjnim ciljevima, stanjima i odnosima). Poznavanje strukture vrijednosnog sustava jednog društvenog procesa kao što je obrazovanje odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja važno je za povezivanje motivacijske dispozicije s drugim psihološkim fenomenima koji utječu na stanje realiziranosti navedenog procesa. Naime, vrijednosne orijentacije osoba koje se uključuju u proces obrazovanja odraslih mogu biti zasnovane na terminalnim, općim, društvenim i instrumentalnim (osobnim) vrijednostima. Vrijednosne osnove obrazovanja odraslih treba sagledavati i u sintezi uvjerenja, uključivanja i uviđanja posljedica, što implicira analizu akcija, izbora, donošenja odluka, svijesti o mogućnosti promjena osobnog položaja i sl. Konkretno rečeno, vrijednosne osnove obrazovanja odraslih imaju svoj ishod u akciji koje su bitne za dani kontekst. Te akcije moguće je, u vrijednosnom smislu, operacionalizirati kao:

- otvorenost prema promjenama** (njene komponente su vrijednosti: samousmjerenje, stimulacija, hedonizam i one odražavaju djelovanje kao i sklonost promjenama);
- osobno odricanje** (uključivanje vrijednosti: dobronamjernost i univerzalizam kao dobrobit svih ljudi, socijalna pravda i sl.);
- osobni razvoj** (uključivanje vrijednosti postignuća);
- zadržavanje tradicionalnih društvenih vrijednosti** (uključivanje vrijednosti: sigurnost, tradicija i konformizam, a odražavaju ograničenje vlastitih akcija s ciljem zadržavanja postojećeg stanja).

IV. OSNOVE STRATEGIJA OBRAZOVANJA ODRASLIH

SWOT matrica kao ključni alat za identifikaciju komparativnih prednosti obrazovanja odraslih pruža ulazne podatke o unutarnjim elementima razvoja (snage i slabosti) te podatke o vanjskim prijetnjama i mogućnostima za razvoj.

1. KOMPARATIVNA PREDNOST I STRATEŠKA ORIJENTACIJA

Analizom strategije snaga i prilika (*strategija maxi-maxi*) uz pomoć SWOT matrice, identificirani su najsnažniji resursi i potencijali za fokusirani razvoj (komparativne prednosti), koji ujedno predstavljaju ulazni podatak za stratešku orijentaciju u razvoju obrazovanja odraslih.

Glavni pravci razvoja obrazovanja odraslih trebaju biti slijedeći:

- osiguranje kvalitete obrazovanja odraslih kroz zakonsku regulativu i uspostavljanje standarda obrazovanja odraslih

- osiguranje dostupnosti obrazovanja odraslih svim kategorijama odraslog stanovništva kroz uspostavljanje institucionalnog i programskog pluralizma
- čvršća povezanost sektora obrazovanja i sektora rada i zapošljavanja kako bi se povećala mogućnost zapošljavanja i smanjila socijalna isključenost.

Svaki od navedenih strateških pravaca ima svoje stratezijske i prioritetne ciljeve koji će se ostvarivati provedbom različitih mjera kroz brojne programe i projekta.

Strateška platforma razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u BiH obuhvaća sve starosne dobi od rane mladosti do treće životne dobi koji pripadaju različitim ciljnim skupinama a odnosi se na sve oblike i razine obrazovanja i to:

- osnovno obrazovanje odraslih koji nisu bili obuhvaćeni formalnim obrazovanjem
- odrasle koji su napustili formalno obrazovanje – osnovno, srednje opće ili stručno, pa je potrebno da dobiju drugu šansu
- kontinuirano obrazovanje odraslih različitih profesija u cilju unaprjeđenja znanja, vještina i kompetencija, prekvalifikacije i dokvalifikacije
- obrazovanje odraslih koji su prethodno izašli iz formalnog sustava visokog obrazovanja a žele da nastave obrazovanje
- obrazovanje nezaposlenih radi većih mogućnosti zapošljavanja
- profesionalno obrazovanje ruralnog stanovništva u cilju unaprjeđivanja poljoprivrednih djelatnosti (osposobljavanje za ekološku poljoprivrednu proizvodnju, razvijanje seoskog turizma u domaćoj radinosti, obnavljanje starih zanata, itd)
- obrazovanje odraslih radi stjecanja ključnih kompetencija definiranih Europskim kvalifikacijskim okvirom za cjeloživotno učenje (EQF)
- obrazovanje odraslih za uloge aktivnih građana
- obrazovanje za treću životnu dob.

2. STRATEŠKI CILJEVI

Kako obrazovanje odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja doprinosi društveno-ekonomskoj revitalizaciji, većoj mogućnosti zapošljavanja i konkurentnosti na tržištu znanja, te povećanoj mobilnosti i profesionalnoj fleksibilnosti pojedinca, potreban je sustavni međusektorski pristup njegovog razvoja na načelima otvorenosti i dostupnosti.

Strateška platforma razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u BiH treba biti instrument za otpočinjanje rješavanja ključnih socijalnih i ekonomskih problema u BiH. Stoga ona poseban akcent stavlja na stručno obrazovanje odraslih. Imajući u vidu urgentnu potrebu za bržim ekonomskim razvojem i unaprjeđenjem zapošljavanja, socijalne kohezije i demokratizacije društvenih odnosa, temeljni ciljevi i zadaci strategija obrazovanja odraslih na različitim razinama vlasti u BiH trebaju biti:

- Poboljšanje legislative za obrazovanje odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja i usklađivanje s referentnim okvirom Europske unije*
- Uspostavljanje efikasnih načina participacije relevantnih (reprezentativnih) i drugih socijalnih partnera u procesu obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja*
- Razvoj programskih i institucionalnih mogućnosti te unaprjeđenje dostupnosti obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja*

4. *Osiguranje i podizanje kvalitete obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja.*

3. OPERATIVNI CILJEVI I PRIJEDLOG MJERA (AKTIVNOSTI)

Za ostvarivanje svakog od navedenih strateških ciljeva nužno je ostvarenje konkretnih operativnih (prioritetnih) ciljeva odnosno zadataka kroz implementaciju aktivnosti/mjera iz tablice koja slijedi a bez čije realizacije nije moguće dostizanje utvrđenih strateških ciljeva razvoja obrazovanja odraslih u BiH.

U procesu implementaciji strateških i operativnih ciljeva te predviđenih mjera sudjeluju svi relevantni organi i institucije

u području obrazovanja i drugih društvenih sektora u BiH sukladno njihovim ustavom i zakonima utvrđenih nadležnosti.

Postupajući u okviru svojih nadležnosti, te utvrđenog djelokruga rada, obrazovne i druge vlasti odnosno odgovorni organi i institucije na svim razinama u BiH iniciraju, provode i koordiniraju svoje aktivnosti u cilju pune implementacije ciljeva i mjera utvrđenih Strateškom platformom razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u Bosni i Hercegovini za period 2014.-2020. (u daljnjem tekstu: Strateška platforma).

Strateški Ciljevi	Operativni Ciljevi	MJERE (AKTIVNOSTI)
CILJ 1. Poboljšanje legislaive za obrazovanje odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja i usklađivanje s referentnim okvirom Europske unije	CILJ 1.1. Izraditi i implementirati strategije razvoja obrazovanja odraslih	Izraditi strategije razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u BiH, u skladu sa strateškim i operativnim ciljevima iz Strateške platforme Izraditi operativne planove za provođenje strategija razvoja obrazovanja odraslih, sa definiranim nositeljima konkretnih aktivnosti kao i rokovima za realizaciju istih Implementirati operativne planove razvoja obrazovanja odraslih na svim razinama u BiH
	CILJ 1.2. Donijeti/uskladiti zakone o obrazovanju odraslih	Donijeti i uskladiti zakone o obrazovanju odraslih i odgovarajuća podzakonska akta u skladu s Principima i standardima u području obrazovanja odraslih u BiH
	CILJ 1.3. Stvoriti uvjete za priznavanje neformalnog obrazovanja i informalnog učenja	Razviti model priznavanja prethodnog učenja prilagođen obrazovanju u BiH Uspostaviti institucije koje će provoditi proces priznavanja prethodnog učenja
	CILJ 2. Uspostavljanje efikasnih načina participacije relevantnih (reprezentativnih) i drugih socijalnih partnera u procesu obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja	Izgrađivati sustav za praćenje potreba tržišta rada kroz partnerstvo svih zainteresiranih strana Osigurati fleksibilnost obrazovanja kroz modularizaciju programa obrazovanja odraslih shodno izraženim potrebama tržišta rada Potpisati memorandume o suradnji u području stručnog obrazovanja odraslih između relevantnih (reprezentativnih) socijalnih partnera Pratiti i kontinuirano istraživati potrebe tržišta rada i sukladno iskazanim potrebama usklađivati upisnu obrazovnu politiku Pružiti informacije i pomoć pojedincima u razumijevanju i tumačenju mogućnosti prilikom nastavka obrazovanja ili razvoja karijere u otkrivanju želja, mogućnosti i potreba tržišta rada

Strateški ciljevi	Operativni ciljevi	MJERE (AKTIVNOSTI)
CILJ 3. Razvijanje programskih i institucionalnih mogućnosti te unaprjeđenje dostupnosti obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja	CILJ 3.1. Uspostaviti mrežu institucija i centara za obrazovanje odraslih te njihovo informiranje i karijerno savjetovanje	Razvijati širu mrežu formalnih i neformalnih organizatora obrazovanja odraslih koji će za određene programe obrazovanja raditi pod istim uvjetima i standardima Uspostaviti/ažurirati registre organizatora obrazovanja odraslih Razvijati usluge savjetovanja i karijernog vođenja u centrima za učenje odraslih
	CILJ 3.2. Povećati kapacitete za provođenje obrazovanja odraslih	Vršiti akreditaciju novih i postojećih ustanova za organizaciju obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja i tako izravno povećavati institucionalne kapacitete obrazovanja odraslih
	CILJ 3.3. Unaprijediti postojeće i razviti nove programe obrazovanja odraslih i uskladiti ih s potrebama tržišta rada	Po potrebi inovirati postojeće programe obrazovanja odraslih i prilagoditi ih potrebama tržišta rada Razviti programe osnovnog obrazovanja odraslih za stjecanje elementarne pismenosti i programe za osjetljive grupe koji će olakšati uključivanje pojedinaca u svijet rada i smanjenje siromaštva i socijalne marginalizacije Razviti programe inkluzivnog obrazovanja odraslih Razviti programe obrazovanja odraslih za stjecanje inicijalnog stručnog obrazovanja, mogućnost prekvalifikacije, dokvalifikacije, unaprjeđivanje postojećih i stjecanje novih znanja, vještina i kompetencija potrebnih na tržištu rada
	CILJ 3.4. Povećati dostupnost obrazovanja odraslih	Omogućiti svim zainteresiranim pristup obrazovanju odraslih vezanih za osiguranje bolje osnove za sudjelovanje u javnom životu i razumijevanje prirode svijeta, kulturnog naslijeđa društva u kojem žive Poticanje poslodavaca na osiguranje boljih uvjeta za kontinuirano usavršavanje svojih zaposlenika Razvijati svijesti o značaju obrazovanja odraslih i neophodnosti trajnog informiranja o mogućnostima dodatnog obrazovanja

Strateški ciljevi	Operativni ciljevi	MJERE (AKTIVNOSTI)
CILJ 4. Osiguranje i podizanje kvalitete obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja	CILJ 4.1. Stvoriti bolje uvjete za provođenje obrazovanja odraslih	Razviti sustav za praćenje i vrjednovanje kvalitete materijalno-tehničkih uvjeta za obavljanje obrazovanja odraslih
		Vršiti edukaciju kadrova koji će provoditi programe obrazovanja odraslih te povećati broj obučanih andragoga
		Stvarati uvjete za širenje mreže organizatora obrazovanja odraslih
	CILJ 4.2. Utvrđiti i donijeti Principe i standarde u području obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini te osigurati njihovo potpuno provođenje	Razviti sustav za praćenje i vrjednovanje kvalitete procesa (nastave/učenja) i obrazovnih postignuća (ključne kompetencije) u obrazovanju odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja
		Definirati standarde za programe obrazovanja, profesionalno usavršavanje nastavnika i facilitatora za obrazovanje odraslih te realizaciju nastavnog procesa za odrasle
		Usvojiti standarde za provjeru kvalitete uvjeta, procesa i postignuća u obrazovanju odraslih
		Osigurati dosljednu primjenu Principa i standarda obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini, te praćenje i evaluaciju njihove primjene
	CILJ 4.3. Uspostaviti i razvijati suradnju s međunarodnim organizacijama u području obrazovanja odraslih	Uspostaviti i razvijati međunarodnu suradnju u području obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja kroz sudjelovanje BiH u međunarodnim programima i projektima
		Izraditi programe i projekte za investiranje u obrazovanje odraslih koji bi se kao aplikacije dostavljale konkretnim fondovima EU za povlačenje sredstava putem ovlaštenih BiH institucija
	CILJ 4.4. Povećati domaća ulaganja i potpore za obrazovanje odraslih	Potaknuti poslodavce na povećanje ulaganja u obrazovanje odraslih uvođenjem poreznih olakšica
		Potaknuti zavode za zapošljavanje na povećanje ulaganja u obrazovanje odraslih putem aktivnih mjera zapošljavanja
	CILJ 4.5. Uspostaviti sustav za osiguranje i kontrolu kvalitete programa obrazovanja odraslih	Osigurati kvalitetu nastavnih programa i povezati ih s obrazovnim postignućima u skladu s budućim Kvalifikacijskim okvirom u BiH
		Nastavne programe uskladiti s Europskim kvalifikacijskim okvirom za cjeloživotno učenje(EQF)

V. ELEMENTI OPERATIVNIH PLANOVA OBRAZOVANJA ODRASLIH

Operativni planovi predstavljaju programske dokumente u kojim je razrađena Strateška platforma s navedenim dugoročnim, srednjoročnim i kratkoročnim ciljevima te programima i projektima tj. oblicima aktivnosti kojim će se ti ciljevi ostvariti na svim razinama nadležne obrazovne vlasti. Pored toga definirani su rokovi za provođenje određenih mjera (aktivnosti) i nositelji tih aktivnosti. Planirani operativni ciljevi s obzirom na period njihova doseganja mogu se razvrstati u tri skupine: kratkoročni (do jedne godine), srednjoročni (od jedne do pet godina) i dugoročni (preko pet godina).

Kratkoročni ciljevi:

- poboljšana informiranost zainteresiranih strana o izboru profila pri nastavku obrazovanja
- stvoreni bolji uvjeti za provođenje obrazovanja odraslih (uređeni prostori, koristi se nova tehnologija)
- izvješća o kretanjima na tržištu rada koriste se za kreiranje upisne politike u obrazovanju
- strategije razvoja obrazovanja odraslih donesene u skladu sa Strateškom platformom razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u BiH za period 2014.-2020
- unaprijeđeni postojeći i razvijeni novi programi obrazovanja odraslih
- potpisani memorandumi u području stručnog obrazovanja između socijalnih partnera
- utvrđeni i doneseni Principi i standardi u području obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini i uključeni u relevantna zakonodavstva

Srednjoročni ciljevi:

- povećan kapacitet za provođenje obrazovanja odraslih kroz akreditaciju postojećih i novih institucija/ustanova za obrazovanje odraslih

- doneseni/usklađeni zakoni o obrazovanju odraslih i odgovarajuća podzakonska akta u skladu s Principima i standardima u području obrazovanja odraslih u BiH
- unaprijeđena suradnja u području obrazovanja odraslih s međunarodnim organizacijama i uključenost BiH u razne obrazovne projekte
- povećana domaća ulaganja i potpora iz EU fondova za obrazovanja odraslih
- poboljšana veza sektora obrazovanja s tržištem rada na svim razinama
- utemeljena vijeća za stručno obrazovanje
- stvoreni uvjeti za priznavanje neformalnog obrazovanja i informalnog učenja (akreditacija ustanova za provjeru stečenih znanja, vještina i kompetencija)

Dugoročni ciljevi:

- povećan kapacitet za provođenje obrazovanja odraslih, ustanovljena mreža institucija i centara obrazovanja odraslih, njihovo informiranje i savjetovanje
- uspostavljen sustav za kontrolu kvalitete programa obrazovanja odraslih
- povećana dostupnost obrazovanja odraslih
- usklađeni obrazovni programi s potrebama tržišta rada
- implementirano priznavanje neformalnog obrazovanja i informalnog učenja
- provedena kontrola kvalitete obrazovanja odraslih

VI. PREPORUKE INSTITUCIONALNIH OKVIRA ZA PROVOĐENJE I MONITORING

U okviru praćenja i monitoringa obrazovanja odraslih mogu se razlikovati dvije skupine institucija. Prvu skupinu čine institucije/ustanove koje realiziraju programe obrazovanja odraslih (organizatori obrazovanja odraslih) a drugu institucije/ustanove koje provode praćenje implementacije strategija obrazovanja u kontekstu cjeloživotnog učenja.

1. INSTITUCIJE ZA PROVOĐENJE

S obzirom na širinu potreba, neophodno je postojanje različitih obrazovnih institucija i organizatora obrazovanja,

uključujući i privatnu inicijativu, te ponudu raznovrsnih programa. Sve institucije koje organiziraju obrazovanje odraslih moraju ispunjavati uvjete za realizaciju programa za odrasle i biti akreditirane za njihovo provođenje.

U okviru prve skupine razlikuju se odgojno obrazovne ustanove, centri za obrazovanje odraslih, centri za savjetovanje, informiranje i karijerno vođenje, ustanove i institucije za neformalno obrazovanje. Sve navedene institucije/ustanove čine jedinstvenu mrežu subjekata za obrazovanje odraslih.

2. INSTITUCIJE ZA MONITORING

Proces prikupljanja i analize podataka na temelju kojih će se moći donositi zaključci kako se strategije sprovode u odnosu na očekivane rezultate ostvarivat će se kontinuirano.

U okviru svojih utvrđenih nadležnosti, praćenje ovog procesa vršit će ministarstva obrazovanja i druge ustanove u skladu sa zakonom, kako bi se provjeravao napredak, poduzimale korektivne mjere i ažurirali operativni planovi.

Nakon analize svih aspekata implementacije strategija, obrazovne vlasti izradit će tzv. logičke matrice.

One će na sustavan način odražavati uspravnu logiku strategije (strategijskih i prioritarnih ciljeva kojima bi strategija trebala pridonijeti; očekivani rezultati i aktivnosti kojima se ti rezultati trebaju postići). Osim toga matrice će imati i vodoravnu logiku strategije u kojoj će se sustavno bilježiti pokazatelji, načini verifikacije i vanjski čimbenici (pretpostavke i preduvjeti) koji utječu na uspjeh strategije s obzirom na svaku od uspravnih komponenti matrice.

Tablica koja slijedi predstavlja logičku matricu u koju će se unositi podaci monitoringa implementacije strategija razvoja obrazovanja odraslih.

LOGIČKA MATRICA	logika strategije	objektivno mjerljivi pokazatelji	načini verifikacije	pretpostavke preduvjeti
strategijski ciljevi				
prioritetni cilj				
očekivani rezultati				
aktivnosti za postizanje rezultata				

Na temelju informacija, analiza svih aspekata implementacije strategija razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u Bosni i Hercegovini i logičkih matrica dostavljenih od strane nadležnih obrazovnih vlasti, a u skladu s dogovorenim sustavom koordinacije u BiH, Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine će najmanje jednom godišnje, a po potrebi i češće informirati Vijeće ministara Bosne i Hercegovine o implementaciji Strateške platforme razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u BiH.

PRILOGI

ANEKS I.

Međunarodni i europski dokumenti

- Opća deklaracija o ljudskim pravima (1948.)
- Izvješće UNESCO za razvoj obrazovanja: Učiti biti: svijet obrazovanja danas i sutra (1972.)
- Izvješće UNESCO za razvoj obrazovanja: Učenje blago u nama (1996.)
- Ugovor o Europskoj uniji (Ugovor iz Mastrihta (1992.)
- Milenijska deklaracija (MDGs - 2000.)
- Decenije pismenosti 2003.-2012 (2003.)
- Svjetske deklaracije o odgoju i obrazovanja za sve (1990.)
- Dakarski okvir djelovanja - Obrazovanja za sve (2000.)
- Preporuka o unaprjeđivanju obrazovanja odraslih (1976.)
- Hamburška deklaracija o učenju odraslih (1997.)

- Korištenje moći i potencijala učenja i obrazovanja odraslih za održivu budućnost: Okvir za djelovanje iz Belema (2009.)
- Rezolucija o osposobljavanju i razvoju ljudskih resursa (2000.)
- Preporuka o razvoju ljudskih resursa (2004.)
- Zaključci o vještinama za unaprjeđenu produktivnost, zapošljivost, rast i razvoj (2008.)
- Cjeloživotno učenje za sve (1996.)
- Finansiranje cjeloživotnog učenja (1996.)
- Nadići retoriku: Politike i prakse učenja odraslih - Glavne značajke (2003.)
- Protokol uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (1952.)
- Europska socijalna povelja (1961.)
- Rezolucija o socijalnom napredovanju radnika daljim stručnim osposobljavanjem (1969.)
- Permanentno obrazovanje (1970.)
- Preporuka o politici obrazovanja odraslih (1981.)
- Rezolucija o školama druge šanse ili kako suzbiti nezaposlenost i isključenost obrazovanjem i osposobljavanjem (1999.)
- Preporuka o neformalnom obrazovanju (2000.)
- Preporuka o politici visokog obrazovanja u cjeloživotnom učenju (2002.)
- Bijela knjiga Europske Komisije: Poučavanje i učenje - prema društvu koje uči (1995.)
- Lisabonska strategija/Agenda (2000.)
- Povelja o temeljnim pravima Europske unije (2000.)
- Memorandum o cjeloživotnom učenju (2000.)
- Stvaranje jedinstvenog europskog prostora cjeloživotnog učenja (2001.)
- Rezolucija Vijeća o cjeloživotnom učenju (2002.)
- Zaključci Vijeća EU o identifikaciji i vrednovanju neformalnog i informalnog učenja (2004.)
- Odluka Europskog parlamenta i Vijeća o uspostavljanju akcijskog programa na području cjeloživotnog učenja (2006.)
- Bolonjska deklaracija (1999.)
- Kopenhaška deklaracija, (2002.)
- Dekada obrazovanja za održiv razvoj (2005.)
- Obrazovanje odraslih: Nikad nije kasno za učenje (2006.)
- Akcioni plan - Uvijek je pravo vrijeme za učenje (2007.)
- Europski kvalifikacijski okvir za cjeloživotno učenje (EQF) (2008.)
- Nove vještine za nove poslove - Predviđanje i usklađivanje tržišta rada i potrebnih vještina (2008.)
- EUROPA 2020 - Europska strategija za pametan, održiv i inkluzivan razvoj
- Strateški okvir za europsku suradnju u obrazovanju i osposobljavanju - Obrazovanje i osposobljavanje 2020 (2010.)
- Obnovljena agenda za obrazovanje odraslih (2011.)

ANEKS II.

Strateški okviri obrazovnog sektora

- Strateški pravci razvoja obrazovanja u Bosni i Hercegovini, s planom implementacije 2008.- 2015. ("Službeni glasnik BiH", broj 63/08 - *Vijeće ministara BiH*)
- Strategija razvoja srednjeg stručnog obrazovanja i obuke u Bosni i Hercegovini 2007.-2013. ("Službeni glasnik BiH", broj 65/07 - *Vijeće ministara BiH*)
- Strategija učenja o poduzetništvu u obrazovnim sustavima u Bosni i Hercegovini za period 2012.-2015 s akcionim planom implementacije (2012.)

- Mapa puta i plan aktivnosti za uključivanje Bosne i Hercegovine u EU programe za cjeloživotno učenje i Mladi u akciji (do 2013.) ("Službeni glasnik BiH", broj 74/08 - *Vijeće ministara BiH*)
- Strategija razvoja obrazovanja Republike Srpske za period 2010.-2014
- Strateški pravci razvoja visokog obrazovanja u Federaciji Bosne i Hercegovine od 2012. do 2022. god.
- Strategija razvoja visokog obrazovanja u Kantonu Sarajevo 2010.-2015
- Strategija razvoja odgojno obrazovnog sustava u Županiji Posavskoj 2009.-2015. ("Narodne novine Županije Posavske", broj 5/09.)
- Odluka o usvajanju Strategije razvoja odgojno-obrazovnog sustava u Županiji Zapadnohercegovačkoj za razdoblje od 2009. do 2015. ("Narodne novine Županije Zapadnohercegovačke", broj 08/09)

ANEKS III.**Strateški okvir drugih društvenih sektora**

- Strategija zapošljavanja u Bosni i Hercegovini 2010. - 2014. ("Službeni glasnik BiH", broj 77/10 - *Vijeće ministara BiH*)
- Strategija zapošljavanja Federacije Bosne i Hercegovine 2009. - 2013.
- Strategija zapošljavanja Republike Srpske 2011.- 2015.
- Revidirana Strategija BiH za provedbu Aneksa 7 Daytonskog mirovnog Sporazuma
- Politika u području invalidnosti u Bosni i Hercegovini
- Strategija za izjednačavanje mogućnosti za osobe s invaliditetom u Federaciji BiH 2011. - 2015.
- Strategija unaprjeđenja društvenog položaja lica sa invaliditetom u Republici Srpskoj 2010. - 2015.
- Revidirani Akcioni plan BiH o obrazovnim potrebama Roma
- Omladinska politika Republike Srpske 2010. - 2015.
- Strategija unaprjeđenja društvenog položaja lica s invaliditetom u RS-u (2010.-2015.)
- Strategija omladinske politike na području Zeničko-dobojskog kantona za period 2009. - 2014.

ANEKS V. Pregled zakona iz području obrazovanja

- Strategija razvoja Zeničko-dobojskog kantona od 2010. do 2020. godine.

ANEKS IV.**Okvirni zakoni i kvalifikacijski okvir****a) OKVIRNI ZAKONI**

- Okvirni zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju u BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 88/07)
- Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 18/03)
- Okvirni zakon o srednjem stručnom obrazovanju i obuci u BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 63/08)
- Okvirni zakon o visokom obrazovanju u BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 59/07 i 59/09)
- Zakon o Agenciji za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje ("Službeni glasnik BiH", broj 88/07)

b) KVALIFIKACIJSKI OKVIR

- Osnove kvalifikacijskog okvira u BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 31/11) - *Vijeće ministara BiH*

c) DOKUMENTI POTREBNI ZA DALJNJU PROVEDBU BOLONJSKOG PROCESA U BiH (*Vijeće ministara BiH*)

- Okvir za visokoškolske kvalifikacije u BiH (Službeni glasnik BiH", br. 13/08)
- Provođenje okvira za visokoškolske kvalifikacije u BiH (Službeni glasnik BiH", br. 13/08)
- Standardi i smjernice za osiguranje kvalitete u visokom obrazovanju u BiH ("Službeni glasnik BiH", br. 13/08)
- Preporuke za implementaciju osiguranja kvalitete u visokom obrazovanju u BiH ("Službeni glasnik BiH" 13/08)
- Državni akcioni plan za priznavanje kvalifikacija u BiH (Službeni glasnik BiH", br. 13/08)
- Model dodatka diplome za BiH (Službeni glasnik BiH", br. 13/08)
- Priručnik za korisnike za model dodatka diplomi za BiH (Službeni glasnik BiH", br. 13/08).

USTAVNE JEDINICE			NAZIV ZAKONA		SLUŽBENO GLASILO	
					Broj	Naziv
REPUBLIKA SRPSKA			Zakona o osnovnom obrazovanju i vaspitanju		74/08, 106/09, 104/11	"Službeni glasnik Republike Srpske"
			Zakon o srednjem obrazovanju i vaspitanju		74/08, 106/09, 104/11	
			Zakon o visokom obrazovanju		73/10, 104/11	
			Zakon za obrazovanje odraslih		59/09, 1/12	
FBiH	1.	Unsko-sanski kanton	Zakon o osnovnom i općem srednjem odgoju i obrazovanju		5/04, 7/10	"Službene novine Unskosanskog kantona"
			Zakon o srednjem obrazovanju		17/12	
			Zakon o visokom obrazovanju		8/09	
	2.	Županija Posavska	Zakon o osnovnom školstvu (2004., 2008.)		3/04, 4/04, 8/08, 7/12	"Narodne novine Županije Posavske"
			Zakon o srednjem školstvu (2004.)		3/04, 4/04, 3/08, 8/08, 4/11, 7/12	
			Zakon o visokom obrazovanju		1/10, 4/11	
	3.	Tuzlanski kanton	Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju		6/04, 7/05, 17/11	"Službene novine Tuzlanskog kantona"
			Zakon o srednjem obrazovanju i odgoju		17/11	
			Zakon o visokom obrazovanju		8/08, 11/9, 12/11	
	4.	Zeničko-dobojski kanton	Zakon o osnovnoj školi		5/04, 20/07, 9/11	"Službene novine Zeničko-dobojskog kantona"
			Zakon o srednjoj školi		5/04, 20/07, 19/09, 9/11	
			Zakon o visokom obrazovanju		6/09	
	5.	Bosansko-podrinjski kanton	Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju		5/04, 6/09	"Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona"
			Zakon o srednjem obrazovanju i odgoju		10/11	
			Zakon o visokom obrazovanju		2/10	
	6.	Srednjobosanska županija/kanton	Zakon o osnovnoj školi		11/01, 17/04	"Službene novine Srednjobosanskog kantona"
			Zakon o srednjoj školi		11/01, 17/04	
			Zakon o visokom obrazovanju		4/13	
	7.	Hercegovačko-neretvanska županija/kanton	Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju		5/00, 4/04, 5/04	"Narodne novine Hercegovačko-neretvanske županije"
			Zakon o srednjoškolskom odgoju i obrazovanju		8/00	
			Zakon o visokom obrazovanju		4/12	

8.	Županija Zapadno-hercegovačka	Zakon o osnovnom školstvu	6/04, 8/04, 8/08, 10/08, 14/08, 12/11	"Narodne novine Županije Zapadnohercegovačke"
		Zakon o srednjem školstvu	6/04, 8/04, 8/08, 14/08, 12/11	
		Zakon o visokom obrazovanju	10/09	
9.	Kanton Sarajevo	Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju	10/04, 21/06, 26/08, 31/11	"Službene novine Kantona Sarajevo"
		Zakon o srednjem obrazovanju	10/04, 34/07	
		Zakon o visokom obrazovanju	22/10	
10.	Hercegbosanska županija ili Kanton 10	Zakon o osnovnom školstvu	12/04, 12/08	"Narodne novine Hercegbosanske županije"
		Zakon o srednjem školstvu	12/04, 12/08	
		Zakon o visokom obrazovanju	9/09	
BRČKO DISTRIKT BiH		Zakon o obrazovanju u osnovnim i srednjim školama u BDBiH	10/08, 25/08	"Službeni glasnik BD BiH"
		Zakon o visokom obrazovanju BDBiH	30/09	

АНЕКС VI. Законодавни оквир других друштвених сектора

RAZINA VLASTI	NAZIV ZAKONA	SLUŽBENO GLASILO	
		Број	Назив
BiH	Zakon o Agenciji za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine	21/03, 43/09	"Službeni glasnik BiH"
FEDERACIJA BiH	Zakon o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba	41/01, 22/05	"Službene novine Federacije BiH"
REPUBLIKA SRPSKA	Zakon o posredovanju u zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti	30/10	"Službeni glasnik Republike Srpske"
BRČKO DISTRIKT BiH	Zakon o zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti	118/08, 74/10, 86/10	"Službeni glasnik BD BiH"
	Zakon o zapošljavanju stranaca BDBiH	33/04, 19/07, 25/08	
		15/09, 19/09	

На основу члана 17. Закона о Савјету министара Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 и 24/08), Савјет министара Босне и Херцеговине, на 110. сједници одржаној 23. октобра 2014. године, донио је

ОДЛУКУ

О УСВАЈАЊУ СТРАТЕШКЕ ПЛАТФОРМЕ РАЗВОЈА ОБРАЗОВАЊА ОДРАСЛИХ У КОНТЕКСТУ ЦЈЕЛОЖИВОТНОГ УЧЕЊА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ, ЗА ПЕРИОД 2014-2020.

Члан 1.

(Предмет Одлуке)

- Овом одлуком усваја се Стратешка платформа развоја образовања одраслих у контексту цјеложивотног учења у Босни и Херцеговини, за период 2014-2020. (у даљем тексту: *Стратешка платформа*).
- Стратешка платформа је саставни дио ове одлуке.

Члан 2.

(Садржај и примјена Одлуке)

- Стратешка платформа усвојена овом одлуком представља правни оквир и основ за дјеловање и сарадњу надлежних органа, институција, организација и појединаца на свим нивоима власти у Босни и Херцеговини, на плану усвајања и пуне имплементације неопходних стратешких и/или других развојних докумената о и у вези с образовањем одраслих.
- Стратешком платформом се утврђују глобални правци развоја образовања одраслих у Босни и Херцеговини, за период 2014-2020. година, као заједничка платформа за развој савремених политика образовања одраслих у Босни и Херцеговини, заснованих на концепту цјеложивотног учења.
- Стратешка платформа успоставља основу за системски међусекторски приступ стратешком планирању развоја образовања одраслих у Босни и Херцеговини и иницира неопходне реформске процесе у овој области који треба да допринесу већој конкурентности на тржишту знања и рада, повећаној мобилности и професионалној флексибилности појединца, те друштвено-економској ревитализацији.

Члан 3.

(Ступање на снагу)

Ова одлука ступа на снагу наредног дана од дана објављивања у "Службеном гласнику БиХ".

СМ број 187/14
23. октобра 2014. године
Сарајево

Предсједавајући
Савјета министара БиХ
Вјекослав Беванда, с. р.

СТРАТЕШКА ПЛАТФОРМА РАЗВОЈА ОБРАЗОВАЊА ОДРАСЛИХ У КОНТЕКСТУ ЦЈЕЛОЖИВОТНОГ УЧЕЊА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ ЗА ПЕРИОД 2014-2020.

КОРИШЋЕНА ТЕРМИНОЛОГИЈА И ДЕФИНИЦИЈЕ

ТЕРМИН	ДЕФИНИЦИЈА
Стратегија	Скуп правила, принципа и закона, који се користе у доношењу дугорочних управљачких акција у функцији система на који се односи. Такође означава методу активности појединца или групе која треба да обезбједи што рационалније остваривање постављених циљева.
Платформа	Основа нечега, полазна тачка, мисао или побуда као покретач и основа за неку активност или дјелатност
Образовање	Педагошки процес у функцији обогаћивања људске спознаје. Обухвата усвајање одређеног система знања, формирање практичних умијећа и навика као претпоставке и основа развита; спознајних снага и спличности; обликовање научног погледа на свијет; повезивање знања с практичном, професионалном и било којом другом дјелатношћу (<i>Педагошка енциклопедија 2</i>).
Одрасли	Особа која има више од 15 година живота а која није завршила основну школу, односно особа старија од 18 година живота која се образује.
Образовање одраслих	Цијели скуп процеса учења, формалних и осталих у којем одрасле особе (у складу с дефиницијом одрасле особе у друштвима којима припадају) развијају своје спличности, обогаћују своје знање и унапређују своје техничке или професионалне квалификације или их преусмјеравају да би задовољиле своје потребе или потребе својих друштава (<i>УРЕСКО</i>).
Формално образовање	Учење усмјерено од стране наставника или инструктора које се стиче у образовним установама, а према наставним плановима и програмима одобреним од надлежних образовних власти (<i>ОКО БиХ</i>).

Неформално образовање	Организован процес учења и образовања усмјерен ка усавршавању, специјализацији и допуњавању знања, вјештина и спличности према посебним програмима које изводе организатори образовања (редовне школе, центри за обуку, компаније, агенције и слично) - <i>ОКО БиХ</i> .
Информално учење	Непланирано учење и стицање знања кроз свакодневне активности (<i>ОКО БиХ</i>).
Цјеложивотно учење	Свеукупна активност учења током живота, а с циљем унапређења знања, вјештина и компетенција унутар особне и грађанске, те друштвене перспективе и/или перспективе запослења; обухвата учење у свим животним периодима (од ране младости до старости) и у свим облицима у којима се остварује (формално, неформално и информално), при чему се учење схвата као континуирани процес у којем су резултати и мотивираност појединца у одређеном животном периоду условљени знањем, навикама и искуствима учења стеченим у млађој животној доби; четири су основна, међусобно повезана циља која се везују уз цјеложивотно учење: лично задовољство и развој појединца, активно грађанство, друштвена укљученост и запошљивост.

I. УВОД

У последње двије деценије развој босанскохерцеговачког друштва под снажним је утицајем привредне интернационализације, производно-техничке глобализације и нагле информатизације друштва у цјелини. Бројне транзиционе промјене отварају нове могућности у комуникацији, запошљавању и активнијем учествовању појединаца у друштвеном животу.

С обзиром на тренутну несигурну економску климу у БиХ, инвестирање у развој људских потенцијала постаје тим значајније јер образовање може успоставити равнотежу између развитка појединца и развоја друштва, материјалних и духовних потреба те технологије и вриједносног система. Стога је данас више него икада потребно да грађани стичу знања вјештине и компетенције како би се припремили за изазове прокламованог "друштва знања".

Прихватање концепта цјеложивотног учења, као једне од основних компоненти социјалног модела друштва, постаје нужност у припреми грађана за проактивно дјеловање, јер оно интегрише све видове образовања/учења и омогућава свеколики развитак појединца.

1. ОБРАЗОВАЊЕ ОДРАСЛИХ У КОНТЕКСТУ ЦЈЕЛОЖИВОТОГ УЧЕЊА

Образовање је отворен и динамичан систем који се стално мијења и надограђује у складу с економским, технолошким и научним развојем друштва те културолошким и другим промјенама које се догађају како на локалном и регионалном, тако и на глобалном плану. У трагању за одговорима на питање како образовање усагласити са захтјевима модерног друштва, развили су се глобални концепти образовања под различитим називима као што су: "друштво које учи", "друштво знања", "друштво и економија заснована на знању".

Процес учења током цијелога живота намеће грађанима свих старосних доби потребу стицања нових и унапређења већ стечених знања, вјештина и компетенција. Цјеложивотно учење најбољи је одговор на замјену концепта доживотног радног мјеста концептом доживотно потребног знања, вјештина и компетенција. Промјена концепта условљена је свакодневним повећањем новог знања и све бржим застарјевањем постојећег знања, вјештина и компетенција али и потребом прилагођавања постојећих неспецифичних знања, вјештина и компетенција захтјевима измијењених радних мјеста која доноси глобалну привреду.

Стога цјеложивотно учење има кључну улогу за развој и координирање стратегије запошљавања и промовисање

радне снаге која је вјешта, обучена и прилагодљива све захтјевнијем тржишту радне снаге. На овај начин учење кроз цијели живот постаје много више од економског питања јер виши ниво образовања и континуираног учења, које је доступно свима, представљају битан предуслов за редуковање неједнакости и превенција маргинализације појединца или групе. У том процесу прожимају се четири циља и то: лично испуњење, активно грађанство, социјална укљученост (кохезија) и спличност запошљавања (прилагодљивост).

Цјеложивотно учење, као дио визије друштва заснованог на знању и концептуални оквир свих видова образовања, укључује и компоненту образовања одраслих као свеукупне активност учења током живота, а с циљем унапређења знања, вјештина и компетенција унутар личне и грађанске, те друштвене перспективе и/или перспективе запослења. Оно обухвата учење у свим животним периодима (од ране младости до старости) и у свим облицима у којима се остварује (формално, неформално и информално), при чему се учење схвата као континуирани процес у којем су резултати и мотивираност појединца у одређеном животном периоду условљени знањем, навикама и искуствима учења стеченим у млађој животној доби. Четири су основна, међусобно повезана циља која се везују уз цјеложивотно учење: лично задовољство и развој појединца, активно грађанство, друштвена укљученост и запошљивост.

Од 90-тих година, европске политике образовања одраслих дефинишу се само унутар концепције цјеложивотног учења, а образовање одраслих постаје најдинамичнији сегмент образовних система у Европи и свијету. Стога је нужно осмислити и имплементирати стратегије образовања одраслих на свим нивоима власти у БиХ.

2. ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ ЗА ИЗРАДУ СТРАТЕШКЕ ПЛАТФОРМЕ

Као полазне основе за израду Стратешке платформе коришћени су бројни међународни и европски документи те стратегије развоја и законодавна регулатива на различитим нивоима власти у БиХ водећи рачуна о институционалним структурама и њиховим надлежностима уважавајући притом утврђене принципе и сврху њене израде.

2.1. СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА И ЗАКОНОДАВНА РЕГУЛАТИВА

Цјеложивотно учење и образовање одраслих у БиХ детерминисано је "двоструким" стратешким оквиром: првим - "спољним", који представљају потписани и за БиХ обавезујући међународни и ЕУ документи и други - "унутрашњи", који чине развојни документи различитих друштвених сектора на различитим нивоима власти у БиХ.

Међународни и европски контекст цјеложивотног учења односи се на бројна стратешка документа (Анекс I) који препознају међународну и европску димензију образовања и иницирају дубље реформске процесе, дајући глобалне правци за будуће политике развоја образовања одраслих у БиХ засноване на концепту цјеложивотног учења.

Стратешки правци развоја образовања у Босни и Херцеговини са планом имплементирања 2008 - 2015. прецизирају да "Босна и Херцеговина тежи да изгради друштво засновано на знању, истовремено омогућавајући и развој пуних потенцијала сваког појединца."¹ Политике - правци и кључни развојни циљеви за образовање одраслих углавном су укључени у постојеће стратегије образовног

¹ Службени гласник БиХ", број 63/08

сектора (Анекс II) јер посебних стратегија цјеложивотног учења и образовања одраслих нема ни на једном нивоу власти у БиХ. У осталим секторским политикама, образовање одраслих третира се као кључни инструмент за превазилажење и рјешавање постојећих проблема у тим секторима (Анекс III).

Законодавни оквири образовног сектора у подручју развоја образовања одраслих детерминисани су обавезама које је БиХ преузела потписивањем међународних уговора и ЕУ докумената. Поред тога наведени оквири условљени су Уставом БиХ и уставима ентитета и кантона/жупанија те Статутом Брчко дистрикта БиХ, као оквирима у погледу обезбјеђивања и заштите права на образовање и одговорности за креирање и провођење образовних политика.

На нивоу БиХ усвојена су четири оквирна закона из области образовања, који садрже начелне одредбе о образовању одраслих и Закон о Агенцији за предшколско, основно и средње образовање (Анекс IV). Образовање одраслих регулисано је постојећим законима и подзаконским актима и не постоје посебни закони који примарно регулишу образовање одраслих и цјеложивотно учење осим у Републици Српској (Закон о образовању одраслих). Преглед тих закона садржи Анекс V.

Поред наведених закона, одређени аспекти учења одраслих уређени су и законима у области рада, запошљавања и социјалне политике, а њихов приказ доноси Анекс VI.

2.2. ИНСТИТУЦИОНАЛНЕ СТРУКТУРЕ И НАДЛЕЖНОСТИ

На различитим нивоима власти успостављене су институционалне структуре одговорне за формулирање, управљање, координацију и праћење политика образовања одраслих у контексту цјеложивотног учења у БиХ. Институционалне структуре укључују органе (тијела) власти, стручне установе/институције, организације и тијела различитих друштвених сектора, сходно уставним и законским одговорностима појединих нивоа власти.

2.2.1. Институционалне структуре и надлежности у сектору образовања

Управљање образовањем у БиХ проводи се по полицентричном моделу (централизовано у РС-у и БД БиХ, а децентрализовано у ФБиХ гдје кантони/жупаније централизовано управљају образовањем). Пуну и неподјелијену надлежност у образовању имају РС, десет кантона/жупанија у ФБиХ и БД БиХ. Свака од уставних јединица успоставила је институције и установе за организацију и управљање образовањем.

2.2.1.1. Институције и надлежности на нивоу БиХ

Министарство цивилних послова БиХ (МЦП) једина је институција извршне власти на нивоу БиХ која у широкој лепези надлежности има и образовање. Оно је мјеродавно за обављање послова и извршавање задатака који су у надлежности БиХ и који се односе на координационе активности, усклађивање планова ентитетских власти и дефинисање стратегије на међународном плану у подручјима:...(.)...науке и образовања, рада и запошљавања...

Координирајућу улогу МЦП проводи путем *Конференције министара образовања у БиХ* (у даљем

тексту: Конференција) за коју Сектор за образовање обавља све управне и административне послове. Конференција је стално и највише савјетодавно тијело за координацију образовања у БиХ, која својим мандатом не задире у уставне и законске надлежности образовних власти на свим нивоима.²

За обезбјеђивање квалитета у предтерцијарном васпитању и образовању заснована је Агенција за предшколско, основно и средње образовање (АПОСО).³ Наведена Агенција надлежна је за "успостављање стандарда знања, оцјењивање постигнутих резултата и развој заједничке језгре наставних планова и програма у предшколском, основном и средњем образовању, и за друге стручне послове у области стандарда знања и оцјењивања квалитета који су одређени посебним законима и другим прописима."⁴ Поред тога, у складу с чланом 10. Оквирног закона о средњем стручном образовању и обуци у БиХ, Агенција прати стандард и квалитет образовања у оквиру средњег стручног образовања, укључујући образовање одраслих.

Оквирним законом о високом образовању у БиХ успостављене су двије институције у области високог образовања. *Агенција за развој високог образовања и обезбјеђивање квалитета* (АВО) надлежна је, између осталог, за утврђивање, јасних, транспарентних и приступачних критеријума за акредитацију високошколских установа и доношење норми којима се одређују минимални стандарди у области високог образовања, вођење државног регистра акредитованих високошколских установа у БиХ, објављивање листе акредитованих високошколских установа у БиХ на интернет страници Агенције.⁵

Центар за информисање и признавање докумената у области високог образовања (ЦИП), надлежан је за информисање и признавање високошколских квалификација у БиХ у складу с Лисабонском конвенцијом о признавању високошколских квалификација.

За провођење реформе високог образовања, према члану 43. Оквирног закона о високом образовању, споразумом универзитета/свеучилишта успостављена је *Ректорска конференција/Ректорски збор Босне и Херцеговине*, као савјетодавно орган. Њу чине ректори лиценцираних и акредитованих универзитета/свеучилишта у БиХ. Она утврђује и заступа њихов заједничке интересе те остварује сарадњу с институцијама у области образовања у БиХ.

Такође као савјетодавно орган за праћење и анализу стања предшколског, основног и општег средњег образовања успостављен је и *Савјет за опште образовање у Босни и Херцеговини*.⁶ Предвиђено је оснивање трипартитних савјетодавањих вијећа за обезбјеђивање широког друштвеног дијалога у области стручног образовања и боље везе образовања и тржишта рада.

2.2.1.2. Институције и надлежности у Федерацији БиХ

У Федерацији БиХ, сходно члану III.4.б.) Устава ФБиХ федералне јединице - кантони/жупаније имају све надлежности које нису изричито повјерене федералној власти.

² Меморандум о разумијевању за успостављање Конференције министара образовања у БиХ", тачка 1. ("Службени гласник БиХ", број 19/08)

³ Закон о Агенцији за предшколско, основно и средње образовање ("Службени гласник БиХ", број 88/07)

⁴ Члан 4. Закона о Агенцији за предшколско, основно и средње образовање ("Сл. гласник БиХ", бр. 88/07)

⁵ Члан 48. и 49. Оквирног закона о високом образовању у Босни и Херцеговини ("Сл. гласник БиХ", бр. 59/07 и 59/09)

⁶ Рјешење о именовању чланова вијећа за опће образовање у БиХ ("Службени гласник БиХ", број 86/11)

¹ Закон о министарствима и другим тијелима управе у БиХ, члан 15. став 2., алинеја 3. ("Службени гласник БиХ", број 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09, 103/09, 87/12 и 6/13)

Кантони/жупаније поред осталог надлежни су за утврђивање образовне политике, укључујући доношење прописа о образовању и обезбјеђивање образовања. У свих десет кантона/жупанија у ФБиХ успостављена су *кантонална/жупанијска министарства просвјете (образовања)*.

Федерално министарство образовања и науке на нивоу ФБиХ, врши административне, стручне и друге послове који се односе на координирање планирања и активности у области образовања.¹

Стручне, развојне, истраживачке и с њима повезане управно-административне послове у сектору образовања у ФБиХ, врши *седам (7) педагошких завода* (шест педагошких завода и један Завод за школство), заснованих у шест кантона/жупанија: Унско-санском, Тузланском, Зеничко-добојском, Босанско-подрињском, Херцеговачко-неретванском (Педагошки завод и Завод за школство) и Кантону Сарајево. Педагошки заводи установљени су углавном за унапријеђење васпитно-образовног рада, савјетовање и вршење стручно-педагошког надзора над радом установа предшколског, основног и средњег образовања а кључни задаци су им развој наставних планова и програма, увођење нових приступа и метода у васпитно-образовни процес, усавршавање и обука наставника.

2.2.1.3. Институције и надлежности Републике Српске

У складу с чланом 68. ставка 1. тачка 12. Устава, Република Српска уређује и обезбјеђује између осталог "бригу о дјечи и младежи, образовање, културу и заштиту културних добара, физичку културу." Управљање образовањем у овом ентитету централизовано је у *Министарству просвјете и културе Републике Српске* које обавља управне и друге стручне послове који се односе на: "систем предшколског васпитања, основног образовања и васпитања, средњошколског и високог образовања ... (...)... обезбјеђује цјеложивотно учење, креира уписну политику у складу са потребама тржишта рада."²

Завод за образовање одраслих Републике Српске прва је и за сада једина институција ове врсте у БиХ. Заснован је Законом о републичкој управи Републике Српске, као управна организација у саставу Министарства просвјете и културе РС-а. Наведени Завод врши: стручне, аналитичке и развојне послове у области образовања одраслих; припремање, праћење и развој програма образовања одраслих; утврђивање критеријума за успостављање и провођење програма образовања одраслих; одобравање посебних програма образовања; праћење и врједновање програма; утврђивање квалитета програма, организовање и провођење стручног усавршавања наставника и предавача; давање стручног мишљења организаторима образовања одраслих.³

У саставу Министарства просвјете и културе РС-а, дјелује и *Републички педагошки завод Републике Српске*, такође као републичка управна организација. Он "...обавља стручне и друге послове који се односе на стручне и савјетодавне послове у праћењу, унапређивању и развоју

васпитања и образовања у предшколском, основном и средњем образовању..."⁴

*Агенција за акредитацију високошколских установа Републике Српске*⁵ заснована је као самостална, независна и непрофитна организација а надлежна је за провођење поступка акредитације високошколских установа у РС-у, у сарадњи с Агенцијом за развој високог образовања и обезбјеђивање квалитета у БиХ.

2.2.1.4. Институције и надлежности Брчко дистрикта БиХ

У Брчко дистрикту БиХ, сходно члану 8. Статута⁶ у "мјеродавности јавних тијела власти у Дистрикту" спада и област образовања. Поред других органа/тијела, јавну управу чине одјели/одјељења Владе Дистрикта. Шефови одјељења имају извршне овласти предвиђене законима Дистрикта. *Одјељење за образовање Владе БД БиХ* обавља стручне, административне и друге послове које се односе на "провођење закона и прописа надлежних тијела и институција БиХ и Дистрикта из области образовања..." У оквиру Одјељења за образовање Владе Брчко дистрикта БиХ дјелује и *Педагошка институција*, која је надлежна за вршење стручно-педагошког надзора и унапријеђење васпитно-образовне дјелатности у БД БиХ.

2.2.1.5. Институције/установе организатори образовања одраслих

Образовањем, обуком и оспособљавањем одраслих, као редовном дјелатношћу или оном која прати редовну, баве се јавне и приватне образовне установе, друге специјализоване институције (раднички универзитети, центри за стручно образовање и оспособљавање, ауто-школе, школе страних језика, школе за компјутере...), заводи за запошљавање, професионална удружења, невладине организације, психолошке установе, вјерске институције, синдикати и др.

2.2.2. Институционална структура у сектору рада и запошљавања

Министарство цивилних послова БиХ надлежно је за "обављање послова и извршавање задатака који су у надлежности БиХ и који се односе на утврђивање основних принципа координирања активности, усклађивања планова ентитетских органа власти и дефинисање стратегије на међународном плану"⁷ у подручју рада и запошљавања.

Агенција за рад и запошљавање Босне и Херцеговине, у складу с чланом 6. Закона о Агенцији за рад и запошљавање Босне и Херцеговине⁸, надлежна за сарадњу с надлежним агенцијама, институцијама и међународним организацијама; има координирајућу улогу у сарадњи са заводима за запошљавање на нижим нивоима; прати, анализира и истражује привредна, друштвена и друга кретања, стање запослености и незапослености итд.

На нивоу ентитета, у ФБиХ успостављено је *Федерално министарство рада и социјалне политике*, а у Републици Српској *Министарство рада и борачко-инвалидске*

¹ Закон о федералним министарствима и другим тијелима федералне управе ("Службене новине Федерације БиХ", број 58/02, 19/03, 38/05, 2/06, 8/06, 61/06 и 48/11)

² Члан 19. Закон о републичкој управи Републике Српске ("Службени гласник РС" број 118/08, 74/10 и 86/10)

³ Члан 64. ставак 1. Закона о републичкој управи Републике Српске ("Сл. гласник РС" бр. 118/08, 74/10 и 86/10)

⁴ Члан 50. Закона о републичкој управи Републике Српске ("Службени гласник РС" број 118/08, 74/10 и 86/10)

⁵ Закон о високом образовању ("Службени гласник РС", број 73/10, 19/11 и 84/12)

⁶ Члан 8. став 1. тачка ф) Статут Брчко дистрикта Босне и Херцеговине ("Службени гласник Брчко дистрикта БиХ", број 17/08, 39/09 и 2/10)

⁷ Закон о министарствима и другим органима управе Босне и Херцеговине; члан 15. став 2., алинеја 3. ("Службени гласник БиХ" бр. 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09, 103/09, 87/12 и 6/13)

⁸ Закон о Агенцији за рад и запошљавање Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", број 21/03, 43/09)

заштите. Оба министарства имају сличне одговорности које су везане за: политике рада и запошљавања, стратегије, радне односе, права по основу рада итд. На нивоу кантона/жупанија такође су успостављена министарства у овој области.

У Брчко дистрикту БиХ нема успостављеног посебног Владиног одјељења за рад, запошљавање или социјалну заштиту, већ су питања из ове области у надлежности различитих одјељења.

У складу с постојећим законима о посредовању у запошљавању, јавне установе - *заводи за запошљавање* успостављени су у оба ентитета (ЈУ Завод за запошљавање Републике Српске, са централном службом, 6 филијала и 58 бироа; Федерални завод за запошљавање у ФБиХ с десет кантоналних/жупанијских *јавних служби за запошљавање* и 79 бироа/подружница у свакој општини у ФБиХ). У Брчко дистрикту БиХ такође је успостављен Завод за запошљавање БД БиХ.

У складу с важећим прописима, пословима посредовања у запошљавању, осим јавних завода/служби, могу се бавити и приватне агенције. У БиХ тренутно постоје 23 приватне агенције за посредовање у запошљавању.¹

2.3. ПРИНЦИПИ И СВРХА ИЗРАДЕ СТРАТЕШКЕ ПЛАТФОРМЕ

У изради Стратешке платформе развоја образовања одраслих у контексту цијеложивотног учења у БиХ примјењивани су следећи основни принципи:

- партнерство у изради и постизање консензуса свих позваних заинтересованих страна
- "заједничко власништво" над стратешким документима и акционим плановима
- транспарентност поступака и заједничко одлучивање
- стратешки документи су комбинација; визије, дугорочних усмјерења и приоритета
- стални надзор и мониторинг те анализа и ажурирање планова
- парадокс дуалитета (стратешки документи и акциони планови су динамични и подложни променама а с друге стране треба их у највећој мјери, поштовати и имплементирати).

Стратешка платформа је намијењена, прије свега, надлежним образовним властима у БиХ као оквир за израду стратегија развоја образовања одраслих на ентитетским и кантоналним/жупанијским нивоима, те нивоу БД БиХ. Поред тога она може послужити за стварање повољног друштвеног амбијента и основних механизма за образовање одраслих у контексту цијеложивотног учења.

3. МЕТОДОЛОГИЈА ИЗРАДЕ СТРАТЕШКЕ ПЛАТФОРМЕ

Поступак израде Стратешке платформе развоја образовања одраслих у контексту цијеложивотног учења у БиХ садржи одређен број фаза и корака који су међусобно повезани. Излазни резултати претходне фазе коришћени су као улазни подаци (импути) за следећу фазу и били су предметом дискусије и одобравања радне групе. Оперативна и управљачка структура израде Стратешке платформе обликована је како би обезбједила учествовање свих заинтересованих актера.

Поступак израде Стратешке платформе проводио се кроз следеће фазе:

Фаза I: *Социоекономски преглед* (СЕП) на државном и ентитетском нивоу

Фаза II: *SWOT анализа* - алат за идентификацију компаративних предности

Фаза III: *Визија и мисија образовања одраслих*

Фаза IV: *Компаративне предности и стратешке оријентације*

Корак 1: Анализа стратегије снага и прилика ("*maxi-maxi*") стратегија).

Корак 2: Анализа визије и њених вриједности те компаративних предности.

Корак 3: Одрживости стратешких оријентација ("*push-pull*") гурај-вуци анализа).

Корак 4: Одређивање стратешких оријентација према SWOT матрици

Фаза V: *Стабло циљева* (дугорочни, средњорочни и краткорочни циљеви)

Фаза VI: *Оперативни план - разрада документа* (циљеви, мјере, носиоци и рокови).

II. ДРУШТВЕНА КРЕТАЊА У ФУНКЦИЈИ ОБРАЗОВАЊА

Образовање одраслих у БиХ одвија се у контексту друштвене транзиције која се проводи на два кључна поља и то демократизацији цивилног друштва и прелазу с планске на савремену тржишну економију. Наведени процеси теку споро и могу се пратити у више друштвених подручја.

1. САЖЕТАК ЕКОНОМСКО-СОЦИЈАЛНИХ ПРИЛИКА У БиХ

Глобализација, промјене у моделима производње, повећана незапосленост и економска несигурност позив су надлежним властима за активнију радну политику и повећање инвестиција у развој неопходних знања и вјештина потребних за укључивање појединаца на тржиште рада.

Генерално, политике свих нивоа власти усмјерене су на унапријеђење пословног окружења, остваривање јединственог економског простора, олакшавањем слободног кретања капитала и људи, привлачење директних страних улагања. У том контексту као битни чимбеници за развој образовања одраслих истичу се: демографски потенцијал, привредне прилике, стање тржишта рада, социјалне и техничко-технолошке прилике.

1.1. ДЕМОГРАФСКИ ПОТЕНЦИЈАЛ

Последњи званични попис становништва у БиХ обављен је 1991. године и према њему, БиХ је имала 4.354.911 становника. Од тог периода демографска структура се значајно измијенила. Према процјени Агенције за статистику БиХ (БХАС), од 30. јуна 2011. година у БиХ има 3.839.737 становника с негативном стопом природног прираштаја од -0,8.²

Анкете о радној снази (АРС) која се проводи последњих шест година у БиХ обезбјеђује међународну упоредивост података у области статистике рада. Она укључују податке о демографским, образовним, социоекономским и другим карактеристикама. Према последњој анкети из 2012. године³, укупан број радно сличног становништва у БиХ износи 2.566.000. Укупну радну снагу чини 1.131.000 становника, од којих 814.000 запослених и 317.000 незапослених (од чега 133.000 жена). У укупном броју радно способног становништва, 1.436.000 представљају неактивне особе.

¹ Агенција за рад и запошљавање БиХ - Стручна конференција Јавно-приватно партнерство у области запошљавања један од модела за већу запосленост, просинац 2011.

² БХАС - Тематски билтен ТБ 02 "Демографија 2011" стр. 4. од 2012. године

³ БХАС - Анкета о радној снази 2012 - Коначни резултати, Тематски билтен ТБ 10, Сарајево, 2012. год

Просјечно продужење живота и значајна заступљеност старијих особа демографски су подаци битни за образовање одраслих. Број незапослених особа старијих од 55 година у ФБиХ је 6,9% а у РС-у 6,5% (Табела 3.).

1.2. ПРИВРЕДНЕ ПРИЛИКЕ И ТРЖИШТЕ РАДА

У Извјештају Европске комисије о напретку БиХ из 2011. године¹, између осталог наводи се: "...Иако је примјетан тренд економског опоравка, непотпун процес реформи је препрека постављању темеља за одржив раст у Босни и Херцеговини, који би био генерисан већим утицајем домаћих фактора... (...) Производни капацитети и конкурентност економије су и даље ниски, будући да домаћи извори раста нису искориштени на одговарајући начин..."

Генерална оцјена о економији БиХ у 2011. години² како је то била веома тешка година, јер су постигнути само симболични помаи у позитивним макроекономским кретањима. БиХ је очувала стабилност номиналних економских индикатора, али и даље остају негативна кретања реалних економских индикатора који показују проблеме у функционисању економије. Расположиви показатељи за 2012. годину указују да је "економски опоравак заустављен, под негативним утицајем погоршања вањског окружења."³

1.2.1. Привредне прилике

Економски опоравак из 2010. године, заустављен је привредним рецесијским кретањем у 2011. и 2012. години иако постоји благи раст ГДП у односу на 2009. годину (у 2010. г. 0,9% а у 2011. г. 2,4%). Изостајање напретка у структуралним реформама, слаба финансијска координација и одсуство јасне економске стратегије успориле су развој БиХ.

У 2012. години економски индикатори указују да БиХ биљежи стагнацију кроз очекивани реални економски раст од 0,00 % јер нестају сви кључни фактори који су били покретач благог опоравка у 2010. и 2011. години. Поред пада индустријске производње од 5,6% у првих девет мјесеци 2012. године⁴ на удару су се нашле и остале цикличне дјелатности.

Према Извјештају Европске комисије, број запослених у јавној управи у првих шест мјесеци 2011. године повећан за 2,1% годишње а трошкови јавне управе у БиХ и даље су високи.

Приватни сектор у БиХ расте али још увијек није ојачао у мјери да би могао постати главним и најважнијим покретачем привредног развоја како је то било очекивано. Дошло је до застоја у оснивању нових предузећа а сива економија представља велики и сталан проблем.

Незапосленост је и даље велики и горући проблем у земљи а стопа незапослености је и даље у порасту: "...Просјечна стопа незапослености је у 2010. години била веома висока и износила 27,2%. Регистрована незапосленост у јуну 2011. године достигла је 43,1% а у децембру 2012. година износила је 44,5%".

1.2.2. Тржиште рада

Тржиште рада у БиХ карактерише висока стопа незапослености, ниска стопа активности и неусклађеност понуде и потражње за радном снагом, те ниска мобилност радне снаге.⁵ У децембру 2012. године број незапослених особа већи је за 2,6% у односу на исти мјесец 2011. године. Према подацима Агенције за рад и запошљавање у БиХ на дан 31.12.2012. укупно је било 550.574 особе на евиденцијама завода и служби запошљавања у БиХ (Табела 1.).

¹ Извјештај о напретку Босне и Херцеговине у 2011., Европска комисија, SEC (2011.) 1206, Брисел, 12.10.2011.

² Агенција за рад и запошљавање БиХ, Билтен број 7, март 2012. године

³ Извјештај о напретку Босне и Херцеговине у 2012. години Европска комисија, Брисел, 10.10.2012., стр. 24

⁴ Дирекција за економско планирање БиХ - ДЕП, Информација о кретању макроекономских показатеља за период јануар-септембар 2012. год. стр. 4.

⁵ Центар за политике и управљање (ЦПУ) Извјештај о политикама развоја људског капитала у БиХ, септембар 2010. године, стр. 18

Tablica broj 1 Nezaposlene osobe prema kvalifikacijskog strukturi BiH/entiteti, stanje na dan 31.12.2012.																		
BiH	Stupanj stručnog obrazovanja																	
	Ukupno		VSS		VSS		SSS		NSS		VKV		KV		PKV		NKV	
Svega	550.574	100,0%	34.407	6,3%	7.561	1,4%	140.478	25,5%	1.851	0,3%	3.685	0,7%	190.998	34,7%	11.204	2,0%	160.390	29,1%
Žene	277.312	100%	22.280	8,0%	4.696	1,7%	83.626	30,2%	1.255	0,4%	480	0,2%	76.773	27,7%	4.372	1,6%	83.830	30,2%
Muškarci	273.262	100,0%	12.127	4,4%	2.865	1,1%	56.852	20,8%	596	0,2%	3.205	1,2%	114.225	41,8%	6.832	2,5%	76.560	28,0%
FBiH	Stupanj stručnog obrazovanja																	
	Ukupno		VSS		VSS		SSS		NSS		VKV		KV		PKV		NKV	
Svega	384.852	100,0%	22.634	5,9%	5.201	1,3%	95.486	24,0%	767	0,2%	2.173	0,6%	131.207	34,1%	8.481	2,2%	118.903	30,9%
Žene	197.642	100,0%	14.995	7,6%	3.352	1,7%	56.861	28,8%	699	0,4%	263	0,1%	53.633	27,1%	2.974	1,5%	64.865	32,8%
Muškarci	187.210	100,0%	7.639	4,1%	1.849	1,0%	38.625	20,6%	68	0,0%	1.910	1,0%	77.574	41,4%	5.507	2,9%	54.038	28,9%
RS	Stupanj stručnog obrazovanja																	
	Ukupno		VSS		VSS		SSS		NSS		VKV		KV		PKV		NKV	
Svega	153.458	100,0%	10.996	7,2%	2.238	1,5%	41.316	26,9%	1.084	0,7%	1.444	0,9%	55.605	36,2%	2.528	1,7%	38.247	24,9%
Žene	73.275	100,0%	6.823	9,3%	1.290	1,8%	24.533	33,5%	556	0,8%	207	0,3%	21.385	29,2%	1.297	1,8%	17.184	23,4%
Muškarci	80.183	100,0%	4.173	5,2%	948	1,2%	16.783	20,9%	528	0,7%	1.237	1,5%	34.220	42,7%	1.231	1,5%	21.063	26,3%
BDBiH	Stupanj stručnog obrazovanja																	
	Ukupno		VSS		VSS		SSS		NSS		VKV		KV		PKV		NKV	
Svega	12.264	100,0%	777	6,3%	122	1,0%	3.676	30,0%	0	0,0%	68	0,6%	4.186	34,1%	195	1,6%	3.240	26,4%
Žene	6.395	100,0%	462	7,2%	54	0,8%	2.232	34,9%	0	0,0%	10	0,2%	1.755	27,4%	101	1,6%	1.781	27,9%
Muškarci	5.869	100,0%	315	5,4%	68	1,2%	1.444	24,6%	0	0,0%	58	1,0%	2.431	41,4%	94	1,6%	1.459	24,8%

Из табеле 1. може се закључити како је највећи број евидентираних незапослености код особа с трећим степеном образовања (KV 34,69%), те НКВ 29,13%. У децембру 2012. године с евиденција служби запошљавања укупно је брисано 11.283 особе док су послодавци пријавили потребе за запошљавањем само 2.068 нових радника. Према подацима Агенције за статистику БиХ, у децембру 2012. године, број запослених у правним лицима у БиХ износио је 685.117, од чега је 280.833 жене. Стопа регистроване незапослености за децембар 2012. године износила је 44,5% и у односу на новембар 2012. године била је већа за 0,1%.

Унутар ФБиХ по кантонима/жупанијама квалификациона структура незапослених у бази података Федералног завода за запошљавање приказана је у табели 2.

Табела број 2. ОБРАЗОВНА СТРУКТУРА НЕЗАПОСЛЕНИХ У ФБиХ ПО КАНТОНИМА НА ДАН 31.12.2012. ГОД.											
Стручна спрема	1 УСК	2 ПК	3 ТК	4 ЗДК	5 БПК	6 СБК	7 ХНК	8 ЗХК	9 КС	10 ЛК	Σ
0-НСС	83	0	42	177	1	0	0	15	419	30	767
жене	80	0	20	166	0	0	0	11	407	15	699
1-НКВ	18.056	1.780	31.127	21.193	1.433	13.362	6.702	1.407	21.630	2.213	118.903
жене	8.911	654	16.670	11.554	861	6.182	3.619	767	14.630	1.017	64.865
2-ПКВ	1.637	468	2.040	2.386	48	678	529	156	445	94	8.481
жене	424	245	674	680	38	250	291	103	221	48	2.974
3-КВ	13.662	1.781	33.386	27.384	1.090	15.451	11.478	3.832	19.979	3.164	131.207
жене	5.267	686	13.592	10.922	442	5.541	4.818	1.873	9.077	1.415	53.633
4-ССС	8.598	1.265	25.526	14.337	818	8.747	9.065	3.156	21.261	2.713	95.486
жене	5.066	715	15.317	8.595	472	4.963	5.161	1.869	13.269	1.434	56.861
5-ВКВ	193	13	512	545	21	258	133	29	445	24	2.173
жене	27	1	57	58	5	13	9	9	79	5	263
6-ВШС	582	132	544	425	19	836	1.014	504	883	262	5.201
жене	363	70	337	276	12	536	687	343	572	156	3.352
7-ВСС	1.923	163	5.112	2.765	207	1.024	2.442	642	7.956	400	22.634
жене	1.287	81	3.364	1.791	118	601	1.645	429	5.426	253	14.995
УКУПНО	44.734	5.602	98.289	69.212	3.637	40.356	31.363	9.741	73.018	8.900	384.852
жене	21.425	2.452	50.031	34.042	1.948	18.086	16.230	5.404	43.681	4.343	197.642

Што се тиче старосне структуре незапослених особа на дан 31.12.2012. године у РС-у и ФБиХ, према бази података ЈУ Завод за запошљавање РС-а и Федералног завода за запошљавање она је била како је и приказано у табели 3.

Табела број 3. ПРЕГЛЕД ДОБНЕ СТРУКТУРЕ НЕЗАПОСЛЕНИХ ОСОБА					
РЕПУБЛИКА СРПСКА			ФЕДЕРАЦИЈА БИХ		
ДОБ у годинама	ПРЕГЛЕД СТАЊА		ДОБ у годинама	ПРЕГЛЕД СТАЊА	
	Број	%		Број	%
15-18	271	0,2%	15-19	13.249	3,4%
18-20	5.214	3,4%	-	-	-
20-24	14.008	9,1%	20-24	56.335	14,6%
24-27	13.499	8,8%	-	-	-
27-30	13.099	8,5%	25-29	61.526	16,0%
30-35	19.600	12,8%	30-34	49.651	12,9%
35-40	18.951	12,3%	35-39	45.116	11,7%
40-45	18.462	12,0%	40-44	43.610	11,3%
45-50	19.518	12,7%	45-49	42.922	11,2%
50-55	17.159	11,2%	50-54	36.910	9,6%
55-60	10.541	6,9%	55-59	25.119	6,5%

60-65	3.131	2,0%	60 и више	10.414	2,7%
у 65-тој год.	5	0,0%	-	-	-
УКУПНО	153.458	100,0%	УКУПНО	384.852	100,0%

Из табеле 3. може се видјети како у ФБиХ има највише незапослених у доби од 25 до 29 година (16%) те да је у доби од 20 до 40 година укупно 55,2% незапослених. У РС-у је око 3/5 незапослених у доби од 30 до 55 година.

Велики број регистрованих незапослених особа често су евидентирани на заводима за запошљавање због остварења права на здравствено осигурање. Према табели незапосленог становништва у БиХ: ВКВ, средњу и основну школу или мање има 92,3 % (29% незапослених особа има основну школу - НКВ или мање). Код овакве образовне структуре незапослених треба имати на уму да је општи тренд учествовање послова с високим образовањем у новим радним мјестима значајно повећава у односу на послове с нижим квалификацијама. Потешкоће на тржишту рада у БиХ биће још веће јер нема стратешких политика за овај проблем.

Недовољна увезаност образовног система и тржишта рада додатно отежава овај проблем. У БиХ се не прослијеђују континуиране и квалитетне информације о понуди и потражњи радне снаге тијелима власти одговорним за креирање политике образовања. Као посљедица тога, по аутоматизму се образује дио кадрова који не може пронаћи посао него се исти пријављују на заводе за запошљавање. У случајевима када тих незапослених образовних профила има на неком од завода те особе нису у могућности прихватити посао због неповољних услова запошљавања. Стога се може рећи како мобилност радне снаге унутар БиХ готово и не постоји.

Постоји узрочна повезаност општег нивоа образовања становништва и опште продуктивности привреде. Због тога образовање треба прилагодити потребама структуре привреде како не би долазило до појава познатих као прекомјерно образовање (наставак образовања одређених квалификационих профила којих већ има на евиденцији бурзе рада и који на тржишту не могу пронаћи запослење а образовање тога образовног профила још се наставља) или недовољно образовање.

Неусклађеност образовања кадрова и њихове потражње на тржишту рада има различите импликације. Уколико се образује дио кадрова који након процеса оспособљавања завршавају на евиденцији завода за запошљавање, тада се друштвена средства не троше рационално. На тржишту рада са слабом мобилношћу радне снаге и ограниченим прилагођавањем, прекомјерна продукција кадрова које не тражи тржиште рада не повећава запошљавање. Вишегодишња незапосленост кадрова који не врше преквалификацију и/или дошколовање, додатни је проблем, јер су знања, вјештине и компетенције стечене образовањем временом застарјела.

Анализом повезаности потребних кадрова за привредним растом и расположивих људских ресурса може се идентификовати недостатак неких образовних профила. Осим недостатка кадрова, у предузећима је присутан и недостатак потребних вјештина: комуникационе, познавање рада на рачунару, знања страних језика, те менаџерске и лидерске вјештине. Наведени недостаци уочљиви су и код особа које су завршиле факултете.

С друге стране тржиште не потражује нити је у могућности апсорбирати оно што образовање нуди. Због тога креатори политика у секторима образовања и тржишта рада нужно требају уско сарађивати а кључни критеријуми у дизајнирању политике уписа требају бити потребе

тржишта рада. Оспособљени образовни профили морају имати потребна знања и вјештине које захтијева тржиште.

На овај начин обезбјеђује се ефикасно коришћење друштвених ресурса и повећава конкурентност привреде. Међутим ово побољшање и усклађивање квантитета и квалитета процеса образовања неће имати ефекте уколико се не узму у обзир и политика стварања нових радних мјеста која ће одговарати знањима, вјештина и компетенцијама тих образовних профила.

Ентитетски заводи за запошљавање прате и анализирају кретања на тржишту рада и израђују извјештаје и анализе трендова. Овим извјештајима се не посвећује довољна пажња приликом креирања политика образовања па послодавцима и даље недостају запослени неких специфичних квалификација и дио висококвалификованих особа. Један дио особа које излазе из процеса образовања често, иако посједују формално тражену квалификацију, не посједују основне вјештине потребне за обављање одређене дјелатности. Стога њихово запошљавање захтијева додатна улагања.

Министарства образовања и везане институције у великој мјери свјесне су проблема на тржишту рада због непостојања извјештаја о потребама тржишта рада за одређеним образовним профилима. Проблем додатно усложњава и организациона дисонанца у ФБиХ, гдје се политика образовања креира на нивоу кантона/жупаније док се политика развоја тржишта углавном креира на ентитетском, а проводи на локалном (кантоналном/жупанијском) нивоу.

Институције у области рада и запошљавања такође наглашавају и проблем недостатка информисаности особа у процесу образовања које доносе одлуку о избору приликом наставка образовања и преласка из примарног у секундарно или из секундарног у терцијарно образовање.

1.3. СОЦИЈАЛНЕ ПРИЛИКЕ

Спровођење социјалне и дјечје заштите и обезбјеђивање средстава у надлежности је кантона/жупанија и општина у ФБиХ, општина и РС-а те БД БиХ. На систем социјалне и дјечје заштите треба гледати као на мјере које заједнички дјелују на промовисање друштвено укљученог хуманог развоја, смањење сиромаштва и привредни раст. Без обзира на различите приступе социјална искљученост најчешће се поима као зачарани круг којег чине: незапосленост (маргинализација на тржишту рада), сиромаштво и социјална искљученост.

Ако се социјална изолација поима, прије свега, као искљученост с тржишта рада, онда је образовање један од механизма социјалног укључивања. Оно утиче на укључивање појединца у друштвени живот кроз образовна постигнућа, цјеложивотно образовање, социјализацију и његово оснаживање за лакше учествовање у плаћеном раду. Образовни појединци су мобилнији и лакше се прилагођавају новим околностима а социјално искључене особе неријетко се суочавају с проблемом недостатка знања, вјештина и компетенција.

Осим нижег нивоа образовања други елемент социјалне искључености је сиромаштво. У социјалном сектору концентрисане су најтеже посљедице привредног стања у БиХ. Пораст сиромаштва је чињеница која треба забрињавати све носиоце политичких функција. Вјероватноћа да неко домаћинство дође у категорију

сиромашних је готово три пута већа ако је носиоца породице завршио/ла само основну школу. Средњошколски ниво образовања носиоца породице пружа неке гаранције да ће његово домаћинство избјећи пад у сиромаштво.

Стога се побољшање образовања намеће као основни инструмент дугорочног сузбијања сиромаштва и развоја друштва. Уопштено речено, што је виши ниво образовања, појединца или домаћинства у цјелости, то је мања вјероватноћа да ће они бити незапослени, а самим тим и пасти у категорију сиромашних. Од свих фактора који повећавају ризик сиромаштва, ниво образовања појединачно је најзначајнији.

1.4. ТЕХНИЧКО-ТЕХНОЛОШКЕ ПРИЛИКЕ

Брзе и свеобухватне промјене у природи и садржају рада једно су од суштинских обиљежја техничко-технолошког развоја друштва у БиХ. У новом друштву суштина традиционалног радника мијења свој садржај уз стално рађање нових занимања. Обрада информација заузима све више мјеста у односу на физичко извршавање задатака. Овакав развој нужно подстиче потребу за знањем и вјештинама које запослени стичу и изван формалног образовања. У таквим условима предузећа неизбјежно добивају другачију улогу јер постају значајни фактори образовања и развоја запослених. Њихова оријентација на развијање образовних програма заснована је на спознаји да школски систем у довољној мјери не задовољава образовне потребе запосленика.

Тренутно стање техничко-технолошке развијености БиХ најбоље се огледа у чињеници да је поријекло опреме у постојећој техници и технологији углавном из западних индустријских земаља (80%), а свега 10% инсталисане опреме је из домаћих извора. Оријентација на стројеве, процесе и производне системе била је без довољног учествовања информационе технологије чиме је заостатак за развијеним земљама евидентан. Технолошко заостајање огледа се и у повећаној потрошњи у процесу производње што имплицира неконкурентност цијена производа.

БиХ мора развити више нивое технолошких спличности и показати већу флексибилност како би успјела у све захтјевнијем глобалном окружењу. Трансфер технологија може се остварити путем директних страних улагања; куповином лиценце; техничком помоћи; увозом технологија; копирањем или образовањем у иностранству.

Нове технологије затијевају нове вјештине за овладавање техничким промјенама, па према томе и институционалну спличност за надградњу постојећих вјештина. За коришћење нових знања неопходно је квалитетније образовање, бројне техничке вјештине, као и низ институција, агенција и мрежа које ће омогућити ефикасно коришћење постојећих знања.

2. ПРЕГЛЕД СТАЊА У ОБЛАСТИ ОБРАЗОВАЊА ОДРАСЛИХ

Образовање одраслих у БиХ нормативно се позиционира углавном у оквиру формалног школског система, чиме се прилично ограничава доступност образовања, као и разноликост образовне понуде за одрасле. Новог приступа образовању одраслих, заснованом на заједничким европским начелима и циљевима те властитим вриједностима и искуству углавном није било до 2009. године у БиХ. Прве акције у том смислу догађају се у Републици Српској.

Јасно је да одрасли у БиХ представљају велики, међутим још увијек недовољно препознат и активиран потенцијал. Слаба фокусираност различитих секторских

политика и готово занемарива улагања у развој одраслих кроз њихово одговарајуће образовање током цијелог радног вијека, указују на озбиљни недостатак разумијевања важности и улоге овог сегмента у транзицији босанскохерцеговачког друштва у цјелини.

У оквиру процјене напретка БиХ у процесу приступања ЕУ за 2011. годину, Европска комисија се у Извјештају¹ на одређени начин реферише и на стање образовања одраслих. Она констатира да је "Сарадња између сектора образовања и послодаваца још увијек слаба, а информисаност о обучености људског капитала је и даље мала. Укупно гледано, недостатак структурне флексибилности и слаби резултати система обуке и образовања штете исправном функционисању тржишта рада."² Осим тога "Није постигнут напредак у унапређењу координације између образовања и сектора тржишта рада како би се развио систем обуке и образовања који ће испуњавати потребе тржишта рада."³

Када је ријеч о 2012. години Европска комисија истиче да је забиљежен мали напредак у области образовања те да је без обзира на раније исказан интерес БиХ одлучила да не учествује у Програму за цјеложивотно учење.⁴

2.1. Формално образовање

Формално образовање одраслих у кантонима/жупанијама у ФБиХ проводи се у складу са законима и подзаконским актима из области образовања. Према су постојећим законима обезбјеђене претпоставке за организацију основног образовања одраслих у оквиру редовног школског система, њиме се бави мали број школа. Опште и стручно образовање одрасли углавном стичу у оквиру редовних средњих школа као тзв. ванредни полазници, а ту се још проводе програми: доквалификације, преквалификације, усавршавања, курсеви, специјализације или оспособљавања одраслих.

У Републици Српској образовање одраслих организује се и проводи у складу са Законом о образовању одраслих и другим законима којима се уређује област основног и средњег образовања (Анекс V.).

Образовање одраслих у БД БиХ проводи се у складу са законима и подзаконским актима Брчко дистрикта.

И поред тога што високошколске установе у БиХ изводе редовне формалне програме образовања у оквиру три циклуса, оне не нуде флексибилније организационе облике и програме који би задовољили потребе за образовањем, усавршавањем и цјеложивотним учењем одраслих, а нарочито запосленима који би жељели образовање уз рад или професионално усавршавање. Поред редовитих програма у ФБиХ високошколске установе проводе и краћи програми за одрасле који су већ стекли високо образовање (нпр. допунско педагошко психолошко образовање као услов за рад у настави особе која није завршила наставнички факултет).

Програми формалног основног образовања одраслих у кантонима/жупанијама у ФБиХ и у БД БиХ, углавном су редуковане верзије програма за редовне ученике. Програми за одрасле у средњем образовању проводе се у складу с

¹ Извјештај о напретку Босне и Херцеговине у 2011, Европска комисија, SEC (2011) 1206, Брисел, 12.10.2011;

² Ибид., стр. 27, Поглавље 3.2. Људски и физички капитал

³ Ибид., стр. 36, Поглавље 4.1.8. Запошљавање и социјалне политике, политика јавног здравства

⁴ Извјештај о напретку Босне и Херцеговине у 2012, Европска комисија, Брисел, 10.10.2012, стр. 43;

важећом номенклатуром занимања и, у највећем дијелу, подразумијевају идентичне садржаје као за редовне ученике. У Републици Српској, формално образовање одраслих изводи се по програмима основног и средњег стручног образовања који су прилагођени потребама и могућностима одраслих, односно њиховој доби, претходном образовању, знању, вјештинама и компетенцијама.

По завршетку формалних програма образовања у БиХ, одраслима се издају јавно важеће исправе: свједочанства о завршеном разреду, дипломе о матури или завршном испиту којима се доказује стечена школска или стручна спрема односно занимање, те увјерења о стручној оспособљености или усавршавању.

2.2. Неформално образовање

Неформално образовање одраслих у последње вријеме доживљава успон. Велики број различитих институција и организација у јавном, приватном и невладином сектору нуди различите програме неформалног образовања. Организатори неформалног образовања одраслих могу издавати одговарајуће исправе о завршеном програму. Те исправе нису јавно признате, али њихова вриједност може бити препозната од стране послодаваца.

Трошкове свих видова неформалног образовања углавном сnose полазници и друге заинтересоване стране. У оквиру активних мјера запошљавања, заводи/службе за запошљавање финансирају различите обуке регистрованих незапослених особа.

2.3. Информално учење

Информално учење одраслих у БиХ одвија се у свакодневним ситуацијама и у различитим контекстима

учења као што су: породична заједница, радно окружење, слободно вријеме, искуство и сл. Поузданих података о овоме виду учења нема јер нису провођена никаква истраживања у БиХ на том плану. Осим Испитног центра у оквиру Завода за образовање одраслих Републике Српске, који је овлаштен за организовање провере знања, вјештина и компетенција без обзира на начин њиховог стицања (укључујући и информално) нема посебних података о другим сличним институцијама.

2.4. Закључак о прегледу стања образовања одраслих

Сви неопходни законски услови за отварање социјалног дијалога о образовању одраслих и успостављању овог партнерства на подручју БиХ још увијек нису обезбјеђени. Међутим, доношењем Закона о образовању одраслих у РС-у створене су претпоставке за веће учествовање релевантних социјалних партнера у креирању политике образовања одраслих.

Системна истраживања корелација образовног и сектора тржишта рада те образовних потреба и учествовања у образовању одраслих, као и његових осталих аспеката, проводе се у БиХ с различитим интензитетом и учинком. Одређена подручја/области или питања образовања одраслих, највећим дијелом, предмет су истраживања у оквиру међународних пројеката и друге помоћи међународне заједнице образовању одраслих у БиХ или у оквиру намјенски проведених истраживања и анализа стања од стране различитих међународних организација или експертских удружења.

3. SWOT АНАЛИЗА (CO - стратегија; искориштавања прилика коришћењем снага у систему)

S	ПРЕДНОСТИ / СНАГЕ: (STRENGTHS)	O	ПРИЛИКЕ / МОГУЋНОСТИ: (OPPORTUNITIES)
	➤ дуга традиција и богато искуство у провођењу програма образовања одраслих ➤ постојање одређене инфраструктуре за провођење образовања одраслих ➤ мноштво образовних и других институција које нуде програм образовања одраслих ➤ велика разноликост формалних и неформалних програма образовања одраслих ➤ постојање квалификованог наставног кадра за провођење формалног и неформалног образовања одраслих ➤ озбиљност приступа образовању одраслих ➤ постојање мреже школа и институција за формално образовање одраслих ➤ постојање свјест и изражен став репрезентативних социјалних партнера и осталих заинтересованих група о важности образовања одраслих		➤ унапређење постојећих и извођење нових програма ➤ усклађивање образовних програма с потребама тржишта рада за новим знањима и компетенцијама ➤ стварање бољих услова за провођење образовања одраслих (нове технологије и уређење простора) ➤ препознати значај концепта цијеложивотног учења за привредно-социјални развој друштва у цјелини ➤ подизање квалитета образовања одраслих ➤ боље повезивање сектора образовања и тржишта рада ➤ унапређење сарадње с међународним и другим организацијама и укључивање у пројекте ➤ пораст домаћег улагања у образовање одраслих те потпора из ЕУ фондова ➤ израда стратегије развоја образовања одраслих на свим нивоима ➤ побољшање легислативе за образовања одраслих и хармонизовање с референтним оквиром у ЕУ ➤ осмишљавање и провођење политика стварања нових радних мјеста на свим нивоима ➤ боља сарадња институција/установа образовања, рада и запошљавања на свим нивоима ➤ коришћење извјештаја о кретањима на тржишту рада за креирање уписне политике у образовању ➤ боља информисаност свих у процесу образовања о избору профила при наставку образовања ➤ стварање услова за признавање неформалног образовања и информалног учења

W	СЛАБОСТИ / НЕДОСТАЦИ: (WEAKNESSES)	T	ПРИЈЕТЊЕ / ОПАСНОСТИ: (THREATS)
	↻ неразвијеност неформалног и нефлексибилност формалног система образовања одраслих ↻ недовољна оријентисаност образовних садржаја на развој кључних компетенција радне снаге ↻ ниски образовни ниво незапослених особа ↻ низак степен управљачких знања, вјештина и компетенција и њихова застарјелост код запослених ↻ недовољна узвезаност и усаглашеност институција и појединаца у систему образовања одраслих ↻ недостатак мреже специјализованих институција/ установа за образовање одраслих ↻ неприлагођеност образовања одраслих захтјевима тржишта рада и привреде у цјелини ↻ нејасно исказане потребе привреде за одређеним образовним профилима ↻ недостатак посебних закона о образовању одраслих у ФБиХ и БД БиХ ↻ недостатак стандарда за образовање одраслих ↻ недостатак стратегија образовања одраслих ↻ ниски нивои техничке опремљености институција/установа за образовање одраслих ↻ недостатак учбеника за образовање одраслих ↻ непостојање оквира за признавање претходног учење ↻ недовољна оспособљеност стручног кадра за образовни рад с одраслима	↻ привредна рецесија и пад друштвеног производа ↻ смањена могућност запошљавања на тржишту рада ↻ застарјела технологија произвође у привреди ↻ пораст сиве економије на тржишту ↻ висока стопа незапослености и социјалне искључености ↻ неразвијено тржиште рада и ниска мобилност радне снаге ↻ слаб напредак у провођењу реформи из области развоја људског капитала ↻ недостатак континуитета у провођењу неопходних промјена у образовању одраслих ↻ неинформисаност заинтересованих о могућности провођења образовања одраслих ↻ недостатак системских истраживања развоја образовања одраслих ↻ недостатак финансијских средстава за додатно образовање одраслих ↻ неодговарајућа промоција културе учења одраслих ↻ повећање образовног јаза између припадника различитих социјалних група ↻ отпори провођењу неопходних реформи у организацији формалног образовања ↻ непостојање система за признавање компетенција и квалификација стечених кроз неформално образовање и информално учење	

III. МИСИЈА, ВИЗИЈА И ВРИЈЕДНОСНЕ ОСНОВЕ ОБРАЗОВАЊА ОДРАСЛИХ

Утврђивањем мисије, визије и вриједности указује се на сврху постојања образовања одраслих данас, намјере о његовој улози у будућности и вриједности чија афирмација доприноси остваривању жељених циљева развоја. Мисија, визија и вриједности су интегралне категорије чијом се сталном анализом и преиспитивањем трасирају стратешки циљеви и правци будућег развоја.

1. МИСИЈА

МИСИЈА образовања одраслих је омогућити одраслим грађанима образовање и учење током цијелог живота те допринијети њиховом личном и професионалном развоју, бољем запошљавању, социјалној укључености и припреми за активан и одговоран живот.

2. ВИЗИЈА

ВИЗИЈА образовања одраслих је успостављен флексибилан, демократски и компатибилан систем усклађен са стандардима земаља ЕУ; осјетљив на разнолике друштвене промјене и потребе тржишта за различитим образовним профилима; усмјерен на задовољење потреба и интереса оних који уче и послодаваца; привлачи пажњу појединаца и омогућава њихово цјеложивотно учење.

У остваривању утврђене визије као кључна стратешка обилежја образовања одраслих намећу се: обухват, релевантност, ефикасност, признавање претходног учења, те вођење каријере и савјетовање одраслих.

Обухват: Образовање одраслих доступно је свим заинтересованим независно од старосне доби и њихових

економско-социјалних, тјелесних, интелектуалних, регионалних, националних, језичних, етничких, вјерских и других карактеристика.

Квалитет: Обезбијеђен је висок квалитет услова, програма, процеса учења и његових исхода. Развијен и примијењен систем акредитације институција/установа и програма образовања одраслих у складу с међународним стандардима. Успостављена је међународна сарадња у области мониторинга и евалуације квалитет образовања одраслих.

Релевантност: Образовање одраслих постало је значајна снага развоја појединца и друштва у цјелини. Оно доприноси унапређењу знања, вјештина и компетенција становништва у складу са захтјевима тржишта рада и тиме позитивно утиче на развој државе и квалитет живота њених грађана.

Ефикасност: Повећана је ефикасност образовног процеса кроз унапређење исхода образовања и рационалну употребу ресурса. Разноврсна понуда формалних и неформалних облика образовања одраслих прилагођена је потребама појединца а ослања се на рационално коришћење диверзификованих извора финансирања. Улагање појединаца, државе и послодаваца у програме цјеложивотног учења схваћено је као дугорочно исплатива инвестиција.

Систем признавања претходног учења: Развијен је и у потпуности примијењен систем признавања претходног учења који знање, вјештине и компетенције али и квалификације стечене неформалним образовањем и информалним учењем препознаје и сертификаује у складу с квалификационим оквиром у Босни и Херцеговини и Европским оквиром квалификација (EQF).

Систем вођења каријере и савјетовања: Развијен и потпуно примијењен систем вођења каријере и савјетовања који помаже одраслима у бољем запошљавању и већој социјалној укључености те стицању знања, вјештина и компетенција за доношење ваљаних одлука.

3. ВРИЈЕДНОСНЕ ОСНОВЕ ОБРАЗОВАЊА ОДРАСЛИХ

Вриједносне основе образовања одраслих произилазе из друштвеног значења овог процеса, али и саме етимологије вриједности. Аутокреација као чинитељ вриједности у области образовања одраслих у контексту цијеложивотног учења има свој израз у садржају да ова дјелатност није само објективна друштвена, него и субјективно преузета потреба. Дакле, образовање одраслих детерминишу социјалне (друштвене) и психолошке (субјективне) вриједности. Треба нагласити да су ови фактори у међусобној интеракцији и да у процесу образовања одраслих дјелују симултано, а не сукцесивно, што донекле отежава разумијевање и проучавање домета њихових утицаја и ефикасности.

Кључни момент у процесу образовања одраслих с аспекта његове вриједносне основе је увјерење, идеја, концепција о пожељном (пожељним циљевима, стањима и односима). Познавање структуре вриједносног система једног друштвеног процеса као што је образовање одраслих у контексту цијеложивотног учења важно је за повезивање мотивационе диспозиције с другим психолошким феноменима који утичу на стање реализованости наведеног процеса. Наиме, вриједносне оријентације особа које се укључују у процес образовања одраслих могу бити засноване на терминалним, општим, друштвеним и инструменталним (личним) вриједностима. Вриједносне основе образовања одраслих треба сагледавати и у синтези увјерења, укључивања и увиђања последица, што имплицира анализу акција, избора, доношења одлука, свијести о могућности промјена личног положаја и сл. Конкретно речено, вриједносне основе образовања одраслих имају свој исход у акцији које су битне за дани контекст. Те акције могуће је, у вриједносном смислу, операционализовати као:

- а) **отвореност према промјенама** (њене компоненте су вриједности: самоусмјеравање, стимулација, хедонизам и оне одражавају дјеловање као и склоност промјенама);
- б) **лично одрицање** (укључивање вриједности: добронамјерност и универзализам као добробит свих људи, социјална правда и сл.);
- ц) **особни развој** (укључивање вриједности постигнућа);
- д) **задржавање традиционалних друштвених вриједности** (укључивање вриједности: сигурност, традиција и конформизам, а одражавају ограничење властитих акција с циљем задржавања постојећег стања).

IV. ОСНОВЕ СТРАТЕГИЈА ОБРАЗОВАЊА ОДРАСЛИХ

SWOT матрица као кључни алат за идентификацију компаративних предности образовања одраслих пружа улазне податке о унутрашњим елементима развоја (снаге и слабости) те податке о спољним пријетњама и могућностима за развој.

1. КОМПАРАТИВНА ПРЕДНОСТ И СТРАТЕШКА ОРИЈЕНТАЦИЈА

Анализом стратегије снага и прилика (*стратегија махи-махи*) уз помоћ SWOT матрице, идентификовани су најснажнији ресурси и потенцијали за фокусирани развој (компаративне предности), који уједно представљају улазни податак за стратешку оријентацију у развоју образовања одраслих.

Главни правци развоја образовања одраслих требају бити следећи:

1. обезбјеђивање квалитета образовања одраслих кроз законску регулативу и успостављање стандарда образовања одраслих
2. обезбјеђивање доступности образовања одраслих свим категоријама одраслог становништва кроз успостављање институционалног и програмског плурализма
3. чвршћа повезаност сектора образовања и сектора рада и запошљавања како би се повећала могућност запошљавања и смањила социјална искуљученост.

Сваки од наведених стратегијских праваца има своје стратегијске и приоритетне циљеве који ће се остваривати провођењем различитих мјера кроз бројне програме и пројекте.

Стратешка платформа развоја образовања одраслих у контексту цијеложивотног учења у БиХ обухвата све старосне доби од ране младости до треће животне доби који припадају различитим циљним скупинама а односи се на све облике и нивое образовања и то:

- а) основно образовање одраслих који нису били обухваћени формалним образовањем
- б) одрасле који су напустили формално образовање - основно, средње опште или стручно, па је потребно да добију другу шансу
- с) континуирано образовање одраслих различитих професија у циљу унапређења знања, вјештина и компетенција, преквалификације и доквалификације
- д) образовање одраслих који су претходно изашли из формалног система високог образовања а желе да наставе образовање
- е) образовање незапослених ради већих могућности запошљавања
- ф) професионално образовање руралног становништва у циљу унапређења пољопривредних дјелатности (оспособљавање за еколошку пољопривредну производњу, развијање сеоског туризма у домаћој радиности, обнављање старих заната, итд).
- г) образовање одраслих ради стицања кључних компетенција дефинисаних Европским квалфикационим оквиром за цијеложивотно учење (EQF)
- х) образовање одраслих за улоге активних грађана
- и) образовање за трећу животну доб.

2. СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ

Како образовање одраслих у контексту цијеложивотног учења доприноси друштвено-економској ревитализацији, већој могућности запошљавања и конкурентности на тржишту знања, те повећаној мобилности и професионалној флексибилности појединца, потребан је системски међусекторски приступ његовог развоја на начелима отворености и доступности.

Стратешка платформа развоја образовања одраслих у контексту цијеложивотног учења у БиХ треба бити

инструмент за отпочињање рјешавања кључних социјалних и економских проблема у БиХ. Стога она посебан акценат ставља на стручно образовање одраслих. Имајући у виду ургентну потребу за бржим економским развојем и унапређењем запошљавања, социјалне кохезије и демократизације друштвених односа, темељни циљеви и задаци стратегија образовања одраслих на различитим нивоима власти у БиХ требају бити;

1. *Побољшање легислативе за образовање одраслих у контексту цијеложивотног учења и усклађивање с референтним оквиром Европске уније*
2. *Успостављање ефикасних начина партиципације релевантних (репрезентативних) и других социјалних партнера у процесу образовања одраслих у контексту цијеложивотног учења*
3. *Развој програмских и институционалних могућности те унапређење доступности образовања одраслих у контексту цијеложивотног учења*
4. *Обезбјеђивање и подизање квалитета образовања одраслих у контексту цијеложивотног учења.*

3. ОПЕРАТИВНИ ЦИЉЕВИ И ПРИЈЕДЛОГ МЈЕРА (АКТИВНОСТИ)

За остваривање сваког од наведених стратешких циљева нужно је остварење конкретних оперативних (приоритетних) циљева односно задатака кроз имплементацију активности/мјера из табеле која слиједи а без чије реализације није могуће досезање утврђених стратешких циљева развоја образовања одраслих у БиХ.

У процесу имплементацији стратешких и оперативних циљева те предвиђених мјера учествују сви релевантни органи и институције у области образовања и других друштвених сектора у БиХ у складу са њиховим уставом и законима утврђених надлежности.

Поступајући у оквиру својих надлежности, те утврђеног дјелокруга рада, образовне и друге власти односно одговорни органи и институције на свим нивоима у БиХ иницирају, проводе и координирају своје активности у циљу пуне имплементације циљева и мјера утврђених Стратешком платформом развоја образовања одраслих у контексту цијеложивотног учења у Босни и Херцеговини за период 2014-2020. (у даљем тексту: Стратешка платформа).

Стратешки Циљеви	Оперативни Циљеви	МЈЕРЕ (АКТИВНОСТИ)
ЦИЉ 1. Побољшање легислативе за образовање одраслих у контексту цијеложивотног учења и усклађивање с референтним оквиром Европске уније	ЦИЉ 1.1. Израдити и имплементирати стратегије развоја образовања одраслих	Израдити стратегије развоја образовања одраслих у контексту цијеложивотног учења у БиХ, у складу са стратешким и оперативним циљевима из Стратешке платформе Израдити оперативне планове за провођење стратегија развоја образовања одраслих, са дефинисаним носиоцима конкретних активности као и роковима за реализацију истих Имплементирати оперативне планове развоја образовања одраслих на свим нивоима у БиХ
	ЦИЉ 1.2. Донијети / ускладити законе о образовању одраслих	Донијети и ускладити законе о образовању одраслих и одговарајућа подзаконска акта у складу с Принципима и стандардима у области образовања одраслих у БиХ
	ЦИЉ 1.3. Створити услови за признавање неформалног образовања и информалног учења	Развити модел признавања претходног учења прилагођен образовању у БиХ Успоставити институције које ће водити процес признавања претходног учења
	ЦИЉ 2.1. Побољшати увезивање сектора образовања с тржиштем рада на свим нивоима	Израђивати систем за праћење потреба тржишта рада кроз партнерство свих заинтересованих страна Обезбједити флексибилност образовања кроз модуларизацију програма образовања одраслих сходно израженим потребама тржишта рада
ЦИЉ 2. Успостављање ефикасних начина партиципације релевантних (репрезентативних) и других социјалних партнера у процесу образовања одраслих у контексту цијеложивотног учења	ЦИЉ 2.2. Потписати меморандуме о сарадњи између релевантних (репрезентативних) социјалних партнера о стручном образовању одраслих	Потписати меморандуме о сарадњи у подручју стручног образовања одраслих између релевантних (репрезентативних) социјалних партнера
	ЦИЉ 2.3. Користити извјештаје о кретањима на тржишту рада за креирање образовне уписне политике	Пратити и континуирано истраживати потребе тржишта рада и у складу са исказаним потребама усклађивати уписну образовну политику
	ЦИЉ 2.4. Побољшати информисаност о избору образовних профила при наставку образовања	Пружати информације и помоћ појединцима у разумијевању и тумачењу могућности приликом наставка образовања или развоја каријере у откривању жеља, могућности и потреба тржишта рада

Стратешки циљеви	Оперативни циљеви	МЈЕРЕ (АКТИВНОСТИ)
ЦИЉ 3. Развијање програмских и институционалних могућности те унапређење доступности образовања одраслих у контексту цијеложивотног учења	ЦИЉ 3.1. Успоставити мрежу институција и центара за образовање одраслих те њихово информисање и каријерно саветовање	Развијати ширу мрежу формалних и неформалних организатора образовања одраслих који ће за одређене програме образовања радити под истим условима и стандардима Успоставити/ажурирати регистре организатора образовања одраслих Развијати услуге саветовања и каријерног вођења у центрима за учење одраслих
	ЦИЉ 3.2. Повећати капацитете за провођење образовања одраслих	Вршити акредитацију нових и постојећих установа за организацију образовања одраслих у контексту цијеложивотног учења и тако директно повећавати институционалне капацитете образовања одраслих
	ЦИЉ 3.3. Унаприједити постојеће и развити нове програме образовања одраслих и ускладити их с потребама тржишта рада	По потреби иновирати постојеће програме образовања одраслих и прилагодити их потребама тржишта рада Развити програме основног образовања одраслих за стицање елементарне писмености и програме за осјетљиве групе који ће олакшати укључивање појединаца у свијет рада и смањење сиромаштва и социјалне маргинализације Развити програме инклузивног образовања одраслих

		Развити програме образовања одраслих за стицање иницијалног стручног образовања, могућност преквалификације, доквалификације, унапређивање постојећих и стицање нових знања, вјештина и компетенција потребних на тржишту рада
	ЦИЉ 3.4. Повећати доступност образовања одраслих	Омогућити свим заинтересованим приступ образовању одраслих везаних за обезбјеђивање боље основе за учествовање у јавном животу и разумијевање природе свијета, културног наслеђа друштва у којем живе Подстицање послодаваца на обезбјеђивање бољих услова за континуирано усавршавање својих запослених Развијати свијести о значају образовања одраслих и неопходности трајног информисања о могућностима додатног образовања
Стратешки циљеви	Оперативни циљеви	МЈЕРЕ (АКТИВНОСТИ)
ЦИЉ 4. Обезбјеђивање и подизање квалитета образовања одраслих у контексту цијеложивотног учења	ЦИЉ 4.1. Створити боље услове за провођење образовања одраслих	Развити систем за праћење и вједновање квалитета материјално-техничких услова за обављање образовања одраслих Вршити едукацију кадрова који ће водити програме образовања одраслих те повећати број обучених андрагога Стварати услове за ширење мреже организатора образовања одраслих
	ЦИЉ 4.2. Утврдити и донијети Принципе и стандарде у области образовања одраслих у Босни и Херцеговини те обезбиједити њихово потпуно провођење	Развити систем за праћење и вједновање квалитета процеса (наставе/учења) и образовних постигнућа (кључне компетенције) у образовању одраслих у контексту цијеложивотног учења Дефинисати стандарде за програме образовања, професионално усавршавање наставника и фацилитатора за образовање одраслих те реализацију наставног процеса за одрасле Усвојити стандарде за проверу квалитета услова, процеса и постигнућа у образовању одраслих Обезбиједити досљедну примјену Принципа и стандарда образовања одраслих у Босни и Херцеговини, те праћење и евалуацију њихове примјене
	ЦИЉ 4.3. Успоставити и развијати сарадњу с међународним организацијама у области образовања одраслих	Успоставити и развијати међународну сарадњу у области образовања одраслих у контексту цијеложивотног учења кроз учествовање БиХ у међународним програмима и пројектима Израдити програме и пројекте за инвестирање у образовање одраслих који би се као апликације достављале конкретним фондовима ЕУ за повлачење средстава путем овлашћених БиХ институција
	ЦИЉ 4.4. Повећати домаћа улагања и потпоре за образовање одраслих	Подстаћи послодавце на повећање улагања у образовање одраслих увођењем порезних олакшица Подстаћи заводе за запошљавање на повећање улагања у образовање одраслих путем активних мјера запошљавања
	ЦИЉ 4.5. Успоставити систем за обезбјеђивање и контролу квалитета програма образовања одраслих	Обезбиједити квалитет наставних програма и повезати их с образовним постигнућима у складу с будућим Квалификационим оквиром у БиХ Наставне програме ускладити с Европским квалификационим оквиром за цијеложивотно учење (EQF)

V. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАТИВНИХ ПЛАНОВА ОБРАЗОВАЊА ОДРАСЛИХ

Оперативни планови представљају програмске документе у којим је разрађена Стратешка платформа с наведеним дугорочним, средњорочним и краткорочним циљевима те програмима и пројектима тј. облицима активности којим ће се ти циљеви остварити на свим нивоима надлежне образовне власти. Поред тога дефинисани су рокови за провођење одређених мјера (активности) и носиоци тих активности. Планирани оперативни циљеви с обзиром на период њихова досезања могу се разврстати у три групе: краткорочни (до једне године), средњорочни (од једне до пет година) и дугорочни (преко пет година).

Краткорочни циљеви:

- побољшана информисаност
- заинтересованих страна о избору профила при наставку образовања
- створени бољи услови за провођење образовања одраслих (уређени простори, користи се нова технологија)
- извјештаји о кретањима на тржишту рада користе се за креирање уписне политике у образовању
- стратегије развоја образовања одраслих донесене у складу са Стратешком платформом развоја образовања одраслих у контексту цијеложивотног учења у БиХ за период 2014-2020
- унапријеђени постојећи и развијени нови програми образовања одраслих

- потписани меморандуми у области стручног образовања између социјалних партнера
- утврђени и донесени Принципи и стандарди у области образовања одраслих у Босни и Херцеговини и укључени у релевантна законодавства

Средњорочни циљеви:

- повећан капацитет за провођење образовања одраслих кроз акредитацију постојећих и нових институција/установа за образовање одраслих
- донесени/усклађени закони о образовању одраслих и одговарајућа подзаконска акта у складу с Принципима и стандардима у области образовања одраслих у БиХ
- унапријеђена сарадња у области образовања одраслих с међународним организацијама и укљученост БиХ у разне образовне пројекте
- повећана домаћа улагања и подршка из ЕУ фондова за образовања одраслих
- побољшана веза сектора образовања с тржиштем рада на свим нивоима
- засновани савјети за стручно образовање
- створени услови за признавање неформалног образовања и информалног учења (акредитација установа за проверу стечених знања, вјештина и компетенција)

Дугорочни циљеви:

- повећан капацитет за провођење образовања одраслих, установљена мрежа институција и центара образовања одраслих, њихово информисање и савјетовање

- успостављен систем за контролу квалитета програма образовања одраслих
- повећана доступност образовања одраслих
- усклађени образовни програми с потребама тржишта рада
- имплементирано признавање неформалног образовања и информалног учења
- проведена контрола квалитета образовања одраслих

VI. ПРЕПОРУКЕ ИНСТИТУЦИОНАЛНИХ ОКВИРА ЗА ПРОВОЂЕЊЕ И МОНИТОРИНГ

У оквиру праћења и мониторинга образовања одраслих могу се разликовати двије групе институција. Прву групу чине институције/установе које реализују програме образовања одраслих (организатори образовања одраслих) а другу институције/установе које проводе праћење имплементације стратегија образовања у контексту cjеложивотног учења.

1. ИНСТИТУЦИЈЕ ЗА ПРОВОЂЕЊЕ

С обзиром на ширину потреба, неопходно је постојање различитих образовних институција и организатора образовања, укључујући и приватну иницијативу, те понуду разноврсних програма. Све институције које организују образовање одраслих морају испуњавати услове за реализацију програма за одрасле и бити акредитоване за њихово провођење.

У оквиру прве групе разликују се васпитно образовне установе, центри за образовање одраслих, центри за савјетовање, информисање и каријерно вођење, установе и институције за неформално образовање. Све наведене институције/установе чине јединствену мрежу субјеката за образовање одраслих.

2. ИНСТИТУЦИЈЕ ЗА МОНИТОРИНГ

Процес прикупљања и анализе података на основу којих ће се моћи доносити закључци како се стратегије спроводе у односу на очекиване резултате обезбиједиће се континуирано.

У оквиру својих утврђених надлежности, праћење овог процеса вршиће министарства образовања и друге установе у складу са законом, како би се провјеравао напредак, предузимале корективне мјере и ажурирали оперативни планови.

Након анализе свих аспеката имплементације стратегија, образовне власти израђиваће тзв. логичке матрице.

Оне ће на системски начин одражавати усправну логику стратегије (стратегијских и приоритетних циљева којима би стратегија требала придонијети; очекивани резултати и активности којима се ти резултати требају постићи). Осим тога матрице ће имати и водоравну логику стратегије у којој ће се системно биљежити показатељи, начини верификације и спољни услови (претпоставке и предуслови) који утичу на успјех стратегије с обзиром на сваку од усправних компоненти матрице.

Табела која слиједи представља логичку матрицу у коју ће се уносити подаци мониторинга имплементације стратегија развоја образовања одраслих.

ЛОГИЧКА МАТРИЦА	логика стратегије	објективно мјерљиви показатељи	начини верификације	претпоставке предуслови
стратегијски циљеви				
приоритетни циљ				
очекивани резултати				

активности за постизање резултата				
-----------------------------------	--	--	--	--

На основу информација, анализа свих аспеката имплементације стратегија развоја образовања одраслих у контексту cjеложивотног учења у Босни и Херцеговини и логичких матрица достављених од стране надлежних образовних власти, а у складу с договореним системом координације у БиХ, Министарство цивилних послова Босне и Херцеговине ће најмање једном годишње, а по потреби и чешће информисати Савјет министара Босне и Херцеговине о имплементацији Стратешке платформе развоја образовања одраслих у контексту cjеложивотног учења у БиХ.

ПРИЛОЗИ

АНЕКС I.

Међународни и европски документи

- Општа декларација о људским правима (1948.)
- Извјештај УНЕСКО за развој образовања: Учити бити: свијет образовања данас и сутра (1972.)
- Извјештај УНЕСКО за развој образовања: Учење благо у нама (1996.)
- Уговор о Европској унији (Уговор из Маастрихта (1992.))
- Миленијска декларација (МДГс - 2000.)
- Деценије писмености 2003.-2012 (2003.)
- Свјетске декларације о одгоју и образовању за све (1990.)
- Дакарски оквир дјеловања - Образовања за све (2000.)
- Препорука о унапређивању образовања одраслих (1976.)
- Хамбуршка декларација о учењу одраслих (1997.)
- Коришћење моћи и потенцијала учења и образовања одраслих за одрживу будућност: Оквир за дјеловање из Белема (2009.)
- Резолуција о оспособљавању и развоју људских ресурса (2000.)
- Препорука о развоју људских ресурса (2004.)
- Закључци о вјештинама за унапређену продуктивност, запошљивост, раст и развој (2008.)
- Цјеложивотно учење за све (1996.)
- Финансирање cjеложивотног учења (1996.)
- Надићи реторику: Политике и праксе учења одраслих - Главне значајке (2003.)
- Протокол уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода (1952.)
- Европска социјална повеља (1961.)
- Резолуција о социјалном напредовању радника даљим стручним оспособљавањем (1969.)
- Перманентно образовање (1970.)
- Препорука о политици образовања одраслих (1981.)
- Резолуција о школама друге шансе или како сузбити незапосленост и искљученост образовањем и оспособљавањем (1999.)
- Препорука о неформалном образовању (2000.)
- Препорука о политици високог образовања у cjеложивотном учењу (2002.)
- Бијела књига Европске комисије: Поучавање и учење - према друштву које учи (1995.)
- Лисабонска стратегија/Агенда (2000.)
- Повеља о темељним правима Европске уније (2000.)
- Меморандум о cjеложивотном учењу (2000.)
- Стварање јединственог европског простора cjеложивотног учења (2001.)
- Резолуција Савјета о cjеложивотном учењу (2002.)

- Закључци Савјета ЕУ о идентификацији и вредновању неформалног и информалног учења (2004.)
- Одлука Европског парламента и Савјета о успостављању акционог програма у области цјеложивотног учења (2006.)
- Болоњска декларација (1999.)
- Копенхашка декларација (2002.)
- Декада образовања за одржив развој (2005.)
- Образовање одраслих: Никад није касно за учење (2006.)
- Акциони план - Увијек је право вријеме за учење (2007.)
- Европски квалификациони оквир за цјеложивотно учење (EQF) (2008.)
- Нове вјештине за нове послове - Предвиђање и усклађивање тржишта рада и потребних вјештина (2008.)
- ЕВРОПА 2020 - Европска стратегија за паметан, одржив и инклузиван развој
- Стратешки оквир за европску сарадњу у образовању и оспособљавању - Образовање и оспособљавање 2020 (2010.)
- Обновљена агенда за образовање одраслих (2011.)

АНЕКС II.

Стратешки оквири образовног сектора

- Стратешки правци развоја образовања у Босни и Херцеговини, с планом имплементације 2008.- 2015. ("Службени гласник БиХ", број 63/08 - *Савјет министара БиХ*)
- Стратегија развоја средњег стручног образовања и обуке у Босни и Херцеговини 2007.-2013. ("Службени гласник БиХ", број 65/07 - *Савјет министара БиХ*)
- Стратегија учења о подузетништву у образовним системима у Босни и Херцеговини за период 2012.- 2015 с акционим планом имплементације (2012.)
- Мапа пута и план активности за укључивање Босне и Херцеговине у ЕУ програме за цјеложивотно учење и Млади у акцији (до 2013.) ("Службени гласник БиХ", број 74/08 - *Савјет министара БиХ*)
- Стратегија развоја образовања Републике Српске за период 2010.-2014
- Стратешки правци развоја високог образовања у Федерацији Босне и Херцеговине од 2012. до 2022. год.
- Стратегија развоја високог образовања у Кантону Сарајево 2010.-2015
- Стратегија развоја одгојно образовног система у Жупанији Посавској 2009.-2015. ("Народне новине Жупаније Посавске", број 5/09.)
- Одлука о усвајању Стратегије развоја васпитно-образовног система у Жупанији Западнохерцеговачкој за период од 2009. до 2015. ("Народне новине Жупаније Западнохерцеговачке", број 08/09)

АНЕКС III.

Стратешки оквир других друштвених сектора

- Стратегија запошљавања у Босни и Херцеговини 2010. - 2014. ("Службени гласник БиХ", број 77/10 - *Савјет министара БиХ*)
- Стратегија запошљавања Федерације Босне и Херцеговине 2009. - 2013.

- Стратегија запошљавања Републике Српске 2011.- 2015.
- Ревидирана Стратегија БиХ за provedбу Анекса 7 Дајтонског мировног Споразума
- Политика у области инвалидности у Босни и Херцеговини
- Стратегија за изједначавање могућности за особе с инвалидитетом у Федерацији БиХ 2011. - 2015.
- Стратегија унапређења друштвеног положаја лица са инвалидитетом у Републици Српској 2010. - 2015.
- Ревидирани Акциони план БиХ о образовним потребама Рома
- Омладинска политика Републике Српске 2010. - 2015.
- Стратегија унапређења друштвеног положаја лица с инвалидитетом у РС-у (2010.-2015.)
- Стратегија омладинске политике на подручју Зеничко-добојског кантона за период 2009. - 2014.
- Стратегија развоја Зеничко-добојског кантона од 2010. до 2020. године

АНЕКС IV.

Оквирни закони и квалификациони оквир

а) ОКВИРНИ ЗАКОНИ

- Оквирни закон о предшколском одгоју и образовању у БиХ ("Службени гласник БиХ", број 88/07)
- Оквирни закон о основном и средњем образовању у БиХ ("Службени гласник БиХ", број 18/03)
- Оквирни закон о средњем стручном образовању и обуци у БиХ ("Службени гласник БиХ", број 63/08)
- Оквирни закон о високом образовању у БиХ ("Службени гласник БиХ", број 59/07 и 59/09)
- Закон о Агенцији за предшколско, основно и средње образовање ("Службени гласник БиХ", број 88/07)

б) КВАЛИФИКАЦИОНИ ОКВИР

- Основе квалификационог оквира у БиХ ("Службени гласник БиХ", број 31/11) - *Савјет министара БиХ*

ц) ДОКУМЕНТИ ПОТРЕБНИ ЗА ДАЉЕ ПРОВОЂЕЊЕ БОЛОЊСКОГ ПРОЦЕСА У БиХ (*Савјет министара БиХ*)

- Оквир за високошколске квалификације у БиХ (Службени гласник БиХ", бр. 13/08)
- Провођење оквира за високошколске квалификације у БиХ (Службени гласник БиХ", бр. 13/08)
- Стандарди и правци за обезбјеђивање квалитета у високом образовању у БиХ ("Службени гласник БиХ", бр. 13/08)
- Препоруке за имплементацију обезбјеђивање квалитета у високом образовању у БиХ ("Службени гласник БиХ 13/08)
- Државни акциони план за признавање квалификација у БиХ ("Службени гласник БиХ", бр. 13/08)
- Модел додатка дипломе за БиХ ("Службени гласник БиХ", бр. 13/08)
- Приручник за кориснике за модел додатка дипломи за БиХ ("Службени гласник БиХ", бр. 13/08).

АНЕКС V.**Преглед закона из области образовања**

УСТАВНЕ ЈЕДИНИЦЕ			НАЗИВ ЗАКОНА	СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК	
				Број	Назив
РЕПУБЛИКА СРПСКА			Закон о основном образовању и васпитању	74/08, 106/09, 104/11	"Службени гласник Републике Српске"
			Закон о средњем образовању и васпитању	74/08, 106/09, 104/11	
			Закон о високом образовању	73/10, 104/11	
			Закон за образовање одраслих	59/09, 1/12	
ФБИХ	1.	Унско-сански кантон	Закон о основном и општем средњем одгоју и образовању	5/04, 7/10	"Службене новине Унскосанског кантона"
			Закон о средњем образовању	17/12	
			Закон о високом образовању	8/09	
	2.	Жупанија Посавска	Закон о основном школству (2004., 2008.)	3/04, 4/04, 8/08, 7/12	"Народне новине Жупаније Посавске"
			Закон о средњем школству (2004.)	3/04, 4/04, 3/08, 8/08, 4/11, 7/12	
			Закон о високом образовању	1/10, 4/11	
	3.	Тузлански кантон	Закон о основном одгоју и образовању	6/04, 7/05, 17/11	"Службене новине Тузланског кантона"
			Закон о средњем образовању и одгоју	17/11	
			Закон о високом образовању	8/08, 11/9, 12/11	
	4.	Зеничко-добојски кантон	Закон о основној школи	5/04, 20/07, 9/11	"Службене новине Зеничко-добојског кантона"
			Закон о средњој школи	5/04, 20/07, 19/09, 9/11	
			Закон о високом образовању	6/09	
	5.	Босанско-подрињски кантон	Закон о основном одгоју и образовању	5/04, 6/09	"Службене новине Босанско-подрињског кантона"
			Закон о средњем образовању и одгоју	10/11	
			Закон о високом образовању	2/10	
	6.	Средњобосанска жупанија/кантон	Закон о основној школи	11/01, 17/04	"Службене новине Средњобосанског кантона"
			Закон о средњој школи	11/01, 17/04	
			Закон о високом образовању	4/13	
	7.	Херцеговачко-неретванска жупанија/кантон	Закон о основном одгоју и образовању	5/00, 4/04, 5/04	"Народне новине Херцеговачко неретванске жупаније"
			Закон о средњошколском одгоју и образовању	8/00	
			Закон о високом образовању	4/12	
	8.	Жупанија Западно-херцеговачка	Закон о основном школству	6/04, 8/04, 8/08, 10/08, 14/08, 12/11	"Народне новине Жупаније Западнохерцеговачке"
			Закон о средњем школству	6/04, 8/04, 8/08, 14/08, 12/11	
			Закон о високом образовању	10/09	
	9.	Кантон Сарајево	Закон о основном одгоју и образовању	10/04, 21/06, 26/08, 31/11	"Службене новине Кантона Сарајево"
			Закон о средњем образовању	10/04, 34/07	
			Закон о високом образовању	22/10	
	10.	Херцегбосанска жупанија или Кантон 10	Закон о основном школству	12/04, 12/08	"Народне новине Херцегбосанске жупаније"
			Закон о средњем школству	12/04, 12/08	
			Закон о високом образовању	9/09	
БРЧКО ДИСТРИКТ БиХ			Закон о образовању у основним и средњим школама у БД БиХ	10/08, 25/08	"Службени гласник БД БиХ"
			Закон о високом образовању БД БиХ	30/09	

АНЕКС VI. Законодавни оквир других друштвених сектора

НИВО ВЛАСТИ	НАЗИВ ЗАКОНА	СЛУЖБЕНО ГЛАСИЛО	
		Број	Назив
БиХ	Закон о Агенцији за рад и запошљавање Босне и Херцеговине	21/03, 43/09	"Службени гласник Босне и Херцеговине"
ФЕДЕРАЦИЈА БиХ	Закон о посредовању у запошљавању и социјалној сигурности незапослених особа	41/01, 22/05	"Службене новине Федерације БиХ"
РЕПУБЛИКА СРПСКА	Закон о посредовању у запошљавању и правима за вријеме незапослености	30/10	"Службени гласник Републике Српске"
	Закон о републичкој управи Републике Српске	118/08, 74/10, 86/10	
БРЧКО ДИСТРИКТ БиХ	Закон о запошљавању и правима за вријеме незапослености	33/04, 19/07, 25/08	"Службени гласник БД БиХ"
	Закон о запошљавању странаца БДБиХ	15/09, 19/09	

1436

Na osnovu člana 9. stav (6) Zakona o Budžetu institucija Bosne i Hercegovine i međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine za 2014. godinu ("Službeni glasnik BiH", br. 104/13 i 60/14), člana 17. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08) i člana 10. stav (4) Odluke o kriterijima za sufinansiranje projekata u oblasti "Podrške tehničkoj kulturi i inovatorstvu u Bosni i Hercegovini" za 2014. godinu ("Službeni glasnik BiH", broj 27/14), na prijedlog Ministarstva civilnih poslova, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 113. sjednici, održanoj 27. novembra 2014. godine, donijelo je

ODLUKU

O DODJELI SREDSTAVA TEKUĆEG GRANTA ZA SUFINANSIRANJE PROJEKATA U OBLASTI "PODRŠKE TEHNIČKOJ KULTURI I INOVATORSTVU U BOSNI I HERCEGOVINI" ZA 2014. GODINU

Član 1.

(Predmet Odluke)

- (1) Ovom odlukom dodjeljuju se sredstva tekućeg granta za sufinansiranje projekata u oblasti "Podrške tehničkoj kulturi i inovatorstvu u Bosni i Hercegovini" za 2014. godinu sljedećim subjektima:

1.	Asocijacija inovatora Bosne i Hercegovine, Sarajevo	Promocija bosanskohercegovačkih inovacija na izložbama u svijetu i na privrednim sajmovima u BiH 2014.	15.000,00 KM
2.	Savez inovatora Republike Srpske, Banja Luka	Plan aktivnosti Saveza inovatora Republike Srpske za 2014.	10.500,00 KM
3.	Udruženje poljoprivrednika Agro zemlja, Doboj	Organski peletirani supstrat za proizvodnju zdrave hrane: voća, povrća, žitarica, ukusnog bilja i sadnog materijala, patent BAP 102810, rješenje izdano 15.03.2013. Nastavak projekta	6.000,00 KM
4.	Asocijacija inovatori NOVA u BiH Banja Luka	Aktivnosti žena i mladih na promociji inovatorstva i tehničke kulture kroz jačanje saradnje nauke i privrede s ciljem prerastanja obrazovanja i intelektualnog kapitala u strateški razvojni resurs u Bosni i Hercegovini i zemljama u okruženju	5.000,00 KM
5.	Univerzitet Sarajevo School of Science and Technology, Sarajevo	Očitavanje stanja energetskih brojlara putem mobilne aplikacije	5.000,00 KM
6.	Fakultet strojarstva i računarstva Sveučilišta u Mostaru	Organiziranje studentskog natjecanja u razvoju mobilnih aplikacija i aplikacija u području robotike	4.000,00 KM
7.	Građevinski fakultet Sveučilišta u Mostaru	Nelinearno matematičko modeliranje ponašanja kamenih lučnih mostova uključujući i element veze	3.000,00 KM
8.	Koledž ujedinjenog svijeta UWC, Mostar	Spirit of the Neretva SUN- pripreme aktivnosti i registracija za međunarodno takmičenje u izgradnji višenamjenskog robota	3.000,00 KM
9.	Centar za tehničku kulturu, Mostar	Ja volim tehniku	3.000,00 KM
10.	Udruženje inovatora, Gradiška	Abeceda inovatorstva 2014.	2.000,00 KM
11.	Udruženje omladine EKOMETEO, Gradiška	Prilagođavanje softvera GenISIS web (on-line generator web bibliotečkih baza podataka) službenim jezicima Bosne i Hercegovine. Implementacija softvera na serverima pod operativnim sistemima Win7 i Win8 u svrhu besplatnog korištenja u bibliotekarstvu	2.000,00 KM
12.	Hajrudin Ferizović, Bihać	Hidraulička dizalica za košnice sa pčelinjim društva	2.000,00 KM

13.	Inova4T d.o.o. Tuzla	Web portal za inovatore	2.000,00 KM
14.	Belma Selimović, Sarajevo	Preventivna zdravstvena zaštita za mušku i žensku populaciju www.termoprost-femiterm.com	2.000,00 KM
15.	Naida Okan, Vogošća	Recikliraj i profitiraj	2.000,00 KM
16.	Udruga Školarac, Mostar	Mladi i inovatorstvo	1.500,00 KM
17.	Vladimir Branković, Banja Luka	Flammestick- vodootporni potpaljivač vatre- izrada i ispitivanje prototipa	1.000,00 KM
18.	Ivan Miličević, Bročana	Pčela za EU	1.000,00 KM
19.	Drago Čosić, Usora	Proizvodnja granula vodika ili hidrogena kao alternativnog goriva	1.000,00 KM
20.	Mirela Gačić, Gradiška	BPCS- betonski poklopac za cestovne šahtove	1.000,00 KM

- (2) Ukupno raspoloživa sredstva za tekući grant sufinansiranje projekata u oblasti "Podrške tehničkoj kulturi i inovatorstvu u Bosni i Hercegovini" za 2014. godinu iznose 72.000,00 KM i nalaze se u budžetu Ministarstva civilnih poslova za 2014. godinu na poziciji "Tekući grantovi".
- (3) Ovom odlukom dodjeljuju se sredstva u iznosu od 72.000,00 KM.

Član 2.

(Izveštaj o utrošku sredstava)

- (1) U skladu sa članom 9. stav (8) Zakona o Budžetu institucija Bosne i Hercegovine i međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine za 2014. godinu, korisnici sredstava iz člana 1. stav (1) ove odluke, dužni su Ministarstvu civilnih poslova dostaviti izvještaj o namjenskom utrošku dodijeljenih sredstava prema Obrascu za narativni izvještaj i Obrascu za finansijski izvještaj koji su sastavni dio Odluke o kriterijima za sufinansiranje projekata u oblasti "Podrške tehničkoj kulturi i inovatorstvu u Bosni i Hercegovini" za 2014. godinu ("Službeni glasnik", broj 27/14).
- (2) Korisnik sredstava, u skladu sa stavom (1) ovog člana, dužan je završiti narativni i finansijski izvještaj dostaviti najkasnije u roku 30 dana od dana završetka projekta.
- (3) Korisnik sredstava je dužan da vodi odvojenu i preciznu finansijsku dokumentaciju, tako da se sva plaćanja i troškovi načinjeni prema odobrenom projektu lako mogu identifikirati.
- (4) Korisnik je dužan da računovodstvene knjige i drugu finansijsku dokumentaciju, u slučaju potrebe, učini dostupnom za razmatranje i kontrolu od strane Ministarstva ili bilo kog drugog lica koje ovlasti Vijeće ministara Bosne i Hercegovine ili bilo kog drugog zakonom ovlaštenog organa.
- (5) Korisnik može izvršiti realokaciju u iznosu do 10% unutar bilo koje pojedinačno odobrene budžetske linije, što posebno navodi u izvještaju sa odobrenjem.

Član 3.

(Realizacija Odluke)

Za realizaciju ove odluke zadužuju se Ministarstvo finansija i trezora BiH i Ministarstvo civilnih poslova BiH.

Član 4.

(Stupanje na snagu)

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

VM broj 188/14
27. novembra 2014. godine
Sarajevo

Predsjedavajući
Vijeća ministara BiH
Vjekoslav Bevanda, s. r.

Na temelju članka 9. stavak (6) Zakona o Proračunu institucija Bosne i Hercegovine i međunarodnih obveza Bosne i Hercegovine za 2014. godinu ("Službeni glasnik BiH", br. 104/13 i 60/14), članka 17. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08) i članka 10. stavak (4) Odluke o kriterijima za sufinanciranje projekata u području "Potpore tehničkoj kulturi i inovatorstvu u Bosni i Hercegovini" za 2014. godinu ("Službeni glasnik BiH", broj 27/14), na prijedlog Ministarstva civilnih poslova, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 113. sjednici, održanoj 27. studenoga 2014. godine, donijelo je

ODLUKU

O DODJELI SREDSTAVA TEKUĆEG GRANTA ZA SUFINANCIRANJE PROJEKATA U PODRUČJU "POTPORE TEHNIČKOJ KULTURI I INOVATORSTVU U BOSNI I HERCEGOVINI" ZA 2014. GODINU

Članak 1.

(Predmet Odluke)

- (1) Ovom odlukom dodjeljuju se sredstva tekućeg granta za sufinanciranje projekata u području "Potpore tehničkoj kulturi i inovatorstvu u Bosni i Hercegovini" za 2014. godinu sljedećim subjektima:

1.	Asocijacija inovatora Bosne i Hercegovine, Sarajevo	Promocija bosanskohercegovačkih inovacija na izložbama u svijetu i na gospodarskim sajmovima u BiH 2014.	15.000,00 KM
2.	Savez inovatora Republike Srpske, Banja Luka	Plan aktivnosti Saveza inovatora Republike Srpske za 2014.	10.500,00 KM
3.	Udruženje poljoprivrednika Agro zemlja, Doboj	Organski peletirani supstrat za proizvodnju zdrave hrane: voća, povrća, žitarica, ukrasnog bilja i sadnog materijala, patent BAP 102810, rješenje izdano 15.03.2013. Nastavak projekta	6.000,00 KM
4.	Asocijacija inovatori NOVA u BiH, Banja Luka	Aktivnosti žena i mladih na promociji inovatorstva i tehničke kulture kroz jačanje suradnje znanosti i gospodarstva s ciljem prerastanja obrazovanja i intelektualnog kapitala u strateški razvojni resurs u Bosni i Hercegovini i zemljama u okruženju	5.000,00 KM
5.	Univerzitet Sarajevo School of Science and Technology, Sarajevo	Očitavanje stanja energetskih brojila putem mobilne aplikacije	5.000,00 KM
6.	Fakultet strojarstva i računarstva Sveučilišta u Mostaru	Organiziranje studentskog natjecanja u razvoju mobilnih aplikacija i aplikacija u području robotike	4.000,00 KM
7.	Građevinski fakultet Sveučilišta u Mostaru	Nelinearno matematičko modeliranje ponašanja kamenih lučnih mostova uključujući i element veze	3.000,00 KM
8.	Koledž ujedinjenog svijeta UWC, Mostar	Spirit of the Neretva SUN- pripreme aktivnosti i registracija za međunarodno natjecanje u izgradnji višenamjenskog robota	3.000,00 KM
9.	Centar za tehničku kulturu, Mostar	Ja volim tehniku	3.000,00 KM
10.	Udruženje inovatora, Gradiška	Abeceda inovatorstva 2014.	2.000,00 KM
11.	Udruženje omladine EKOMETEO, Gradiška	Prilagodavanje softvera GenISIS web (on-line generator web biblioteka baza podataka) službenim jezicima Bosne i Hercegovine. Implementacija softvera na serverima pod operativnim sistemima Win7 i Win8 u svrhu besplatnog korištenja u bibliotekarstvu	2.000,00 KM
12.	Hajrudin Ferizović, BIHAĆ	Hidraulička dizalica za košnice sa pčelinjim društvima	2.000,00 KM

13.	Inova4T d.o.o. Tuzla	Web portal za inovatore	2.000,00 KM
14.	Belma Selimović, Sarajevo	Preventivna zdravstvena zaštita za mušku i žensku populaciju www.termoprost-femiterm.com	2.000,00 KM
15.	Naida Okan, Vogošća	Recikliraj i profitiraj	2.000,00 KM
16.	Udruga Školarac, Mostar	Mladi i inovatorstvo	1.500,00 KM
17.	Vladimir Branković, Banja Luka	Flammestick- vodooporni potpaljivač vatre- izrada i ispitivanje prototipa	1.000,00 KM
18.	Ivan Miličević, Bročana	Pčela za EU	1.000,00 KM
19.	Drago Čosić, Usora	Proizvodnja granula vodika ili hidrogena kao alternativnog goriva	1.000,00 KM
20.	Mirela Gačić, Gradiška	BPCS- betonski poklopac za cestovne šahtove	1.000,00 KM

- (2) Ukupno raspoloživa sredstva za tekući grant sufinanciranje projekata u području "Potpore tehničkoj kulturi i inovatorstvu u Bosni i Hercegovini" za 2014. godinu iznose 72.000,00 KM i nalaze se u proračunu Ministarstva civilnih poslova za 2014. godinu na poziciji "Tekući grantovi".
- (3) Ovom odlukom dodjeljuju se sredstva u iznosu od 72.000,00 KM.

Članak 2.

(Izvjeshće o utrošku sredstava)

- (1) Sukladno članku 9. stavak (8) Zakona o Proračunu institucija Bosne i Hercegovine i međunarodnih obveza Bosne i Hercegovine za 2014. godinu, korisnici sredstava iz članka 1. stavak (1) ove odluke, dužni su Ministarstvu civilnih poslova dostaviti izvješće o namjenskom utrošku dodijeljenih sredstava prema Obrascu za narativno izvješće i Obrascu za financijsko izvješće koji su sastavni dio Odluke o kriterijima za sufinanciranje projekata u području "Potpore tehničkoj kulturi i inovatorstvu u Bosni i Hercegovini" za 2014. godinu ("Službeni glasnik", broj 27/14).
- (2) Korisnik sredstava, sukladno stavku (1) ovog članka, dužan je završno narativno i financijsko izvješće dostaviti najkasnije u roku 30 dana od dana završetka projekta.
- (3) Korisnik sredstava je dužan voditi odvojenu i preciznu financijsku dokumentaciju, tako da se sva plaćanja i troškovi načinjeni prema odobrenom projektu lako mogu identificirati.
- (4) Korisnik je dužan da računovodstvene knjige i drugu financijsku dokumentaciju, u slučaju potrebe, učini dostupnom za razmatranje i kontrolu od strane Ministarstva ili bilo koje druge osobe koju ovlasti Vijeće ministara Bosne i Hercegovine ili bilo kog drugog zakonom ovlaštenog tijela.
- (5) Korisnik može izvršiti realokaciju u iznosu do 10% unutar bilo koje pojedinačno odobrene proračunske linije, što posebice navodi u izvješću sa odobrenjem.

Članak 3.

(Realizacija Odluke)

Za realizaciju ove odluke zadužuju se Ministarstvo financija i trezora BiH i Ministarstvo civilnih poslova BiH.

Članak 4.

(Stupanje na snagu)

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

VM broj 188/14
27. studenoga 2014. godine
Sarajevo

Predsjedatelj
Vijeća ministara BiH
Vjekoslav Bevanda, v. r.

На основу члана 9. став (6) Закона о Буџету институција Босне и Херцеговине и међународних обавеза Босне и Херцеговине за 2014. годину ("Службени гласник БиХ", бр. 104/13 и 60/14), члана 17. Закона о Савјету министара Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 и 24/08) и члана 10. став (4) Одлуке о критеријумима за суфинансирање пројеката у области "Подршке техничкој култури и иноваторству у Босни и Херцеговини" за 2014. годину ("Службени гласник БиХ", број 27/14), на приједлог Министарства цивилних послова, Савјет министара Босне и Херцеговине, на 113. сједници, одржаној 27. новембра 2014. године, донио је

**ОДЛУКУ
О ДОДЈЕЛИ СРЕДСТАВА ТЕКУЋЕГ ГРАНТА ЗА
СУФИНАНСИРАЊЕ ПРОЈЕКТА У ОБЛАСТИ
"ПОДРШКЕ ТЕХНИЧКОЈ КУЛТУРИ И
ИНОВАТОРСТВУ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ" ЗА
2014. ГОДИНУ**

Члан 1.

(Предмет Одлуке)

- (1) Овом одлуком додјељују се средства текућег гранта за суфинансирање пројеката у области "Подршке техничкој култури и иноваторству у Босни и Херцеговини" за 2014. годину следећим субјектима:

1.	Асоцијација иноватора Босне и Херцеговине, Сарајево	Промоција босанскохерцеговачких иновација на изложбама у свијету и на привредним сајмовима у БиХ 2014.	15.000,00 KM
2.	Савез иноватора Републике Српске, Бања Лука	План активности Савеза иноватора Републике Српске за 2014.	10.500,00 KM
3.	Удружење пољопривредника Агро земља, Добој	Органски пелетирани супстрат за производњу здраве хране: воћа, поврћа, житарица, украсног биља и садног материјала, патент БАП 102810, рјешење издано 15.03.2013. Наставак пројекта	6.000,00 KM
4.	Асоцијација иноваторки НОВА у БиХ, Бања Лука	Активности жена и младих на промоцији иноваторства и техничке културе кроз јачање сарадње науке и привреде с циљем прерастања образовања и интелектуалног капитала у стратешки развојни ресурс у Босни и Херцеговини и земљама у окружењу	5.000,00 KM
5.	Универзитет Сарајево School of Science and Technology Сарајево	Очитање стања енергетских бројила путем мобилне апликације	5.000,00 KM
6.	Факултет стројарства и рачунарства Свеучилишта у Мостару	Организовање студентског такмичења у развоју мобилних апликација и апликација у подручју роботике	4.000,00 KM
7.	Грађевински факултет Свеучилишта у Мостару	Нелинеарно математичко моделирање понашања каменних лучних мостова укључујући и елемент везе	3.000,00 KM
8.	Колеџ уједињеног свијета UWC, Мостар	<i>Spirit of the Neretva SUN</i> - припремне активности и регистрација за међународно такмичење у изградњи вишенамјенског робота	3.000,00 KM
9.	Центар за техничку културу, Мостар	Ја волим технику	3.000,00 KM
10.	Удружење иноватора, Градишка	Абецеда иноваторства 2014.	2.000,00 KM
11.	Удружење омладине ЕКОМЕТЕО,	Прилагођавање софтвера GenISIS web (on-line генератор web	2.000,00 KM

	Градишка	библиотецких база података) службеним језицима Босне и Херцеговине. Имплементација софтвера на серверима под оперативним системима Win7 и Win8 у сврху бесплатног коришћења у библиотекарству	
12.	Хајрудин Феризовић, Бихаћ	Хидрауличка дизалица за кошнице са пчелињим друштвима	2.000,00 KM
13.	Inova4T д.о.о. Тузла	Web портал за иноваторе	2.000,00 KM
14.	Белма Селимовић, Сарајево	Превентивна здравствена заштита за мушку и женску популацију www.termoprost-femitem.com	2.000,00 KM
15.	Наида Окан, Вогошћа	Рециклирај и профитирај	2.000,00 KM
16.	Удруга Школарца, Мостар	Млади и иноваторство	1.500,00 KM
17.	Владимир Бранковић, Бања Лука	Flammestick - водоотпорни потпаливач ватре- израда и испитивање прототипа	1.000,00 KM
18.	Иван Миличић, Бројанац	Пчела за ЕУ	1.000,00 KM
19.	Драго Ћосић, Усора	Производња гранула водика или хидрогена као алтернативног горива	1.000,00 KM
20.	Мирела Гачић, Градишка	БПЦШ- бетонски поклопац за цестовне шахтове	1.000,00 KM

- (2) Укупно расположива средства за текући грант суфинансирање пројеката у области "Подршке техничкој култури и иноваторству у Босни и Херцеговини" за 2014. годину износе 72.000,00 KM и налазе се у буџету Министарства цивилних послова за 2014. годину на позицији "Текући грантови".

- (3) Овом одлуком додјељују се средства у износу од 72.000,00 KM.

Члан 2.

(Извјештај о утрошку средстава)

- (1) У складу са чланом 9. став (8) Закона о Буџету институција Босне и Херцеговине и међународних обавеза Босне и Херцеговине за 2014. годину, корисници средстава из члана 1. став (1) ове одлуке, дужни су Министарству цивилних послова доставити извјештај о намјенском утрошку додијељених средстава према Обрасцу за наративни извјештај и Обрасцу за финансијски извјештај који су саставни дио Одлуке о критеријумима за суфинансирање пројеката у области "Подршке техничкој култури и иноваторству у Босни и Херцеговини" за 2014. годину ("Службени гласник", број 27/14).
- (2) Корисник средстава, у складу са ставом (1) овог члана, дужан је завршити наративни и финансијски извјештај доставити најкасније у року 30 дана од дана завршетка пројекта.
- (3) Корисник средстава је дужан да води одвојену и прецизну финансијску документацију, тако да се сва плаћања и трошкови начињени према одобреном пројекту лако могу идентификовати.
- (4) Корисник је дужан да рачуноводствене књиге и другу финансијску документацију, у случају потребе, учини доступном за разматрање и контролу од стране Министарства или било ког другог лица које овласти Савјет министара Босне и Херцеговине или било ког другог законом овлашћеног органа.
- (5) Корисник може извршити реалокацију у износу до 10% унутар било које појединачно одobreне буџетске линије, што посебно наводи у извјештају са одобрењем.

- (1) Obavještenje o uspostavljanju sistema kvalifikacije predstavlja obavještenje kojim se zainteresovani kandidati pozivaju da dostave zahtjeve za kvalifikaciju.
- (2) U skladu sa Uputstvom o uslovima i načinu objavljivanja obavještenja i dostavljanja izvještaja u postupcima javnih nabavki u Informacionom sistemu "E-nabavke" ("Službeni glasnik BiH", broj 90/14), obavještenje iz stava (1) ovog člana, kako je primjereno, sadrži podatke o:
 - a) sektorskom ugovornom organu, adresi za dostavljanje zahtjeva za kvalifikaciju, preuzimanju dokumentacije i dodatnim informacijama;
 - b) zajedničkoj nabavci ili nabavci u ime drugih ugovornih organa;

- c) predmetu sistema kvalifikacije;
- d) lotovima, u slučaju podjele na lotove;
- e) predmetu sistema kvalifikacije iz Jedinstvenog rječnika javne nabavke u skladu sa članom 38. stav (2) Zakona;
- f) trajanju sistema kvalifikacije;
- g) uslovima koje ponuđači treba da ispune u pogledu njihovih kvalifikacija kao i način prema kojima će svaki od tih uslova biti provjeren. Kada je opis uslova i načina provjere uslova opširan, dovoljno je dati sažetak te uputiti na dokumentaciju koja se odnosi na sistem kvalifikacije;
- h) rezervisanim ugovorima, kada je to prikladno;
- i) kriteriju za dodjelu ugovora;
- j) dodatne informacije, ako postoje.

Član 8.

(Dokumentacija koja se odnosi na sistem kvalifikacije)

- (1) Dokumentacija koja se odnosi na sistem kvalifikacije sadrži:
 - a) obavještenje o uspostavljanju sistema kvalifikacije;
 - b) kvalifikacijske kriterije i pravila, te načine njihove provjere;
 - c) uputu o načinu podnošenja zahtjeva za učešće u sistemu kvalifikacije;
 - d) uslove i metode za zaštitu povjerljivih podataka u skladu sa članom 11. Zakona.
- (2) Dokumentacija iz stava (1) ovog člana dostupna je svim zainteresiranim kandidatima za sve vrijeme trajanja sistema kvalifikacije.

Član 9.

(Upis u sistem kvalifikacije)

- (1) Zahtjev za učešće u sistemu kvalifikacije može se podnijeti za sve vrijeme trajanja sistema kvalifikacije.
- (2) Sektorski ugovorni organ ažurira listu kvalifikovanih kandidata priznavanjem kvalifikacije svakom kandidatu koji je u međuvremenu podnio zahtjev i koji ispunjava kvalifikacione kriterije.
- (3) U slučaju nastupanja promjene lične situacije kandidata u smislu člana 45. Zakona i sposobnosti obavljanja profesionalne djelatnosti u smislu člana 46. Zakona, kvalifikovani kandidat je dužan o tome obavijestiti sektorski ugovorni organ koji je uspostavio sistem kvalifikacije u roku od 7 dana od dana nastupanja promjene.
- (4) Evidencija o kvalificiranom ponuđaču se čuva. Može se podijeliti na kategorije u skladu s tipom ugovora za koji je kvalifikacija važeća.

Član 10.

(Odluka o prestanku/osporavanju kvalifikacije)

- (1) Sektorski ugovor organ može donijeti odluku o prestanku/osporavanju kvalifikacije samo ako:
 - a) kandidat prestane ispunjavati kvalifikacione kriterije iz čl. 45. i 46. Zakona;
 - b) kandidat prestane ispunjavati kvalifikacione kriterije iz čl. 47. do 52. Zakona;
 - c) utvrdi da je kandidat dostavio pogrešne informacije o ispunjavanju kvalifikacionih kriterija.
- (2) Odluka iz stava (1) ovog člana dostavlja se kandidatu u pisanoj formi u roku ne dužem od 15 dana od dana donošenja odluke i uključuje razloge donošenja takve odluke.

Član 11.

(Upotreba sistema kvalifikacije)

- (1) Sistem kvalifikacije predstavlja pretkvalifikacijsku fazu ograničenog ili pregovaračkog postupka s objavom obavještenja o nabavci.
- (2) Poziv za dostavu ponuda obavezno se upućuje svim kandidatima koji se nalaze na listi kvalifikovanih kandidata i može biti upućen najranije 30 dana nakon dana slanja na objavu obavještenja iz člana 7. ovog uputstva.
- (3) Ugovorni organ će donijeti odluku o pokretanju ograničenog postupka ili pregovaračkog postupka s objavom obavještenja o nabavci u skladu sa članom 18. stav (1) Zakona.
- (4) U slučaju ograničenog postupka, primjenjivat će se aktivnosti iz člana 26. stav (2) od tačke e) do tačke j) Zakona.
- (5) U slučaju pregovaračkog postupka s objavom obavještenja o nabavci, nakon poziva za dostavu ponuda, primjenjivati će se aktivnosti iz člana 27. stav (1) od tačke d) do tačke i) Zakona.

Član 12.

(Pravna zaštita)

- (1) U skladu sa članom 97. Zakona i na način iz člana 99. Zakona, svaki privredni subjekt koji ima ili koji je imao interes u sistemu kvalifikacije, može podnijeti žalbu na:
 - a) uspostavljeni sistem kvalifikacija i može zahtijevati uklanjanje diskriminatornih kvalifikacionih kriterija i pravila iz obavještenja o uspostavljanju sistema kvalifikacije i dokumentacije koja se odnosi na sistem kvalifikacije;
 - b) negativnu odluku o kvalifikaciji;
 - c) odluku o prestanku/osporavanju kvalifikacije.
- (2) Žalbe se izjavljuju u rokovima iz člana 101. Zakona.

Član 13.

(Završne odredbe)

Ovo uputstvo stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH", a primjenjivat će se od 27.11.2014. godine.

VM broj 189/2014
27. novembra 2014. godine
Sarajevo

Predsjedavajući
Vijeća ministara BiH
Vjekoslav Bevanda, s. r.

Na temelju članka 17. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08) i članka 85. stavak (12) Zakona o javnim nabavama ("Službeni glasnik BiH", broj 39/14), Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na prijedlog Agencije za javne nabave Bosne i Hercegovine, uz prethodnu suglasnost Odbora Agencije za javne nabave Bosne i Hercegovine, na 113. sjednici održanoj 27.11.2014. godine, donijelo je

NAPUTAK O USPOSTAVI I VOĐENJU SUSTAVA KVALIFIKACIJE

Članak 1.

(Predmet)

- (1) Ovim nalogom se uređuju uvjeti i načini uspostave i vođenja sustava kvalifikacije sukladno članku 85. Zakona o javnim nabavama ("Službeni glasnik BiH", broj 39/14), (u daljnjem tekstu: Zakon).
- (2) Sustav kvalifikacije može uspostaviti i voditi sektorski ugovorno tijelo iz članka 5. Zakona.

Članak 2. (Definicija)

Sustav kvalifikacije je sredstvo za formiranje i vođenje liste kandidata koji zadovoljavaju kvalifikacijske kriterije i pravila tijekom razdoblja trajanja sustava kvalifikacije, koji se može koristiti kao pretkvalifikacijska faza ograničenog postupka ili pregovaračkog postupka s objavom obavijesti o nabavi.

Članak 3.

(Područje primjene sustava kvalifikacije)

- (1) Sektorsko ugovorno tijelo može uspostaviti različite sustave kvalifikacije za različite robe, usluge ili radove.
- (2) Sustav kvalifikacije se može uspostaviti i voditi za robe, usluge ili radove za koje sektorsko ugovorno tijelo ima potrebu na učestaloj ili redovitoj osnovi s ciljem skraćivanja vremenskih rokova za dodjelu ugovora.
- (3) Sektorsko ugovorno tijelo može navesti robe, usluge ili radove koje pokriva sustav u obliku zasebnih roba, usluga ili radova ili ih može definirati kroz lotove (grupe). Grupe treba definirati uporabom objektivnih kriterija.
- (4) U obavijesti o postojanju sustava kvalifikacija ili u dokumentaciji koja se tiče sustava kvalifikacija, sektorsko ugovorno tijelo navodi da li se zahtijevaju pojedinačni elementi koje pokriva sustav ili grupe koje su definirane u sustavu.

Članak 4.

(Razine kvalifikacija)

- (1) Sektorsko ugovorno tijelo može predvidjeti da kvalifikacije uključuju jednu ili više razina kvalifikacije.
- (2) Ukoliko kvalifikacije uključuju više od jedne razine kvalifikacije, sektorsko ugovorno tijelo uključuje sljedeće podatke u dokumentaciju koja se odnosi na sustav kvalifikacije:
 - a) broj razina kvalifikacije;
 - b) slučajeve u kojima razine kvalifikacije mogu biti upotrijebljene;
 - c) kvalifikacijske kriterije koji se koriste na različitim razinama kvalifikacije.
- (3) Kandidati koji se nisu kvalificirali u početnu razinu kvalifikacije, ne mogu se kvalificirati u naredne razine kvalifikacije.

Članak 5.

(Proceduralna pravila za uspostavu i vođenje sustava kvalifikacije)

- (1) Prilikom uspostave i vođenja sustava kvalifikacije sektorsko ugovorno tijelo poduzima sljedeće:
 - a) donosi odluku o uspostavi i vođenju sustava kvalifikacije;
 - b) priprema dokumentaciju koja se odnosi na sustav kvalifikacije;
 - c) objavljuje obavijest o uspostavi sustava kvalifikacije;
 - d) dostavlja zainteresiranim kandidatima dokumentaciju koja se odnosi na sustav kvalifikacije;
 - e) obavještava kandidata u pisanom obliku o odluci koju je donio o kvalifikaciji kandidata;
 - f) formira i vodi listu kandidata koje poziva na sudjelovanje u postupku javne nabave kada ima potrebu za robama, uslugama ili radovima koji su predmet sustava kvalifikacije;
 - g) ažurira listu kandidata tijekom razdoblja trajanja sustava kvalifikacije na način da dodaje kandidate koji su se u međuvremenu kvalificirali, odnosno da

briše kandidate koji su u međuvremenu izgubili kvalifikaciju.

- (2) Sektorsko ugovorno tijelo imenuje ovlaštenu osobu za provedbu aktivnosti iz stavka (1) ovog članka. Sektorsko ugovorno tijelo može dodijeliti aktivnosti iz toč. b) i e) stavka (1) ovog članka povjerenstvu za nabave sukladno članku 13. Zakona.

Članak 6.

(Pokretanje uspostavljanja sustava kvalifikacije)

Sektorsko ugovorno tijelo pokreće uspostavljanje sustava kvalifikacije donošenjem odluke u pisanom obliku koja obvezno sadrži:

- a) pravni osnov za uspostavu sustava kvalifikacije;
- b) robe, usluge i radove na koje će se sustav kvalifikacije primjenjivati;
- c) razdoblje trajanja sustava kvalifikacije.

Članak 7.

(Obavijest o uspostavljanju sustava kvalifikacije)

- (1) Obavijest o uspostavljanju sustava kvalifikacije predstavlja obavijest kojom se zainteresirani kandidati pozivaju da dostave zahtjeve za kvalifikaciju.
- (2) Sukladno Naputku o uvjetima i načinu objave obavijesti i dostave izvješća u postupcima javnih nabava u Informacijski sustav "E-nabave" ("Službeni glasnik BiH", broj 90/14), obavijest iz stavka (1) ovog članka, kako je primjereno, sadrži podatke o:
 - a) sektorskom ugovornom tijelu, adresi za dostavljanje zahtjeva za kvalifikaciju, preuzimanju dokumentacije i dodatnim informacijama;
 - b) zajedničkoj nabavi ili nabavi u ime drugih ugovornih tijela;
 - c) predmetu sustava kvalifikacije;
 - d) lotovima, u slučaju podjele na lotove;
 - e) predmetu sustava kvalifikacije iz Jedinственог рјечника јавне набаве суkladно са чланком 38. ставак (2) Закона;
 - f) trajanju sustava kvalifikacije;
 - g) uvjetima koje ponuditelj treba ispuniti u pogledu njihovih kvalifikacija kao i način prema kojima će svaki od tih uvjeta biti provjeren. Kada je opis uvjeta i načina provjere uvjeta opširan, dovoljno je dati sažetak te uputiti na dokumentaciju koja se odnosi na sustav kvalifikacije;
 - h) rezerviranim ugovorima, kada je to prikladno;
 - i) kriteriju za dodjelu ugovora;
 - j) dodatne informacije, ako postoje.

Članak 8.

(Dokumentacija koja se odnosi na sustav kvalifikacije)

- (1) Dokumentacija koja se odnosi na sustav kvalifikacije sadrži:
 - a) obavijest o uspostavi sustava kvalifikacije;
 - b) kvalifikacijske kriterije i pravila, te načine njihove provjere;
 - c) uputu o načinu podnošenja zahtjeva za sudjelovanje u sustavu kvalifikacije;
 - d) uvjete i metode za zaštitu povjerljivih podataka sukladno članku 11. Zakona.
- (2) Dokumentacija iz stavka (1) ovog članka dostupna je svim zainteresiranim kandidatima za sve vrijeme trajanja sustava kvalifikacije.

Članak 9.

(Upis u sustav kvalifikacije)

- (1) Zahtjev za sudjelovanje u sustavu kvalifikacije može se podnijeti za sve vrijeme trajanja sustava kvalifikacije.

- (2) Sektorsko ugovorno tijelo ažurira listu kvalificiranih kandidata priznavanjem kvalifikacije svakom kandidatu koji je u međuvremenu podnio zahtjev i koji ispunjava kvalifikacijske kriterije.
- (3) U slučaju nastupanja promjene osobne situacije kandidata u smislu članka 45. Zakona i sposobnosti obavljanja profesionalne djelatnosti u smislu članka 46. Zakona, kvalificirani kandidat je dužan o tome obavijestiti sektorsko ugovorno tijelo koje je uspostavilo sustav kvalifikacije u roku od 7 dana od dana nastupanja promjene.
- (4) Evidencija o kvalificiranom ponuditelju se čuva. Može se podijeliti na kategorije u skladu s tipom ugovora za koji je kvalifikacija važeća.

Članak 10.

(Odluka o prestanku/osporavanju kvalifikacije)

- (1) Sektorsko ugovorno tijelo može donijeti odluku o prestanku/osporavanju kvalifikacije samo ako:
 - a) kandidat prestane ispunjavati kvalifikacijske kriterije iz čl. 45. i 46. Zakona;
 - b) kandidat prestane ispunjavati kvalifikacijske kriterije iz čl. 47. do 52. Zakona;
 - c) utvrdi da je kandidat dostavio pogrešne informacije o ispunjavanju kvalifikacijskih kriterija.
- (2) Odluka iz stavka (1) ovog članka dostavlja se kandidatu u pisanom obliku u roku ne dužem od 15 dana od dana donošenja odluke i uključuje razloge donošenja takve odluke.

Članak 11.

(Uporaba sustava kvalifikacije)

- (1) Sustav kvalifikacije predstavlja pretkvalifikacijsku fazu ograničenog ili pregovaračkog postupka s objavom obavijesti o nabavi.
- (2) Poziv za dostavu ponuda obvezno se upućuje svim kandidatima koji se nalaze na listi kvalificiranih kandidata i može biti upućen najranije 30 dana nakon dana slanja na objavu obavijesti iz članka 7. ovog naputka.
- (3) Ugovorno tijelo će donijeti odluku o pokretanju ograničenog postupka ili pregovaračkog postupka s objavom obavijesti o nabavi sukladno članku 18. stavak (1) Zakona.
- (4) U slučaju ograničenog postupka, primjenjivat će se aktivnosti iz članka 26. stavak (2) od točke e) do točke j) Zakona.
- (5) U slučaju pregovaračkog postupka s objavom obavijesti o nabavi, nakon poziva za dostavu ponuda, primjenjivati će se aktivnosti iz članka 27. stavak (1) od točke d) do točke i) Zakona.

Članak 12.

(Pravna zaštita)

- (1) Sukladno članku 97. Zakona i na način iz članka 99. Zakona, svaki gospodarski subjekt koji ima ili koji je imao interes u sustavu kvalifikacije, može podnijeti žalbu na:
 - a) uspostavljeni sustav kvalifikacija i može zahtijevati uklanjanje diskriminatornih kvalifikacijskih kriterija i pravila iz obavijesti o uspostavi sustava kvalifikacije i dokumentacije koja se odnosi na sustav kvalifikacije;
 - b) negativnu odluku o kvalifikaciji;
 - c) odluku o prestanku/osporavanju kvalifikacije.
- (2) Žalbe se izjavljuju u rokovima iz članka 101. Zakona.

Članak 13.

(Završne odredbe)

Ovaj naputak stupa na snagu osmog dana od dana objave u "Službenom glasniku BiH", a primjenjivat će se od 27.11.2014. godine.

VM broj 189/2014
27. studenog 2014. godine
Sarajevo

Predsjedatelj
Vijeća ministara BiH
Vjekoslav Bevanda, v. r.

На основу члана 17. Закона о Савјету министара Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 и 24/08) и члана 85. став (12) Закона о јавним набавкама ("Службени гласник БиХ", број 39/14), Савјет министара Босне и Херцеговине, на приједлог Агенције за јавне набавке Босне и Херцеговине, уз претходну сагласност Одбора Агенције за јавне набавке Босне и Херцеговине, на 113. сједници одржаној 27.11.2014. године, донио је

УПУТСТВО О УСПОСТАВЉАЊУ И ВОЂЕЊУ СИСТЕМА КВАЛИФИКАЦИЈЕ

Члан 1.

(Предмет)

- (1) Овим упутством се уређују услови и начини успостављања и вођења система квалификације у складу са чланом 85. Закона о јавним набавкама ("Службени гласник БиХ", број 39/14), (у даљем тексту: Закон).
- (2) Систем квалификације може успоставити и водити секторски уговорни орган из члана 5. Закона.

Члан 2.

(Дефиниција)

Систем квалификације је средство за формирање и вођење листе кандидата који задовољавају квалификационе критеријуме и правила током периода трајања система квалификације, који се може користити као претквалификациона фаза ограниченог поступка или преговарачког поступка с објавом обавјештења о набавци.

Члан 3.

(Подручје примјене система квалификације)

- (1) Секторски уговорни орган може успоставити различите системе квалификације за различите робе, услуге или радове.
- (2) Систем квалификације се може успоставити и водити за робе, услуге или радове за које секторски уговорни орган има потребу на учесталој или редовној основи с циљем скраћивања временских рокова за додјелу уговора.
- (3) Секторски уговорни орган може навести робе, услуге или радове које покрива систем у облику засебних роба, услуга или радова или их може дефинисати кроз лотове (групе). Групе треба дефинисати употребом објективних критеријума.
- (4) У обавјештењу о постојању система квалификација или у документацији која се тиче система квалификација, секторски уговорни орган наводи да ли се захтијевају појединачни елементи које покрива систем или групе које су дефинисане у систему.

Члан 4.

(Нивои квалификација)

- (1) Секторски уговорни орган може предвидјети да квалификације укључују један или више нивоа квалификације.

- (2) Уколико квалификације укључују више од једног нивоа квалификације, секторски уговорни орган укључује слиједеће податке у документацију која се односи на систем квалификације:
- број нивоа квалификације;
 - случајеве у којима нивои квалификација могу бити употребљени;
 - квалификационе критеријуме који се користе на различитим нивоима квалификације.
- (3) Кандидати који се нису квалификовали у почетни ниво квалификације, не могу се квалификовати у наредне нивое квалификације.

Члан 5.

(Процедурална правила за успоставу и вођење система квалификације)

- (1) Приликом успоставе и вођења система квалификације секторски уговорни орган предузима слиједеће:
- доноси одлуку о успостављању и вођењу система квалификације;
 - припрема документацију која се односи на систем квалификације;
 - објављује обавјештење о успостављању система квалификације;
 - доставља заинтересованим кандидатима документацију која се односи на систем квалификације;
 - обавјештава кандидата у писаној форми о одлуци коју је донио о квалификацији кандидата;
 - формира и води листу кандидата које позива за учешће у поступку јавне набавке када има потребу за робама, услугама или радовима који су предмет система квалификације;
 - ажурира листу кандидата током периода трајања система квалификације на начин да додаје кандидате који су се у међувремену квалификовали, односно да брише кандидате који су у међувремену изгубили квалификацију.
- (2) Секторски уговорни орган именује овлаштену особу за провођење активности из става (1) овог члана. Секторски уговорни орган може додијелити активности из тач. б) и е) става (1) овог члана комисији за набавке у складу са чланом 13. Закона.

Члан 6.

(Покретање успостављања система квалификације)

Секторски уговорни орган покрене успостављање система квалификације доношењем одлуке у писаној форми која обавезно садржи:

- правни основ за успостављање система квалификације;
- робе, услуге и радове на које ће се систем квалификације примјењивати;
- период трајања система квалификације.

Члан 7.

(Обавјештење о успостављању система квалификације)

- (1) Обавјештење о успостављању система квалификације представља обавјештење којим се заинтересовани кандидати позивају да доставе захтјеве за квалификацију.
- (2) У складу са Упутством о условима и начину објављивања обавјештења и достављања извјештаја у поступцима јавних набавки у Информационом систему "Е-набавке" ("Службени гласник БиХ", број 90/14), обавјештење из става (1) овог члана, како је примјерено, садржи податке о:

- секторском уговорном органу, адреси за достављање захтјева за квалификацију, преузимању документације и додатним информацијама;
- заједничкој набавци или набавци у име других уговорних органа;
- предмету система квалификације;
- лотовима, у случају подјеле на лотове;
- предмету система квалификација из Јединственог рјечника јавне набавке у складу са чланом 38. став (2) Закона;
- трајању система квалификације;
- условима које понуђачи треба да испуне у погледу њихових квалификација као и начин према којима ће сваки од тих услова бити провјерен. Када је опис услова и начина провјере услова опширан, довољно је дати сажетак те упутити на документацију која се односи на систем квалификације;
- резервисаним уговорима, када је то прикладно;
- критеријуму за додјелу уговора;
- додатне информације, ако постоје.

Члан 8.

(Документација која се односи на систем квалификације)

- (1) Документација која се односи на систем квалификације садржи:
- обавјештење о успостављању система квалификације;
 - квалификацијске критеријуме и правила, те начине њихове провјере;
 - инструкцију о начину подношења захтјева за учешће у систему квалификације;
 - услове и методе за заштиту повјерљивих података у складу са чланом 11. Закона.
- (2) Документација из става (1) овог члана доступна је свим заинтересованим кандидатима за све вријеме трајања система квалификације.

Члан 9.

(Упис у систем квалификације)

- (1) Захтјев за учешће у систему квалификације може се поднијети за све вријеме трајања система квалификације.
- (2) Секторски уговорни орган ажурира листу квалификованих кандидата признавањем квалификације сваком кандидату који је у међувремену поднио захтјев и који испуњава квалификационе критеријуме.
- (3) У случају наступања промјене личне ситуације кандидата у смислу члана 45. Закона и способности обављања професионалне дјелатности у смислу члана 46. Закона, квалификовани кандидат је дужан о томе обавијестити секторски уговорни орган који је успоставио систем квалификације у року од 7 дана од дана наступања промјене.
- (4) Евиденција о квалификованом понуђачу се чува. Може се подијелити на категорије у складу с типом уговора за који је квалификација важећа.

Члан 10.

(Одлука о престанку/оспорувању квалификације)

- (1) Секторски уговорни орган може донијети одлуку о престанку/оспорувању квалификације само ако:
- кандидат престане испуњавати квалификационе критеријуме из чл. 45. и 46. Закона;
 - кандидат престане испуњавати квалификационе критеријуме из чл. 47. до 52. Закона;

- с) утврди да је кандидат доставио погрешне информације о испуњавању квалификационих критеријума.
- (2) Одлука из става (1) овог члана доставља се кандидату у писаној форми у року не дужем од 15 дана од дана доношења одлуке и укључује разлоге доношења такве одлуке.

Члан 11.

(Употреба система квалификације)

- (1) Систем квалификације представља претквалификацијску фазу ограниченог или преговарачког поступка с објавом обавјештења о набавци.
- (2) Позив за достављање понуда обавезно се упућује свим кандидатима који се налазе на листи квалификованих кандидата и може бити упућен најраније 30 дана након дана слања на објаву обавјештења из члана 7. овог упутства.
- (3) Уговорни орган ће донијети одлуку о покретању ограниченог поступка или преговарачког поступка с објавом обавјештења о набавци у складу са чланом 18. став (1) Закона.
- (4) У случају ограниченог поступка, примјењиваће се активности из члана 26. став (2) од тачке "е" до тачке "ј" Закона.
- (5) У случају преговарачког поступка с објавом обавјештења о набавци, након позива за достављање понуда, примјењиваће се активности из члана 27. став (1) од тачке "д" до тачке "и" Закона.

Члан 12.

(Правна заштита)

- (1) У складу са чланом 97. Закона и на начин из члана 99. Закона, сваки привредни субјект који има или који је имао интерес у систему квалификације, може поднијети жалбу на:
- а) успостављени систем квалификација и може захтијевати уклањање дискриминаторних квалификационих критеријума и правила из обавјештења о успостављању система квалификације и документације која се односи на систем квалификације;
- б) негативну одлуку о квалификацији;
- с) одлуку о престанку/оспоравању квалификације.
- (2) Жалбе се изјављују у роковима из члана 101. Закона.

Члан 13.

(Завршне одредбе)

Ово упутство ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику БиХ", а примјењиваће се од 27.11.2014. године.

СМ број 189/2014
27. новембра 2014. године
Сарајево

Председавајући
Савјета министара БиХ
Вјекослав Беванда, с. р.

**MINISTARSTVO CIVILNIH POSLOVA
BOSNE I HERCEGOVINE**

1438

На основу члана 40. став 2. тачка е) Закона о личној карти држављана Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 32/01, 16/02, 32/07, 53/07 и 18/12), Министарство цивилних послова Босне и Херцеговине доноси

PRAVILNIK

**O IZMJENAMA I DOPUNAMA PRAVILNIKA O
NAČINU UZIMANJA BIOMETRIJSKIH PODATAKA U
POSTUPKU IZDAVANJA LIČNIH KARATA**

Члан 1.

У члану 2. Правилника о начину узимања биометријских података у поступку издавања личних карата ("Службени гласник БиХ", број 102/12, у даљем тексту: "Правилник") иза става (2) додају се нови ст. (3) и (4) који гласе:

- "(3) Уколико је подносилац захтјева за личну карту у protekliх 36 мјесeci од дана подношења истог поднио захтјев за путну исправу или личну карту Босне и Херцеговине не треба поново аквизирати биометријске податке, већ се користе постојећи.
- (4) Уколико референт на локацији утврди значајнију или трајнију промјену на подносиоцу захтјева за личну карту, може га упутити на поновно аквизирање биометријских података."

Члан 2.

Члан 5. Правилника мијења се и гласи:

"Члан 5.

(Узимање отисака прстију)

- (1) Узимање отиска прстију врши се скенером за отиске и подразумијева узимање отиска лијевог и десног каžипрста, на додир.
- (2) Ако лице нема каžипрста или је врх каžипрста повриједен, узима се отисак другог прста овим редослједом: palca, средњег, domalog или malog прста, ако нема једне руке, узима се отисак прста друге руке и то овим редослједом: каžипрста, palca, средњег, domalog или malog прста.
- (3) За сваку руку, уколико је каžипрст повриједен или nedostaje или има ISO/IEC 1979-4 резултат од 0 до 25, узима се отисак средњег прста, прстенјака или palca исте руке, те ће се узети у обзир и биће снимљен највиши ISO резултат који је могућ. Ако сви прсти једне руке дају отисак лоше квалитете shodно naprijed наведеном standardу, узет ће се отисак прста са најбољим резултатом.
- (4) Отисци прстију се не узимају, ако то из трајних medicinskiх razloga nije moguće.
- (5) У случајевима из ст. 2. и 3 овог члана, на захтјев за издавање личне карте, на поledini захтјева, службено лице upisuje податак са којих прстију су узети отисци, односно да узимање отиска nije moguće, што својим потписом и potvrđuje".

Члан 3.

Овај правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику БиХ".

Број 06-1-30-2-6561/14
Децембра 2014. године
Сарајево

Министар
Mr. Sredoje Nović, s. r.

На temelju чланка 40. ставак 2. тачка е) Закона о особној iskaznici држављана Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 32/01, 16/02, 32/07, 53/07 и 18/12), Министарство цивилних послова Босне и Херцеговине доноси

PRAVILNIK

**O IZMJENAMA I DOPUNAMA PRAVILNIKA O
NAČINU UZIMANJA BIOMETRIJSKIH PODATAKA U
POSTUPKU IZDAVANJA OSOBNIH ISKAZNICA**

Чланак 1.

У чланку 2. Правилника о начину узимања биометријских података у поступку издавања особних iskaznica ("Службени

(1) Ovim uputstvom propisuje se način postupanja nadležnih organa u slučajevima kada podatke o prezimenu i imenu (imenima), nazivu mjesta, općine i države rođenja zbog

tehničkih ograničenja nije moguće upisati u obrazac pasoša u postupku personalizacije.

- (2) Ovaj dokument se bazira na uputstvima iz dokumenta ICAO 9303 koji definira standarde u oblasti identifikacionih dokumenata (International Civil Aviation Organization - Međunarodna organizacija za civilni avionski saobraćaj).

Član 2.

(Nadležnost za primjenu pravila o skraćivanju imena i naziva)

- (1) U postupku izdavanja pasoša nadležnost za primjenu pravila o skraćivanju imena i naziva i sam postupak imaju isključivo službenici nadležnih organa u entitetima i Brčko distriktu Bosne i Hercegovine.
- (2) Agencija za identifikacione dokumente, evidenciju i razmjenu podataka Bosne i Hercegovine pruža tehničku podršku za provođenje ovog postupka.

Član 3.

(Pravila za skraćivanje imena i naziva)

- (1) Ukoliko se na identifikacionom dokumentu, u odnosu na fizički ograničen broj karaktera mogućeg unosa, neki naziv/ime ne može u potpunosti ispisati vrši se skraćivanje istog.
- (2) Pravila skraćivanja imena/naziva zasnovana su na pravilima pravopisa zvaničnih jezika i pisama koja su u upotrebi u Bosni i Hercegovini.
- (3) U slučajevima kada ime odnosno naziv ima više karaktera (slova i oznaka) od predviđenog broja koji je utvrđen i ograničen propisanim dizajnom dokumenata, iza posljednje slovne oznake stavlja se tačka.
- (4) Ukoliko je skraćivanje neophodno, prilikom evidencije/određivanja JMB pored punog imena/naziva upisuje se i skraćeni oblik.

Član 4.

(Postupak skraćivanja imena i naziva)

U slučajevima iz člana 1. stav (1) ovog uputstva postupak skraćivanja imena/naziva vrši se na način da službeniku sistem signalizira kada se dostigne granični broj karaktera u pojedinom polju, nakon čega nadležni službenik primjenjuje pravilo iz člana 3. ovog uputstva.

Član 5.

(Upis podatka o izvršenom skraćivanju imena i naziva)

Podatak da je pasoš izdat nositelju pasoša sa skraćenim imenom/nazivom - "Podatak skraćen", upisuje se na stranici u pasošu - "Bilješke" na zvaničnim jezicima i pismima koja su u upotrebi u Bosni i Hercegovini i na engleskom jeziku, odnosno u polju "Napomena" na ličnoj karti - "Podatak skraćen".

Član 6.

(Obavješćavanje stranke)

O izvršenom skraćivanju bilo kojeg podatka - imena/naziva u postupku izdavanja pasoša, odnosno lične karte nadležni službenik obavještava stranku prilikom preuzimanja isprave.

Član 7.

(Stupanje na snagu)

Ovo Uputstvo stupa na snagu danom donošenja, a objavit će se u "Službenom glasniku BiH".

Broj 06-30-4-83/14

Ministar

08. decembra 2014. godine

Mr. **Sredoje Nović**, s. r.

33/08, 39/08 i 60/13), članka 3. Pravilnika o sadržaju i načinu vođenja evidencija ("Službeni glasnik BiH", broj 35/09), te članka 4. stavak (2) Pravilnika o obliku, sadržaju i minimalnim zaštitnim elementima putovnice, diplomatske i službene putovnice ("Službeni glasnik BiH", broj 73/13), na prijedlog Agencije za identifikacijske isprave, evidenciju i razmjenu podataka Bosne i Hercegovine, ministar Ministarstva civilnih poslova Bosne i Hercegovine donosi

NAPUTAK

O PRAVILIMA SKRAĆIVANJA IMENA I NAZIVA ZBOG TEHNIČKIH OGRANIČENJA UPISA SUKLADNO PREPORUKAMA IZ ICAO 9303

Članak 1.

(Predmet)

- (1) Ovim nalogom propisuje se način postupanja nadležnih tijela u slučajevima kada podatke o prezimenu i imenu (imenima), nazivu mjesta, općine i države rođenja zbog tehničkih ograničenja nije moguće upisati u obrazac putovnice u postupku personalizacije.
- (2) Ovaj dokument se temelji na napucima iz dokumenta ICAO 9303 koji definira standarde u oblasti identifikacijskih isprava (International Civil Aviation Organization - Međunarodna organizacija za civilni zračni promet).

Članak 2.

(Nadležnost za primjenu pravila o skraćivanju imena i naziva)

- (1) U postupku izdavanja putovnica, nadležnost za primjenu pravila o skraćivanju imena i naziva i sam postupak imaju isključivo djelatnici nadležnih tijela u entitetima i Brčko distriktu Bosne i Hercegovine.
- (2) Agencija za identifikacijske isprave, evidenciju i razmjenu podataka Bosne i Hercegovine pruža tehničku potporu za provedbu ovog postupka.

Članak 3.

(Pravila za skraćivanje imena i naziva)

- (1) Ukoliko se na identifikacijskoj ispravi, u odnosu na fizički ograničen broj karaktera mogućeg unosa, neki naziv/ime ne može u potpunosti ispisati vrši se skraćivanje istog.
- (2) Pravila skraćivanja imena/naziva utemeljena su na pravilima pravopisa zvaničnih jezika i pisama koja su u uporabi u Bosni i Hercegovini.
- (3) U slučajevima kada ime, odnosno naziv ima više karaktera (slova i oznaka) od predviđenog broja koji je utvrđen i ograničen propisanim dizajnom isprava, iza posljednje slovne oznake stavlja se tačka.
- (4) Ukoliko je skraćivanje neophodno, prilikom evidencije/određivanja JMB, pored punog imena/naziva upisuje se i skraćeni oblik.

Članak 4.

(Postupak skraćivanja imena i naziva)

U slučajevima iz članka 1. stavak (1) ovog naputka, postupak skraćivanja imena/naziva vrši se na način da djelatniku sustav signalizira kada se dostigne granični broj karaktera u pojedinom polju, nakon čega nadležni djelatnik primjenjuje pravilo iz članka 3. ovog naputka.

Članak 5.

(Upis podatka o izvršenom skraćivanju imena i naziva)

Podatak da je putovnica izdana nositelju putovnice sa skraćenim imenom/nazivom - "Podatak skraćen", upisuje se na stranici u putovnici - "Bilješke" na zvaničnim jezicima i pismima koja su u uporabi u Bosni i Hercegovini i na engleskom jeziku, odnosno u polju "Napomena" na osobnoj iskaznici - "Podatak skraćen".

Na temelju članka 61. Zakona o upravi ("Službeni glasnik BiH", broj 32/02 i 102/09), članka 8a. stavak 2. Zakona o putnim ispravama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 4/97, 1/99, 9/99, 27/00, 32/00, 47/04, 53/07, 15/08,

Članak 6.

(Obavještanje stranke)

O izvršenom skraćivanju bilo kojeg podatka - imena/naziva u postupku izdavanja putovnice, odnosno osobne iskaznice nadležni djelatnik obavještava stranku prilikom preuzimanja isprave.

Članak 7.

(Stupanje na snagu)

Ovaj Naputak stupa na snagu danom donošenja, a objavit će se u "Službenom glasniku BiH".

Broj 06-30-4-83/14

Ministar

08. prosinca 2014. godine

Mr. Sredoje Nović, v. r.

Na osnovu člana 61. Zakona o upravi ("Službeni glasnik BiH", broj 32/02 i 102/09), člana 8a. stav 2. Zakona o putnim ispravama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 4/97, 1/99, 9/99, 27/00, 32/00, 47/04, 53/07, 15/08, 33/08, 39/08 i 60/13), člana 3. Правилника о садржају и начину вођења евиденција ("Službeni glasnik BiH", broj 35/09), те члана 4. став (2) Правилника о облику, садржају и минималним заштитним елементима пасоша, дипломатског и службеног пасоша ("Službeni glasnik BiH", broj 73/13), на приједлог Агенције за идентификациона документа, евиденцију и размјену података Босне и Херцеговине, министар Министарства цивилних послова Босне и Херцеговине доноси

УПУТСТВО

О ПРАВИЛИМА СКРАЋИВАЊА ИМЕНА И НАЗИВА
ЗБОГ ТЕХНИЧКИХ ОГРАНИЧЕЊА УПИСА У
СКЛАДУ СА ПРЕПОРУКАМА ИЗ ИКАО 9303

Члан 1.

(Предмет)

- (1) Овим упутством прописује се начин поступања надлежних органа у случајевима када податке о презимену и имену (именима), називу мјеста, општине и држава рођења због техничких ограничења није могуће уписати у књижицу путне исправе у поступку персонализације.
- (2) Овај документ се базира на упутствима из документа ИКАО 9303 који дефинише стандарде у области идентификационих докумената (International Civil Aviation Organization - Међународна организација за цивилни авионски саобраћај).

Члан 2.

(Надлежност за примјену правила о скраћивању имена и назива)

- (1) У поступку издавања путних исправа надлежност за примјену правила о скраћивању имена и назива и сам поступак имају искључиво службеници надлежних органа у ентитетима и Брчко дистрикту Босне и Херцеговине.
- (2) Агенција за идентификациона документа, евиденцију и размјену података Босне и Херцеговине пружа техничку подршку за провођење овог поступка.

Члан 3.

(Правила за скраћивање имена и назива)

- (1) Уколико се на идентификационом документу, у односу на физички ограничен број карактера могућег уноса, неки назив/име не може у потпуности исписати врши се скраћивање истог.
- (2) Правила скраћивања имена/назива заснована су на правилима правописа званичних језика и писама која су у употреби у Босни и Херцеговини.

- (3) У случајевима када име односно назив има више карактера (слова и ознака) од предвиђеног броја који је утврђен и ограничен прописаним дизајном докумената, иза последње словне ознаке ставља се тачка.

- (4) Уколико је скраћивање неопходно, приликом евиденције/одређивања ЈМБ поред пуног имена/назива уписује се и скраћени облик.

Члан 4.

(Поступак скраћивања имена и назива)

У случајевима из члана 1. став (1) овог упутства поступак скраћивања имена/назива врши се на начин да службенику систем сигнализира када се достигне гранични број карактера у појединој пољу након чега надлежни службеник примјењује правило из члана 3. овог упутства.

Члан 5.

(Упис податка о извршеном скраћивању имена и назива)

Податак да је путна исправа издата носиоцу путне исправе са скраћеним именом/називом - "Податак скраћен", уписује се на страници у путној исправи - "Билешке" на званичним језицима и писмима која су у употреби у Босни и Херцеговини и на енглеском језику, односно у пољу "Напомена" на личној карти - "Податак скраћен".

Члан 6.

(Обавјештавање странке)

О извршеном скраћивању било којег податка - имена/назива у поступку издавања путне исправе, односно личне карте надлежни службеник обавјештава странку приликом преузимања исправе.

Члан 7.

(Ступање на снагу)

Ово Упутство ступа на снагу даном доношења, а објавиће се у "Službenom glasniku BiH".

Broj 06-30-4-83/14

Ministar

08. децембра 2014. године

Mr Sredoje Nović, c. p.

CENTRALNA IZBORNA KOMISIJA
BOSNE I HERCEGOVINE

1440

Na osnovu člana 3.6 stav (2) tačka e) a u vezi sa članom 4.2 i članom 14.3 stav (5) Izbornog zakona Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 33/08, 37/08, 32/10 i 18/13) i člana 2. stav (1) tačka a) Правилника о вођењу и употреби Centralnog бирачког списка ("Službeni glasnik BiH", broj 37/14), Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine je na 80. sjednici, održanoj dana 04.12.2014. godine, donijela

ODLUKU

О ЗАКЉУЧИВАЊУ И ПОТВРЂИВАЊУ ИЗВОДА ИЗ
CENTRALNOG BIRAČKOG SPISKA ZA
PRIJEVREMENE IZBORE ZA NAČELNIKA OPĆINE
ISTOČNI DRVAR SA STANJEM NA DAN 01.12.2014.
GODINE U 24.00 SATA

Члан 1.

- (1) Ovom odlukom utvrđuje se broj birača upisanih u izvode iz Centralnog бирачког списка за пријевремене изборе за начелника Опћине Источни Дрвар који ће се одржати 01.02.2015. године, са станјем на дан 01.12.2014. године у 24.00 сата.

- (1) Ovom odlukom utvrđuje se broj birača upisanih u izvode iz Centralnog biračkog spiska za **prijevremene izbore za**

(1) Ovom odlukom utvrđuje se broj birača upisanih u izводе iz Centralnog biračkog spiska za prve izbore za

одборнике у Скупштини општине Станари и начелника Општине Станари који ће се одржати 01.02.2015. године, са стањем на дан 01.12.2014. године у 24,00 сата.

- (2) У извод из Централног бирачког списка, закључно са подацима на дан 01.12.2014. године у 24,00 сата, уписано је **укупно 7859 бирача**.

Члан 2.

Ова одлука ступа на снагу даном доношења и објавит ће се у "Службеном гласнику БиХ", "Службеним новинама Федерације БиХ", "Службеном гласнику Републике Српске", "Службеном гласнику Брчко Дистрикта БиХ" и на веб страници Централне изборне комисије БиХ www.izbori.ba.

Број 06-1-07-1-1408-1/14
04. децембра 2014. године
Сарајево

Предсједник
Стјепан Микић, с. р.

На основу чланка 3.6 став (2) тачка е) а у свежи с чланком 4.2 и чланком 14.3 став (5) Изборног закона Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 33/08, 37/08, 32/10 и 18/13) и чланка 2. став (1) тачка а) Правилника о вођењу и употреби Централног бирачког списка ("Службени гласник БиХ", број 37/14), Сређишње изборно повјеренство Босне и Херцеговине је на 80. сједници, одржаној дана 04.12.2014. године, донијело

ОДЛУКУ

О ЗАКЉУЧИВАЊУ И ПОТВРЂИВАЊУ ИЗВАДАКА ИЗ СРЕДИШЊЕГ БИРАЧКОГ ПОПИСА ЗА ПРВЕ ИЗБОРЕ ЗА ОДБОРНИКЕ У СКУПШТИНИ ОПШТИНЕ СТАНАРИ И НАЧЕЛНИКА ОПШТИНЕ СТАНАРИ СА СТАЊЕМ НА ДАН 01.12.2014. ГОДИНЕ У 24,00 САТА

Чланак 1.

- (1) Овом одлуком утврђује се број бирача уписаних у изватке из Сређишњег бирачког пописа **за прве изборе за одборнике у Скупштини општине Станари и начелника Општине Станари** који ће се одржати 01.02.2015. године, са стањем на дан 01.12.2014. године у 24,00 сата.
- (2) У извадак из Сређишњег бирачког пописа, закључно са подацима на дан 01.12.2014. године у 24,00 сата, уписано је **укупно 7859 бирача**.

Чланак 2.

Ова одлука ступа на снагу даном доношења и објавит ће се у "Службеном гласнику БиХ", "Службеним новинама Федерације БиХ", "Службеном гласнику Републике Српске", "Службеном гласнику Брчко Дистрикта БиХ" и на веб страници Сређишњег изборног повјеренства БиХ www.izbori.ba.

Број 06-1-07-1-1408-1/14
04. просинца 2014. године
Сарајево

Предсједник
Стјепан Микић, в. р.

На основу члана 3.6 став (2) тачка е) а у вези са чланом 4.2 и чланом 14.3 став (5) Изборног закона Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 33/08, 37/08, 32/10 и 18/13) и члана 2. став (1) тачка а) Правилника о вођењу и употреби Централног бирачког списка ("Службени гласник БиХ", бр. 37/14), Централна изборна комисија Босне и Херцеговине је на 80. сједници, одржаној дана 04.12.2014. године, донијела

ОДЛУКУ

О ЗАКЉУЧИВАЊУ И ПОТВРЂИВАЊУ ИЗВОДА ИЗ ЦЕНТРАЛНОГ БИРАЧКОГ СПИСКА ЗА ПРВЕ ИЗБОРЕ ЗА ОДБОРНИКЕ У СКУПШТИНИ ОПШТИНЕ СТАНАРИ И НАЧЕЛНИКА ОПШТИНЕ СТАНАРИ СА СТАЊЕМ НА ДАН 01.12.2014. ГОДИНЕ У 24,00 ЧАСА

Члан 1.

- (1) Овом одлуком утврђује се број бирача уписаних у изводе из Централног бирачког списка **за прве изборе за одборнике у Скупштини општине Станари и начелника Општине Станари** који ће се одржати 01.02.2015. године, са стањем на дан 01.12.2014. године у 24,00 сата.
- (2) У извод из Централног бирачког списка, закључно са подацима на дан 01.12.2014. године у 24,00 сата, уписано је **укупно 7859 бирача**.

Члан 2.

Ова одлука ступа на снагу даном доношења и објавиће се у "Службеном гласнику БиХ", "Службеним новинама Федерације БиХ", "Службеном гласнику Републике Српске", "Службеном гласнику Брчко Дистрикта БиХ" и на веб страници Централне изборне комисије БиХ www.izbori.ba.

Број 06-1-07-1-1408-1/14
04. децембра 2014. године
Сарајево

Предсједник
Стјепан Микић, с. р.

КОНКУРЕНЦИЈСКО ВИЈЕЋЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

1443

На основу члана 25. став (1) тачка е), члана 42. став (1) тачка д), а у вези са члановима 12., 14., 16. и 18. Закона о конкуренцији ("Службени гласник БиХ", бр. 48/05, 76/07 и 80/09), а рјеђавујући по Пријави концентрације привредног субјекта Porsche BH d.o.o. Сарајево, Игманска 36, 71 000 Сарајево, запримљеној дана 31.12.2013. године под бројем: 02-26-1-40-II/13, Конкуренијско вијеће Босне и Херцеговине, на 99. (деведесетдеветој) сједници одржаној дана 13.11.2014. године, донијело је

РЈЕШЕЊЕ

- Оценjuje се допушеном концентрацијом на тржишту veleprodaje и maloprodaje путничких, моторних, теретних и комерцијалних возила у Босни и Херцеговини која ће настати стичањем контроле привредног субјекта Porsche BH d.o.o. Сарајево, Игманска 36, 71 000 Сарајево, преузимањем имовине и уговора које на тржишту veleprodaje и maloprodaje путничких, моторних, теретних и комерцијалних возила марки Volkswagen, Porsche, Seat, Škoda и Audi за Босну и Херцеговину имају привредни субјекти ASA Auto d.o.o. Сарајево, Булевар Међе Selimoviћа 16, 71 000 Сарајево, ASA PVA d.o.o. Сарајево, Булевар Међе Selimoviћа 16, 71 000 Сарајево, ASA PSS d.o.o. Сарајево, Трг Међународног пријатељства 24, 71 000 Сарајево и Škoda Centar d.o.o. Бићац, Плјеђевићка 157, 77 000 Бићац.
- Ово Рјеђење о концентрацији се уписује у Регистар концентрација.
- Ово Рјеђење је коначно и bit ће објављено у "Службеном гласнику БиХ", службеним гласилима entiteta и Брчко дистрикта Босне и Херцеговине.

Obrazloženje

Konkurencijsko vijeće Bosne i Hercegovine je dana 31.12.2013. godine pod brojem: 02-26-1-40-II/13, od strane privrednog subjekta Porsche BH d.o.o. Sarajevo, Igmanjska 36, 71 000 Sarajevo (dalje u tekstu: Porsche BH ili Podnosilac prijave), zaprimilo Prijavu koncentracije, kojom privredni subjekt Porsche BH, ima namjeru preuzeti imovinu i ugovore koje na tržištu veleprodaje i maloprodaje putničkih, motornih, teretnih i komercijalnih vozila marki Volkswagen, Porsche, Seat, Škoda i Audi za Bosnu i Hercegovinu imaju privredni subjekti ASA Auto d.o.o. Sarajevo, Bulevar Meše Selimovića 16, 71 000 Sarajevo, ASA PVA d.o.o. Sarajevo, Bulevar Meše Selimovića 16, 71 000 Sarajevo, ASA PSS d.o.o. Sarajevo, Trg Međunarodnog prijateljstva 24, 71 000 Sarajevo i Škoda Centar d.o.o. Bihać, Plješevička 157, 77 000 Bihać u smislu člana 12. stav (1) tačka b) Zakona o konkurenciji (dalje u tekstu: Zakon).

Podnosilac prijave je predmetnu prijavu dopunio podneskom broj: 02-26-1-40-2-II/14 dana 17.1.2014. godine, podneskom broj: 02-26-1-40-3-II/14 od dana 29.1.2014. godine, podneskom broj: 02-26-1-40-5-II/14 od dana 7.2.2014. godine, podneskom broj: 02-26-1-40-7-II/14 od dana 19.2.2014. godine, podneskom broj: 02-26-1-40-9-II/14 od dana 11.03.2014. godine, podneskom broj: 02-26-1-40-10-II/14 od dana 17.3.2014. godine, podneskom broj: 02-26-1-40-12-II/14 od dana 5.6.2014. godine, podneskom broj: 02-26-1-40-14-II/14 od dana 8.8.2014. godine, podneskom broj: 02-26-1-040-18-II/13 od 17.10.2014. godine, podneskom broj: 02-26-1-040-19-II/13 od 21.10.2014. godine i podneskom broj: 02-26-1-040-20-II/13 od 23.10.2014. godine.

Po prijemu dokumentacije Konkurencijsko vijeće je utvrdilo Prijavu kompletnom i izdalo Potvrdu o prijemu kompletne i uredne Prijave, u skladu sa članom 30. stav (3) Zakona o konkurenciji (u daljem tekstu: Zakon), dana 11.11.2014. godine, aktom broj: 02-26-1-40-23-II/13.

Podnosilac prijave, u skladu sa članom 30. stav (2) Zakona, je naveo da Prijavu nije podnio niti ima namjeru podnijeti ovlaštenim tijelima za ocjenu koncentracije izvan teritorije Bosne i Hercegovine.

Konkurencijsko vijeće je, u skladu sa članom 16. stav (4) Zakona, izdalo Obavještenje o dostavljenoj Prijavi broj: 02-26-1-40-22-II/13 od dana 4.11.2014. godine, koje je u dnevnoj štampi objavljeno dana 6.11.2014. godine, i pozvalo sve zainteresovane strane na dostavljanje pisanih komentara o namjeravanoj koncentraciji. Na predmetno Obavještenje nisu dostavljeni komentari zainteresiranih strana.

Konkurencijsko vijeće u postupku ocjene dopuštenosti predmetne koncentracije je utvrdilo slijedeće činjenice:

Predmetna Prijava je podnesena u zakonskom roku, u skladu sa članom 16. stav (1) Zakona.

1. Učesnici koncentracije

Učesnici koncentracije su privredni subjekt Porsche BH d.o.o. Sarajevo, Igmanjska 36, 71 000 Sarajevo s jedne strane i privredni subjekti: ASA Auto d.o.o. Sarajevo, Bulevar Meše Selimovića 16, 71 000 Sarajevo, ASA PVA d.o.o. Sarajevo, Bulevar Meše Selimovića 16, 71 000 Sarajevo, ASA PSS d.o.o. Sarajevo, Trg Međunarodnog prijateljstva 24, 71 000 Sarajevo, ŠKODA CENTAR d.o.o. Bihać, Plješevička 157, 77 000 Bihać.

1.1. Privredni subjekt Porsche BH

Privredni subjekt Porsche BH d.o.o. Sarajevo, Igmanjska 36, 71 000 Sarajevo, upisan je u Registar Općinskog suda u Sarajevu pod brojem: 65-01-0524-13 (ID: 4201887660000) sa uplaćenim osnovnim kapitalom u iznosu od (...) ¹ KM i u (...) ² %.

je vlasništvu privrednog subjekta Porsche Holding Gesellschaft m.b.H., Vogelweiderstrasse 75, 5020 Salzburg, Republika Austrija.

Privredni subjekt Porsche BH skupa sa svojim osnivačem Porsche Holding je dio Volkswagen Grupe.

Pretežne registrovane djelatnosti privrednog subjekta Porsche BH su trgovina na veliko i malo motornim vozilima, posredovanje u trgovini motornim vozilima, održavanje i popravak motornih vozila, proizvodnja motornih vozila.

1.2. Privredni subjekt ASA Auto

Privredni subjekt ASA Auto d.o.o. Sarajevo, Bulevar Meše Selimovića 16, 71 000 Sarajevo upisan je u Općinskom sudu u Sarajevu pod brojem: 65-01-0564-10 sa osnovnim kapitalom od (...) ¹ KM u vlasništvu privrednog subjekta ASA Holding od (...) ² %.

Pretežne registrovane djelatnosti privrednog subjekta ASA Auto su trgovina na veliko i malo motornim vozilima, posredovanje u trgovini motornim vozilima, održavanje i popravak motornih vozila, proizvodnja motornih vozila.

1.3. Privredni subjekt ASA PVA

Privredni subjekt ASA PVA d.o.o. Sarajevo, Bulevar Meše Selimovića 16, 71 000 Sarajevo, upisan je u Općinskom sudu u Sarajevu pod brojem: 65-01-0036-11 sa osnovnim kapitalom od (...) ² KM u vlasništvu privrednog subjekta ASA Holding od (...) ² %.

Pretežne registrovane djelatnosti privrednog subjekta ASA PVA su trgovina na veliko i malo motornim vozilima, posredovanje u trgovini motornim vozilima, održavanje i popravak motornih vozila, proizvodnja motornih vozila.

1.4. Privredni subjekt ASA PSS

Privredni subjekt ASA PSS d.o.o. Sarajevo, Trg Međunarodnog prijateljstva 24, 71 000 Sarajevo, upisan je u Općinskom sudu u Sarajevu pod brojem: 65-01-0636-11 sa osnovnim kapitalom od (...) ¹ KM u vlasništvu privrednog subjekta ASA Holding od (...) ² %.

Pretežne registrovane djelatnosti privrednog subjekta ASA PSS su trgovina na veliko i malo motornim vozilima, posredovanje u trgovini motornim vozilima, održavanje i popravak motornih vozila, proizvodnja motornih vozila.

1.5. Privredni subjekt Škoda Centar

Privredni subjekt Škoda Centar d.o.o. Bihać, Plješevička 157, 77 000 Bihać, upisan je u Općinskom sudu u Bihaću pod brojem: 17-01-0125-08 sa osnovnim kapitalom od (...) ¹ KM u vlasništvu privrednog subjekta ASA Holding od (...) ² % i Balić Irfana od (...) ² %.

Pretežne registrovane djelatnosti privrednog subjekta Škoda Centar su trgovina na veliko i malo motornim vozilima, posredovanje u trgovini motornim vozilima, održavanje i popravak motornih vozila, proizvodnja motornih vozila.

2. Pravni osnov i pravni oblik koncentracije

Kao pravni osnov ove koncentracije Podnosilac prijave je dostavio Ugovor o prodaji imovine od 16.12.2013. godine zaključen između Porsche BH i Porsche Holding Gesellschaft m.b.H s jedne strane i privrednih subjekata ASA Holding, ASA Auto, ASA PVA, ASA PSS i Škoda Centar s druge strane te Ugovor o maloprodaji zaključen između Porsche BH i Porsche Holding Gesellschaft m.b.H kao Kupca i privrednih subjekata ASA Holding, ASA Auto, ASA PVA, ASA PSS i Škoda Centar kao Prodavca dana 16.12.2013. godine. U skladu sa navedenim Ugovorima transfer imovine će nastupiti 30.6.2015. godine.

¹ (...) ² - Podaci predstavljaju poslovnu tajnu

² (...) ² - Podaci predstavljaju poslovnu tajnu

ASA grupacija je ekskluzivni uvoznik proizvoda marki Volkswagen, Porsche, Seat, Škoda i Audi za tržište Bosne i Hercegovine. ASA Grupacija i proizvođači gore navedenih marki vozila međusobno su se dogovorili da će otkazati Ugovore za Importere sa 30.6.2015. godine. Samostalni privredni subjekt ASA Auto kao član ASA grupacije je imao zaključene Ugovore za Importera sa Volkswagen grupacijom, na osnovu kojih je kao ekskluzivni distributer uvezio i distribuirao vozila navedenih marki Volkswagen Grupe za tržište Bosne i Hercegovine. Na osnovu Ugovora za Importera privredni subjekt ASA Auto je dalje u svojoj prodajnoj mreži zaključio i niz Ugovora o prodaji i servisiranju navedenih vozila.

Uvidom u dostavljene Ugovore predmetne Prijave, odredbe pod naslovom *Zabrana konkurencije*, naročito tačke 1., ocijenjeno je da mogu predstavljati zabranjeni sporazum iz člana 4. Zakona o konkurenciji te je u vezi s tim obaviješten Podnosilac prijave koji je Aneksom Ugovora o kupovini zaključenim dana 16.07.2014. godine odnosno 1.8.2014. godine između Porsche BH i Porsche Holding Gesellschaft m.b.H s jedne strane i privrednih subjekata ASA Holding, ASA Auto, ASA PVA, ASA PSS i Škoda Centar s druge strane, izuzeo sporene odredbe te podnio Zahtjev za pojedinačnim izuzećem koji se vodi u posebnom postupku pred Konkurencijskim vijećem.

Nakon koncentracije u privrednim subjektima učesnicima koncentracije neće doći do promjena vlasničke strukture. Privredni subjekt Porsche BH ostaje u 100,0% vlasništvu privrednog subjekta Porsche Holding Gesellschaft m.b.H. Vlasnički udjeli u privrednim subjektima ASA Holding, ASA Auto, ASA PVA, ASA PSS i Škoda Centar ostaju također nepromijenjeni.

U skladu sa naprijed navedenim, a u skladu sa odredbama člana 12. stav (1) tačka b) pod 3. Zakona o konkurenciji, pravni oblik koncentracije je sticanje kontrole jednog privrednog subjekta nad drugim na drugi način, u skladu sa odredbama zakona koji regulišu osnivanje privrednih subjekata i njihovo upravljanje.

3. Pravni okvir ocjene koncentracije

Konkurencijsko vijeće je u postupku ocjene koncentracije primijenilo odredbe Zakona, Odluke o utvrđivanju relevantnog tržišta ("Službeni glasnik BiH", br. 18/06 i 34/10), te Odluke o načinu podnošenja prijave i kriterija za ocjenu koncentracija privrednih subjekata.

Konkurencijsko vijeće je, na osnovu člana 43. stav (7) Zakona, koristilo sudsku praksu Evropskog suda i odluke Evropske komisije, kao i kriterije i standarde iz Obavijesti Evropske Komisije o izračunu ukupnog prihoda u skladu s Uredbom Vijeća (EEZ) broj: 4064/89 o kontroli koncentracije privrednih subjekata.

4. Obaveza prijave koncentracije

Obaveza prijave koncentracije privrednih subjekata, u smislu člana 14. stav (1) tačke a) i b) Zakona, postoji ako ukupni godišnji prihodi učesnika koncentracije ostvareni prodajom roba i/ili usluga na svjetskom tržištu iznose 100.000.000,00 KM, po završnom računu u godini koja je prethodila predmetnoj koncentraciji, i da ukupan prihod svakog od najmanje dva privredna subjekta učesnika koncentracije ostvaren prodajom roba i/ili usluga na tržištu Bosne i Hercegovine iznosi najmanje 8.000.000,00 KM, ili ako je zajednički tržišni udio učesnika koncentracije na relevantnom tržištu veći od 40,0%.

Ukupni ostvareni godišnji prihodi privrednih subjekata učesnika predmetne koncentracije na dan 31.12.2012. godine iznosili su:

Tabela 1.

Ukupni prihod (KM)	Bosna i Hercegovina	Svijet
ASA Holding	(..)* ¹	-
ASA Auto	(..)*	(..)*
ASA PVA	(..)*	-
ASA PSS	(..)*	-
Škoda Centar	(..)*	-
Porsche BH	-	-
Porsche Holding Gesellschaft m.b.H	-	(..)*
Volkswagen AG	(..)*	(..)*

Izvor: Podaci iz Prijave;

Godišnji prihod privrednih subjekata članica ASA Grupacije i učesnika koncentracije u 2012. godini iznosio je ukupno (..)* KM dok privredni subjekt Porsche BH u 2012. godini nije ostvarivao prihod obzirom da je registrovan u 2013. godini.

Godišnji prihodi učesnika koncentracije (Tabela 1.) predstavljaju ukupne prihode (bez poreza na dodatnu vrijednost i drugih poreza koji se direktno odnose na učesnike koncentracije na tržištu Bosne i Hercegovine), u smislu člana 9. tačka h) Odluke o načinu podnošenja prijave i kriterijima za ocjenu koncentracija privrednih subjekata.

5. Relevantno tržište koncentracije

Relevantno tržište koncentracije, u smislu člana 3. Zakona, te čl. 4. i 5. Odluke o utvrđivanju relevantnog tržišta, čini tržište određenih proizvoda/usluga koje su predmet obavljanja djelatnosti na određenom geografskom tržištu.

Prema odredbi člana 4. Odluke o utvrđivanju relevantnog tržišta u proizvodnom smislu, relevantno tržište obuhvata sve proizvode i/ili usluge koje potrošači i/ili korisnici smatraju međusobno zamjenjivim, pod prihvatljivim uslovima, imajući u vidu posebno njihove bitne karakteristike, kvalitet, uobičajenu namjenu, način upotrebe, uslove prodaje i cijene.

Prema članu 5. Odluke o utvrđivanju relevantnog tržišta, relevantno tržište u geografskom smislu obuhvata cjelokupnu ili dio teritorije Bosne i Hercegovine na kojem privredni subjekt djeluje u prodaji i/ili kupovini relevantnog proizvoda pod jednakim ili dovoljno ujednačenim uslovima i koji to tržište bitno razlikuje od uslova tržišne konkurencije na susjednim geografskim tržištima.

Uzimajući u obzir pretežne registrovane djelatnosti učesnika koncentracije, relevantno tržište proizvoda i/ili usluga u konkretnom slučaju je tržište veleprodaje i maloprodaje putničkih, motornih, teretnih i komercijalnih vozila.

Uzimajući u obzir područje djelovanja privrednih subjekata učesnika koncentracije kao geografsko područje koncentracije utvrđeno je područje cijele teritorije Bosne i Hercegovine.

Slijedom navedenog, pod relevantnim tržištem predmetne koncentracije smatrat će se tržište veleprodaje i maloprodaje putničkih, motornih, teretnih i komercijalnih vozila u Bosni i Hercegovini.

5.1. Analiza tržišta koncentracije

Obzirom da privredni subjekti učesnici koncentracije djeluju na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine, pregled tržišnih učešća učesnika koncentracije i njihovih glavnih konkurenata na navedenom tržištu je sljedeći:

Tabela 2.

R.br.	Marka vozila/brend	Tržišni udio (%) Bosna i Hercegovina	
		Putnički program	Privredni program
1.	Volkswagen koncern*	(..)* ²	(..)*
2.	Opel	(..)*	(..)*

¹ (..)*- Podaci predstavljaju poslovnu tajnu

² (..)*- Podaci predstavljaju poslovnu tajnu

3.	Hyundai	(..)*	(..)*
4.	Citroen	(..)*	(..)*
5.	Dacia	(..)*	(..)*
6.	Renault	(..)*	(..)*
7.	Peugeot	(..)*	(..)*
8.	Kia	(..)*	(..)*
9.	Toyota	(..)*	(..)*
10.	Mercedes – Benz	(..)*	(..)*
11.	Ostali	(..)*	(..)*
UKUPNO		100,0	100,00

Izvor: Podaci iz Prijave;*Volkswagen koncern obuhvata marke vozila: Volkswagen, Škoda, Audi i Seat

Na osnovu analize podataka, (Tabela 2.) tržišni udio učesnika koncentracije po markama vozila na relevantnom tržištu maloprodaje putničkih, motornih, teretnih i komercijalnih vozila u Bosni i Hercegovini ukupno iznosi (..)*1%.

Tabela 3.

R.br.	Marka vozila/brend	Tržišni udio (%) Bosna i Hercegovina
1.	Škoda	(..)*
2.	Volkswagen	(..)*
3.	Opel	(..)*
4.	Renault	(..)*
5.	Dacia	(..)*
6.	Hyundai	(..)*
7.	Audi	(..)*
8.	Citroen	(..)*
9.	Kia	(..)*
10.	Peugeot	(..)*
11.	Toyota	(..)*
12.	Seat	(..)*
13.	Mercedes – Benz	(..)*
14.	Porsche	(..)*
15.	Ostali	(..)*
UKUPNO Volkswagen koncern (1+2+7+12+14)		(..)*
UKUPNO		100,0

Izvor: Podaci iz Prijave;

Na osnovu analize podataka, (Tabela 3.) tržišni udio učesnika koncentracije po markama vozila na relevantnom tržištu veleprodaje putničkih, motornih, teretnih i komercijalnih vozila u Bosni i Hercegovini ukupno iznosi (..)*0%.

6. Ocjena koncentracije

Konkurencijsko vijeće je, nakon procjene i analize podataka i utvrđenih činjenica u postupku donošenja predmetnog Rješenja ocijenilo da provedba predmetne koncentracije ne vodi horizontalnom preklapanju učesnika koncentracije, te da će tržišni udjeli privrednih subjekata ASA Holding, ASA Auto, ASA PVA, ASA PSS i Škoda Centar ostati nepromijenjeni, odnosno neće proizvesti promjenu tržišnih pozicija na relevantnom tržištu.

Konkurencijsko vijeće je utvrdilo također da predmetna koncentracija ne sprječava, ograničava niti narušava tržišnu konkurenciju na relevantnom tržištu veleprodaje putničkih, motornih, teretnih i komercijalnih vozila u Bosni i Hercegovini te je odlučilo kao u dispozitivu ovog Rješenja.

7. Administrativna taksa

Podnosilac Prijave na ovo Rješenje, u skladu sa članom 2. Tarifni broj 107. tačka d) Odluke o visini administrativnih taksi u vezi sa procesnim radnjama pred Konkurencijskim vijećem ("Službeni glasnik BiH", br. 30/06 i 18/11) je dužan platiti administrativnu taksu u ukupnom iznosu od 2.500,00 KM u korist Budžeta institucija Bosne i Hercegovine.

8. Pouka o pravnom lijeku

Protiv ovog Rješenja nije dozvoljena žalba.

Nezadovoljna strana može pokrenuti upravni spor pred sudom Bosne i Hercegovine u roku od 30 dana od dana prijema, odnosno objave ovog Rješenja.

Broj 02-26-1-40-25-II/13
13. novembra 2014. godine
Sarajevo

Predsjednik
Maida Čampara, s. r.

Na temelju članka 25. stavak (1) točka e), članka 42. stavak (1) točka d), a u svezi s člancima 12., 14., 16. i 18. Zakona o konkurenciji ("Službeni glasnik BiH", br. 48/05, 76/07 i 80/09), a rješavajući po Prijavi koncentracije gospodarskog subjekta Porsche BH d.o.o. Sarajevo, Igmanska 36, 71 000 Sarajevo, zaprimljenoj dana 31.12.2013. godine pod brojem: 02-26-1-40-II/13, Konkurencijsko vijeće Bosne i Hercegovine, na 99. (devedesetdevetoj) sjednici održanoj dana 13.11.2014. godine, donijelo je

RJEŠENJE

- Ocjenjuje se dopuštenom koncentracija na tržištu veleprodaje i maloprodaje putničkih, motornih, teretnih i komercijalnih vozila u Bosni i Hercegovini koja će nastati stjecanjem kontrole gospodarskog subjekta Porsche BH d.o.o. Sarajevo, Igmanska 36, 71 000 Sarajevo, preuzimanjem imovine i ugovora koje na tržištu veleprodaje i maloprodaje putničkih, motornih, teretnih i komercijalnih vozila marki Volkswagen, Porsche, Seat, Škoda i Audi za Bosnu i Hercegovinu imaju gospodarski subjekti ASA Auto d.o.o. Sarajevo, Bulevar Meše Selimovića 16, 71 000 Sarajevo, ASA PVA d.o.o. Sarajevo, Bulevar Meše Selimovića 16, 71 000 Sarajevo, ASA PSS d.o.o. Sarajevo, Trg Međunarodnog prijateljstva 24, 71 000 Sarajevo i Škoda Centar d.o.o. Bihać, Plješevička 157, 77 000 Bihać.
- Ovo Rješenje o koncentraciji se upisuje u Registar koncentracija.
- Ovo Rješenje je konačno i bit će objavljeno u "Službenom glasniku BiH", službenim glasilima entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Obrazloženje

Konkurencijsko vijeće Bosne i Hercegovine je dana 31.12.2013. godine pod brojem: 02-26-1-40-II/13, od strane gospodarskog subjekta Porsche BH d.o.o. Sarajevo, Igmanska 36, 71 000 Sarajevo (daljnje u tekstu: Porsche BH ili Podnositelj prijave), zaprimilo Prijavu koncentracije, kojom gospodarski subjekt Porsche BH, ima namjeru preuzeti imovinu i ugovore koje na tržištu veleprodaje i maloprodaje putničkih, motornih, teretnih i komercijalnih vozila marki Volkswagen, Porsche, Seat, Škoda i Audi za Bosnu i Hercegovinu imaju gospodarski subjekti ASA Auto d.o.o. Sarajevo, Bulevar Meše Selimovića 16, 71 000 Sarajevo, ASA PVA d.o.o. Sarajevo, Bulevar Meše Selimovića 16, 71 000 Sarajevo, ASA PSS d.o.o. Sarajevo, Trg Međunarodnog prijateljstva 24, 71 000 Sarajevo i Škoda Centar d.o.o. Bihać, Plješevička 157, 77 000 Bihać u smislu članka 12. stavak (1) točka b) Zakona o konkurenciji (daljnje u tekstu: Zakon).

Podnositelj prijave je predmetnu prijavu dopunio podneskom broj: 02-26-1-40-2-II/14 dana 17.1.2014. godine, podneskom broj: 02-26-1-40-3-II/14 od dana 29.1.2014. godine, podneskom broj: 02-26-1-40-5-II/14 od dana 7.2.2014. godine, podneskom broj: 02-26-1-40-7-II/14 od dana 19.2.2014. godine, podneskom broj: 02-26-1-40-9-II/14 od dana 11.3.2014. godine, podneskom broj: 02-26-1-40-10-II/14 od dana 17.3.2014. godine, podneskom broj: 02-26-1-40-12-II/14 od dana 5.6.2014. godine, podneskom broj: 02-26-1-40-

¹ (..)*- Podaci predstavljaju poslovnu tajnu

14-II/14 od dana 8.8.2014. godine podneskom broj: 02-26-1-040-18-II/13 od 17.10.2014. godine, podneskom broj: 02-26-1-040-19-II/13 od 21.10.2014. godine i podneskom broj: 02-26-1-040-20-II/13 od 23.10.2014. godine.

Po primitku dokumentacije Konkurencijsko vijeće je utvrdilo Prijavu kompletnom i izdalo Potvrdu o primitku kompletne i uredne Prijave, sukladno članku 30. stavak (3) Zakona o konkurenciji (u daljnjem tekstu: Zakon), dana 11.11.2014. godine, aktom broj: 02-26-1-40-23-II/13.

Podnositelj prijave, sukladno članku 30. stavak (2) Zakona, je naveo da Prijavu nije podnio niti ima namjeru podnijeti ovlaštenim tijelima za ocjenu koncentracije izvan teritorija Bosne i Hercegovine.

Konkurencijsko vijeće je, sukladno članku 16. stavak (4) Zakona, izdalo Obavijest o dostavljenoj Prijavi broj: 02-26-1-40-22-II/13 od dana 4.11.2014. godine, koje je u dnevnom tisku objavljeno dana 6.11.2014. godine, i pozvalo sve zainteresirane strane na dostavljanje pisanih komentara o namjeravanoj koncentraciji. Na predmetnu Obavijest nisu dostavljeni komentari zainteresiranih strana.

Konkurencijsko vijeće u postupku ocjene dopuštenosti predmetne koncentracije je utvrdilo slijedeće činjenice:

Predmetna Prijava je podnesena u zakonskom roku, sukladno članku 16. stavak (1) Zakona.

1. Sudionici koncentracije

Sudionici koncentracije su gospodarski subjekt Porsche BH d.o.o. Sarajevo, Igmanska 36, 71 000 Sarajevo s jedne strane i gospodarski subjekti: ASA Auto d.o.o. Sarajevo, Bulevar Meše Selimovića 16, 71 000 Sarajevo, ASA PVA d.o.o. Sarajevo, Bulevar Meše Selimovića 16, 71 000 Sarajevo, ASA PSS d.o.o. Sarajevo, Trg Međunarodnog prijateljstva 24, 71 000 Sarajevo, ŠKODA CENTAR d.o.o. Bihać, Plješevička 157, 77 000 Bihać.

1.1. Gospodarski subjekt Porsche BH

Gospodarski subjekt Porsche BH d.o.o. Sarajevo, Igmanska 36, 71 000 Sarajevo, upisan je u Registar Općinskog suda u Sarajevu pod brojem: 65-01-0524-13 (ID: 4201887660000) sa uplaćenim temeljnim kapitalom u iznosu od (...) ¹ KM i u (...) % je vlasništvu gospodarskog subjekta Porsche Holding Gesellschaft m.b.H, Vogelweiderstrasse 75, 5020 Salzburg, Republika Austrija.

Gospodarski subjekt Porsche BH skupa sa svojim osnivačem Porsche Holding je dio Volkswagen Grupe.

Pretežite registrirane djelatnosti gospodarskog subjekta Porsche BH su trgovina na veliko i malo motornim vozilima, posredovanje u trgovini motornim vozilima, održavanje i popravak motornih vozila, proizvodnja motornih vozila.

1.2. Gospodarski subjekt ASA Auto

Gospodarski subjekt ASA Auto d.o.o. Sarajevo, Bulevar Meše Selimovića 16, 71 000 Sarajevo upisan je u Općinskom sudu u Sarajevu pod brojem: 65-01-0564-10 sa temeljnim kapitalom od (...) ² KM u vlasništvu gospodarskog subjekta ASA Holding od (...) %.

Pretežite registrirane djelatnosti gospodarskog subjekta ASA Auto su trgovina na veliko i malo motornim vozilima, posredovanje u trgovini motornim vozilima, održavanje i popravak motornih vozila, proizvodnja motornih vozila.

1.3. Gospodarski subjekt ASA PVA

Gospodarski subjekt ASA PVA d.o.o. Sarajevo, Bulevar Meše Selimovića 16, 71 000 Sarajevo, upisan je u Općinskom sudu u Sarajevu pod brojem: 65-01-0036-11 sa temeljnim

kapitalom od (...) ² KM u vlasništvu gospodarskog subjekta ASA Holding od (...) %.

Pretežite registrirane djelatnosti gospodarskog subjekta ASA PVA su trgovina na veliko i malo motornim vozilima, posredovanje u trgovini motornim vozilima, održavanje i popravak motornih vozila, proizvodnja motornih vozila.

1.4. Gospodarski subjekt ASA PSS

Gospodarski subjekt ASA PSS d.o.o. Sarajevo, Trg Međunarodnog prijateljstva 24, 71 000 Sarajevo, upisan je u Općinskom sudu u Sarajevu pod brojem: 65-01-0636-11 sa temeljnim kapitalom od (...) ² KM u vlasništvu gospodarskog subjekta ASA Holding od (...) %.

Pretežite registrirane djelatnosti gospodarskog subjekta ASA PSS su trgovina na veliko i malo motornim vozilima, posredovanje u trgovini motornim vozilima, održavanje i popravak motornih vozila, proizvodnja motornih vozila.

1.5. Gospodarski subjekt Škoda Centar

Gospodarski subjekt Škoda Centar d.o.o. Bihać, Plješevička 157, 77 000 Bihać, upisan je u Općinskom sudu u Bihaću pod brojem: 17-01-0125-08 sa osnovnim kapitalom od (...) ² KM u vlasništvu gospodarskog subjekta ASA Holding od (...) % i Balić Irfana od (...) %.

Pretežite registrirane djelatnosti gospodarskog subjekta Škoda Centar su trgovina na veliko i malo motornim vozilima, posredovanje u trgovini motornim vozilima, održavanje i popravak motornih vozila, proizvodnja motornih vozila.

2. Pravni temelj i pravni oblik koncentracije

Kao pravni temelj ove koncentracije Podnositelj prijave je dostavio Ugovor o prodaji imovine od 16.12.2013. godine zaključen između Porsche BH i Porsche Holding Gesellschaft m.b.H s jedne strane i gospodarskih subjekata ASA Holding, ASA Auto, ASA PVA, ASA PSS i Škoda Centar s druge strane te Ugovor o maloprodaji zaključen između Porsche BH i Porsche Holding Gesellschaft m.b.H kao Kupca i gospodarskih subjekata ASA Holding, ASA Auto, ASA PVA, ASA PSS i Škoda Centar kao Prodavatelja dana 16.12.2013. godine. Sukladno sa navedenim Ugovorima transfer imovine će nastupiti 30.6.2015. godine.

ASA grupacija je ekskluzivni uvoznik proizvoda marki Volkswagen, Porsche, Seat, Škoda i Audi za tržište Bosne i Hercegovine. ASA Grupacija i proizvođači gore navedenih marki vozila međusobno su se dogovorili da će otkazati Ugovore za Importere sa 30.6.2015. godine. Samostalni gospodarski subjekt ASA Auto kao član ASA grupacije je imao zaključene Ugovore za Importera sa Volkswagen grupacijom, na temelju kojih je kao ekskluzivni distributer uvezio i distribuirao vozila navedenih marki Volkswagen Grupe za tržište Bosne i Hercegovine. Na temelju Ugovora za Importera gospodarski subjekt ASA Auto je daljnje u svojoj prodajnoj mreži zaključio i niz Ugovora o prodaji i servisiranju navedenih vozila.

Uvidom u dostavljene Ugovore predmetne Prijave, odredbe pod naslovom *Zabrana konkurencije*, naročito točke 1., ocijenjeno je da mogu predstavljati zabranjeni sporazum iz članka 4. Zakona o konkurenciji te je u svezi s tim obaviješten Podnositelj prijave koji je Aneksom Ugovora o kupovini zaključenim dana 16.7.2014. godine odnosno 1.8.2014. godine između Porsche BH i Porsche Holding Gesellschaft m.b.H s jedne strane i gospodarskih subjekata ASA Holding, ASA Auto, ASA PVA, ASA PSS i Škoda Centar s druge strane, izuzeo sporene odredbe te podnio Zahtjev za pojedinačnim

¹ (...) - Podaci predstavljaju poslovnu tajnu

² (...) - Podaci predstavljaju poslovnu tajnu

izuzećem koji se vodi u posebnom postupku pred Konkurencijskim vijećem.

Nakon koncentracije u gospodarskim subjektima sudionicima koncentracije neće doći do promjena vlasničke strukture. Gospodarski subjekt Porsche BH ostaje u 100,0% vlasništvu gospodarskog subjekta Porsche Holding Gesellschaft m.b.H. Vlasnički udjeli u gospodarskim subjektima ASA Holding, ASA Auto, ASA PVA, ASA PSS i Škoda Centar ostaju također nepromijenjeni.

Sukladno naprijed navedenim, a sukladno sa odredbama članka 12. stavak (1) točka b) pod 3. Zakona o konkurenciji, pravni oblik koncentracije je stjecanje kontrole jednog gospodarskog subjekta nad drugim na drugi način, sukladno sa odredbama zakona koji reguliraju osnivanje gospodarskih subjekata i njihovo upravljanje.

3. Pravni okvir ocjene koncentracije

Konkurencijsko vijeće je u postupku ocjene koncentracije primijenilo odredbe Zakona, Odluke o utvrđivanju mjerodavnog tržišta ("Službeni glasnik BiH", br. 18/06 i 34/10), te Odluke o načinu podnošenja prijave i kriterija za ocjenu koncentracija gospodarskih subjekata.

Konkurencijsko vijeće je, na temelju članka 43. stavak (7) Zakona, koristilo sudsku praksu Europskog suda i odluke Europske komisije, kao i kriterije i standarde iz Obavijesti Europske Komisije o izračunu ukupnog prihoda sukladno Uredbi Vijeća (EEZ) broj: 4064/89 o kontroli koncentracije gospodarskih subjekata.

4. Obveza prijave koncentracije

Obveza prijave koncentracije gospodarskih subjekata, u smislu članka 14. stavak (1) točke a) i b) Zakona, postoji ako ukupni godišnji prihodi sudionika koncentracije ostvareni prodajom roba i/ili usluga na svjetskom tržištu iznose 100.000.000,00 KM, po završnom računu u godini koja je prethodila predmetnoj koncentraciji, i da ukupan prihod svakog od najmanje dva gospodarska subjekta sudionika koncentracije ostvaren prodajom roba i/ili usluga na tržištu Bosne i Hercegovine iznosi najmanje 8.000.000,00 KM, ili ako je zajednički tržišni udjel sudionika koncentracije na mjerodavnom tržištu veći od 40,0%.

Ukupni ostvareni godišnji prihodi gospodarskih subjekata sudionika predmetne koncentracije na dan 31.12.2012. godine iznosili su:

Tablica 1.

Ukupni prihod (KM)	Bosna i Hercegovina	Svijet
ASA Holding	(..)* ¹	-
ASA Auto	(..)*	(..)*
ASA PVA	(..)*	-
ASA PSS	(..)*	-
Škoda Centar	(..)*	-
Porsche BH	-	-
Porsche Holding Gesellschaft m.b.H	-	(..)*
Volkswagen AG	(..)*	(..)*

Izvor: Podaci iz Prijave;

Godišnji prihod gospodarskih subjekata članica ASA Grupacije i sudionika koncentracije u 2012. godini iznosio je ukupno (..)*² KM dok gospodarski subjekt Porsche BH u 2012. godini nije ostvarivao prihod obzirom da je registriran u 2013. godini.

Godišnji prihodi sudionika koncentracije (Tablica 1.) predstavljaju ukupne prihode (bez poreza na dodatnu vrijednost i drugih poreza koji se izravno odnose na sudionike koncentracije na tržištu Bosne i Hercegovine), u smislu članka

¹ (..)*- Podaci predstavljaju poslovnu tajnu

² (..)*- Podaci predstavljaju poslovnu tajnu

9. točka h) Odluke o načinu podnošenja prijave i kriterijima za ocjenu koncentracija gospodarskih subjekata.

5. Mjerodavno tržište koncentracije

Mjerodavno tržište koncentracije, u smislu članka 3. Zakona, te čl. 4. i 5. Odluke o utvrđivanju relevantnog tržišta, čini tržište određenih proizvoda/usluga koje su predmet obavljanja djelatnosti na određenom zemljopisnom tržištu.

Prema odredbi članka 4. Odluke o utvrđivanju mjerodavnog tržišta u proizvodnom smislu, mjerodavno tržište obuhvata sve proizvode i/ili usluge koje potrošači i/ili korisnici smatraju međusobno zamjenjivim, pod prihvatljivim uvjetima, imajući u vidu posebno njihove bitne značajke, kvalitetu, uobičajenu namjenu, način uporabe, uvjete prodaje i cijene.

Prema članku 5. Odluke o utvrđivanju mjerodavnog tržišta, mjerodavno tržište u zemljopisnom smislu obuhvata cjelokupan ili dio teritorija Bosne i Hercegovine na kojem gospodarski subjekt djeluje u prodaji i/ili kupovini mjerodavnog proizvoda pod jednakim ili dovoljno ujednačenim uvjetima i koji to tržište bitno razlikuje od uvjeta tržišne konkurencije na susjednim zemljopisnim tržištima.

Uzimajući u obzir pretežite registrirane djelatnosti sudionika koncentracije, mjerodavno tržište proizvoda i/ili usluga u konkretnom slučaju je tržište veleprodaje i maloprodaje putničkih, motornih, teretnih i komercijalnih vozila.

Uzimajući u obzir područje djelovanja gospodarskih subjekata sudionika koncentracije kao zemljopisno područje koncentracije utvrđeno je područje cijelog teritorija Bosne i Hercegovine.

Slijedom navedenog, pod mjerodavnim tržištem predmetne koncentracije smatrat će se tržište veleprodaje i maloprodaje putničkih, motornih, teretnih i komercijalnih vozila u Bosni i Hercegovini.

5.1. Analiza tržišta koncentracije

Obzirom da gospodarski subjekti sudionici koncentracije djeluju na cijelom teritoriju Bosne i Hercegovine, pregled tržišnih udjela sudionika koncentracije i njihovih glavnih konkurenata na navedenom tržištu je slijedeći:

Tablica 2.

R.br.	Marka vozila/brend	Tržišni udjel (%) Bosna i Hercegovina	
		Putnički program	Gospodarski program
1.	Volkswagen koncern*	(..)*	(..)*
2.	Opel	(..)*	(..)*
3.	Hyundai	(..)*	(..)*
4.	Citroen	(..)*	(..)*
5.	Dacia	(..)*	(..)*
6.	Renault	(..)*	(..)*
7.	Peugeot	(..)*	(..)*
8.	Kia	(..)*	(..)*
9.	Toyota	(..)*	(..)*
10.	Mercedes – Benz	(..)*	(..)*
11.	Ostali	(..)*	(..)*
UKUPNO		100,0	100,00

Izvor: Podaci iz Prijave;*Volkswagen koncern obuhvata marke vozila: Volkswagen, Škoda, Audi i Seat

Na temelju analize podataka, (Tablica 2.) tržišni udjel sudionika koncentracije po markama vozila na mjerodavnom tržištu maloprodaje putničkih, motornih, teretnih i komercijalnih vozila u Bosni i Hercegovini ukupno iznosi (..)*³%.

Tablica 3.

R.br.	Marka vozila/brend	Tržišni udjel (%) Bosna i Hercegovina
1.	Škoda	(..)*
2.	Volkswagen	(..)*

³ (..)*- Podaci predstavljaju poslovnu tajnu

3.	Opel	(..)*
4.	Renault	(..)*
5.	Dacia	(..)*
6.	Hyundai	(..)*
7.	Audi	(..)*
8.	Citroen	(..)*
9.	Kia	(..)*
10.	Peugeot	(..)*
11.	Toyota	(..)*
12.	Seat	(..)*
13.	Mercedes – Benz	(..)*
14.	Porsche	(..)*
15.	Ostali	(..)*
UKUPNO Volkswagen koncern (1+2+7+12+14)		(..)*
UKUPNO		100,0

Izvor: Podaci iz Prijave;

Na temelju analize podataka, (Tablica 3.) tržišni udjel sudionika koncentracije po markama vozila na mjerodavnom tržištu veleprodaje putničkih, motornih, teretnih i komercijalnih vozila u Bosni i Hercegovini ukupno iznosi (..)*%.

6. Ocjena koncentracije

Konkurencijsko vijeće je, nakon procjene i analize podataka i utvrđenih činjenica u postupku donošenja predmetnoga Rješenja ocijenilo da provedba predmetne koncentracije ne vodi horizontalnom preklapanju sudionika koncentracije, te da će tržišni udjeli gospodarskih subjekata ASA Holding, ASA Auto, ASA PVA, ASA PSS i Škoda Centar ostati nepromijenjeni, odnosno neće proizvesti promjenu tržišnih pozicija na mjerodavnom tržištu.

Konkurencijsko vijeće je utvrdilo također da predmetna koncentracija ne sprječava, ograničava niti narušava tržišnu konkurenciju na mjerodavnom tržištu veleprodaje putničkih, motornih, teretnih i komercijalnih vozila u Bosni i Hercegovini te je odlučilo kao u izreci ovoga Rješenja.

7. Administrativna pristojba

Podnositelj Prijave na ovo Rješenje, sukladno sa člankom 2. Tarifni broj 107. točka d) Odluke o visini administrativnih pristojbi u svezi sa procesnim radnjama pred Konkurencijskim vijećem ("Službeni glasnik BiH", br. 30/06 i 18/11) je dužan platiti administrativnu pristojbu u ukupnom iznosu od 2.500,00 KM u korist Proračuna institucija Bosne i Hercegovine.

8. Pouka o pravnom lijeku

Protiv ovoga Rješenja nije dozvoljen priziv.

Nezadovoljna strana može pokrenuti upravni spor pred sudom Bosne i Hercegovine u roku od 30 dana od dana primitka, odnosno objave ovoga Rješenja.

Broj 02-26-1-40-25-II/13
13. studenoga 2014. godine
Sarajevo

Predsjednica
Maida Čampara, v. g.

Na osnovu člana 25. stav (1) tачка е), člana 42. став (1) тачка д), а у вези са члановима 12., 14., 16. и 18. Закона о конкуренцији ("Службени гласник БиХ", бр. 48/05, 76/07 и 80/09), а рјешавајући по Пријави концентрације привредног субјекта *Porsche BH* д.о.о. Сарајево, Игманска 36, 71 000 Сарајево, запримљеној дана 31.12.2013. године под бројем: 02-26-1-40-II/13, Конкурентијски савјет Босне и Херцеговине, на 99. (деведесетдеветој) сједници одржаној дана 13.11.2014. године, донио је

РЈЕШЕЊЕ

- Оцјењује се допуштеном концентрација на тржишту veleprodaje и малопродаје путничких, моторних, теретних и комерцијалних возила у Босни и

Херцеговини која ће настати стицањем контроле привредног субјекта *Porsche BH* д.о.о. Сарајево, Игманска 36, 71 000 Сарајево, преузимањем имовине и уговора које на тржишту veleprodaje и малопродаје путничких, моторних, теретних и комерцијалних возила марки *Volkswagen*, *Porsche*, *Seat*, Шкода и *Audi* за Босну и Херцеговину имају привредни субјекти АСА Ауто д.о.о. Сарајево, Булевар Меше Селимовића 16, 71 000 Сарајево, АСА ПВА д.о.о. Сарајево, Булевар Меше Селимовића 16, 71 000 Сарајево, АСА ПСС д.о.о. Сарајево, Трг Међународног пријатељства 24, 71 000 Сарајево и Шкода Центар д.о.о. Бихаћ, Плешевићка 157, 77 000 Бихаћ.

- Ово Рјешење о концентрацији се уписује у Регистар концентрација.
- Ово Рјешење је коначно и биће објављено у "Службеном гласнику БиХ", службеним гласницима ентитета и Брчко дистрикта Босне и Херцеговине.

Образложење

Конкурентијски савјет Босне и Херцеговине је дана 31.12.2013. године под бројем: 02-26-1-40-II/13, од стране господарског субјекта *Porsche BH* д.о.о. Сарајево, Игманска 36, 71 000 Сарајево (даље у тексту: *Porsche BH* или Подносилац пријаве), запримио Пријаву концентрације, којом привредни субјекат *Porsche BH*, има намјеру преузети имовину и уговоре које на тржишту veleprodaje и малопродаје путничких, моторних, теретних и комерцијалних возила марки *Volkswagen*, *Porsche*, *Seat*, Шкода и *Audi* за Босну и Херцеговину имају привредни субјекти АСА Ауто д.о.о. Сарајево, Булевар Меше Селимовића 16, 71 000 Сарајево, АСА ПВА д.о.о. Сарајево, Булевар Меше Селимовића 16, 71 000 Сарајево, АСА ПСС д.о.о. Сарајево, Трг Међународног пријатељства 24, 71 000 Сарајево и Шкода Центар д.о.о. Бихаћ, Плешевићка 157, 77 000 Бихаћ у смислу члана 12. став (1) тачка б) Закона о конкуренцији (даље у тексту: Закон).

Подносилац пријаве је предметну пријаву допунио поднеском број: 02-26-1-40-2-II/14 дана 17.1.2014. године, поднеском број: 02-26-1-40-3-II/14 од дана 29.1.2014. године, поднеском број: 02-26-1-40-5-II/14 од дана 7.2.2014. године, поднеском број: 02-26-1-40-7-II/14 од дана 19.2.2014. године, поднеском број: 02-26-1-40-9-II/14 од дана 11.3.2014. године, поднеском број: 02-26-1-40-10-II/14 од дана 17.3.2014. године, поднеском број: 02-26-1-40-12-II/14 од дана 5.6.2014. године, поднеском број: 02-26-1-40-14-II/14 од дана 8.8.2014. године, поднеском број: 02-26-1-040-18-II/13 од 17.10.2014. године, поднеском број: 02-26-1-040-19-II/13 од 21.10.2014. године и поднеском број: 02-26-1-040-20-II/13 од 23.10.2014. године.

По пријему документације, Конкурентијски савјет је утврдио Пријаву комплетном и издао Потврду о пријему комплетне и уредне Пријаве, у складу са чланом 30. став (3) Закона о конкуренцији (у даљем тексту: Закон), дана 11.11.2014. године, актом број: 02-26-1-40-23-II/13.

Подносилац пријаве, у складу са чланом 30. став (2) Закона, је навео да Пријаву није поднио нити има намјеру поднијети овлашћеним тијелима за оцјену концентрације изван територије Босне и Херцеговине.

Конкурентијски савјет је, у складу са чланом 16. став (4) Закона, издао Обавјештење о достављеној Пријави број: 02-26-1-40-22-II/13 од дана 4.11.2014. године, које је у дневној штампи објављено дана 6.11.2014. године, и позвао све заинтересоване стране на достављање писаних коментара о намјераваној концентрацији. На предметно

Обавјештење нису достављени коментари заинтересираних страна.

Конкурenciјски савјет у поступку оцјене допуштености предметне концентрације је утврдио сљедеће чињенице:

Предметна Пријава је поднесена у законском року, у складу с чланом 16. став (1) Закона.

1. Учесници концентрације

Учесници концентрације су привредни субјекат *Porsche BH* д.о.о. Сарајево, Игманска 36, 71 000 Сарајево с једне стране и привредни субјекти: АСА Ауто д.о.о. Сарајево, Булевар Меше Селимовића 16, 71 000 Сарајево, АСА ПВА д.о.о. Сарајево, Булевар Меше Селимовића 16, 71 000 Сарајево, АСА ПСС д.о.о. Сарајево, Трг Међународног пријатељства 24, 71 000 Сарајево, ШКОДА ЦЕНТАР д.о.о. Бихаћ, Пљешевичка 157, 77 000 Бихаћ.

1.1. Привредни субјекат *Porsche BH*

Привредни субјекат *Porsche BH* д.о.о. Сарајево, Игманска 36, 71 000 Сарајево, уписан је у Регистар Општинског суда у Сарајеву под бројем: 65-01-0524-13 (ИД: 4201887660000) са уплаћеним основним капиталом у износу од (...) ¹ КМ и у (...) ² % је власништву привредног субјекта *Porsche Holding Gesellschaft m.b.H., Vogelweiderstrasse 75, 5020 Salzburg*, Република Аустрија.

Привредни субјекат *Porsche BH* скупа са својим оснивачем *Porsche Holding* је дио *Volkswagen* Групе.

Претежне регистроване дјелатности привредног субјекта *Porsche BH* су трговина на велико и мало моторним возилима, посредовање у трговини моторним возилима, одржавање и поправак моторних возила, производња моторних возила.

1.2. Привредни субјекат АСА Ауто

Привредни субјекат АСА Ауто д.о.о. Сарајево, Булевар Меше Селимовића 16, 71 000 Сарајево уписан је у Општинском суду у Сарајеву под бројем: 65-01-0564-10 са основним капиталом од (...) ¹ КМ у власништву привредног субјекта АСА Холдинг од (...) ² %.

Претежне регистроване дјелатности привредног субјекта АСА Ауто су трговина на велико и мало моторним возилима, посредовање у трговини моторним возилима, одржавање и поправак моторних возила, производња моторних возила.

1.3. Привредни субјекат АСА ПВА

Привредни субјекат АСА ПВА д.о.о. Сарајево, Булевар Меше Селимовића 16, 71 000 Сарајево, уписан је у Општинском суду у Сарајеву под бројем: 65-01-0036-11 са основним капиталом од (...) ¹ КМ у власништву привредног субјекта АСА Холдинг од (...) ² %.

Претежне регистроване дјелатности привредног субјекта АСА ПВА су трговина на велико и мало моторним возилима, посредовање у трговини моторним возилима, одржавање и поправак моторних возила, производња моторних возила.

1.4. Привредни субјекат АСА ПСС

Привредни субјекат АСА ПСС д.о.о. Сарајево, Трг Међународног пријатељства 24, 71 000 Сарајево, уписан је у Општинском суду у Сарајеву под бројем: 65-01-0636-11 са основним капиталом од (...) ¹ КМ у власништву привредног субјекта АСА Холдинг од (...) ² %.

Претежне регистроване дјелатности привредног субјекта АСА ПСС су трговина на велико и мало моторним возилима, посредовање у трговини моторним возилима, одржавање и поправак моторних возила, производња моторних возила.

1.5. Привредни субјекат Шкода Центар

Привредни субјекат Шкода Центар д.о.о. Бихаћ, Пљешевичка 157, 77 000 Бихаћ, уписан је у Општинском суду у Бихаћу под бројем: 17-01-0125-08 са основним капиталом од (...) ¹ КМ у власништву привредног субјекта АСА Холдинг од (...) ² % и Балић Ирфана од (...) ² %.

Претежне регистроване дјелатности привредног субјекта Шкода Центар су трговина на велико и мало моторним возилима, посредовање у трговини моторним возилима, одржавање и поправак моторних возила, производња моторних возила.

2. Правни основ и правни облик концентрације

Као правни основ ове концентрације Подносилац пријаве је доставио Уговор о продаји имовине од 16.12.2013. године закључен између *Porsche BH* и *Porsche Holding Gesellschaft m.b.H* с једне стране и привредних субјеката АСА Холдинг, АСА Ауто, АСА ПВА, АСА ПСС и Шкода Центар с друге стране те Уговор о малопродаји закључен између *Porsche BH* и *Porsche Holding Gesellschaft m.b.H* као Купца и привредних субјеката АСА Холдинг, АСА Ауто, АСА ПВА, АСА ПСС и Шкода Центар као Продавца дана 16.12.2013. године. У складу са наведеним Уговорима трансфер имовине ће наступити 30.6.2015. године.

АСА групација је ексклузивни увозник производа марки *Volkswagen, Porsche, Seat*, Шкода и *Audi* за тржиште Босне и Херцеговине. АСА Групација и произвођачи горе наведених марки возила међусобно су се договорили да ће отказати Уговоре за Импортере за 30.6.2015. године. Самостални привредни субјекат АСА Ауто као члан АСА групације је имао закључене Уговоре за Импортера са *Volkswagen* групацијом, на основу којих је као ексклузивни дистрибутер увозио и дистрибуирао возила наведених марки *Volkswagen* Групе за тржиште Босне и Херцеговине. На основу Уговора за Импортера привредни субјекат АСА Ауто је даље у својој продајној мрежи закључио и низ Уговора о продаји и сервисирању наведених возила.

Увидом у достављене Уговоре предметне Пријаве, одредбе под насловом *Забрана конкуренције*, нарочито тачке 1., оцијењено је да могу представљати забрањени споразум из члана 4. Закона о конкуренцији те је у вези с тим обавијештен Подносилац пријаве који је Анексом Уговора о куповини закљученим дана 16.7.2014. године односно 1.8.2014. године између *Porsche BH* и *Porsche Holding Gesellschaft m.b.H* с једне стране и привредних субјеката АСА Холдинг, АСА Ауто, АСА ПВА, АСА ПСС и Шкода Центар с друге стране, изузео спорене одредбе те поднио Захтјев за појединачним изузећем који се води у посебном поступку пред Конкурenciјским савјетом.

Након концентрације у привредним субјектима учесницима концентрације неће доћи до промјена власничке структуре. Привредни субјекат *Porsche BH* остаје у 100,0% власништву привредног субјекта *Porsche Holding Gesellschaft m.b.H*. Власничка учешћа у привредним субјектима АСА Холдинг, АСА Ауто, АСА ПВА, АСА ПСС и Шкода Центар остају такође непромијењена.

У складу са напријед наведеним, а у складу са одредбама члана 12. став (1) тачка б) под 3. Закона о конкуренцији, правни облик концентрације је стицање

¹ (...) ¹ - Подаци представљају пословну тајну

² (...) ² - Подаци представљају пословну тајну

контроле једног привредног субјекта над другим на други начин, у складу са одредбама закона који регулишу оснивање привредних субјеката и њихово управљање.

3. Правни оквир ојене концентрације

Конкурентски савет је у поступку ојене концентрације примијенио одредбе Закона, Одлуке о утврђивању релевантног тржишта ("Службени гласник БиХ", бр. 18/06 и 34/10), те Одлуке о начину подношења пријаве и критеријума за ојену концентрација привредних субјеката.

Конкурентски савет је, на основу члана 43. став (7) Закона, користио судску праксу Европског суда и одлуке Европске комисије, као и критеријуме и стандарде из Обавјештења Европске Комисије о израчуна укупног прихода у складу с Уредбом Савета (ЕЕЗ) број: 4064/89 о контроли концентрације привредних субјеката.

4. Обавеза пријаве концентрације

Обавеза пријаве концентрације привредних субјеката, у смислу члана 14. став (1) тачке а) и б) Закона, постоји ако укупни годишњи приходи учесника концентрације остварени продајом роба и/или услуга на свјетском тржишту износе 100.000.000,00 КМ, по завршном рачуну у години која је претходила предметној концентрацији, и да укупан приход сваког од најмање два привредна субјекта учесника концентрације остварен продајом роба и/или услуга на тржишту Босне и Херцеговине износи најмање 8.000.000,00 КМ, или ако је заједничко тржишно учешће учесника концентрације на релевантном тржишту веће од 40,0%.

Укупни остварени годишњи приходи привредних субјеката учесника предметне концентрације на дан 31.12.2012. године износили су:

Табела 1.

Укупни приход (КМ)	Босна и Херцеговина	Свијет
АСА Холдинг	(..)* ¹	-
АСА Ауто	(..)*	(..)*
АСА ПВА	(..)*	-
АСА ПСС	(..)*	-
Шкода Центар	(..)*	-
Porsche BH	-	-
Porsche Holding Gesellschaft m.b.H	-	(..)*
Volkswagen AG	(..)*	(..)*

Извор: Подаци из Пријаве

Годишњи приход привредних субјеката чланица АСА Групације и учесника концентрације у 2012. години износио је укупно (..)* КМ док привредни субјекат Porsche BH у 2012. години није остваривао приход обзиром да је регистрован у 2013. години.

Годишњи приходи учесника концентрације (Табела 1.) представљају укупне приходе (без пореза на додатну вриједност и других пореза који се директно односе на учеснике концентрације на тржишту Босне и Херцеговине), у смислу члана 9. тачка х) Одлуке о начину подношења пријаве и критеријумима за ојену концентрација привредних субјеката.

5. Релевантно тржиште концентрације

Релевантно тржиште концентрације, у смислу члана 3. Закона, те чл. 4. и 5. Одлуке о утврђивању релевантног тржишта, чини тржиште одређених производа/услуга које су предмет обављања дјелатности на одређеном географском тржишту.

Према одредби члана 4. Одлуке о утврђивању релевантног тржишта у производном смислу, релевантно тржиште обухвата све производе и/или услуге које потрошачи и/или корисници сматрају међусобно замјенивим, под прихватљивим условима, имајући у виду посебно њихове битне карактеристике, квалитет, уобичајену намјену, начин употребе, услове продаје и цијене.

Према члану 5. Одлуке о утврђивању релевантног тржишта, релевантно тржиште у географском смислу обухвата цјелокупну или дио територије Босне и Херцеговине на којем привредни субјекат дјелује у продаји и/или куповини релевантног производа под једнаким или довољно уједначеним условима и који то тржиште битно разликује од услова тржишне конкуренције на сусједним географским тржиштима.

Узимајући у обзир претежне регистроване дјелатности учесника концентрације, релевантно тржиште производа и/или услуга у конкретном случају је тржиште велепродаје и малопродаје путничких, моторних, теретних и комерцијалних возила.

Узимајући у обзир подручје дјеловања привредних субјеката учесника концентрације као географско подручје концентрације утврђено је подручје цијеле територије Босне и Херцеговине.

Слиједом наведеног, под релевантним тржиштем предметне концентрације сматраће се тржиште велепродаје и малопродаје путничких, моторних, теретних и комерцијалних возила у Босни и Херцеговини.

5.1. Анализа тржишта концентрације

Обзиром да привредни субјекти учесници концентрације дјелују на цијелој територији Босне и Херцеговине, преглед тржишних учешћа учесника концентрације и њихових главних конкурената на наведеном тржишту је сљедећи:

Табела 2.

Р.бр.	Марка возила/бренд	Тржишно учешће (%) Босна и Херцеговина	
		Путнички програм	Привредни програм
1.	Volkswagen концерн*	(..)* ²	(..)*
2.	Opel	(..)*	(..)*
3.	Hyundai	(..)*	(..)*
4.	Citroen	(..)*	(..)*
5.	Dacia	(..)*	(..)*
6.	Renault	(..)*	(..)*
7.	Peugeot	(..)*	(..)*
8.	Kia	(..)*	(..)*
9.	Toyota	(..)*	(..)*
10.	Mercedes – Benz	(..)*	(..)*
11.	Ostali	(..)*	(..)*
УКУПНО		100,0	100,00

Извор: Подаци из Пријаве; *Volkswagen концерн обухвата марке возила: Volkswagen, Шкода, Audi и Seat

На основу анализе података, (Табела 2.) тржишно учешће учесника концентрације по маркама возила на релевантном тржишту малопродаје путничких, моторних, теретних и комерцијалних возила у Босни и Херцеговини укупно износи (..)*%.

¹ (..)*- Подаци представљају пословну тајну

² (..)*- Подаци представљају пословну тајну

Табела 3.

Р.бр.	Марка возила/бренд	Тржишно учешће (%) Босна и Херцеговина
1.	Шкода	(..)*
2.	Volkswagen	(..)*
3.	Opel	(..)*
4.	Renault	(..)*
5.	Dacia	(..)*
6.	Hyundai	(..)*
7.	Audi	(..)*
8.	Citroen	(..)*
9.	Kia	(..)*
10.	Peugeot	(..)*
11.	Toyota	(..)*
12.	Seat	(..)*
13.	Mercedes – Benz	(..)*
14.	Porsche	(..)*
15.	Остали	(..)*
УКУПНО Волксваген концерн (1+2+7+12+14)		(..)*
УКУПНО		100,0

Извор: Подаци из Пријаве

На основу анализе података, (Табела 3.) тржишно учешће учесника концентрације по маркама возила на релевантном тржишту велепродаје путничких, моторних, теретних и комерцијалних возила у Босни и Херцеговини укупно износи (..)*1%.

6. Оцјена концентрације

Конкуренијски савет је, након процјене и анализе података и утврђених чињеница у поступку доношења предметног Рјешења оцијенио да provedба предметне концентрације не води хоризонталном преклапању учесника концентрације, те да ће тржишна учешћа привредних субјеката АСА Холдинг, АСА Ауто, АСА ПВА, АСА ПСС и Шкода Центар остати непромијењена, односно неће произвести промјену тржишних позиција на релевантном тржишту.

Конкуренијски савет је утврдио такође да предметна концентрација не спречава, ограничава нити нарушава тржишну конкуренцију на релевантном тржишту велепродаје путничких, моторних, теретних и комерцијалних возила у Босни и Херцеговини те је одлучио као у диспозитиву овог Рјешења.

7. Административна такса

Подносилац Пријаве на ово Рјешење, у складу са чланом 2. Тарифни број 107. тачка д) Одлуке о висини административних такси у вези са процесним радњама пред Конкуренијским саветом ("Службени гласник БиХ", бр. 30/06 и 18/11) је дужан платити административну таксу у укупном износу од 2.500,00 КМ у корист Буџета институција Босне и Херцеговине.

8. Поука о правном лијеку

Против овог Рјешења није дозвољена жалба.

Незадовољна страна може покренути управни спор пред судом Босне и Херцеговине у року од 30 дана од дана пријема, односно објаве овог Рјешења.

Број 02-26-1-40-25-П/13

13. новембра 2014. године

Сарајево

Предсједница

Маида Чампара, с. р.

REGULATORNA AGENCIJA ZA KOMUNIKACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

1444

На основу члана 40. став (1) Закона о комуникацијама ("Службени гласник БиХ", бр. 31/03, 75/06, 32/10 и 98/12), а у вези са члановима 14. став (4), 15. став (3) и 16. став (3) Правила 55/2011 о пружању аудиовизуелних медијских услуга ("Службени гласник БиХ", број 98/11), те члана 61. став (2) Закона о управи ("Службени гласник БиХ", број 32/02 и 102/09), генерални директор Регулаторне агенције за комуникације Босне и Херцеговине доноси

INSTRUKCIJU O NAČINU IZVJEŠTAVANJA O UDJELU EVROPSKIH DJELA, EVROPSKIH DJELA NEZAVISNIH PRODUCENATA I BOSANSKOHERCEGOVAČKIH DJELA U PROGRAMSKIM SADRŽAJIMA

Члан 1.

(Предмет)

Инструкцијом о начину извјештавања о удјелу европских djela, европских djela независних producenata и bosanskohercegovačkih djela у програмским sadržajima (у daljem tekstu: Инструкција) utvrđuju se bliža pravila и uputstva о начину и форми iskazivanja podataka и rokovima izвјештавања korisnika dozvola за televizijsko emitovanje у сврху realizacije obaveza које су propisane члановима 14. став (4), 15. став (3) и 16. став (3) Правила 55/2011 о пружању аудиовизуелних медијских услуга (у daljem tekstu: Pravilo).

Члан 2.

(Наčin vođenja evidencije)

- (1) Корисници dozvola за televizijsko emitovanje dužni су водити elektronsku evidenciju о udjelu европских djela, европских djela независних producenata и bosanskohercegovačkih djela у програмским sadržajima на начин и у форми propisanoj Obrascem L-31, а који чини sastavni dio ове инструкције.
- (2) Elektronsku verziju Obrasca L-31 Regulatorna agencija за комуникације (у daljem tekstu: Agencija) objavljuje на svojoj web stranici www.rak.ba.

Члан 3.

(Аžurnost vođenja evidencije)

Evidencije из члана 2. ове инструкције korisnici dozvola за televizijsko emitovanje dužni су popunjavati у elektronskoj форми ažurnim dnevnim unosom podataka на Obrascu L-31, kontinuirano за kalendarsku godinu.

Члан 4.

(Наčin popunjavanja Obrasca L-31)

Образац L-31 се попуњава на sljedeći начин:

1. У kolonu под rednim brojem 1. (Dan и datum emitovanja) unosi се dan emitovanja (pon., uto., sri., čet., pet., sub., ned.), те hronološki datumi emitovanja djela за svaki dan у godini (npr. 1. januar 2015.), тако да prvi uneseni datum bude 1. januar, а да posljednji uneseni datum bude 31. decembar. Уkoliko било kojeg dana nije emitovano ništa од navedenih djela, unosi се dan и datum, а ostale kolone ostavljaju се prazne.
2. У kolonu под rednim brojem 2. (Naziv djela) се unosi tačan naziv svakog pojedinačnog djela emitovanog taj dan. Unosi се onoliko redova koliko је било emitovanih djela за taj dan. Unose се samo ona djela која spadaju у evropska и/или bosanskohercegovačka djela, како је definisano члановима 14. и 16. Pravila. Не unose се programi vijesti, sportski događaji, igre, oglašavanje, usluge teleteksta и teletrgovine.

¹ (..)*- Подаци представљају пословну тајну

3. U koloni pod rednim brojem 3. (bh. djelo) unosi se opcija "DA" ukoliko se radi o bosanskohercegovačkom djelu. U protivnom, unosi se opcija "NE".
4. U koloni pod rednim brojem 4. (Zemlja porijekla audiovizuelnog djela) unosi se zemlja porijekla emitovanog djela. U slučaju da je djelo urađeno u koprodukciji više zemalja, unose se sve zemlje koje su učestvovala u koprodukciji.
5. U kolonu pod rednim brojem 5. (Evropsko djelo nezavisnih producenata) unosi se opcija "DA" ukoliko se radi o djelu koje spada u evropsko djelo nezavisnih producenata, kako je definisano članom 15. Pravila. U protivnom, unosi se opcija "NE". Ukoliko se unese opcija "NE", ne unose se kolone 6 i 7.
6. U kolonu pod rednim brojem 6. (Naziv i sjedište nezavisnog producenta) unosi se tačan naziv i sjedište nezavisnog producenta.
7. U kolonu pod rednim brojem 7. (Evropsko djelo nezavisnih producenata proizvedeno u posljednjih pet godina) unose se opcija "DA" ukoliko je djelo proizvedeno u posljednjih pet godina. U protivnom, unosi se opcija "NE".
8. U kolonu pod rednim brojem 8. (Neto trajanje djela) unosi se ukupno neto trajanje pojedinačnog emitovanog djela iz kolone 2., bez uračunatog trajanja sadržaja emitovanih u prekidima (oglašavanje, teletrgovina, samopromocija i sl.)
9. U kolonu pod rednim brojem 9. (Neto trajanje dnevnog programa) unosi se ukupno neto trajanje dnevnog emitovanog programa za taj dan. U neto trajanje programa se ne računaju programi vijesti, sportski događaji, igre, oglašavanje, usluge teleteksta i teletrgovine, reemitovani program, kao ni neprogramski elementi (npr. periodi neemitovanja programa, testni signal, prekidi programa).

Član 5.

(Obaveza popunjavanja i dostavljanja pojedinačnih Obrascu L-31 za svaku dozvolu)

Korisnici dozvola za televizijsko emitovanje koji posjeduju više od jedne dozvole za televizijsko emitovanje dužni su vršiti popunjavanje i dostavljanje Obrascu L-31 pojedinačno za svaku od dozvola.

Član 6.

(Forma i rokovi za dostavljanje evidencija)

Korisnici dozvola za televizijsko emitovanje dužni su evidencije iz člana 2. ove instrukcije, sa unesenim podacima u

Obrascu L-31, dostavljati Agenciji u elektronskoj verziji, prema sljedećoj dinamici:

- a) najkasnije do 15. maja tekuće godine, sa podacima za period od 1. januara do 30. aprila;
- b) najkasnije do 15. septembra tekuće godine, sa podacima za period od 1. januara do 31. augusta tekuće godine; i
- c) najkasnije do 15. januara naredne godine sa podacima za period od 1. januara do 31. decembra tekuće godine.

Član 7.

(Izuzete od obaveze vođenja i dostavljanja evidencije)

- (1) Korisnici dozvola za televizijsko emitovanje koji su lokalnog karaktera dužni su Agenciji podnijeti zahtjev za izuzeće od obaveza propisanih ovom instrukcijom najkasnije do 1. novembra tekuće godine za narednu godinu.
- (2) Izuzetno od obaveze propisane stavom (1) ovog člana, zahtjev za izuzeće od obaveza propisanih ovom instrukcijom za 2015. godinu, može se podnijeti najkasnije do 31. decembra 2014. godine.
- (3) Korisnici dozvola iz stava (1) ovog člana dužni su izvršavati obaveze propisane ovom instrukcijom sve dok Agencija ne uvaži zahtjev za izuzeće od obaveza propisanih ovom instrukcijom.
- (4) Korisnici dozvola za televizijsko emitovanje za tematske kanale, kao i kanale za teletrgovinu i samopromociju, izuzeti su od obaveza propisanih ovom instrukcijom.

Član 8.

(Prijelazne odredbe)

- (1) Obaveze utvrđene ovom instrukcijom primjenjuju se od 1. januara 2015. godine.

Član 9.

(Stupanje na snagu)

- (1) Ova instrukcija stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

Broj 03-02-2-3590-1/14

28. novembra 2014. godine
Sarajevo

Generalni direktor
Dr. **Kemal Huseinović**, s. r.

[illegible]

Temeljem članka 40. stavak (1) Zakona o komunikacijama ("Službeni glasnik BiH", br. 31/03, 75/06, 32/10 i 98/12), a u svezi sa člancima 14. stavak (4), 15. stavak (3) i 16. stavak (3) Pravila 55/2011 o pružanju audiovizualnih medijskih usluga ("Službeni glasnik BiH", broj 98/11), te članka 61. stavak (2) Zakona o upravi ("Službeni glasnik BiH", broj 32/02 i 102/09), generalni direktor Regulatorne agencije za komunikacije Bosne i Hercegovine donosi

**INSTRUKCIJU
O NAČINU IZVJEŠĆIVANJA O UDJELU EUROPSKIH
DJELA, EUROPSKIH DJELA NEOVISNIH
PRODUCENATA I BOSANSKOHERCEGOVAČKIH
DJELA U PROGRAMSKIM SADRŽAJIMA**

Članak 1.

(Predmet)

Instrukcijom o načinu izvješćivanja o udjelu europskih djela, europskih djela neovisnih producenata i bosanskohercegovačkih djela u programskim sadržajima (u daljem tekstu: Instrukcija) utvrđuju se bliža pravila i uputstva o načinu i formi iskazivanja podataka i rokovima izvješćivanja korisnika dozvola za televizijsko emitiranje u svrhu realizacije obveza koje su propisane člancima 14. stavak (4), 15. stavak (3) i 16. stavak (3) Pravila 55/2011 o pružanju audiovizualnih medijskih usluga (u daljem tekstu: Pravilo).

Članak 2.

(Način vođenja evidencije)

- (1) Korisnici dozvola za televizijsko emitiranje dužni su voditi elektroničku evidenciju o udjelu europskih djela, europskih djela neovisnih producenata i bosanskohercegovačkih djela u programskim sadržajima na način i u formi propisanoj Obrascem L-31, a koji čini sastavni dio ove instrukcije.
- (2) Elektroničku verziju Obrasca L-31 Regulatorna agencija za komunikacije (u daljem tekstu: Agencija) objavljuje na svojoj web stranici www.rak.ba.

Članak 3.

(Redovitost vođenja evidencije)

Evidencije iz članka 2. ove instrukcije korisnici dozvola za televizijsko emitiranje dužni su popunjavati u elektroničkoj formi redovitim dnevnim unosom podataka na Obrascu L-31, kontinuirano za kalendarsku godinu.

Članak 4.

(Način popunjavanja Obrasca L-31)

Obrazac L-31 se popunjava na sljedeći način:

1. U kolonu pod rednim brojem 1. (Dan i datum emitiranja) unosi se dan emitiranja (pon., uto., sri., čet., pet., sub., ned.), te kronološki datumi emitiranja djela za svaki dan u godini (npr. 1. siječnja 2015.), tako da prvi uneseni datum bude 1. siječnja, a da posljednji uneseni datum bude 31. prosinca. Ukoliko bilo kojeg dana nije emitirano ništa od navedenih djela, unosi se dan i datum, a ostale kolone ostavljaju se prazne.
2. U kolonu pod rednim brojem 2. (Naziv djela) se unosi točan naziv svakog pojedinačnog djela emitiranog taj dan. Unosi se onoliko redaka koliko je bilo emitiranih djela za taj dan. Unose se samo ona djela koja spadaju u europska i/ili bosanskohercegovačka djela, kako je definirano člancima 14. i 16. Pravila. Ne unose se programi vijesti, sportski događaji, igre, oglašavanje, usluge teleteksta i teletrgovine.
3. U koloni pod rednim brojem 3. (bh. djelo) unosi se opcija "DA" ukoliko se radi o bosanskohercegovačkom djelu. U protivnom, unosi se opcija "NE".

4. U koloni pod rednim brojem 4. (Zemlja podrijetla audiovizualnog djela) unosi se zemlja podrijetla emitiranog djela. U slučaju da je djelo urađeno u koprodukciji više zemalja, unose se sve zemlje koje su sudjelovale u koprodukciji.
5. U kolonu pod rednim brojem 5. (Europsko djelo neovisnih producenata) unosi se opcija "DA" ukoliko se radi o djelu koje spada u europsko djelo neovisnih producenata, kako je definirano člankom 15. Pravila. U protivnom, unosi se opcija "NE". Ukoliko se unese opcija "NE", ne unose se kolone 6 i 7.
6. U kolonu pod rednim brojem 6. (Naziv i sjedište neovisnog producenta) unosi se točan naziv i sjedište neovisnog producenta.
7. U kolonu pod rednim brojem 7. (Europsko djelo neovisnih producenata proizvedeno u posljednjih pet godina) unose se opcija "DA" ukoliko je djelo proizvedeno u posljednjih pet godina. U protivnom, unosi se opcija "NE".
8. U kolonu pod rednim brojem 8. (Neto trajanje djela) unosi se ukupno neto trajanje pojedinačnog emitiranog djela iz kolone 2., bez uračunatog trajanja sadržaja emitiranih u prekidima (oglašavanje, teletrgovina, samopromocija i sl.)
9. U kolonu pod rednim brojem 9. (Neto trajanje dnevnog programa) unosi se ukupno neto trajanje dnevnog emitiranog programa za taj dan. U neto trajanje programa se ne računaju programi vijesti, sportski događaji, igre, oglašavanje, usluge teleteksta i teletrgovine, reemitirani program, kao ni neprogramski elementi (npr. razdoblja neemitiranja programa, testni signal, prekidi programa).

Članak 5.

(Obveza popunjavanja i dostavljanja pojedinačnih Obrascu L-31 za svaku dozvolu)

Korisnici dozvola za televizijsko emitiranje koji posjeduju više od jedne dozvole za televizijsko emitiranje dužni su vršiti popunjavanje i dostavljanje Obrasca L-31 pojedinačno za svaku od dozvola.

Članak 6.

(Forma i rokovi za dostavljanje evidencija)

Korisnici dozvola za televizijsko emitiranje dužni su evidencije iz članka 2. ove instrukcije, sa unesenim podacima u Obrascu L-31, dostavljati Agenciji u elektroničkoj verziji, prema sljedećoj dinamici:

- a) najkasnije do 15. svibnja tekuće godine, sa podacima za razdoblje od 1. siječnja do 30. travnja;
- b) najkasnije do 15. rujna tekuće godine, sa podacima za razdoblje od 1. siječnja do 31. kolovoza tekuće godine; i
- c) najkasnije do 15. siječnja naredne godine sa podacima za razdoblje od 1. siječnja do 31. prosinca tekuće godine.

Članak 7.

(Izuzeće od obveze vođenja i dostavljanja evidencije)

- (1) Korisnici dozvola za televizijsko emitiranje koji su lokalnog karaktera dužni su Agenciji podnijeti zahtjev za izuzeće od obveza propisanih ovom instrukcijom najkasnije do 1. studenog tekuće godine za narednu godinu.
- (2) Izuzetno od obveze propisane stavkom (1) ovog članka, zahtjev za izuzeće od obveza propisanih ovom instrukcijom za 2015. godinu, može se podnijeti najkasnije do 31. prosinca 2014. godine.
- (3) Korisnici dozvola iz stavka (1) ovog članka dužni su izvršavati obveze propisane ovom instrukcijom sve dok Agencija ne uvaži zahtjev za izuzeće od obveza propisanih ovom instrukcijom.

- (4) Korisnici dozvola za televizijsko emitiranje za tematske kanale, kao i kanale za teletrgovinu i samopromociju, izuzeti su od obveza propisanih ovom instrukcijom.

Članak 8.

(Prijelazne odredbe)

- (1) Obveze utvrđene ovom instrukcijom primjenjuju se od 1. siječnja 2015. godine.

Članak 9.

(Stupanje na snagu)

- (1) Ova instrukcija stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

Broj 03-02-2-3590-1/14

28. studenoga 2014. godine
Sarajevo

Generalni direktor
Dr. **Kemal Huseinović**, v. r.

[illegible]

На основу члана 40. став (1) Закона о комуникацијама ("Службени гласник БиХ", бр. 31/03, 75/06, 32/10 и 98/12), а у вези са члановима 14. став (4), 15. став (3) и 16. став (3) Правила 55/2011 о пружању аудиовизуелних медијских услуга ("Службени гласник БиХ", број 98/11), те члана 61. став (2) Закона о управи ("Службени гласник БиХ", број 32/02 и 102/09), генерални директор Регулаторне агенције за комуникације Босне и Херцеговине доноси

**ИНСТРУКЦИЈУ
О НАЧИНУ ИЗВЈЕШТАВАЊА О УДЈЕЛУ
ЕВРОПСКИХ ДЈЕЛА, ЕВРОПСКИХ ДЈЕЛА
НЕЗАВИСНИХ ПРОДУЦЕНАТА И
БОСАНСКОХЕРЦЕГОВАЧКИХ ДЈЕЛА У
ПРОГРАМСКИМ САДРЖАЈИМА**

**Члан 1.
(Предмет)**

Инструкцијом о начину извјештавања о удјелу европских дјела, европских дјела независних продуцената и босанскохерцеговачких дјела у програмским садржајима (у даљем тексту: Инструкција) утврђују се ближа правила и упутства о начину и форми исказивања података и роковима извјештавања корисника дозвола за телевизијско емитовање у сврху реализације обавеза које су прописане члановима 14. став (4), 15. став (3) и 16. став (3) Правила 55/2011 о пружању аудиовизуелних медијских услуга (у даљем тексту: Правило).

**Члан 2.
(Начин вођења евиденције)**

- (1) Корисници дозвола за телевизијско емитовање дужни су водити електронску евиденцију о удјелу европских дјела, европских дјела независних продуцената и босанскохерцеговачких дјела у програмским садржајима на начин и у форми прописаној Обрасцем Л-31, а који чини саставни дио ове инструкције.
- (2) Електронску верзију Обрасца Л-31 Регулаторна агенција за комуникације (у даљем тексту: Агенција) објављује на својој веб страници www.rak.ba.

**Члан 3.
(Ажурност вођења евиденције)**

Евиденције из члана 2. ове инструкције корисници дозвола за телевизијско емитовање дужни су попуњавати у електронској форми ажурним дневним уносом података на Обрасцу Л-31, континуирано за календарску годину.

**Члан 4.
(Начин попуњавања Обрасца Л-31)**

Образац Л-31 се попуњава на следећи начин:

1. У колону под редним бројем 1. (Дан и датум емитовања) уноси се дан емитовања (пон., уто., сри., чет., пет., суб., нед.), те хронолошки датуми емитовања дјела за сваки дан у години (нпр. 1. јануар 2015.), тако да први унесени датум буде 1. јануар, а да последњи унесени датум буде 31. децембар. Уколико било којег дана није емитовано ништа од наведених дјела, уноси се дан и датум, а остале колоне остављају се празне.
2. У колону под редним бројем 2. (Назив дјела) се уноси тачан назив сваког појединачног дјела емитованог тај дан. Уноси се онолико редова колико је било емитованих дјела за тај дан. Уносе се само она дјела која спадају у европска и/или босанскохерцеговачка дјела, како је дефинисано члановима 14. и 16. Правила. Не уносе се програми вијести, спортски догађаји, игре, оглашавање, услуге телетекста и телетрговине.

3. У колони под редним бројем 3. (бх. дјело) уноси се опција "ДА" уколико се ради о босанскохерцеговачком дјелу. У противном, уноси се опција "НЕ".
4. У колони под редним бројем 4. (Земља поријекла аудиовизуелног дјела) уноси се земља поријекла емитованог дјела. У случају да је дјело урађено у копродукцији више земаља, уносе се све земље које су учествовале у копродукцији.
5. У колону под редним бројем 5. (Европско дјело независних продуцената) уноси се опција "ДА" уколико се ради о дјелу које спада у европско дјело независних продуцената, како је дефинисано чланом 15. Правила. У противном, уноси се опција "НЕ". Уколико се унесе опција "НЕ", не уносе се колоне 6 и 7.
6. У колону под редним бројем 6. (Назив и сједиште независног продуцента) уноси се тачан назив и сједиште независног продуцента.
7. У колону под редним бројем 7. (Европско дјело независних продуцената произведено у последњих пет година) уносе се опција "ДА" уколико је дјело произведено у последњих пет година. У противном, уноси се опција "НЕ".
8. У колону под редним бројем 8. (Нето трајање дјела) уноси се укупно нето трајање појединачног емитованог дјела из колоне 2., без урачунатог трајања садржаја емитованих у прекидима (оглашавање, телетрговина, самопромоција и сл.)
9. У колону под редним бројем 9. (Нето трајање дневног програма) уноси се укупно нето трајање дневног емитованог програма за тај дан. У нето трајање програма се не рачунају програми вијести, спортски догађаји, игре, оглашавање, услуге телетекста и телетрговине, реемитовани програм, као ни непрограмски елементи (нпр. периоди неемитовања програма, тестни сигнал, прекиди програма).

Члан 5.

(Обавеза попуњавања и достављања појединачних Образаца Л-31 за сваку дозволу)

Корисници дозвола за телевизијско емитовање који посједују више од једне дозволе за телевизијско емитовање дужни су вршити попуњавање и достављање Обрасца Л-31 појединачно за сваку од дозвола.

Члан 6.

(Форма и рокови за достављање евиденције)

Корисници дозвола за телевизијско емитовање дужни су евиденције из члана 2. ове инструкције, са унесеним подацима у Обрасцу Л-31, достављати Агенцији у електронској верзији, према следећој динамици:

- а) најкасније до 15. маја текуће године, са подацима за период од 1. јануара до 30. априла;
- б) најкасније до 15. септембра текуће године, са подацима за период од 1. јануара до 31. августа текуће године; и
- ц) најкасније до 15. јануара наредне године са подацима за период од 1. јануара до 31. децембра текуће године.

Члан 7.

(Изузеће од обавезе вођења и достављања евиденције)

- (1) Корисници дозвола за телевизијско емитовање који су локалног карактера дужни су Агенцији поднијети захтјев за изузеће од обавеза прописаних овом инструкцијом најкасније до 1. новембра текуће године за наредну годину.
- (2) Изузетно од обавезе прописане ставом (1) овог члана, захтјев за изузеће од обавеза прописаних овом

инструкцијом за 2015. годину, може се поднијети најкасније до 31. децембра 2014. године.

- (3) Корисници дозвола из става (1) овог члана дужни су извршавати обавезе прописане овом инструкцијом све док Агенција не уважи захтјев за изузеће од обавеза прописаних овом инструкцијом.
- (4) Корисници дозвола за телевизијско емитовање за тематске канале, као и канале за телетрговину и сампромоцију, изузети су од обавеза прописаних овом инструкцијом.

Члан 8.

(Прелазне одредбе)

- (1) Obaveze utvrđene ovom instrukcijom primjeњуju se od 1. januara 2015. godine.

Члан 9.

(Ступање на снагу)

- (1) Ова инструкција ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику БиХ".

Број 03-02-2-3590-1/14

28. новембра 2014. године

Сарајево

Генерални директор

Др Кемал Хусеиновић, с. р.

[illegible]

**USTAVNI SUD
BOSNE I HERCEGOVINE****1445**

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 1099/11**, rješavajući apelacije **Božidara Klještana**, na osnovu člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 57. stav (2) tačka b), člana 59. st. (1) i (2) i člana 62. stav (1) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" br. 22/14 i 57/14), u sastavu:

Valerija Galić, predsjednica
Miodrag Simović, potpredsjednik
Seada Palavrić, potpredsjednica
Mato Tadić, sudija
Mirsad Ćeman, sudija
Zlatko M. Knežević, sudija

na sjednici održanoj 6. novembra 2014. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Usvaja se apelacija **Božidara Klještana**.

Utvrđuje se povreda prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Ukidaju se Presuda Vrhovnog suda Republike Srpske broj 92 0 P 015326 10 Rev od 24. decembra 2010. godine i Presuda Okružnog suda u Istočnom Sarajevu broj 92 0 P 015326 10 Gž od 16. juna 2010. godine.

Predmet se vraća Okružnom sudu u Istočnom Sarajevu, koji je dužan da po hitnom postupku donese novu odluku, u skladu s članom II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Nalaže se Okružnom sudu u Istočnom Sarajevu da, u skladu s članom 72. stav (5) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u roku od tri mjeseca od dana dostavljanja ove odluke obavijesti Ustavni sud Bosne i Hercegovine o preduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE**I. Uvod**

1. Božidar Klještan (u daljnjem tekstu: apelant) kojeg zastupa Centar za pružanje besplatne pravne pomoći Banjaluka, Kancelarija Istočno Sarajevo, podnio je 4. marta 2011. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Presude Vrhovnog suda Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Vrhovni sud) broj 92 0 P 015326 10 Rev od 24. decembra 2010. godine i Presude Okružnog suda u Istočnom Sarajevu (u daljnjem tekstu: Okružni sud) broj 92 0 P 015326 10 Gž od 16. juna 2010. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na osnovu člana 23. Pravila Ustavnog suda od Vrhovnog suda, Okružnog suda i Pravobranilaštva Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Pravobranilaštvo) koje zastupa tuženu Republiku Srpsku (u daljnjem tekstu: tužena), zatraženo je 11. jula 2014. godine da dostave odgovor na apelaciju.

3. Vrhovni sud je dostavio odgovor na apelaciju 30. jula 2014. godine, Okružni sud 21. jula 2014. godine, a Pravobranilaštvo 29. jula 2014. godine.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantovih navoda i dokumenata predloženih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

5. Prvostepenom presudom Osnovnog suda u Vlasenici (u daljnjem tekstu: Osnovni sud) broj 92 0 P 015326 10 P od 9. aprila 2010. godine tužena je obavezana da apelantu isplati naknadu materijalne štete na ime oštećenja na njegovoj porodičnoj kući u iznosu od 13.857,00 KM, oštećenja na pomoćnim objektima u iznosu od 3.725,00 KM, te iznos od 2.500,00 KM za uništene pokretne stvari (posude i namještaj) koje su se nalazile u kući kada su kuću pripadnici Vojske Republike Srpske preuzimali na korištenje (u daljnjem tekstu: VRS), sve sa zakonskom zateznom kamatom počev od 11. aprila 2004. godine pa do isplate, i da apelantu naknadi troškove parničnog postupka.

6. Iz obrazloženja prvostepene presude proizlazi da je apelant 14. decembra 1999. godine podnio tužbu radi naknade štete u kojoj je naveo da je vlasnik porodične stambene zgrade u selu Klještani, da su tužena i Opština Vlasenica nakon izbijanja ratnih dejstava ustupile njegovu porodičnu kuću VRS, te da su prilikom svog boravka u kući pripadnici VRS oštetili kuću i pokretne stvari u kući.

7. Polazeći od utvrđenja da su porodičnu stambenu kuću u selu Klještani, Vlasenica, koju je apelant naslijedio poslije smrti roditelja, pomoćne objekte i pokretne stvari (posude i namještaj) čije se postojanje podrazumijeva u seoskom domaćinstvu), pripadnici VRS od augusta 1992. godine do 1996. godine koristili i oštetili (što je utvrđeno na osnovu potvrda Boračke organizacije Opštine Vlasenica od 9. oktobra 2001. godine i Vojne pošte 7115 Šekovići od 11. februara 2002. godine); da su oštećenja navedenih pokretnih i nepokretnih stvari u uzročnoj vezi s načinom na koji su ih koristili pripadnici VRS i da je, računajući objektivni rok zastarjelosti potraživanja počev od 19. juna 1996. godine (kada je Odlukom Narodne skupštine Republike Srpske ukinuto ratno stanje i stanje neposredne ratne opasnosti ("Službeni glasnik RS" broj 15/96), kao i subjektivni rok zastarjelosti od 11. marta 2004. godine, kada je apelantu dostavljen nalaz vještaka građevinske struke, tužba koja je prvostepenom sudu podnesena 14. decembra 1999. godine, podnesena je u okviru objektivnog petogodišnjeg roka zastarjelosti za ovaj vid potraživanja, odnosno u okviru subjektivnog roka od tri godine koji počinje teći od dana saznanja za obim štete što je u konkretnom slučaju, prema sudskoj praksi, dan kad je apelant saznao za obim štete odnosno kad je upoznat sa sadržajem nalaza vještaka građevinske struke (11. marta 2004. godine). Stoga je Osnovni sud zaključio da je neosnovan prigovor tužene o zastarjelosti potraživanja, te je, prihvatajući nalaz i mišljenje vještaka građevinske struke, djelimično usvojio apelantov tužbeni zahtjev i dosudio mu naknadu štete u iznosima navedenim u izreci prvostepene presude.

8. Drugostepenom Presudom Okružnog suda broj 92 0 P 015326 10 Gž od 16. juna 2010. godine žalba tužene je usvojena i prvostepena presuda preinačena u dosuđujućem dijelu, tako da je odbijen apelantov tužbeni zahtjev.

9. Iz obrazloženja drugostepene presude proizlazi da je tužena u žalbi istakla da je i sam apelant u postupku istakao da su štetu počinili pripadnici VRS, pa je tako faktički doznao za štetu u momentu odlaska vojske iz njegove kuće. Kako je tužba podnesena 14. decembra 1999. godine, očigledno je da je apelantovo potraživanje zastarjelo, s obzirom da rok za podnošenje tužbe teče od 19. juna 1996. godine kada je donesena Odluka o ukidanju ratnog stanja, odnosno neposredne ratne opasnosti.

10. Iz obrazloženja drugostepene presude također proizlazi da je apelant u odgovoru na žalbu, između ostalog, istakao da prvostepeni sud nije pogrešno primijenio odredbe člana 376. stav 1. ZOO, zbog toga što dosadašnja sudska praksa smatra da se za subjektivni trogodišnji rok zastarjelosti, pored činjenice da je oštećeni saznao za štetu i lice koje je tu štetu prouzrokovalo, mora utvrditi i obim štete, jer samo saznanje za prethodne dvije okolnosti bez znanja o obimu prouzrokovane štete nije dovoljno da se postavi odštetni zahtjev. S tim u vezi je apelant istakao da je za obim štete saznao u momentu kada je vojska odlazila iz njegove kuće, tj. krajem 1996. godine, kada je uz konsultacije s raznim stručnim licima odredio obim (visinu) pričinjene štete, te s obzirom da je tužbu podnio sudu 14. decembra 1999. godine njegovo potraživanje nije zastarjelo.

11. Okružni sud je, prihvatajući činjenična utvrđenja ali ne i pravne zaključke Osnovnog suda, zaključio da su od nastanka štetnog događaja (1996. godine) do dana prestanka ratnog stanja i neposredne ratne opasnosti postojali opravdani razlozi za apelantovo propuštanje da se obrati sudu s tužbenim zahtjevom za naknadu štete (član 383. Zakona o obligacionim odnosima, u daljnjem tekstu: ZOO) i da je, računajući rok zastarjelosti od dana prestanka tih razloga (19. juni 1996. godine kada je ukinuto ratno stanje i stanje neposredne ratne opasnosti), kao nesavladivih prepreka za sudska zaštitu, tužba koja je prvostepenom sudu podnesena 14. decembra 1999. godine, podnesena po proteku trogodišnjeg roka zastarjelosti potraživanja naknade štete propisanog odredbom člana 371. stav 1. ZOO. Stoga je Okružni sud prvostepenu presudu preinačio tako da je, prihvatajući prigovor tužene o zastarjelosti potraživanja, odbio apelantov tužbeni zahtjev.

12. Presudom Vrhovnog suda broj 92 0 P 015326 10 Rev od 24. decembra 2010. godine odbijena je apelantova revizija izjavljena protiv drugostepene Presude Okružnog suda broj 92 0 P 015326 10 Gž od 16. juna 2010. godine.

13. Po ocjeni Vrhovnog suda, Okružni sud je u drugostepenoj presudi dao valjane razloge o žalbenim prigovorima koji su od značaja za pravilnu primjenu materijalnog prava, a datim razlozima je prethodila pravilna ocjena dokaza izvedenih pred prvostepenim sudom, te je pravilno primijenio odredbe ZOO o zastarjelosti potraživanja. Vrhovni sud je istakao da je odredbom člana 376. stav 1. ZOO propisano da potraživanje naknade štete zastarijeva za tri godine od kada je oštećenik saznao za štetu i za lice koje je štetu učinilo. U svakom slučaju ovo potraživanje zastarijeva za pet godina od kada je šteta nastala (stav 2. tog člana). Saznanje tužitelja za štetu i za štetnika su uvjeti za početak subjektivnog roka zastarjelosti iz člana 376. stav 1. ZOO. U konkretnoj pravnoj stvari je istekao subjektivni rok od tri godine propisan u stavu 1. člana 376. ZOO jer, računajući početak roka zastarjelosti od 19. juna 1996. godine (kada je stupila na snagu Odluka Narodne skupštine Republike Srpske o ukidanju ratnog stanja i neposredne ratne opasnosti), subjektivni rok od tri godine je istekao 19. juna 1999. godine, a tužba je prvostepenom sudu podnesena 14. decembra 1999. godine, dakle, po proteku navedenog trogodišnjeg roka zastarjelosti za ovu vrstu potraživanja. Potraživanje naknade prouzrokovane štete ne bi zastarjelo da su održana oba zastarna roka - subjektivni rok iz stava 1. i objektivni rok iz stava 2. člana 376. ZOO. Ako je bilo koji (samo jedan) od tih rokova istekao (a u konkretnom slučaju je istekao subjektivni rok), nastupila je zastarjelost potraživanja s posljedicama iz člana 360. stav 1. ZOO, kojim je propisano da zastarjelošću (koja predstavlja materijalno-pravni prigovor), prestaje pravo zahtijevati ispunjenje obaveze i time prestaje pravo povjerioca da zahtijeva ispunjenje obaveze prinudnim putem, zbog čega je

drugostepeni sud pravilno sudio kada je tužiteljev zahtjev odbio kao neosnovan.

14. Također je istaknuto da su neosnovani apelantovi navodi da je Okružni sud propustio da početak roka zastarjelosti predmetnog potraživanja računa od kraja 1999. godine kada je tužitelj (apelant) saznao, odnosno mogao saznati za obim štete i da je time počinio povrede odredaba parničnog postupka. Po ocjeni Vrhovnog suda, Okružni sud je pravilno primijenio odredbu člana 376. stav 1. ZOO, prema kojoj potraživanje naknade štete zastarijeva za tri godine od kada je oštećenik saznao za štetu i za lice koje ju je učinilo. S tim u vezi je istaknuto da je apelant u toku prvostepenog postupka (na ročištu od 24. novembra 2004. godine) naveo da su pripadnici VRS predmetne stvari (objekte, posude i namještaj) koristili od oktobra 1992. godine do kraja 1995. godine, pa čak i do početka 1996. godine. Apelant je tada, kada se prestalo s korištenjem navedenih stvari, saznao za štetu i za učinioca, jer se, kako proizlazi iz fotografija porodične kuće koje se nalaze u spisima predmeta, radi o vidljivim oštećenjima objekata, pa su stoga navodi revizije neosnovani. S obzirom na navedeno, Vrhovni sud je odbio apelantovu reviziju.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

15. Apelant smatra da mu je osporenom presudom prekršeno pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija), kao i pravo na imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

16. Ističe da su Okružni i Vrhovni sud pogrešno i nepravilno zaključili da je predmetno potraživanje zastarjelo. S tim u vezi navodi da član 376. stav 1. ZOO predviđa trogodišnji subjektivni rok zastarjelosti za potraživanje naknade prouzrokovane štete, vezujući taj rok za dvije okolnosti, za saznanje oštećenika za štetu i za lice koje je tu štetu prouzrokovalo, te da dosadašnja sudska praksa smatra da je za ovaj subjektivni trogodišnji rok zastarjelosti, pored činjenice da je oštećenik saznao za štetu i za lice koje je tu štetu prouzrokovalo, potrebno utvrditi i obim štete, jer samo saznanje prethodne dvije okolnosti, bez znanja obima prouzrokovane štete, nije dovoljno da se postavi odštetni zahtjev. Apelant smatra da ovakav dosadašnji stav sudske prakse nije u protivno s intencijama ove odredbe koja reguliše subjektivni rok zastarjelosti za potraživanja naknade prouzrokovane štete. Stoga, po apelantovom mišljenju, on nije mogao u momentu odlaska pripadnika VRS iz njegove kuće saznati za obim prouzrokovane štete. Za tu okolnost je saznao krajem 1996. godine kada je, uz konsultaciju sa stručnim licima, odredio okvirni obim (visinu pričinjene štete), jer to nije mogao učiniti sam, s obzirom na svoje obrazovanje. S obzirom na navedeno, apelant smatra da je tužba koju je podnio 14. decembra 1999. godine podnesena blagovremeno, tj. u subjektivnom trogodišnjem roku (računajući od momenta okvirnog određivanja obima - visine pričinjene štete). Osim toga, apelant smatra da se na konkretan slučaj može primijeniti objektivni rok za zastarjelost potraživanja naknade štete, jer je on predviđen s ciljem da se što bolje zaštiti oštećeno lice, a on se završava kada protekne pet godina od dana kada je šteta nastala.

b) Odgovor na apelaciju

17. Vrhovni sud je u odgovoru na apelaciju istakao da su neosnovani apelantovi navodi da je taj sud propustio da početak roka zastarjelosti predmetnog potraživanja računa od kraja 1996. godine "kada je apelant saznao, odnosno mogao saznati

za obim štete", i da je time počinio povredu prava. Vrhovni sud je naveo da je sam apelant u toku prvostepenog postupka istakao da su pripadnici VRS predmetne stvari koristili "od oktobra 1992. godine do kraja 1995. godine pa čak i do početka 1996. godine", te je apelant tada, kada je prestalo korištenje navedenih stvari, saznao za štetu, učinioca i obim štete, jer se, kako proizlazi iz fotografija porodične kuće, koje se nalaze u spisima predmeta i koje su ocijenjene u povezanosti s ostalim provedenim dokazima, radi o vidljivim oštećenjima objekta za koje je apelant već tada mogao, makar po svojoj procjeni (prema vidljivim nedostacima i općepoznatim cijenama rada i materijala), procijeniti obim štete za koju bi mogao u okviru zakonom propisanog roka podnijeti tužbu, a čija bi se visina tokom postupka (u slučaju osporavanja tako izvršene procjene) utvrđivala provođenjem odgovarajućih dokaza. S obzirom na navedeno, Vrhovni sud je zaključio da su neosnovani apelantovi navodi o povredi prava na imovinu i pravično suđenje.

18. Okružni sud je istakao da u cijelosti ostaje kod navoda i zaključaka iznesenih u svojoj presudi, te da smatra da su apelantovi navodi o povredi prava na pravično suđenje i prava na imovinu neosnovani.

19. Pravobranilaštvo je istaklo da su osporene odluke donesene pravilno i zakonito, te da su neosnovani apelantovi navodi o povredi prava na pravično suđenje i prava na imovinu.

V. Relevantni propisi

20. U **Zakonu o parničnom postupku** ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 58/03 i 85/03, 74/05, 63/07 i 105/08) relevantne odredbe glase:

Član 2.

(1) U parničnom postupku sud odlučuje u granicama zahtjeva koji su stavljeni u postupku.

(2) Sud u postupku primjenjuje materijalno pravo po vlastitoj ocjeni i nije vezan za navode stranaka u pogledu materijalnog prava.

Član 7.

(1) Stranke su dužne iznijeti sve činjenice na kojima zasnivaju svoje zahtjeve i izvoditi dokaze kojima se utvrđuju te činjenice.

Član 8.

Koje će činjenice uzeti kao dokazane odlučuje sud na osnovu slobodne ocjene dokaza. Sud će savjesno i brižljivo cijeliti svaki dokaz posebno i sve dokaze zajedno.

Član 102. stav 1.

(1) Svaka stranka treba u svojim izlaganjima iznijeti sve činjenice potrebne za obrazloženje svojih prijedloga, ponuditi dokaze potrebne za utvrđivanje svojih navoda, te se izjasniti o navodima i ponuđenim dokazima protivne stranke.

Član 123.

(1) Svaka stranka dužna je dokazati činjenice na kojima zasniva svoj zahtjev.

(2) Sud će slobodnom ocjenom dokaza utvrditi činjenice na osnovu kojih će donijeti odluku.

Član 126.

Ako sud na osnovu ocjene izvedenih dokaza ne može sa sigurnošću utvrditi neku činjenicu, o postojanju te činjenice zaključuje primjenom pravila o teretu dokazivanja.

21. U **Zakonu o obligacionim odnosima** ("Službeni list SFRJ" br. 29/78, 39/85, 45/86 i 57/89 i "Službeni glasnik RS" broj 17/93, 3/96, 39/03 i 74/04) relevantne odredbe glase:

ZASTARJELOST

Opšte pravilo

Član 360.

1. Zastarjelošću prestaje pravo zahtijevati ispunjenje obaveze.

2. Zastarjelost nastupa kad protekne zakonom određeno vrijeme u kome je povjerilac mogao zahtijevati ispunjenje obaveze.

3. Sud se ne može obazirati na zastarjelost ako se dužnik nije na nju pozvao.

Potraživanje naknade štete

Član 376.

(1) Potraživanje naknade prouzrokovane štete zastarijeva za tri godine od kad je oštećenik doznao za štetu i za lice koje je štetu učinilo.

(2) U svakom slučaju ovo potraživanje zastarijeva za pet godina od kad je šteta nastala.

VI. Dopustivost

22. U skladu s članom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine Ustavni sud, također, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

23. U skladu s članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnosilac apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku kojeg je koristio.

24. U konkretnom slučaju predmet osporavanja apelacijom je Presuda Vrhovnog suda broj 92 0 P 015326 10 Rev od 24. decembra 2010. godine protiv koje nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Zatim, osporenu presudu apelant je primio 11. januara 2011. godine a apelacija je podnesena 4. marta 2011. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz člana 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva niti je očigledno (*prima facie*) neosnovana.

25. Imajući u vidu odredbe člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, te člana 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VI. Meritum

26. Apelant pobija navedene presude Vrhovnog i Okružnog suda, tvrdeći da su mu tom presudom prekršena prava iz člana II/3.e) i k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije, kao i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

Pravo na pravično suđenje

27. Član II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima i druga prava u vezi sa krivičnim postupkom.

28. Član 6. Evropske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obaveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravično suđenje i javnu raspravu u razumnom roku

pred nezavisnim i nepristrasnim, zakonom ustanovljenim sudom. [...]

29. Ustavni sud primjećuje da se ovaj postupak odnosi na postupak naknade materijalne štete, odnosno na predmet građanskopravne prirode, pa je član 6. stav 1. Evropske konvencije primjenjiv na konkretan slučaj.

30. Suština navoda apelacije koji se odnosi na pravično suđenje svodi se na tvrdnju da su redovni sudovi, prihvatanjem prigovora o zastarjelosti potraživanja, pogrešno primijenili materijalno pravo.

31. S tim u vezi Ustavni sud, prije svega, ukazuje da prema praksi Evropskog suda i Ustavnog suda zadatak ovih sudova nije preispitivanje zaključaka redovnih sudova u pogledu činjeničnog stanja i primjene prava (vidi Evropski sud, *Pronina protiv Rusije*, odluka o dopustivosti od 30. juna 2005. godine, aplikacija broj 65167/01). Naime, Ustavni sud nije nadležan da supstituiira redovne sudove u procjeni činjenica i dokaza, već je općenito zadatak redovnih sudova da ocijene činjenice i dokaze koje su izveli (vidi Evropski sud, *Thomas protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 10. maja 2005. godine, aplikacija broj 19354/02). Zadatak Ustavnog suda je da ispita da li je eventualno došlo do povrede ili zanemarivanja ustavnih prava (pravo na pravično suđenje, pravo na pristup sudu, pravo na djelotvoran pravni lijek i dr.), te da li je primjena zakona bila, eventualno, proizvoljna ili diskriminacijska.

32. Ustavni sud se, dakle, prema navedenom stavu, može izuzetno, kada ocijeni da je u određenom postupku redovni sud proizvoljno postupao kako u utvrđivanju činjenica, tako i u primjeni relevantnih pozitivno-pravnih propisa (vidi Ustavni sud, Odluka broj *AP 311/04* od 22. aprila 2005. godine, stav 26), upustiti u ispitivanje načina na koji su nadležni sudovi utvrđivali činjenice i na tako utvrđene činjenice primijenili pozitivno-pravne propise. U kontekstu navedenoga Ustavni sud podsjeća i da je u više svojih odluka ukazao da očigledna proizvoljnost u primjeni relevantnih propisa nikada ne može voditi ka pravičnom postupku (vidi Odluku Ustavnog suda broj *AP 1293/05* od 12. septembra 2006. godine, tačka 25. i dalje). Stoga će Ustavni sud u konkretnom slučaju, s obzirom na pitanja koja apelant problematizira, ispitati da li je pobijana odluka utemeljena na proizvoljnoj primjeni materijalnog prava.

33. Također, Ustavni sud ukazuje na to da, prema ustaljenoj praksi Evropskog suda i Ustavnog suda, član 6. stav 1. Evropske konvencije obavezuje sudove da, između ostalog, obrazlože svoje presude. Ta obaveza, međutim, ne može biti shvaćena kao obaveza da se u presudi iznesu svi detalji i daju odgovori na sva postavljena pitanja i iznesene argumente (vidi Ustavni sud, odluke br. *U 62/01* od 5. aprila 2002. godine i *AP 352/04* od 23. marta 2005. godine). Mjera u kojoj ta obaveza postoji zavisi od prirode odluke (vidi Evropski sud, *Ruiz Torija protiv Španije*, presuda od 9. decembra 1994. godine, serija A, broj 303-A, stav 29). Evropski i Ustavni sud su u brojnim odlukama ukazali na to da domaći sudovi imaju određenu diskrecionu ocjenu u vezi s tim koje će argumente i dokaze prihvatiti u određenom predmetu, ali istovremeno imaju obavezu da obrazlože svoju odluku tako što će navesti jasne i razumljive razloge na kojima su tu odluku zasnovali (vidi Evropski sud, *Suominen protiv Finske*, presuda od 1. jula 2003. godine, aplikacija broj 37801/97, stav 36, i, *mutatis mutandis*, Ustavni sud, Odluka broj *AP 5/05* od 14. marta 2006. godine).

34. Stoga će Ustavni sud u konkretnom slučaju ispitati da li su pobijane odluke Vrhovnog i Okružnog suda utemeljene na proizvoljnoj primjeni materijalnog prava, odnosno zadovoljava li obrazloženje tih presuda standarde iz člana 6. stav 1. Evropske konvencije.

35. U kontekstu navedenog, Ustavni sud zapaža da iz obrazloženja osporenih presuda proizlazi da je u postupku pred redovnim sudovima bilo nesporno da je apelantova imovina oštećena; da su oštećenja navedenih pokretnih i nepokretnih stvari u uzročnoj vezi s načinom na koji su ih koristili pripadnici VRS, te da je apelant tužbu za naknadu štete podnio sudu 14. decembra 1999. godine. Takođe je nesporno da je *objektivni rok zastare* počeo teći od ukidanja ratnog stanja i stanja neposredne ratne opasnosti 19. juna 1996. godine, a da je do tada bio zastoj zastarijevanja u smislu odredbe člana 383. ZOO. Dakle, nije bilo sporno da je apelant podnio sudu tužbu za naknadu štete u okviru objektivnog petogodišnjeg roka zastarjelosti. Međutim, sporno je bilo da li je u konkretnom slučaju protekao trogodišnji subjektivni rok zastarjelosti, tj. kada je apelant doznao za štetu da bi od tada zastarni rok mogao početi teći.

36. Prema mišljenju Osnovnog suda, zastarni rok je mogao početi tek onda kada je apelant saznao za obim štete, a to je dan kad je upoznat sa sadržajem nalaza vještaka građevinske struke (11. marta 2004. godine).

37. Nasuprot tome, Okružni i Vrhovni sud su smatrali da iz činjeničnog utvrđenja Osnovnog suda proizlazi da su apelantu okolnosti od kojih zavisi opseg štete postale poznate početkom 1996. godine kada su pripadnici VRS napustili njegovu imovinu i da je već tada apelant stekao mogućnost da navede opseg oštećenja svojih objekata i stvari izražen u novcu (barem okvirno, a u slučaju osporavanja tačna visina bi se tokom postupka mogla utvrđivati posebnim dokazima), s tim da je i *subjektivni rok zastare* počeo teći od ukidanja ratnog stanja i stanja neposredne ratne opasnosti 19. juna 1996. godine, te da su stoga neosnovani apelantovi navodi da je za štetu, odnosno njen obim, saznao tek kad je upoznat sa sadržajem nalaza vještaka građevinske struke u toku prvostepenog postupka, odnosno nakon konsultovanja stručnih lica.

38. Međutim, Ustavni sud zapaža da iz obrazloženja drugostepene i revizione presude ne proizlazi na koji način je Okružni sud, a što je potvrdio i Vrhovni sud, izveo zaključak da iz činjeničnog utvrđenja Osnovnog suda proizlazi da je apelant doznao za štetu na njegovoj imovini već početkom 1996. godine, nakon što su pripadnici VRS napustili njegovu imovinu, pa da je stoga osnovan prigovor zastarjelosti apelantovog potraživanja koji je istakla tužena.

39. Naime, Ustavni sud zapaža da je nesporno da je objektivni rok zastare potraživanja u konkretnom slučaju počeo teći 19. juna 1996. godine donošenjem Odluke o prestanku ratnog stanja i neposredne ratne opasnosti. Nesporno je i da je tužena ta koja je istakla prigovor zastarjelosti apelantovog potraživanja zbog proteka subjektivnog roka zastare. Imajući u vidu ovu činjenicu Ustavni sud, uz svo poštovanje diskrecionih prava redovnih sudova koja im daje Zakon o parničnom postupku (u daljnjem tekstu: ZPP), zapaža da je u konkretnom slučaju izostala primjena člana 102. stava 1. ZPP-a, prema kojem "svaka stranka treba u svojim izlaganjima iznijeti sve činjenice potrebne za obrazloženje svojih prijedloga, ponuditi dokaze potrebne za utvrđivanje svojih navoda, te se izjasniti o navodima i ponuđenim dokazima protivne stranke." S obzirom da je tužena istakla prigovor zastarjelosti protekom subjektivnog roka zastare, onda je, imajući u vidu citiranu zakonsku odredbu, na tuženoj bila i obaveza da ponudi dokaze potrebne za utvrđivanje svojih navoda, tj. dokaze o tome kada je apelant zaista saznao za štetu i osobu koja ju je prouzrokovala, od kada je mogao početi teći subjektivni rok zastare. Naime, raspravno načelo, propisano navedenim članom, podrazumijeva da "koliko činjenica toliko i prava".

40. Nasuprot navedenom, Ustavni sud zapaža da iz obrazloženja drugostepene i revizione presude ne proizlazi da je

tužena tokom postupka pred redovnim sudovima ponudila dokaz za svoj prigovor zastare protekom subjektivnog roka koji je istakla u toku postupka, pa se ne može zaključiti na osnovu čega je - najprije Okružni a zatim i Vrhovni sud - prihvatio istaknuti prigovor zastare tužene, pogotovo kada se ima u vidu odredba člana 7. stav 1. ZPP-a, prema kojoj: "Stranke su dužne iznijeti sve činjenice na kojima zasnivaju svoje zahtjeve i izvoditi dokaze kojima se utvrđuju te činjenice." Dakle, sve što vrijedi za tužitelja – vrijedi i za tuženog. Kako god tužitelj mora dokazivati svoje navode, tako i tuženi mora dokazati svoje navode, odnosno predlagati i izvoditi dokaze kojima se utvrđuju činjenice koje iznosi tuženi. Ustavni sud, međutim, zapaža da tužena tokom cijelog postupka pred redovnim sudovima nije ponudila dokaz kada je apelant saznao za štetu i osobu koja ju je prouzrokovala (budući da apelant očito tokom ratnih dejstava u Bosni i Hercegovini nije bio u posjedu svoje imovine, npr. kada mu je vraćena imovina u posjed ili bilo koji drugi adekvatan dokaz o datumu kada je apelant saznao za štetu i osobu koja ju je prouzrokovala), a redovni sudovi su prigovor tužene usvojili bez jasnog obrazloženja. Štaviše, iz obrazloženja osporenih presuda može se zaključiti da se od apelanta kao tužitelja tražilo da dokazuje osnovanost prigovora zastare koji je istakla tužena. Imajući u vidu nedvosmislen zahtjev ZPP-a (član 7. stav 2) da sud svoju odluku o tužbenom zahtjevu ili prigovorima stranaka istaknutim u postupku ne može zasnovati na činjenicama koje stranke nisu iznijele, odnosno da je sud, kada raspoloživim dokaznim sredstvima nije uspio formirati određeno uvjerenje o postojanju odlučnih činjenica (član 123), dužan primijeniti pravila o teretu dokazivanja (*onus probandi*), a s druge strane činjenicu da su i drugostepeni i revizijski sud u konkretnom slučaju prihvatili prigovor zastare zbog proteka subjektivnog roka, koji je tužena istaknula u postupku a da nije za svoj prigovor ponudila bilo koji dokaz, Ustavni sud smatra da takvi postupci redovnih sudova ne zadovoljavaju standarde prava na pravično suđenje koje su uspostavili organi Konvencije i koje slijedi Ustavni sud.

41. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud smatra da su u konkretnom slučaju proizvoljno primijenjene odredbe člana 376. stav 1. ZOO u vezi s odredbama člana 7. stav 1. i člana 123. stav 1. ZPP-a. Sve navedeno, po mišljenju Ustavnog suda, ima za posljedicu kršenje apelantovog prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije.

42. Stoga, Ustavni sud zaključuje da je došlo do povrede člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije.

Pravo na imovinu

43. S obzirom na zaključak Ustavnog suda u vezi s članom II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 6. stav 1. Evropske konvencije, Ustavni sud smatra da nije potrebno posebno razmatrati navodne povrede člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

VIII. Zaključak

44. Ustavni sud zaključuje da postoji povreda prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije kada su redovni sudovi proizvoljno primijenili odredbe člana 376. stav 1. ZOO u vezi s odredbama člana 7. i člana 123. stav 1. ZPP-a, jer su usvojili prigovor zastare zbog proteka subjektivnog roka koji je istakla tužena iako je nesporno da tužena nije predložila niti izvela niti jedan dokaz na okolnost kada je apelant saznao za štetu i osobu koja ju je prouzrokovala, od kada je u okviru objektivnog mogao početi teći i subjektivni rok zastare.

45. Na osnovu člana 59. st. (1) i (2) i člana 62. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

46. Prema članu VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Valerija Galić, s. r.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine je u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 1099/11**, rješavajući apelacije **Božidara Klješšana**, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b), članka 59. st. (1) i (2) i članka 62. stavak (1) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" br. 22/14 i 57/14), u sastavu:

Valerija Galić, predsjednica
Miodrag Simović, dopredsjednik
Seada Palavrić, dopredsjednica
Mato Tadić, sudac
Mirsad Čeman, sudac
Zlatko M. Knežević, sudac

na sjednici održanoj 6. studenoga 2014. godine donio

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Usvaja se apelacija **Božidara Klješšana**.

Utvrđuje se povreda prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Ukidaju se Presuda Vrhovnog suda Republike Srpske broj 92 0 P 015326 10 Rev od 24. prosinca 2010. godine i Presuda Okružnog suda u Istočnom Sarajevu broj 92 0 P 015326 10 Gž od 16. lipnja 2010. godine.

Predmet se vraća Okružnom sudu u Istočnom Sarajevu, koji je dužan po žurnom postupku donijeti novu odluku, sukladno članku II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članku 6. stavak 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Nalaže se Okružnom sudu u Istočnom Sarajevu da, sukladno člankom 72. stavak (5) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u roku od tri mjeseca od dana dostavljanja ove odluke obavijesti Ustavni sud Bosne i Hercegovine o poduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Božidar Klješšan (u daljnjem tekstu: apelant) kojega zastupa Centar za pružanje besplatne pravne pomoći Banjaluka, Ured Istočno Sarajevo, podnio je 4. ožujka 2011. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Presude Vrhovnog suda Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Vrhovni sud) broj 92 0 P 015326 10 Rev od 24. prosinca 2010. godine i Presude Okružnog suda u Istočnom Sarajevu (u daljnjem tekstu: Okružni sud) broj 92 0 P 015326 10 Gž od 16. lipnja 2010. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda od Vrhovnog suda, Okružnog suda i Pravobraniteljstva Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Pravobraniteljstvo) koje zastupa

tuženu Republiku Srpsku (u daljnjem tekstu: tužena), zatraženo je 11. srpnja 2014. godine da dostave odgovor na apelaciju.

3. Vrhovni sud je dostavio odgovor na apelaciju 30. srpnja 2014. godine, Okružni sud 21. srpnja 2014. godine, a Pravobraniteljstvo 29. srpnja 2014. godine.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantovih navoda i dokumenata podastrih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

5. Prvostupanjskom presudom Osnovnog suda u Vlasenici (u daljnjem tekstu: Osnovni sud) broj 92 0 P 015326 10 P od 9. travnja 2010. godine tužena je obvezana apelantu isplatiti naknadu materijalne štete na ime oštećenja na njegovoj obiteljskoj kući u iznosu od 13.857,00 KM, oštećenja na pomoćnim objektima u iznosu od 3.725,00 KM, te iznos od 2.500,00 KM za uništene pokretne stvari (posude i namještaj) koje su se nalazile u kući kada su kuću pripadnici Vojске Republike Srpske preuzimali na korištenje (u daljnjem tekstu: VRS), sve sa zakonskom zateznom kamatom počevši od 11. travnja 2004. godine pa do isplate, i da apelantu naknadi troškove parničnog postupka.

6. Iz obrazloženja prvostupanjske presude proizlazi da je apelant 14. prosinca 1999. godine podnio tužbu radi naknade štete u kojoj je naveo da je vlasnik obiteljske stambene zgrade u selu Klještani, da su tužena i Općina Vlasenica nakon izbijanja ratnih djelovanja ustupile njegovu obiteljsku kuću VRS, te da su prilikom svoga boravka u kući pripadnici VRS oštetili kuću i pokretne stvari u kući.

7. Polazeći od utvrđenja da su obiteljsku stambenu kuću u selu Klještani, Vlasenica, koju je apelant naslijedio poslije smrti roditelja, pomoćne objekte i pokretne stvari (posude i namještaj) čije se postojanje podrazumijeva u seoskom kućanstvu), pripadnici VRS od kolovoza 1992. godine do 1996. godine koristili i oštetili (što je utvrđeno na temelju potvrda Boračke organizacije Općine Vlasenica od 9. listopada 2001. godine i Vojne pošte 7115 Šekovići od 11. veljače 2002. godine); da su oštećenja navedenih pokretnih i nepokretnih stvari u uzročnoj vezi s načinom na koji su ih koristili pripadnici VRS i da je, računajući objektivni rok zastarjelosti potraživanja počevši od 19. lipnja 1996. godine (kada je Odlukom Narodne skupštine Republike Srpske ukinuto ratno stanje i stanje neposredne ratne opasnosti ("Službeni glasnik RS" broj 15/96), kao i subjektivni rok zastarjelosti od 11. ožujka 2004. godine, kada je apelantu dostavljen nalaz vještaka građevinske struke, tužba koja je prvostupanjskom sudu podnesena 14. prosinca 1999. godine, podnesena je u okviru objektivnog petogodišnjeg roka zastarjelosti za ovaj vid potraživanja, odnosno u okviru subjektivnog roka od tri godine koji počinje teći od dana saznanja za obujam štete što je u konkretnom slučaju, prema sudskoj praksi, dan kad je apelant saznao za obujam štete odnosno kad je upoznat sa sadržajem nalaza vještaka građevinske struke (11. ožujka 2004. godine). Stoga je Osnovni sud zaključio da je neutemeljen prigovor tužene o zastarjelosti potraživanja, te je, prihvaćajući nalaz i mišljenje vještaka građevinske struke, djelomično usvojio apelantov tužbeni zahtjev i dosudio mu naknadu štete u iznosima navedenim u izreci prvostupanjske presude.

8. Drugostupanjskom Presudom Okružnog suda broj 92 0 P 015326 10 Gž od 16. lipnja 2010. godine priziv tužene je usvojen i prvostupanjska presuda preinačena u dosuđujućem dijelu, tako da je odbijen apelantov tužbeni zahtjev.

9. Iz obrazloženja drugostupanjske presude proizlazi da je tužena u prizivu istaknula da je i sam apelant u postupku istaknuo da su štetu počinili pripadnici VRS, pa je tako faktički doznao za štetu u momentu odlaska vojske iz njegove kuće.

Kako je tužba podnesena 14. prosinca 1999. godine, očividno je da je apelantovo potraživanje zastarjelo, s obzirom da rok za podnošenje tužbe teče od 19. lipnja 1996. godine kada je donesena Odluka o ukidanju ratnog stanja, odnosno neposredne ratne opasnosti.

10. Iz obrazloženja drugostupanjske presude također proizlazi da je apelant u odgovoru na priziv, između ostalog, istaknuo kako prvostupanjski sud nije pogrešno primijenio odredbe članka 376. stavak 1. ZOO, zbog toga što dosadašnja sudska praksa smatra da se za subjektivni trogodišnji rok zastarjelosti, pored činjenice da je oštećeni saznao za štetu i osobu koja je tu štetu prouzročila, mora utvrditi i obujam štete, jer samo saznanje za prethodne dvije okolnosti bez znanja o obujmu prouzročene štete nije dostatno da se postavi odštetni zahtjev. S tim u vezi je apelant istaknuo kako je za obujam štete saznao u momentu kada je vojska odlazila iz njegove kuće, tj. koncem 1996. godine, kada je uz konsultacije s raznim stručnim osobama odredio obujam (visinu) pričinjene štete, te s obzirom da je tužbu podnio sudu 14. prosinca 1999. godine njegovo potraživanje nije zastarjelo.

11. Okružni sud je, prihvaćajući činjenična utvrđenja ali ne i pravne zaključke Osnovnog suda, zaključio kako su od nastanka štetnog događaja (1996. godine) do dana prestanka ratnog stanja i neposredne ratne opasnosti postojali opravdani razlozi za apelantovo propuštanje da se obrati sudu s tužbenim zahtjevom za naknadu štete (članak 383. Zakona o obligacionim odnosima, u daljnjem tekstu: ZOO) i da je, računajući rok zastarjelosti od dana prestanka tih razloga (19. lipnja 1996. godine kada je ukinuto ratno stanje i stanje neposredne ratne opasnosti), kao nesavladivih prepreka za sudsku zaštitu, tužba koja je prvostupanjskom sudu podnesena 14. prosinca 1999. godine, podnesena po proteku trogodišnjeg roka zastarjelosti potraživanja naknade štete propisanog odredbom članka 371. stavak 1. ZOO. Stoga je Okružni sud prvostupanjsku presudu preinačio tako da je, prihvaćajući prigovor tužene o zastarjelosti potraživanja, odbio apelantov tužbeni zahtjev.

12. Presudom Vrhovnog suda broj 92 0 P 015326 10 Rev od 24. prosinca 2010. godine odbijena je apelantova revizija izjavljena protiv drugostupanjske Presude Okružnog suda broj 92 0 P 015326 10 Gž od 16. lipnja 2010. godine.

13. Po ocjeni Vrhovnog suda, Okružni sud je u drugostupanjskoj presudi dao valjane razloge o prizivnim prigovorima koji su od značaja za pravilnu primjenu materijalnog prava, a datim razlozima je prethodila pravilna ocjena dokaza izvedenih pred prvostupanjskim sudom, te je pravilno primijenio odredbe ZOO o zastarjelosti potraživanja. Vrhovni sud je istaknuo kako je odredbom članka 376. stavak 1. ZOO propisano da potraživanje naknade štete zastarijeva za tri godine od kada je oštećenik saznao za štetu i za osobu koja je štetu učinila. U svakom slučaju ovo potraživanje zastarijeva za pet godina od kada je šteta nastala (stavak 2. tog članka). Saznanje tužitelja za štetu i za štetnika su uvjeti za početak subjektivnog roka zastarjelosti iz članka 376. stavak 1. ZOO. U konkretnoj pravnoj stvari je istekao subjektivni rok od tri godine propisan u stavku 1. članka 376. ZOO jer, računajući početak roka zastarjelosti od 19. lipnja 1996. godine (kada je stupila na snagu Odluka Narodne skupštine Republike Srpske o ukidanju ratnog stanja i neposredne ratne opasnosti), subjektivni rok od tri godine je istekao 19. lipnja 1999. godine, a tužba je prvostupanjskom sudu podnesena 14. prosinca 1999. godine, dakle, po proteku navedenoga trogodišnjeg roka zastarjelosti za ovu vrstu potraživanja. Potraživanje naknade prouzročene štete ne bi zastarjelo da su održana oba zastarna roka - subjektivni rok iz stavka 1. i objektivni rok iz stavka 2. članka 376. ZOO. Ako je bilo koji (samo jedan) od tih rokova

istekao (a u konkretnom slučaju je istekao subjektivni rok), nastupila je zastarjelost potraživanja s posljedicama iz članka 360. stavak 1. ZOO, kojim je propisano da zastarjelošću (koja predstavlja materijalno-pravni prigovor), prestaje pravo zahtijevati ispunjenje obveze i time prestaje pravo povjeritelja zahtijevati ispunjenje obveze prinudnim putem, zbog čega je drugostupanjski sud pravilno sudio kada je tužiteljev zahtjev odbio kao neutemeljen.

14. Također je istaknuto da su neutemeljeni apelantovi navodi da je Okružni sud propustio početak roka zastarjelosti predmetnog potraživanja računati od svršetka 1999. godine kada je tužitelj (apelant) saznao, odnosno mogao saznati za obujam štete i da je time počinio povrede odredaba parničnoga postupka. Po ocjeni Vrhovnog suda, Okružni sud je pravilno primijenio odredbu članka 376. stavak 1. ZOO, prema kojoj potraživanje naknade štete zastarijeva za tri godine od kada je oštećeni saznao za štetu i za osobu koja ju je učinila. S tim u vezi je istaknuto da je apelant tijekom prvostupanjskog postupka (na ročištu od 24. studenoga 2004. godine) naveo da su pripadnici VRS predmetne stvari (objekte, posude i namještaj) koristili od listopada 1992. godine do kraja 1995. godine, pa čak i do početka 1996. godine. Apelant je tada, kada se prestalo s korištenjem navedenih stvari, saznao za štetu i za učinitelja, jer se, kako proizlazi iz fotografija obiteljske kuće koje se nalaze u spisima predmeta, radi o vidljivim oštećenjima objekata, pa su stoga navodi revizije neutemeljeni. S obzirom na navedeno, Vrhovni sud je odbio apelantovu reviziju.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

15. Apelant smatra da mu je osporenim presudom prekršeno pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija), kao i pravo na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

16. Ističe da su Okružni i Vrhovni sud pogrešno i nepravilno zaključili kako je predmetno potraživanje zastarjelo. S tim u svezi navodi kako članak 376. stavak 1. ZOO predviđa trogodišnji subjektivni rok zastarjelosti za potraživanje naknade prouzročene štete, vezujući taj rok za dvije okolnosti, za saznanje oštećenika za štetu i za osobu koja je tu štetu prouzročila, te da dosadašnja sudska praksa smatra da je za ovaj subjektivni trogodišnji rok zastarjelosti, pored činjenice da je oštećenik saznao za štetu i za osobu koja je tu štetu prouzročila, potrebno utvrditi i obujam štete, jer samo saznanje prethodne dvije okolnosti, bez znanja obujma prouzročene štete, nije dostatno da se postavi odštetni zahtjev. Apelant smatra kako ovakav dosadašnji stav sudske prakse nije u proturječnosti s intencijama ove odredbe koja regulira subjektivni rok zastarjelosti za potraživanja naknade prouzročene štete. Stoga, po apelantovom mišljenju, on nije mogao u momentu odlaska pripadnika VRS iz njegove kuće saznati za obujam prouzročene štete. Za tu okolnost je saznao koncem 1996. godine kada je, uz konsultaciju sa stručnim osobama, odredio okvirni obujam (visinu pričinjene štete), jer to nije mogao učiniti sam, s obzirom na svoje obrazovanje. S obzirom na navedeno, apelant smatra kako je tužba koju je podnio 14. prosinca 1999. godine podnesena blagovremeno, tj. u subjektivnom trogodišnjem roku (računajući od momenta okvirnog određivanja obujama - visine pričinjene štete). Osim toga, apelant smatra kako se na konkretan slučaj može primijeniti objektivni rok za zastarjelost potraživanja naknade štete, jer je on predviđen s ciljem da se što bolje zaštititi oštećena osoba, a on se završava kada protekne pet godina od dana kada je šteta nastala.

b) Odgovor na apelaciju

17. Vrhovni sud je u odgovoru na apelaciju istaknuo kako su neutemeljeni apelantovi navodi da je taj sud propustio početak roka zastarjelosti predmetnoga potraživanja računati od svršetka 1996. godine "kada je apelant saznao, odnosno mogao saznati za obujam štete", i da je time počinio povrede prava. Vrhovni sud je naveo da je sam apelant tijekom prvostupanjskoga postupka istaknuo kako su pripadnici VRS predmetne stvari koristili "od oktobra 1992. godine do kraja 1995. godine pa čak i do početka 1996. godine", te je apelant tada, kada je prestalo korištenje navedenih stvari, saznao za štetu, učinitelja i obujam štete, jer se, kako proizlazi iz fotografija obiteljske kuće, koje se nalaze u spisima predmeta i koje su ocijenjene u povezanosti s ostalim provedenim dokazima, radi o vidljivim oštećenjima objekta za koje je apelant već tada mogao, makar po svojoj procjeni (prema vidljivim nedostacima i općepoznatim cijenama rada i materijala), procijeniti obujam štete za koju bi mogao u okviru zakonom propisanoga roka podnijeti tužbu, a čija bi se visina tijekom postupka (u slučaju osporavanja tako izvršene procjene) utvrđivala provedbom odgovarajućih dokaza. S obzirom na navedeno, Vrhovni sud je zaključio kako su neutemeljeni apelantovi navodi o povredi prava na imovinu i pravično suđenje.

18. Okružni sud je istaknuo kako u cijelosti ostaje kod navoda i zaključaka iznesenih u svojoj presudi, te kako smatra da su apelantovi navodi o povredi prava na pravično suđenje i prava na imovinu neutemeljeni.

19. Pravobraniteljstvo je istaknulo kako su osporene odluke donesene pravilno i zakonito, te da su neutemeljeni apelantovi navodi o povredi prava na pravično suđenje i prava na imovinu.

V. Relevantni propisi

20. U Zakonu o parničnom postupku ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 58/03 i 85/03, 74/05, 63/07 i 105/08) relevantne odredbe glase:

Član 2.

(1) U parničnom postupku sud odlučuje u granicama zahtjeva koji su stavljeni u postupku.

(2) Sud u postupku primjenjuje materijalno pravo po vlastitoj ocjeni i nije vezan za navode stranaka u pogledu materijalnog prava.

Član 7.

(1) Stranke su dužne iznijeti sve činjenice na kojima zasnivaju svoje zahtjeve i izvoditi dokaze kojima se utvrđuju te činjenice.

Član 8.

Koje će činjenice uzeti kao dokazane odlučuje sud na osnovu slobodne ocjene dokaza. Sud će savjesno i brižljivo cijeniti svaki dokaz posebno i sve dokaze zajedno.

Član 102. stav 1.

(1) Svaka stranka treba u svojim izlaganjima iznijeti sve činjenice potrebne za obrazloženje svojih prijedloga, ponuditi dokaze potrebne za utvrđivanje svojih navoda, te se izjasniti o navodima i ponuđenim dokazima protivne stranke.

Član 123.

(1) Svaka stranka dužna je dokazati činjenice na kojima zasniva svoj zahtjev.

(2) Sud će slobodnom ocjenom dokaza utvrditi činjenice na osnovu kojih će donijeti odluku.

Član 126.

Ako sud na osnovu ocjene izvedenih dokaza ne može sa sigurnošću utvrditi neku činjenicu, o postojanju te činjenice zaključuje primjenom pravila o teretu dokazivanja.

21. U **Zakonu o obligacionim odnosima** ("Službeni list SFRJ" br. 29/78, 39/85, 45/86 i 57/89 i "Službeni glasnik RS" broj 17/93, 3/96, 39/03 i 74/04) relevantne odredbe glase:

ZASTARJELOST

Opšte pravilo

Član 360.

1. Zastarjelošću prestaje pravo zahtijevati ispunjenje obaveze.

2. Zastarjelost nastupa kad protekne zakonom određeno vrijeme u kome je povjerilac mogao zahtijevati ispunjenje obaveze.

3. Sud se ne može obazirati na zastarjelost ako se dužnik nije na nju pozvao.

Potraživanje naknade štete

Član 376.

(1) Potraživanje naknade prouzrokovane štete zastarijeva za tri godine od kad je oštećenik doznao za štetu i za lice koje je štetu učinilo.

(2) U svakom slučaju ovo potraživanje zastarijeva za pet godina od kad je šteta nastala.

VI. Dopustivost

22. Sukladno članku VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine Ustavni sud, također, ima prizivnu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovome ustavu kada ona postanu predmetom spora zbog presude bilo kojega suda u Bosni i Hercegovini.

23. Sukladno članku 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi učinkoviti pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije primio odluku o posljednjem učinkovitom pravnom lijeku kojega je koristio.

24. U konkretnom slučaju predmet osporavanja apelacijom je Presuda Vrhovnog suda broj 92 0 P 015326 10 Rev od 24. prosinca 2010. godine protiv koje nema drugih učinkovitih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Potom, osporenu presudu apelant je primio 11. siječnja 2011. godine a apelacija je podnesena 4. ožujka 2011. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz članka 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojega apelacija nije dopustiva niti je očevidno (*prima facie*) neutemeljena.

25. Imajući u vidu odredbe članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, te članka 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da apelacija ispunjava uvjete glede dopustivosti.

VI. Meritum

26. Apelant pobija navedene presude Vrhovnog i Okružnog suda, tvrdeći da su mu tom presudom prekršena prava iz članka II/3.(e) i (k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije, kao i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

Pravo na pravično suđenje

27. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode ovog članka, stavak 2., što uključuje:

(e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima i druga prava vezana za krivične postupke.

28. Članak 6. Europske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obveza ili utemeljenosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravično suđenje i javnu raspravu u razumnom roku pred neovisnim i nepristranim, zakonom ustanovljenim sudom. [...]

29. Ustavni sud primjećuje kako se ovaj postupak odnosi na postupak naknade materijalne štete, odnosno na predmet građanskopravne prirode, pa je članak 6. stavak 1. Europske konvencije primjenjiv na konkretan slučaj.

30. Suština navoda apelacije koji se odnosi na pravično suđenje svodi se na tvrdnju da su redoviti sudovi, prihvatanjem prigovora o zastarjelosti potraživanja, pogrešno primijenili materijalno pravo.

31. S tim u svezi Ustavni sud, prije svega, ukazuje da prema praksi Europskog suda i Ustavnog suda zadaća ovih sudova nije preispitivanje zaključaka redovitih sudova glede činjeničnog stanja i primjene prava (vidi Europski sud, *Pronina protiv Rusije*, odluka o dopustivosti od 30. lipnja 2005. godine, aplikacija broj 65167/01). Naime, Ustavni sud nije nadležan supstituirati redovite sudove u procjeni činjenica i dokaza, već je općenito zadaća redovitih sudova ocijeniti činjenice i dokaze koje su izveli (vidi Europski sud, *Thomas protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 10. svibnja 2005. godine, aplikacija broj 19354/02). Zadaća Ustavnog suda je ispitati je li eventualno došlo do povrede ili zanemarivanja ustavnih prava (pravo na pravično suđenje, pravo na pristup sudu, pravo na učinkovit pravni lijek i dr.), te je li primjena zakona bila, eventualno, proizvoljna ili diskriminacijska.

32. Ustavni sud se, dakle, prema navedenom stavu, može iznimno, kada ocijeni da je u određenom postupku redoviti sud proizvoljno postupao kako u utvrđivanju činjenica, tako i u primjeni relevantnih pozitivno-pravnih propisa (vidi Ustavni sud, Odluka broj *AP 311/04* od 22. travnja 2005. godine, stavak 26), upustiti u ispitivanje načina na koji su nadležni sudovi utvrđivali činjenice i na tako utvrđene činjenice primijenili pozitivno-pravne propise. U kontekstu navedenoga Ustavni sud podsjeća i da je u više svojih odluka ukazao da očevidna proizvoljnost u primjeni relevantnih propisa nikada ne može voditi ka pravičnom postupku (vidi Odluku Ustavnog suda broj *AP 1293/05* od 12. rujna 2006. godine, točka 25. i dalje). Stoga će Ustavni sud u konkretnom slučaju, s obzirom na pitanja koja apelant problematizira, ispitati je li pobijana odluka utemeljena na proizvoljnoj primjeni materijalnog prava.

33. Također, Ustavni sud ukazuje na to da, prema ustaljenoj praksi Europskog suda i Ustavnog suda, članak 6. stavak 1. Europske konvencije obvezuje sudove da, između ostaloga, obrazlože svoje presude. Ta obveza, međutim, ne može biti shvaćena kao obveza da se u presudi iznesu svi detalji i daju odgovori na sva postavljena pitanja i iznesene argumente (vidi Ustavni sud, odluke br. *U 62/01* od 5. travnja 2002. godine i *AP 352/04* od 23. ožujka 2005. godine). Mjera u kojoj ta obveza postoji ovisi o prirodi odluke (vidi Europski sud, *Ruiz Torija protiv Španjolske*, presuda od 9. prosinca 1994. godine, serija A, broj 303-A, stavak 29). Europski i Ustavni sud su u brojnim odlukama ukazali na to da domaći sudovi imaju određenu diskrecijsku ocjenu u svezi s tim koje će argumente i dokaze prihvatiti u određenome predmetu, ali istodobno imaju obvezu obrazložiti svoju odluku tako što će navesti razvidne i razumljive razloge na kojima su tu odluku utemeljili (vidi Europski sud, *Suominen protiv Finske*, presuda od 1. srpnja 2003. godine, aplikacija broj 37801/97, stavak 36, i, *mutatis*

mutandis, Ustavni sud, Odluka broj AP 5/05 od 14. ožujka 2006. godine).

34. Stoga će Ustavni sud u konkretnom slučaju ispitati jesu li pobijane odluke Vrhovnog i Okružnog suda utemeljene na proizvoljnoj primjeni materijalnog prava, odnosno zadovoljava li obrazloženje tih presuda standarde iz članka 6. stavak 1. Europske konvencije.

35. U kontekstu navedenoga, Ustavni sud opaža kako iz obrazloženja osporenih presuda proizlazi da je u postupku pred redovitim sudovima bilo neprijeporno da je apelantova imovina oštećena; da su oštećenja navedenih pokretnih i nepokretnih stvari u uzročnoj vezi s načinom na koji su ih koristili pripadnici VRS, te da je apelant tužbu za naknadu štete podnio sudu 14. prosinca 1999. godine. Također je neprijeporno da je *objektivni rok zastare* počeo teći od ukidanja ratnog stanja i stanja neposredne ratne opasnosti 19. lipnja 1996. godine, a da je do tada bio zastoj zastarijevanja u smislu odredbe članka 383. ZOO. Dakle, nije bilo prieporno da je apelant podnio sudu tužbu za naknadu štete u okviru objektivnog petogodišnjeg roka zastarijevanja. Međutim, prieporno je bilo da li je u konkretnom slučaju protekao trogodišnji subjektivni rok zastarijevanja, tj. kada je apelant doznao za štetu da bi od tada zastarni rok mogao početi teći.

36. Prema mišljenju Osnovnog suda, zastarni rok je mogao početi tek onda kada je apelant saznao za obujam štete, a to je dan kad je upoznat sa sadržajem nalaza vještaka građevinske struke (11. ožujka 2004. godine).

37. Nasuprot tome, Okružni i Vrhovni sud su smatrali da iz činjeničnog utvrđenja Osnovnog suda proizlazi da su apelantu okolnosti o kojima ovisi opseg štete postale poznate početkom 1996. godine kada su pripadnici VRS napustili njegovu imovinu i da je već tada apelant stekao mogućnost da navede opseg oštećenja svojih objekata i stvari izražen u novcu (barem okvirno, a u slučaju osporavanja točna visina bi se tijekom postupka mogla utvrđivati posebnim dokazima), s tim da je i *subjektivni rok zastare* počeo teći od ukidanja ratnog stanja i stanja neposredne ratne opasnosti 19. lipnja 1996. godine, te da su stoga neutemeljeni apelantovi navodi da je za štetu, odnosno njen obujam, saznao tek kad je upoznat sa sadržajem nalaza vještaka građevinske struke tijekom prvostupanjskog postupka, odnosno nakon konsultiranja stručnih osoba.

38. Međutim, Ustavni sud opaža kako iz obrazloženja drugostupanjske i revizije presude ne proizlazi na koji način je Okružni sud, a što je potvrdio i Vrhovni sud, izveo zaključak da iz činjeničnog utvrđenja Osnovnog suda proizlazi da je apelant doznao za štetu na njegovoj imovini već početkom 1996. godine, nakon što su pripadnici VRS napustili njegovu imovinu, pa da je stoga utemeljen prigovor zastarijevanja apelantovoga potraživanja koji je istaknula tužena.

39. Naime, Ustavni sud opaža da je neprijeporno da je objektivni rok zastare potraživanja u konkretnom slučaju počeo teći 19. lipnja 1996. godine donošenjem Odluke o prestanku ratnog stanja i neposredne ratne opasnosti. Neprijeporno je i da je tužena ta koja je istaknula prigovor zastarijevanja apelantovog potraživanja zbog proteka subjektivnog roka zastare. Imajući u vidu ovu činjenicu Ustavni sud, uz svo poštovanje diskrecijskih prava redovitih sudova koja im daje Zakon o parničnom postupku (u daljnjem tekstu: ZPP), opaža kako je u konkretnom slučaju izostala primjena članka 102. stavak 1. ZPP-a, prema kojemu "svaka stranka treba u svojim izlaganjima iznijeti sve činjenice potrebne za obrazloženje svojih prijedloga, ponuditi dokaze potrebne za utvrđivanje svojih navoda, te se izjasniti o navodima i ponuđenim dokazima protivne stranke." S obzirom da je tužena istaknula prigovor zastarijevanja protekom subjektivnog roka zastare, onda je, imajući u vidu citiranu

zakonsku odredbu, na tuženoj bila i obveza da ponudi dokaze potrebne za utvrđivanje svojih navoda, tj. dokaze o tome kada je apelant doista saznao za štetu i osobu koja ju je prouzročila, od kada je mogao početi teći subjektivni rok zastare. Naime, raspravno načelo, propisano navedenim člankom, podrazumijeva da "koliko činjenica toliko i prava".

40. Nasuprot navedenome, Ustavni sud opaža kako iz obrazloženja drugostupanjske i revizije presude ne proizlazi da je tužena tijekom postupka pred redovitim sudovima ponudila dokaz za svoj prigovor zastare protekom subjektivnog roka koji je istaknula tijekom postupka, pa se ne može zaključiti na temelju čega je - najprije Okružni a potom i Vrhovni sud - prihvatio istaknuti prigovor zastare tužene, pogotovo kada se ima u vidu odredba članka 7. stavak 1. ZPP-a, prema kojoj: "Stranke su dužne iznijeti sve činjenice na kojima zasnivaju svoje zahtjeve i izvoditi dokaze kojima se utvrđuju te činjenice." Dakle, sve što vrijedi za tužitelja – vrijedi i za tuženoga. Kako god tužitelj mora dokazivati svoje navode, tako i tuženi mora dokazati svoje navode, odnosno predlagati i izvoditi dokaze kojima se utvrđuju činjenice koje iznosi tuženi. Ustavni sud, međutim, opaža kako tužena tijekom cijelog postupka pred redovitim sudovima nije ponudila dokaz kada je apelant saznao za štetu i osobu koja ju je prouzročila (budući da apelant očito tijekom ratnih djelovanja u Bosni i Hercegovini nije bio u posjedu svoje imovine, npr. kada mu je vraćena imovina u posjed ili bilo koji drugi adekvatan dokaz o nadnevku kada je apelant saznao za štetu i osobu koja ju je prouzročila), a redoviti sudovi su prigovor tužene usvojili bez jasnoga obrazloženja. Štoviše, iz obrazloženja osporenih presuda se može zaključiti kako se od apelanta kao tužitelja tražilo da dokazuje utemeljenost prigovora zastare koji je istaknula tužena. Imajući u vidu nedvosmislen zahtjev ZPP-a (članak 7. stavak 2) da sud svoju odluku o tužbenom zahtjevu ili prigovorima stranaka istaknutim u postupku ne može temeljiti na činjenicama koje stranke nisu iznijele, odnosno da je sud, kada raspoloživim dokaznim sredstvima nije uspio formirati određeno uvjerenje o postojanju odlučnih činjenica (članak 123), dužan primijeniti pravila o teretu dokazivanja (*onus probandi*), a s druge strane činjenicu da su i drugostupanjski i revizijski sud u konkretnom slučaju prihvatili prigovor zastare zbog proteka subjektivnog roka, koji je tužena istaknula u postupku a da nije za svoj prigovor ponudila bilo koji dokaz, Ustavni sud smatra da takvi postupci redovitih sudova ne zadovoljavaju standarde prava na pravično suđenje koje su uspostavili organi Konvencije i koje slijedi Ustavni sud.

41. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud smatra kako su u konkretnom slučaju proizvoljno primijenjene odredbe članka 376. stavak 1. ZOO u vezi s odredbama članka 7. stavak 1. i članka 123. stavak 1. ZPP-a. Sve navedeno, po mišljenju Ustavnog suda, ima za posljedicu kršenje apelantovoga prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije.

42. Stoga, Ustavni sud zaključuje kako je došlo do povrede članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije.

Pravo na imovinu

43. S obzirom na zaključak Ustavnog suda u svezi s člankom II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 6. stavak 1. Europske konvencije, Ustavni sud smatra kako nije potrebno posebno razmatrati navodne povrede članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

VIII. Zaključak

44. Ustavni sud zaključuje kako postoji povreda prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine

i članka 6. stavak 1. Europske konvencije kada su redoviti sudovi proizvoljno primijenili odredbe članka 376. stavak 1. ZOO u vezi s odredbama članka 7. i članka 123. stavak 1. ZPP-a, jer su usvojili prigovor zastare zbog protoka subjektivnog roka koji je istaknula tužena iako je neprijeporno da tužena nije predložila niti izvela niti jedan dokaz na okolnost kada je apelant saznao za štetu i osobu koja ju je prouzročila, od kada je u okviru objektivnog mogao početi teći i subjektivni rok zastare.

45. Na temelju članka 59. st. (1) i (2) i članka 62. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

46. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Valerija Galić, v. r.

Уставни суд Босне и Херцеговине у Великом вијећу, у предмету број **АП 1099/11**, рјешавајући апелације **Божидара Кљештана**, на основу члана VI/36) Устава Босне и Херцеговине, члана 57 став (2) тачка б), члана 59 ст. (1) и (2) и члана 62 став (1) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине ("Службени гласник Босне и Херцеговине" бр. 22/14 и 57/14), у саставу:

Валерија Галић, председница
Миодраг Симовић, потпредседник
Сеада Палаврић, потпредседница
Мато Тадић, судија
Мирсад Ђеман, судија
Златко М. Кнежевић, судија

на сједници одржаној 6. новембра 2014. године донио је

ОДЛУКУ О ДОПУСТИВОСТИ И МЕРИТУМУ

Усваја се апелација **Божидара Кљештана**.

Утврђује се повреда права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Укидају се Пресуда Врховног суда Републике Српске број 92 0 П 015326 10 Рев од 24. децембра 2010. године и Пресуда Окружног суда у Источном Сарајеву број 92 0 П 015326 10 Гж од 16. јуна 2010. године.

Предмет се враћа Окружном суду у Источном Сарајеву, који је дужан да по хитном поступку донесе нову одлуку, у складу с чланом II/3е) Устава Босне и Херцеговине и чланом 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Налаже се Окружном суду у Источном Сарајеву да, у складу с чланом 72 став (5) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине, у року од три мјесеца од дана достављања ове одлуке обавијести Уставни суд Босне и Херцеговине о мјерама које су предузете с циљем да се изврши ова одлука.

Одлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и "Службеном гласнику Дистрикта Брчко Босне и Херцеговине".

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. Увод

1. Божидар Кљештан (у даљњем тексту: апелант) којег заступа Центар за пружање бесплатне правне помоћи Бањалука, Канцеларија Источно Сарајево, поднио је 4.

марта 2011. године апелацију Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) против Пресуде Врховног суда Републике Српске (у даљњем тексту: Врховни суд) број 92 0 П 015326 10 Рев од 24. децембра 2010. године и Пресуде Окружног суда у Источном Сарајеву (у даљњем тексту: Окружни суд) број 92 0 П 015326 10 Гж од 16. јуна 2010. године.

II. Поступак пред Уставним судом

2. На основу члана 23 Правила Уставног суда од Врховног суда, Окружног суда и Правобранилаштва Републике Српске (у даљњем тексту: Правобранилаштво) које заступа тужену Републику Српску (у даљњем тексту: тужена), затражено је 11. јула 2014. године да доставе одговор на апелацију.

3. Врховни суд је доставио одговор на апелацију 30. јула 2014. године, Окружни суд 21. јула 2014. године, а Правобранилаштво 29. јула 2014. године.

III. Чињенично стање

4. Чињенице предмета које произилазе из апелантових навода и докумената који су предочени Уставном суду могу да се сумирају на следећи начин.

5. Првостепеном пресудом Основног суда у Власеници (у даљњем тексту: Основни суд) број 92 0 П 015326 10 П од 9. априла 2010. године тужена је обавезана да апеланту исплати накнаду материјалне штете на име оштећења на његовој породичној кући у износу од 13.857,00 КМ, оштећења на помоћним објектима у износу од 3.725,00 КМ, те износ од 2.500,00 КМ за уништене покретне ствари (посуђе и намјештај) које су се налазиле у кући када су кућу припадници Војске Републике Српске преузимали на коришћење (у даљњем тексту: ВРС), све са законском затезном каматом почев од 11. априла 2004. године па до исплате, и да апеланту накнади трошкове парничног поступка.

6. Из образложења првостепене пресуде произилази да је апелант 14. децембра 1999. године поднио тужбу ради накнаде штете у којој је навео да је власник породичне стамбене зграде у селу Кљештани, да су тужена и Општина Власеница након избијања ратних дејстава уступиле његову породичну кућу ВРС, те да су приликом свог боравка у кући припадници ВРС оштетили кућу и покретне ствари у кући.

7. Полазећи од утврђења да су породичну стамбену кућу у селу Кљештани, Власеница, коју је апелант наслиједио после смрти родитеља, помоћне објекте и покретне ствари (посуђе и намјештај) чије се постојање подразумева у сеоском домаћинству), припадници ВРС од августа 1992. године до 1996. године користили и оштетили (што је утврђено на основу потврда Борачке организације Општине Власеница од 9. октобра 2001. године и Војне поште 7115 Шековићи од 11. фебруара 2002. године); да су оштећења наведених покретних и непокретних ствари у узрочној вези с начином на који су их користили припадници ВРС и да је, рачунајући објективни рок застарјелости потраживања почев од 19. јуна 1996. године (када је Одлуком Народне скупштине Републике Српске укинута ратно стање и стање непосредне ратне опасности ("Службени гласник РС" број 15/96), као и субјективни рок застарјелости од 11. марта 2004. године, када је апеланту достављен налаз вјештака грађевинске струке, тужба која је првостепеном суду поднесена 14. децембра 1999. године, поднесена је у оквиру објективног петогодишњег рока застарјелости за овај вид потраживања, односно у оквиру субјективног рока од три године који почиње да тече од дана сазнања за обим штете што је у

конкретном случају, према судској пракси, дан кад је апелант сазнао за обим штете односно кад је упознат са садржајем налаза вјештака грађевинске струке (11. марта 2004. године). Стога је Основни суд закључио да је неоснован приговор тужене о застарјелости потраживања, те је, прихватајући налаз и мишљење вјештака грађевинске струке, дјелимично усвојио апелантов тужбени захтјев и досудио му накнаду штете у износима наведеним у изреци првостепене пресуде.

8. Другостепеном Пресудом Окружног суда број 92 0 П 015326 10 Гж од 16. јуна 2010. године жалба тужене је усвојена и првостепена пресуда преиначена у досуђујућем дијелу, тако да је одбијен апелантов тужбени захтјев.

9. Из образложења другостепене пресуде произилази да је тужена у жалби истакла да је и сам апелант у поступку истакао да су штету починили припадници ВРС, па је тако фактички дознао за штету у моменту одласка војске из његове куће. Како је тужба поднесена 14. децембра 1999. године, очигледно је да је апелантово потраживање застарјело, с обзиром да рок за подношење тужбе тече од 19. јуна 1996. године када је донесена Одлука о укидању ратног стања, односно непосредне ратне опасности.

10. Из образложења другостепене пресуде такође произилази да је апелант у одговору на жалбу, између осталог, истакао да првостепени суд није погрешно примијенио одредбе члана 376 став 1 ЗОО, због тога што досадашња судска пракса сматра да за субјективни трогодишњи рок застарјелости, поред чињенице да је оштећени сазнао за штету и лице које је ту штету проузроковало, мора да се утврди и обим штете, јер само сазнање за претходне двије околности без знања о обиму проузроковане штете није довољно да се постави одштетни захтјев. С тим у вези је апелант истакао да је за обим штете сазнао у моменту када је војска одлазила из његове куће, тј. крајем 1996. године, када је уз консултације с разним стручним лицима одредио обим (висину) причињене штете, те с обзиром да је тужбу поднио суду 14. децембра 1999. године његово потраживање није застарјело.

11. Окружни суд је, прихватајући чињенична утврђења али не и правне закључке Основног суда, закључио да су од настанка штетног догађаја (1996. године) до дана престанка ратног стања и непосредне ратне опасности постојали оправдани разлози за апелантово пропуштање да се обрати суду с тужбеним захтјевом за накнаду штете (члан 383 Закона о облигационим односима, у даљем тексту: ЗОО) и да је, рачунајући рок застарјелости од дана престанка тих разлога (19. јуни 1996. године када је укинута ратно стање и стање непосредне ратне опасности), као несавладивих препрека за судску заштиту, тужба која је првостепеном суду поднесена 14. децембра 1999. године, поднесена по протеклу трогодишњег рока застарјелости потраживања накнаде штете прописаног одредбом члана 371 став 1 ЗОО. Стога је Окружни суд првостепену пресуду преиначио тако да је, прихватајући приговор тужене о застарјелости потраживања, одбио апелантов тужбени захтјев.

12. Пресудом Врховног суда број 92 0 П 015326 10 Рев од 24. децембра 2010. године одбијена је апелантова ревизија изјављена против другостепене Пресуде Окружног суда број 92 0 П 015326 10 Гж од 16. јуна 2010. године.

13. По оцјени Врховног суда, Окружни суд је у другостепеној пресуди дао ваљане разлоге о жалбеним приговорима који су од значаја за правилну примјену материјалног права, а датим разлозима је претходила

правилна оцјена доказа изведених пред првостепеним судом, те је правилно примијенио одредбе ЗОО о застарјелости потраживања. Врховни суд је истакао да је одредбом члана 376 став 1 ЗОО прописано да потраживање накнаде штете застарјева за три године од када је оштећени сазнао за штету и за лице које је штету учинило. У сваком случају ово потраживање застарјева за пет година од када је штета настала (став 2 тог члана). Сазнање тужиоца за штету и за штетника су услови за почетак субјективног рока застарјелости из члана 376 став 1 ЗОО. У конкретној правној ствари је истекао субјективни рок од три године прописан у ставу 1 члана 376 ЗОО јер, рачунајући почетак рока застарјелости од 19. јуна 1996. године (када је ступила на снагу Одлука Народне скупштине Републике Српске о укидању ратног стања и непосредне ратне опасности), субјективни рок од три године је истекао 19. јуна 1999. године, а тужба је првостепеном суду поднесена 14. децембра 1999. године, дакле, по протеклу наведеног трогодишњег рока застарјелости за ову врсту потраживања. Потраживање накнаде проузроковане штете не би застарјело да су одржана оба застарна рока - субјективни рок из става 1 и објективни рок из става 2 члана 376 ЗОО. Ако је било који (само један) од тих рокова истекао (а у конкретном случају је истекао субјективни рок), наступила је застарјелост потраживања с последицама из члана 360 став 1 ЗОО, којим је прописано да застарјелошћу (која представља материјално-правни приговор), престаје право да се захтијева испуњење обавезе и тиме престаје право повјериоца да захтијева испуњење обавезе принудним путем, због чега је другостепени суд правилно судио када је тужиочев захтјев одбио као неоснован.

14. Такође је истакнуто да су неосновани апелантови наводи да је Окружни суд пропустио да почетак рока застарјелости предметног потраживања рачуна од краја 1999. године када је тужилац (апелант) сазнао, односно могао да сазна за обим штете и да је тиме починио повреду одредаба парничног поступка. По оцјени Врховног суда, Окружни суд је правилно примијенио одредбу члана 376 став 1 ЗОО, према којој потраживање накнаде штете застарјева за три године од када је оштећени сазнао за штету и за лице које ју је учинило. С тим у вези је истакнуто да је апелант у току првостепеног поступка (на рочишту од 24. новембра 2004. године) навео да су припадници ВРС предметне ствари (објекте, посуђе и намјештај) користили од октобра 1992. године до краја 1995. године, па чак и до почетка 1996. године. Апелант је тада, када се престало с коришћењем наведених ствари, сазнао за штету и за учиниоца, јер се, како произилази из фотографија породичне куће које се налазе у списима предмета, ради о видљивим оштећењима објеката, па су стога наводи ревизије неосновани. С обзиром на наведено, Врховни суд је одбио апелантову ревизију.

IV. Апелација

а) Наводи из апелације

15. Апелант сматра да му је оспореном пресудом прекршено право на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту: Европска конвенција), као и право на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

16. Истиче да су Окружни и Врховни суд погрешно и неправилно закључили да је предметно потраживање застарјело. С тим у вези наводи да члан 376 став 1 ЗОО

предвиђа трогодишњи субјективни рок застарјелости за потраживање накнаде проузроковане штете, везујући тај рок за двије околности, за сазнање оштећеника за штету и за лице које је ту штету проузроковало, те да досадашња судска пракса сматра да је за овај субјективни трогодишњи рок застарјелости, поред чињенице да је оштећеник сазнао за штету и за лице које је ту штету проузроковало, потребно да се утврди и обим штете, јер само сазнање претходне двије околности, без знања обима проузроковане штете, није довољно да се постави одштетни захтјев. Апелант сматра да овакав досадашњи став судске праксе није у противрјечности с интенцијама ове одредбе која регулише субјективни рок застарјелости за потраживања накнаде проузроковане штете. Стога, по апелантовом мишљењу, он није могао да у моменту одласка припадника ВРС из његове куће сазна за обим проузроковане штете. За ту околност је сазнао крајем 1996. године када је, уз консултацију са стручним лицима, одредио оквирни обим (висину причињене штете), јер то није могао да учини сам, с обзиром на своје образовање. С обзиром на наведено, апелант сматра да је тужба коју је поднио 14. децембра 1999. године поднесена благовремено, тј. у субјективном трогодишњем року (рачунајући од момента оквирног одређивања обима - висине причињене штете). Осим тога, апелант сматра да на конкретан случај може да се примијени објективни рок за застарјелост потраживања накнаде штете, јер је он предвиђен с циљем да се што боље заштити оштећено лице, а он се завршава када протекне пет година од дана када је штета настала.

б) Одговор на апелацију

17. Врховни суд је у одговору на апелацију истакао да су неосновани апелантови наводи да је тај суд пропустио да почетак рока застарјелости предметног потраживања рачуна од краја 1996. године "када је апелант сазнао, односно могао сазнати за обим штете", и да је тиме починио повреду права. Врховни суд је навео да је сам апелант у току првостепеног поступка истакао да су припадници ВРС предметне ствари користили "од октобра 1992. године до краја 1995. године па чак и до почетка 1996. године", те је апелант тада, када је престало коришћење наведених ствари, сазнао за штету, учиниоца и обим штете, јер се, како произилази из фотографија породичне куће, које се налазе у списима предмета и које су оцијењене у повезаности с осталим provedеним доказима, ради о видљивим оштећењима објекта за које је апелант већ тада могао, макар по својој процјени (према видљивим недостацима и општепознатим цијенама рада и материјала), да процијени обим штете за коју би могао у оквиру законом прописаног рока да поднесе тужбу, а чија би се висина током поступка (у случају оспоравања тако извршене процјене) утврђивала провођењем одговарајућих доказа. С обзиром на наведено, Врховни суд је закључио да су неосновани апелантови наводи о повреди права на имовину и правично суђење.

18. Окружни суд је истакао да у цијелости остаје код навода и закључака изнесених у својој пресуди, те да сматра да су апелантови наводи о повреди права на правично суђење и права на имовину неосновани.

19. Правобранилаштво је истакло да су оспорене одлуке донесене правилно и законито, те да су неосновани апелантови наводи о повреди права на правично суђење и права на имовину.

V. Релевантни прописи

20. У Закону о парничном поступку ("Службени гласник Републике Српске" бр. 58/03 и 85/03, 74/05, 63/07 и 105/08) релевантне одредбе гласе:

Члан 2.

(1) У парничном поступку суд одлучује у границама захтјева који су стављени у поступку.

(2) Суд у поступку примјењује материјално право по властитој оцјени и није везан за наводе странака у погледу материјалног права.

Члан 7.

(1) Странке су дужне изнијети све чињенице на којима заснивају своје захтјеве и изводити доказе којима се утврђују те чињенице.

Члан 8.

Које ће чињенице узети као доказане одлучује суд на основу слободне оцјене доказа. Суд ће савјесно и брижљиво цијенити сваки доказ посебно и све доказе заједно.

Члан 102. став 1.

(1) Свака странка треба у својим излагањима изнијети све чињенице потребне за образложење својих приједлога, понудити доказе потребне за утврђивање својих навода, те се изјаснити о наводима и понуђеним доказима противне странке.

Члан 123.

(1) Свака странка дужна је доказати чињенице на којима заснива свој захтјев.

(2) Суд ће слободном оцјеном доказа утврдити чињенице на основу којих ће донијети одлуку.

Члан 126.

Ако суд на основу оцјене изведених доказа не може са сигурношћу утврдити неку чињеницу, о постојању те чињенице закључиће примјеном правила о терету доказивања.

21. У Закону о облигационим односима ("Службени лист СФРЈ" бр. 29/78, 39/85, 45/86 и 57/89 и "Службени гласник РС" број 17/93, 3/96, 39/03 и 74/04) релевантне одредбе гласе:

ЗАСТАРЈЕЛОСТ

Опште правило

Члан 360.

1. Застарјелошћу престаје право захтијевати испуњење обавезе.

2. Застарјелост наступа кад протекне законом одређено вријеме у коме је повјерилац могао захтијевати испуњење обавезе.

3. Суд се не може обазирати на застарјелост ако се дужник није на њу позвао.

Потраживање накнаде штете

Члан 376.

(1) Потраживање накнаде проузроковане штете застарјева за три године од кад је оштећеник дознао за штету и за лице које је штету учинило.

(2) У сваком случају ово потраживање застарјева за пет година од кад је штета настала.

VI. Допустивост

22. У складу с чланом VI/36) Устава Босне и Херцеговине Уставни суд, такође, има апелациону надлежност у питањима која су садржана у овом уставу када она постану предмет спора због пресуде било ког суда у Босни и Херцеговини.

23. У складу с чланом 18 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд може да разматра апелацију само ако су против пресуде, односно одлуке која се њоме побија, исцрпљени сви дјелотворни правни лијекови могући сходно закону и ако се поднесе у року од 60 дана од дана када је подносилац апелације примио одлуку о посљедњем дјелотворном правном лијеку који је користио.

24. У конкретном случају предмет оспоравања апелацијом је Пресуда Врховног суда број 92 0 П 015326 10 Рев од 24. децембра 2010. године против које нема других дјелотворних правних лијекова могућих сходно закону. Затим, оспорену пресуду апелант је примио 11. јануара 2011. године а апелација је поднесена 4. марта 2011. године, тј. у року од 60 дана, како је прописано чланом 18 став (1) Правила Уставног суда. На крају, апелација испуњава и услове из члана 18 ст. (3) и (4) Правила Уставног суда, јер не постоји неки формални разлог због којег апелација није допуштена нити је очигледно (*prima facie*) неоснована.

25. Имајући у виду одредбе члана VI/6) Устава Босне и Херцеговине, те члана 18 ст. (1), (3) и (4) Правила Уставног суда, Уставни суд је утврдио да апелација испуњава услове у погледу допуштивости.

VI. Меритум

26. Апелант побија наведене пресуде Врховног и Окружног суда, тврдећи да су му том пресудом прекршена права из члана II/3е) и к) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције, као и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

Право на правично суђење

27. Члан II/3 Устава Босне и Херцеговине у релевантном дијелу гласи:

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватају:

е) Право на правично саслушање у грађанским и кривичним стварима и друга права у вези са кривичним поступком.

28. Члан 6 Европске конвенције у релевантном дијелу гласи:

1. Приликом утврђивања грађанских права и обавеза или основаности било какве кривичне оптужбе против њега, свако има право на правично суђење и јавну расправу у разумном року пред независним и непристрасним, законом установљеним судом. [...]

29. Уставни суд примјењује да се овај поступак односи на поступак накнаде материјалне штете, односно на предмет грађанскоправне природе, па је члан 6 став 1 Европске конвенције примјењив на конкретан случај.

30. Суштина навода апелације који се односи на правично суђење своди се на тврдњу да су редовни судови, прихватањем приговора о застарјелости потраживања, погрешно примијенили материјално право.

31. С тим у вези Уставни суд, прије свега, указује да сходно пракси Европског суда и Уставног суда задатак ових судова није да преиспитују закључке редовних судова у погледу чињеничног стања и примјене права (види Европски суд, *Pronina против Русије*, одлука о допуштивости од 30. јуна 2005. године, апликација број 65167/01). Наиме, Уставни суд није надлежан да супституише редовне судове у процјени чињеница и доказа, већ је генерално задатак редовних судова да оцјене чињенице и доказе које су извели (види Европски суд, *Thomas против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 10. маја 2005. године, апликација број 19354/02). Задатак

Уставног суда је да испита да ли је евентуално дошло до повреде или занемаривања уставних права (право на правично суђење, право на приступ суду, право на дјелотворан правни лијек и др.), те да ли је примјена закона била, евентуално, произвољна или дискриминаторска.

32. Уставни суд, дакле, сходно наведеном ставу, може изузетно, када оцијени да је у одређеном поступку редовни суд произвољно поступао како у утврђивању чињеница, тако и у примјени релевантних позитивно-правних прописа (види Уставни суд, Одлука број *АП 311/04* од 22. априла 2005. године, став 26), да се упусти у испитивање начина на који су надлежни судови утврђивали чињенице и на тако утврђене чињенице примијенили позитивно-правне прописе. У контексту наведенога Уставни суд подсјећа и да је у више својих одлука указао да очигледна произвољност у примјени релевантних прописа никада не може да води ка правичном поступку (види Одлуку Уставног суда број *АП 1293/05* од 12. септембра 2006. године, тачка 25 и даље). Стога ће Уставни суд у конкретном случају, с обзиром на питања која апелант проблематизује, испитати да ли је побијана одлука заснована на произвољној примјени материјалног права.

33. Такође, Уставни суд указује на то да, према устаљеној пракси Европског суда и Уставног суда, члан 6 став 1 Европске конвенције обавезује судове да, између осталог, образложе своје пресуде. Та обавеза, међутим, не може да буде схваћена као обавеза да се у пресуди изнесу сви детаљи и дају одговори на сва постављена питања и изнесене аргументе (види Уставни суд, одлуке бр. *У 62/01* од 5. априла 2002. године и *АП 352/04* од 23. марта 2005. године). Мјера у којој та обавеза постоји зависи од природе одлуке (види Европски суд, *Ruiz Torija против Шпаније*, пресуда од 9. децембра 1994. године, серија А, број 303-А, став 29). Европски и Уставни суд су у бројним одлукама указали на то да домаћи судови имају одређену дискрециону оцјену у вези с тим које ће аргументе и доказе прихватити у одређеном предмету, али истовремено имају обавезу да образложе своју одлуку тако што ће навести јасне и разумљиве разлоге на којима су ту одлуку засновали (види Европски суд, *Suominen против Финске*, пресуда од 1. јула 2003. године, апликација број 37801/97, став 36, и, *mutatis mutandis*, Уставни суд, Одлука број *АП 5/05* од 14. марта 2006. године).

34. Стога ће Уставни суд у конкретном случају испитати да ли су побијане одлуке Врховног и Окружног суда засноване на произвољној примјени материјалног права, односно задовољава ли образложење тих пресуда стандарде из члана 6 став 1 Европске конвенције.

35. У контексту наведеног, Уставни суд запажа да из образложења оспорених пресуда произилази да је у поступку пред редовним судовима било неспорно да је апелантова имовина оштећена; да су оштећења наведених покретних и непокретних ствари у узрочној вези с начином на који су их користили припадници ВРС, те да је апелант тужбу за накнаду штете поднио суду 14. децембра 1999. године. Такође је неспорно да је *објективни рок застаре* почео да тече од укидања ратног стања и стања непосредне ратне опасности 19. јуна 1996. године, а да је до тада био застој застарјевања у смислу одредбе члана 383 ЗОО. Дакле, није било спорно да је апелант поднио суду тужбу за накнаду штете у оквиру објективног петогодишњег рока застарјелости. Међутим, спорно је било да ли је у конкретном случају протекао трогодишњи субјективни рок застарјелости, тј. када је апелант дознао за штету да би од тада застарни рок могао почети да тече.

36. Сходно мишљењу Основног суда, застарни рок је могао да почне тек онда када је апелант сазнао за обим штете, а то је дан кад је упознат са садржајем налаза вјештака грађевинске струке (11. марта 2004. године).

37. Насупрот томе, Окружни и Врховни суд су сматрали да из чињеничног утврђења Основног суда произилази да су апеланту околности од којих зависи обим штете постале познате почетком 1996. године када су припадници ВРС напустили његову имовину и да је већ тада апелант стекао могућност да наведе обим оштећења својих објеката и ствари изражен у новцу (барем оквирно, а у случају оспоравања тачна висина би се током поступка могла утврђивати посебним доказима), с тим да је и *субјективни рок застаре* почео да тече од укидања ратног стања и стања непосредне ратне опасности 19. јуна 1996. године, те да су стога неосновани апелантови наводи да је за штету, односно њен обим, сазнао тек кад је упознат са садржајем налаза вјештака грађевинске струке у току првостепеног поступка, односно након консултовања стручних лица.

38. Међутим, Уставни суд запажа да из образложења другостепене и ревизионе пресуде не произилази на који начин је Окружни суд, а што је потврдио и Врховни суд, извео закључак да из чињеничног утврђења Основног суда произилази да је апелант дознао за штету на његовој имовини већ почетком 1996. године, након што су припадници ВРС напустили његову имовину, па да је стога основан приговор застарјелости апелантовог потраживања који је истакла тужена.

39. Наиме, Уставни суд запажа да је неспорно да је објективни рок застаре потраживања у конкретном случају почео да тече 19. јуна 1996. године доношењем Одлуке о престанку ратног стања и непосредне ратне опасности. Неспорно је и да је тужена та која је истакла приговор застарјелости апелантовог потраживања због протекла субјективног рока застаре. Имајући у виду ову чињеницу Уставни суд, уз сво поштовање дискреционих права редовних судова која им даје Закон о парничном поступку (у даљњем тексту: ЗПП), запажа да је у конкретном случају изостала примјена члана 102 става 1 ЗПП-а, према којем "свака странка треба у својим излагањима да изнесе све чињенице потребне за образложење својих приједлога, да понуди доказе потребне за утврђивање својих навода, те да се изјасни о наводима и понуђеним доказима противне странке." С обзиром да је тужена истакла приговор застарјелости протеклом субјективног рока застаре, онда је, имајући у виду цитирану законску одредбу, на туженој била и обавеза да понуди доказе потребне за утврђивање својих навода, тј. доказе о томе када је апелант заиста сазнао за штету и лице које ју је проузроковало, од када је могао почети да тече субјективни рок застаре. Наиме, расправно начело, прописано наведеним чланом, подразумијева да "колико чињеница толико и права".

40. Насупрот наведеном, Уставни суд запажа да из образложења другостепене и ревизионе пресуде не произилази да је тужена током поступка пред редовним судовима понудила доказ за свој приговор застаре протеклом субјективног рока који је истакла у току поступка, па не може да се закључи на основу чега је - најприје Окружни а затим и Врховни суд - прихватио истакнути приговор застаре тужене, поготово када се има у виду одредба члана 7 став 1 ЗПП-а, према којој: "Странке су дужне да изнесу све чињенице на којима заснивају своје захтјеве и да изведу доказе којима се утврђују те чињенице." Дакле, све што вриједи за тужиоца – вриједи и за туженог. Како год тужилац мора да доказује своје

наводе, тако и тужени мора да доказује своје наводе, односно да предлаже и изводи доказе којима се утврђују чињенице које износи тужени. Уставни суд, међутим, запажа да тужена током цијелог поступка пред редовним судовима није понудила доказ када је апелант сазнао за штету и лице које ју је проузроковало (будући да апелант очито током ратних дејстава у Босни и Херцеговини није био у посједу своје имовине, нпр. када му је враћена имовина у посјед или било који други адекватан доказ о датуму када је апелант сазнао за штету и лице које ју је проузроковало), а редовни судови су приговор тужене усвојили без јасног образложења. Штавише, из образложења оспорених пресуда може да се закључи да се од апеланта као тужиоца тражило да докажује основаност приговора застаре који је истакла тужена. Имајући у виду недвосмислен захтјев ЗПП-а (члан 7 став 2) да суд своју одлуку о тужбеном захтјеву или приговорима странака истакнутим у поступку не може да заснива на чињеницама које странке нису изнијеле, односно да је суд, када расположивим доказним средствима није успио да формира одређено увјерење о постојању одлучних чињеница (члан 123), дужан да примијени правила о терету доказивања (*onus probandi*), а с друге стране чињеницу да су и другостепени и ревизијски суд у конкретном случају прихватили приговор застаре због протекла субјективног рока, који је тужена истакнула у поступку а да није за свој приговор понудила било који доказ, Уставни суд сматра да такви поступци редовних судова не задовољавају стандарде права на правично суђење које су успоставили органи Конвенције и које слиједи Уставни суд.

41. Имајући у виду наведено, Уставни суд сматра да су у конкретном случају произвољно примијењене одредбе члана 376 став 1 ЗОО у вези с одредбама члана 7 став 1 и члана 123 став 1 ЗПП-а. Све наведено, по мишљењу Уставног суда, има за посљедицу кршење апелантовог права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције.

42. Стога, Уставни суд закључује да је дошло до повреде члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције.

Право на имовину

43. С обзиром на закључак Уставног суда у вези с чланом II/3е) Устава Босне и Херцеговине и чланом 6 став 1 Европске конвенције, Уставни суд сматра да није потребно да посебно разматра наводне повреде члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

VIII. Закључак

44. Уставни суд закључује да постоји повреда права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције када су редовни судови произвољно примијенили одредбе члана 376 став 1 ЗОО у вези с одредбама члана 7 и члана 123 став 1 ЗПП-а, јер су усвојили приговор застаре због протекла субјективног рока који је истакла тужена иако је неспорно да тужена није предложила нити извела нити један доказ на околност када је апелант сазнао за штету и лице које ју је проузроковало, од када је у оквиру објективног могао почети да тече и субјективни рок застаре.

45. На основу члана 59 ст. (1) и (2) и члана 62 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

Предсједница
Уставног суда Босне и Херцеговине
Валерија Галић, с. р.

Valerija Galić, predsjednica
Miodrag Simović, potpredsjednik
Seada Palavrić, potpredsjednica
Mato Tadić, sudija
Mirsad Ćeman, sudija
Zlatko M. Knežević, sudija
na sjednici održanoj 6. novembra

11. U odnosu na izmaknutu dobit, Vrhovni sud je naveo da je tužena predmetnom nekretninom raspolagala u smislu

odredbe člana 12. stav 1. Zakona o napuštenim nekretninama u vlasništvu građana, te da je nakon što je apelant podnio zahtjev vratila apelantu nekretninu u posjed, u smislu odredbe člana 4. Zakona o prestanku primjene Zakona o napuštenim nekretninama u vlasništvu građana. Prema mišljenju Vrhovnog suda, tužena je imala valjan pravni osnov za raspolaganje nekretninom i ne postoji osnov za naknadu izmaknute koristi, u smislu odredbe člana 189. stav 1. ZOO-a.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

12. Apelant smatra da mu je osporenim presudama povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija). Ukazuje na proizvoljnu primjenu materijalnog prava. Ističe da je Mjesna zajednica Brčanska Malta općinski organ uprave koji je svojim rješenjem dodijelio na korištenje nekretninu i pokretnine u njegovom vlasništvu drugim licima, a dokaze za to je priložio sudu. Istakao je da je Mjesna zajednica Brčanska Malta organ uprave koji je u direktnoj vezi s tuženom i ima prava i obaveze u skladu s ovlaštenjima koje je donijela tužena. Ističe da je tužena odgovorna prema principima objektivne odgovornosti.

b) Odgovor na apelaciju

13. U svom odgovoru na apelaciju Vrhovni sud navodi da u konkretnom slučaju nije povrijeđeno apelantovo pravo na pravično suđenje niti je primjena prava bila proizvoljna.

14. Kantonalni sud je u odgovoru na apelaciju naveo da su neosnovani navodi apelacije zbog razloga koji su sadržani u presudi Kantonalnog suda.

15. U svom odgovoru na apelaciju Općinski sud je naveo da apelant ne nudi bilo kakve argumente koji bi opravdali njegovu tvrdnju, te da se ne može zaključiti da su redovni sudovi propustili da odgovore na neki apelantov ključni zahtjev na način koji bi doveo do kršenja prava na pravično suđenje.

V. Relevantni propisi

16. Uredba sa zakonskom snagom o privremeno napuštenim nekretninama u svojini građana za vrijeme ratnog stanja ili u slučaju neposredne ratne opasnosti ("Službeni list RBiH" br. 11/93 i 13/94) u relevantnom dijelu glasi:

Član 1.

Ovom uredbom uređuje se postupanje sa privremeno napuštenim nekretninama i pripadajućim im pokretnim stvarima u svojini građana (u daljnjem tekstu: nekretnine), postupak za njihovo stavljanje pod upravu opštine, postupak dodjele na privremeno korištenje, prava, obaveze i odgovornost privremenih korisnika i prava vlasnika.

Član 2.

Nekretnine iz člana 1. ove uredbe stavljaju se pod upravu opštine na čijem se području nalaze (u daljnjem tekstu: opština).

Član 12. stav 1.

Nekretnine koje su proglašene napuštenim i stavljene pod upravu opštine mogu se dati na privremeno korištenje privremenim korisnicima i to:

- poljoprivredna gazdinstva, poljoprivredno zemljište i neizgrađeno građevinsko zemljište, u svrhu poljoprivredne obrade, pravnim licima koja su registrovana za obavljanje poljoprivredne proizvodnje i fizičkim licima,
- stambene zgrade i stanovi, u svrhu smještaja, fizičkim licima.

Član 28.

Opština odgovara vlasniku za štetu pričinjenu na stvarima koje su stavljene pod njezinu upravu.

17. **Zakon o obligacionim odnosima** ("Službeni list SFRJ" br. 29/78, 39/85, 45/89, 57/89, "Službene novine RBiH" br. 2/92, 13/93 i 13/94 i "Službene novine FBiH" br. 29/03 i 42/11) u relevantnom dijelu glasi:

Obična šteta i izmakla korist

Član 189.

(1) Oštećenik ima pravo kako na naknadu obične štete, tako i na naknadu izmakle koristi.

(2) Visina naknade štete određuje se prema cijenama u vrijeme donošenja sudske odluke, izuzev slučaja kad zakon naređuje što drugo.

(3) Pri ocjeni visine izmakle koristi uzima se u obzir dobitak koji se mogao osnovano očekivati prema redovnom toku stvari ili prema posebnim okolnostima, a čije je ostvarenje spriječeno štetnikovom radnjom ili propuštanjem.

(4) Kad je stvar uništena ili oštećena krivičnim djelom učinjenim sa umišljajem, sud može odrediti visinu naknada prema vrijednosti koju je stvar imala za oštećenika.

VI. Dopustivost

18. U skladu s članom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom Ustavu, kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

19. U skladu s članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome osporava, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnosilac apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.

20. U konkretnom slučaju, predmet osporavanja apelacijom je Presuda Vrhovnog suda broj 70 0 P 000848 10 Rev od 20. septembra 2011. godine, protiv koje nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu, a apelacija je podnesena 8. novembra 2011. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz člana 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neosnovana.

VII. Meritum

21. Apelant navodi da mu je osporenim presudama povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. Evropske konvencije.

Pravo na pravično suđenje

Član II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima i druga prava u vezi sa krivičnim postupkom.

Član 6. stav 1. Evropske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obaveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravično suđenje i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim, zakonom ustanovljenim sudom.

22. Ustavni sud naglašava svoj stav da nije nadležan provjeravati utvrđene činjenice i način na koji su redovni

sudovi protumačili pozitivnopravne propise, osim ukoliko odluke tih sudova krše ustavna prava. To će biti slučaj kada odluka redovnog suda krši ustavna prava, tj. ukoliko je redovni sud pogrešno protumačio ili primijenio neko ustavno pravo, ili je zanemario to pravo, ako je primjena zakona bila proizvoljna ili diskriminacijska, ukoliko su povrijeđena procesna prava (pravično suđenje, pristup sudu, djelotvorni pravni lijekovi i u drugim slučajevima), ili ukoliko utvrđeno činjenično stanje ukazuje na povredu Ustava Bosne i Hercegovine (vidi Ustavni sud, odluke br. *U 39/01* od 5. aprila 2002. godine, objavljena u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine" broj 25/02, i *U 29/02* od 27. juna 2003. godine, objavljena u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine" broj 31/03).

23. U konkretnom slučaju, Ustavni sud nalazi da su redovni sudovi u postupku utvrdili da je apelant početkom ratnih djelovanja napustio konkretnu nekretninu, te ju je tužena rješenjem od 17. maja 1994. godine i 20. aprila 1995. godine dala na privremeno korištenje raseljenim licima. Proizlazi da je tužena raspolagala nekretninom tek od 17. maja 1994. godine. Prije toga njom je raspolagala Mjesna zajednica Brčanska Malta koja je u apelantovu nekretninu u toku 1992. i 1993. godine uselila raseljena lica i izbjeglice. Stoga je utvrđeno da je u momentu stavljanja nekretnine pod upravu tužene i uvođenja raseljenih lica apelantova nekretnina već bila znatno oštećena. Prema tome, redovni sudovi su zaključili da ne postoji uzročna veza između radnji tužene i nastale štete jer tužena nije dokazala da je ona doprinijela nastanku štete zbog čega nema odgovornosti tužene za nastalu štetu.

24. Također je utvrđeno da ne postoji osnov za naknadu izmaku korist, u smislu člana 189. stav 1. ZOO-a. Pri tome je ukazano na to da je tužena nekretninom raspolagala u smislu odredbe člana 12. stav 1. Zakona o napuštenim nekretninama u vlasništvu građana, kao i to da je tužena nakon podnošenja zahtjeva apelantu vratila njegovu nekretninu u posjed, u smislu člana 4. Zakona o prestanku Zakona o napuštenim nekretninama u vlasništvu građana.

25. U navedenom obrazloženju redovnih sudova Ustavni sud ne vidi bilo kakvu proizvoljnost u primjeni materijalnog prava. Naime, imajući u vidu sve okolnosti konkretnog slučaja, Ustavni sud u razlozima osporenih presuda ne može naći elemente koji bi ukazivali na nepravilnosti ili arbitrarnosti u donošenju osporenih odluka. Prema mišljenju Ustavnog suda, redovni sudovi su dali jasno i precizno obrazloženje svojih zaključaka primjenjujući pri tome relevantne zakonske odredbe. Do ovakvog zaključka Ustavni sud je došao analizirajući osporene presude i propise na kojima su one zasnovane, te dovodeći navedeno u vezu sa zahtjevima iz člana 6. stav 1. Evropske konvencije.

26. Na osnovu navedenog, Ustavni sud zaključuje da apelantu nije povrijeđeno pravo na pravično suđenje u smislu garancija iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije.

VIII. Zaključak

27. Ustavni sud smatra da u konkretnom slučaju nema povrede apelantovog prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije kada u obrazloženju osporenih odluka nema ničega što ukazuje na proizvoljnu primjenu relevantnih propisa na apelantovu štetu, te kada su redovni sudovi za svoje odluke dali jasne razloge.

28. Na osnovu člana 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

29. Prema članu VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Valerija Galić, s. r.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 4331/11**, rješavajući apelaciju **Nikole Molnara**, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b) i članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" br. 22/14 i 57/14), u sastavu:

Valerija Galić, predsjednica
Miodrag Simović, dopredsjednik
Seada Palavrić, dopredsjednica
Mato Tadić, sudac
Mirsad Čeman, sudac
Zlatko M. Knežević, sudac

na sjednici održanoj 6. studenog 2014. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odbija se kao neutemeljena apelacija **Nikole Molnara** podnesena protiv Presude Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj 70 0 P 000848 10 Rev od 20. rujna 2011. godine, Presude Kantonalnog suda u Tuzli broj 003-0-Gž-08-001328 od 16. veljače 2010. godine i Presude Općinskog suda u Tuzli broj 032-0-P-06-001 758 od 17. lipnja 2008. godine.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Nikola Molnar (daljnjem tekstu: apelant) iz Novog Sada, kojeg zastupa Muhamed Juničić, odvjetnik iz Tuzle, podnio je 12. listopada 2011. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Presude Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vrhovni sud) broj 70 0 P 000848 10 Rev od 20. rujna 2011. godine, Presude Kantonalnog suda u Tuzli (u daljnjem tekstu: Kantonalni sud) broj 003-0-Gž-08-001328 od 16. veljače 2010. godine i Presude Općinskog suda u Tuzli (u daljnjem tekstu: Općinski sud) broj 032-0-P-06-001758 od 17. lipnja 2008. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Vrhovnog suda, Kantonalnog suda, Općinskog suda i Općine Tuzla, koju je u postupku zastupalo Općinsko pravobraniteljstvo u Tuzli (u daljnjem tekstu: tužena), zatraženo je 18. rujna 2014. godine da dostave odgovore na apelaciju.

3. Vrhovni sud, Kantonalni sud i Općinski sud dostavili su odgovore na apelaciju 24. i 29. rujna 2014. godine.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantovih navoda i dokumenata predloženih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

5. Presudom Općinskog suda broj 032-0-P-06-001758 od 17. lipnja 2008. godine, koja je potvrđena Presudom Kantonalnog suda broj 003-0-Gž-08-001328 od 16. veljače 2010. godine, odbijen je apelantov tužbeni zahtjev kojim je tražio da se tuženi obveže da mu naknadi štetu na stambenom objektu koji se nalazi u ulici Armije BiH broj 102 u Tuzli i to za uništenje sanitarija i stvari u prizemlju i na katu stambenog

objekta, te mu isplati iznos od 1.980,00 KM na ime štete na stambenom objektu, iznos od 6.727,00 KM i na ime pretrpljene štete zbog izmakle koristi iznos od 31.510,00 KM, što sve ukupno iznosi 39.217,00 KM sa zakonskom zateznom kamatom od dana presuđivanja pa do isplate, kao i da mu naknadi troškove postupka. Istodobno je apelant obavezan tuženoj naknaditi troškove postupka u iznosu od 140,00 KM.

6. U obrazloženju prvostupanske presude se navodi da je tužena, shodno odredbama Zakona o napuštenim nekretninama u vlasništvu građana, raspolagala nekretninama koje su vlasnici napustili u ratnom razdoblju, te da među parničnim strankama nije sporno da su navedene nekretnine imale karakter napuštenih nekretnina. Ukazano je na to da je Zakon o privremeno napuštenim nekretninama donesen s ciljem da se pod upravu tužene stave napuštene nekretnine, a zatim da se daju na korištenje pravnim odnosno fizičkim osobama.

7. U obrazloženju drugostupanske presude se navodi da apelant ničim nije dokazao da je šteta na njegovoj nekretnini kao i pokretnim stvarima nastala radnjama tužene ili radnjama privremenih korisnika, kojima je tužena svojim rješenjima dodijelila stambeni objekt na privremeno korištenje, sukladno odredbama Zakona o privremeno napuštenim nekretninama u vlasništvu građana. Prema mišljenju Kantonalnog suda, prvostupanski sud je ispravno zaključio da je u vrijeme kada je tužena privremene korisnike uvodila u posjed u apelantov stambeni objekt navedeni objekt bio obijen i oštećen, s razbijenim prozorskim staklima. Prema tome, istaknuto je da nema odgovornosti tužene za štetu koja je nastala prije nego je ovu nekretninu dala na korištenje privremenim korisnicima. U odnosu na naknadu izmaknute dobiti, Kantonalni sud je naveo da je tužena imala valjanu pravnu osnovu za raspolaganje nekretninom, pa stoga nema njezine odgovornosti, budući da apelant nekretninu nije koristio i bila je napuštena i pod upravom tužene sve do njezinog vraćanja, a sukladno odredbama Zakona o prestanku primjene Zakona o napuštenim nekretninama u vlasništvu građana, za koje vrijeme tužena nije imala nikakvu korist dodjelom te nekretnine na korištenje, već je, sukladno tadašnjim zakonskim propisima, rješavala pitanje smještaja prognanih i raseljenih osoba.

8. Protiv drugostupanske presude apelant je izjavio reviziju koju je Vrhovni sud odbio Presudom broj 70 0 P 000848 10 Rev od 20. rujna 2011. godine.

9. U obrazloženju revizijske presude je navedeno da je apelant početkom ratnih djelovanja napustio predmetnu nekretninu koju je tužena, u smislu odredbe članka 12. stavak 1. navedenog zakona, rješenjem od 17. svibnja 1994. godine i 20. travnja 1995. godine dala na privremeno korištenje raseljenim osobama. Stoga, tom je nekretninom tužena raspolagala tek od 17. svibnja 1994. godine, te, u smislu odredbe članka 28. spomenutog zakona, njezina odgovornost za nastalu štetu bi bila od dana stavljanja pod njezinu upravu.

10. Ukazano je na to da apelant gubi iz vida da je nekretninom prije nego je stavljena pod upravu tužene raspolagala Mjesna zajednica Brčanska Malta koja je u tu nekretninu tijekom 1992. i 1993. godine uselila raseljene osobe i izbjeglice. Također je navedeno da je u momentu stavljanja pod upravu tužene i uvođenja raseljenih osoba u nekretninu ona bila već znatno oštećena. Prema mišljenju Vrhovnog suda, apelant nije ničim dokazao da je tužena nakon stavljanja pod svoju upravu njegove nekretnine doprinijela nastanku štete, odnosno da postoji uzročna veza u radnjama tužene i nastale štete. Stoga je Vrhovni sud zaključio da nema odgovornosti tužene za nastalu štetu.

11. U odnosu na izmaknutu dobit, Vrhovni sud je naveo da je tužena predmetnom nekretninom raspolagala u smislu odredbe članka 12. stavak 1. Zakona o napuštenim

nekretninama u vlasništvu građana, te da je nakon što je apelant podnio zahtjev vratila apelantu nekretninu u posjed, u smislu odredbe članka 4. Zakona o prestanku primjene Zakona o napuštenim nekretninama u vlasništvu građana. Prema mišljenju Vrhovnog suda, tužena je imala valjanu pravnu osnovu za raspolaganje nekretninom i ne postoji osnova za naknadu izmaknute koristi, u smislu odredbe članka 189. stavak 1. ZOO-a.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

12. Apelant smatra da mu je pobijanim presudama povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija). Ukazuje na proizvoljnu primjenu materijalnog prava. Ističe da je Mjesna zajednica Brčanska Malta općinsko tijelo uprave koje je svojim rješenjem dodijelilo na korištenje nekretninu i pokretnine u njegovom vlasništvu drugim osobama, a dokazuje za to je priložio sudu. Istakao je da je Mjesna zajednica Brčanska Malta tijelo uprave koje je u izravnoj vezi s tuženom i ima prava i obaveze sukladno ovlastima koje je donijela tužena. Ističe da je tužena odgovorna prema načelima objektivne odgovornosti.

b) Odgovor na apelaciju

13. U svome odgovoru na apelaciju Vrhovni sud navodi da u konkretnom slučaju nije povrijeđeno apelantovo pravo na pravično suđenje niti je primjena prava bila proizvoljna.

14. Kantonalni sud je u odgovoru na apelaciju naveo da su neutemeljeni navodi apelacije zbog razloga koji su sadržani u presudi Kantonalnog suda.

15. U svome odgovoru na apelaciju Općinski sud je naveo da apelant ne nudi bilo kakve argumente koji bi opravdali njegovu tvrdnju, te da se ne može zaključiti da su redoviti sudovi propustili odgovoriti na neki apelantov ključni zahtjev na način koji bi doveo do kršenja prava na pravično suđenje.

V. Relevantni propisi

16. Uredba sa zakonskom snagom o privremeno napuštenim nekretninama u svojini građana za vrijeme ratnog stanja ili u slučaju neposredne ratne opasnosti ("Službeni list RBiH" br. 11/93 i 13/94) u relevantnom dijelu glasi:

Član 1.

Ovom uredbom uređuje se postupanje sa privremeno napuštenim nekretninama i pripadajućim im pokretnim stvarima u svojini građana (u daljnjem tekstu: nekretnine), postupak za njihovo stavljanje pod upravu opštine, postupak dodjele na privremeno korištenje, prava, obaveze i odgovornost privremenih korisnika i prava vlasnika.

Član 2.

Nekretnine iz člana 1. ove uredbe stavljaju se pod upravu opštine na čijem se području nalaze (u daljem tekstu: opština).

Član 12. stav 1.

Nekretnine koje su proglašene napuštenim i stavljene pod upravu opštine mogu se dati na privremeno korištenje privremenim korisnicima i to:

- poljoprivredna gazdinstva, poljoprivredno zemljište i neizgrađeno građevinsko zemljište, u svrhu poljoprivredne obrade, pravnim licima koja su registrovana za obavljanje poljoprivredne proizvodnje i fizičkim licima,
- stambene zgrade i stanovi, u svrhu smještaja, fizičkim licima.

Član 28.

Opština odgovara vlasniku za štetu pričinjenu na stvarima koje su stavljene pod njezinu upravu.

17. **Zakon o obligacionim odnosima** ("Službeni list SFRJ" br. 29/78, 39/85, 45/89, 57/89, "Službene novine RBiH" br. 2/92, 13/93 i 13/94 i "Službene novine FBiH" br. 29/03 i 42/11) u relevantnom dijelu glasi:

Obična šteta i izmakla korist

Član 189.

(1) *Oštećenik ima pravo kako na naknadu obične štete, tako i na naknadu izmakle koristi.*

(2) *Visina naknade štete određuje se prema cijenama u vrijeme donošenja sudske odluke, izuzev slučaja kad zakon naređuje što drugo.*

(3) *Pri ocjeni visine izmakle koristi uzima se u obzir dobitak koji se mogao osnovano očekivati prema redovnom toku stvari ili prema posebnim okolnostima, a čije je ostvarenje spriječeno štetnikovom radnjom ili propuštanjem.*

(4) *Kad je stvar uništena ili oštećena krivičnim djelom učinjenim sa uništajem, sud može odrediti visinu naknada prema vrijednosti koju je stvar imala za oštećenika.*

VI. Dopustivost

18. Sukladno članku VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom Ustavu, kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

19. Sukladno članku 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.

20. U konkretnome slučaju, predmet pobijanja apelacijom je Presuda Vrhovnog suda broj 70 0 P 000848 10 Rev od 20. rujna 2011. godine, protiv koje nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu, a apelacija je podnesena 8. studenog 2011. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz članka 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očito (*prima facie*) neutemeljena.

VII. Meritum

21. Apelant navodi da mu je pobijanim presudama povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. Europske konvencije.

Pravo na pravično suđenje

Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima, i druga prava vezana za krivične postupke.

Članak 6. stavak 1. Europske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred neovisnim i nepristranim, zakonom ustanovljenim sudom.

22. Ustavni sud naglašava svoj stav da nije nadležan provjeravati utvrđene činjenice i način na koji su redoviti sudovi protumačili pozitivnopravne propise, osim ukoliko odluke tih sudova krše ustavna prava. To će biti slučaj kada odluka redovitog suda krši ustavna prava, tj. ukoliko je redoviti sud pogrešno protumačio ili primijenio neko ustavno pravo, ili je zanemario to pravo, ako je primjena zakona bila proizvoljna ili diskriminacijska, ukoliko su povrijeđena procesna prava (pravično suđenje, pristup sudu, djelotvorni pravni lijekovi i u drugim slučajevima), ili ukoliko utvrđeno činjenično stanje ukazuje na povredu Ustava Bosne i Hercegovine (vidi Ustavni sud, odluke br. *U 39/01* od 5. travnja 2002. godine, objavljena u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine" broj 25/02, i *U 29/02* od 27. lipnja 2003. godine, objavljena u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine" broj 31/03).

23. U konkretnome slučaju, Ustavni sud nalazi da su redoviti sudovi u postupku utvrdili da je apelant početkom ratnih djelovanja napustio konkretnu nekretninu, te ju je tužena rješenjem od 17. svibnja 1994. godine i 20. travnja 1995. godine dala na privremeno korištenje raseljenim osobama. Proizlazi da je tužena raspolagala nekretninom tek od 17. svibnja 1994. godine. Prije toga njome je raspolagala Mjesna zajednica Brčanska Malta koja je u apelantovu nekretninu u tijeku 1992. i 1993. godine uselila raseljene osobe i izbjeglice. Stoga je utvrđeno da je u momentu stavljanja nekretnine pod upravu tužene i uvođenja raseljenih osoba apelantova nekretnina već bila znatno oštećena. Prema tome, redoviti sudovi su zaključili da ne postoji uzročna veza između radnji tužene i nastale štete jer tužena nije dokazala da je ona doprinijela nastanku štete zbog čega nema odgovornosti tužene za nastalu štetu.

24. Također je utvrđeno da ne postoji osnova za naknadu izmaknute koristi, u smislu članka 189. stavak 1. ZOO-a. Pri tome je ukazano na to da je tužena nekretninom raspolagala u smislu odredbe članka 12. stavak 1. Zakona o napuštenim nekretninama u vlasništvu građana, kao i to da je tužena nakon podnošenja zahtjeva apelantu vratila njegovu nekretninu u posjed, u smislu članka 4. Zakona o prestanku Zakona o napuštenim nekretninama u vlasništvu građana.

25. U navedenome obrazloženju redovitih sudova Ustavni sud ne vidi bilo kakvu proizvoljnost u primjeni materijalnog prava. Naime, imajući u vidu sve okolnosti konkretnoga slučaja, Ustavni sud u razlozima pobijanih presuda ne može naći elemente koji bi ukazivali na nepravilnosti ili arbitrarnosti u donošenju pobijanih odluka. Prema mišljenju Ustavnog suda, redoviti sudovi su dali jasno i precizno obrazloženje svojih zaključaka primjenjujući pri tome relevantne zakonske odredbe. Do ovakvog zaključka Ustavni sud je došao analizirajući pobijane presude i propise na kojima su one utemeljene, te dovodeći navedeno u vezu sa zahtjevima iz članka 6. stavak 1. Europske konvencije.

26. Na temelju navedenoga, Ustavni sud zaključuje da apelantu nije povrijeđeno pravo na pravično suđenje u smislu jamstava iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije.

VIII. Zaključak

27. Ustavni sud smatra da u konkretnome slučaju nema povrede apelantovog prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije kada u obrazloženju pobijanih odluka nema ničega što ukazuje na proizvoljnu primjenu relevantnih propisa na apelantovu štetu, te kada su redoviti sudovi za svoje odluke dali jasne razloge.

28. Na temelju članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

29. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Valerija Galić, v. r.

Уставни суд Босне и Херцеговине у Великом вијећу, у предмету број **АП 4331/11**, рјешавајући апелацију **Николе Молнара**, на основу члана VI/36) Устава Босне и Херцеговине, члана 57 став (2) тачка б) и члана 59 ст. (1) и (3) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине ("Службени гласник Босне и Херцеговине" бр. 22/14 и 57/14), у саставу:

Валерија Галић, председница
Миодраг Симовић, потпредседник
Сеада Палаврић, потпредседница
Мато Тадић, судија
Мирсад Ћеман, судија
Златко М. Кнежевић, судија

на сједници одржаној 6. новембра 2014. године донио

је

ОДЛУКУ О ДОПУСТИВОСТИ И МЕРИТУМУ

Одбија се као неоснована апелација **Николе Молнара** поднесена против Пресуде Врховног суда Федерације Босне и Херцеговине број 70 0 П 000848 10 Рев од 20. септембра 2011. године, Пресуде Кантоналног суда у Тузли број 003-0-Гж-08-001328 од 16. фебруара 2010. године и Пресуде Општинског суда у Тузли број 032-0-П-06-001 758 од 17. јуна 2008. године.

Одлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и "Службеном гласнику Дистрикта Брчко Босне и Херцеговине".

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. Увод

1. Никола Молнар (даљњем тексту: апелант) из Новог Сада, ког заступа Мухамед Јуничић, адвокат из Тузле, поднио је 12. октобра 2011. године апелацију Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) против Пресуде Врховног суда Федерације Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Врховни суд) број 70 0 П 000848 10 Рев од 20. септембра 2011. године, Пресуде Кантоналног суда у Тузли (у даљњем тексту: Кантонални суд) број 003-0-Гж-08-001328 од 16. фебруара 2010. године и Пресуде Општинског суда у Тузли (у даљњем тексту: Општински суд) број 032-0-П-06-001758 од 17. јуна 2008. године.

II. Поступак пред Уставним судом

2. На основу члана 23 Правила Уставног суда, од Врховног суда, Кантоналног суда, Општинског суда и Општине Тузла, коју је у поступку заступало Општинско правобранилаштво у Тузли (у даљњем тексту: тужена), затражено је 18. септембра 2014. године да доставе одговоре на апелацију.

3. Врховни суд, Кантонални суд и Општински суд доставили су одговоре на апелацију 24. 26. и 29. септембра 2014. године.

III. Чињенично стање

4. Чињенице предмета које произилазе из апелантових навода и докумената предочених Уставном суду могу да се сумирају на следећи начин.

5. Пресудом Општинског суда број 032-0-П-06-001758 од 17. јуна 2008. године, која је потврђена Пресудом Кантоналног суда број 003-0-Гж-08-001328 од 16. фебруара 2010. године, одбијен је апелантов тужбени захтјев којим је тражио да се тужени обавезе да му накнади штету на стамбеном објекту који се налази у улици Армије БиХ број 102 у Тузли и то за уништење санитарија и ствари у приземљу и на спрату стамбеног објекта, те му исплати износ од 1.980,00 КМ на име штете на стамбеном објекту, износ од 6.727,00 КМ и на име претрпљене штете због измакле користи износ од 31.510,00 КМ, што све укупно износи 39.217,00 КМ са законском затезном каматом од дана пресуђивања па до исплате, као и да му накнади трошкове поступка. Истовремено је апелант обавезан да туженој накнади трошкове поступка у износу од 140,00 КМ.

6. У образложењу првостепене пресуде се наводи да је тужена, сходно одредбама Закона о напуштеним некретностима у својини грађана, располагала непокретностима које су власници напустили у ратном периоду, те да међу парничним странкама није спорно да су наведене непокретности имале карактер напуштених непокретности. Указано је на то да је Закон о привремено напуштеним некретностима донесен с циљем да се под управу тужене ставе напуштене непокретности, а затим да се дају на коришћење правним односно физичким лицима.

7. У образложењу другостепене пресуде се наводи да апелант ничим није доказао да је штета на његовој непокретности као и покретним стварима настала радњама тужене или радњама привремених корисника, којима је тужена својим рјешењима додијелила предметни стамбени објекат на привремено коришћење, у складу с одредбама Закона о привремено напуштеним некретностима у својини грађана. Према мишљењу Кантоналног суда, првостепени суд је исправно закључио да је у вријеме када је тужена привремене кориснике уводила у посјед у апелантов стамбени објекат наведени објекат био обијен и оштећен, с разбијеним прозорским стаклима. Према томе, истакнуто је да нема одговорности тужене за штету која је настала прије него је ову непокретност дала на коришћење привременим корисницима. У односу на накнаду измакнуте добити, Кантонални суд је навео да је тужена имала ваљан правни основ за располагање непокретношћу, па стога нема њене одговорности, будући да апелант непокретност није користио и била је напуштена и под управом тужене све до њеног враћања, а у складу с одредбама Закона о престанку примјене Закона о напуштеним некретностима у својини грађана, за које вријеме тужена није имала никакву корист додјелом те непокретности на коришћење, већ је, у складу с тадашњим законским прописима, рјешавала питање смјештаја прогнаних и расељених лица.

8. Против другостепене пресуде апелант је изјавио ревизију коју је Врховни суд одбио Пресудом број 70 0 П 000848 10 Рев од 20. септембра 2011. године.

9. У образложењу ревизионе пресуде је наведено да је апелант почетком ратних дејстава напустио предметну непокретност коју је тужена, у смислу одредбе члана 12 став 1 наведеног закона, рјешењем од 17. маја 1994. године и 20. априла 1995. године дала на привремено коришћење расељеним лицима. Стога, том је непокретношћу тужена располагала тек од 17. маја 1994. године, те, у смислу

одредбе члана 28 поменутог закона, њена одговорност за настану штету би била од дана стављања под њену управу.

10. Указано је на то да апелант губи из вида да је непокретношћу прије него је стављена под управу тужене располагала Мјесна заједница Брчанска Малта која је у ту непокретност током 1992. и 1993. године уселила расељена лица и избјеглице. Такође је наведено да је у моменту стављања под управу тужене и увођења расељених лица у непокретност она била већ знатно оштећена. Према мишљењу Врховног суда, апелант није ничим доказао да је тужена након стављања под своју управу његове непокретности допринијела настанку штете, односно да постоји узрочна веза у радњама тужене и настале штете. Стога је Врховни суд закључио да нема одговорности тужене за настану штету.

11. У односу на измакнуту добит, Врховни суд је навео да је тужена предметном непокретношћу располагала у смислу одредбе члана 12 став 1 Закона о напуштеним некретностима у својини грађана, те да је након што је апелант поднио захтјев вратио апеланту непокретност у посјед, у смислу одредбе члана 4 Закона о престанку примјене Закона о напуштеним некретностима у својини грађана. Према мишљењу Врховног суда, тужена је имала ваљан правни основ за располагање непокретношћу и не постоји основ за накнаду измакнуте користи, у смислу одредбе члана 189 став 1 ЗОО-а.

IV. Апелација

а) Наводи из апелације

12. Апелант сматра да му је оспореним пресудама повријеђено право на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљњем тексту: Европска конвенција). Указује на произвољну примјену материјалног права. Истиче да је Мјесна заједница Брчанска Малта општински орган управе који је својим рјешењем додијелио на коришћење непокретност и покретнине у његовој својини другим лицима, а доказе за то је приложио суду. Истакло је да је Мјесна заједница Брчанска Малта орган управе који је у директној вези с туженом и има права и обавезе у складу с овлашћењима које је донијела тужена. Истиче да је тужена одговорна према принципима објективне одговорности.

б) Одговор на апелацију

13. У свом одговору на апелацију Врховни суд наводи да у конкретном случају није повријеђено апелантово право на правично суђење нити је примјена права била произвољна.

14. Кантонални суд је у одговору на апелацију навео да су неосновани наводи апелације због разлога који су садржани у пресуди Кантоналног суда.

15. У свом одговору на апелацију Општински суд је навео да апелант не нуди било какве аргументе који би оправдали његову тврдњу, те да не може да се закључи да су редовни судови пропустили да одговоре на неки апелантов кључни захтјев на начин који би довео до кршења права на правично суђење.

V. Релевантни прописи

16. Уредба са законском снагом о привремено напуштеним некретностима у својини грађана за вријеме ратног стања или у случају непосредне ратне опасности ("Службени лист РБиХ" бр. 11/93 и 13/94) у релевантном дијелу гласи:

Члан 1.

Овом уредбом уређује се поступање са привремено напуштеним некретностима и припадајућим им покретним стварима у својини грађана (у даљњем тексту: некретнине), поступак за њихово стављање под управу општине, поступак додјеле на привремено кориштење, права, обавезе и одговорност привремених корисника и права власника.

Члан 2.

Некретнине из члана 1. ове уредбе стављају се под управу општине на чијем се подручју налазе (у даљем тексту: општина).

Члан 12. став 1.

Некретнине које су проглашене напуштеним и стављене под управу општине могу се дати на привремено кориштење привременим корисницима и то:

- пољопривредна газдинства, пољопривредно земљиште и неизграђено грађевинско земљиште, у сврху пољопривредне обраде, правним лицима која су регистрована за обављање пољопривредне производње и физичким лицима,
- стамбене зграде и станови, у сврху смјештаја, физичким лицима.

Члан 28.

Општина одговара власнику за штету причињену на стварима које су стављене под њезину управу.

17. Закон о облигационим односима ("Службени лист СФРЈ" бр. 29/78, 39/85, 45/89, 57/89, "Службене новине РБиХ" бр. 2/92, 13/93 и 13/94 и "Службене новине ФБиХ" бр. 29/03 и 42/11) у релевантном дијелу гласи:

Обична штета и измакла корист

Члан 189.

(1) Оштећеник има право како на накнаду обичне штете, тако и на накнаду измакле користи.

(2) Висина накнаде штете одређује се према цијенама у вријеме доношења судске одлуке, изузев случаја кад закон наређује што друго.

(3) При ојени висине измакле користи узима се у обзир добитак који се могао основано очекивати према редовном току ствари или према посебним околностима, а чије је остварење спријечено штетничковом радњом или пропуштањем.

(4) Кад је ствар уништена или оштећена кривичним дјелом учињеним са умишљајем, суд може одредити висину накнада према вриједности коју је ствар имала за оштећеника.

VI. Допустивост

18. У складу с чланом VI/3б) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд, такође, има апелациону надлежност у питањима која су садржана у овом Уставу, када она постану предмет спора због пресуде било ког суда у Босни и Херцеговини.

19. У складу с чланом 18 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд може да разматра апелацију само ако су против пресуде, односно одлуке која се њоме оспорава, исцрпљени сви дјелотворни правни лијекови могући према закону и ако се поднесе у року од 60 дана од дана када је подносилац апелације примио одлуку о посљедњем дјелотворном правном лијеку који је користио.

20. У конкретном случају, предмет оспоравања апелацијом је Пресуда Врховног суда број 70 0 П 000848 10 Рев од 20. септембра 2011. године, против које нема других дјелотворних правних лијекова могућих према закону, а апелација је поднесена 8. новембра 2011. године, тј. у року

од 60 дана, како је прописано чланом 18 став (1) Правила Уставног суда. Коначно, апелација испуњава и услове из члана 18 ст. (3) и (4) Правила Уставног суда јер не постоји неки формални разлог због ког апелација није допуштена, нити је очигледно (*prima facie*) неоснована.

VII. Меритум

21. Апелант наводи да му је оспореним пресудама повријеђено право на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 Европске конвенције.

Право на правично суђење

Члан II/3 Устава Босне и Херцеговине у релевантном дијелу гласи:

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватају:

е) Право на правичан поступак у грађанским и кривичним стварима и друга права у вези с кривичним поступком.

Члан 6 став 1 Европске конвенције у релевантном дијелу гласи:

1. Приликом утврђивања грађанских права и обавеза или основаности било какве кривичне оптужбе против њега, свако има право на правичну и јавну расправу у разумном року пред независним и непристрасним, законом установљеним судом.

22. Уставни суд наглашава свој став да није надлежан да провјерава утврђене чињенице и начин на који су редовни судови протумачили позитивноправне прописе, сем уколико одлуке тих судова крше уставна права. То ће бити случај када одлука редовног суда крши уставна права, тј. уколико је редовни суд погрешно протумачио или примјенио неко уставно право, или је занемарио то право, ако је примјена закона била произвољна или дискриминациона, уколико су повријеђена процесна права (правично суђење, приступ суду, дјелотворни правни лијекови и у другим случајевима), или уколико утврђено чињенично стање указује на повреду Устава Босне и Херцеговине (види Уставни суд, одлуке бр. У 39/01 од 5. априла 2002. године, објављена у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине" број 25/02, и У 29/02 од 27. јуна 2003. године, објављена у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине" број 31/03).

23. У конкретном случају, Уставни суд налази да су редовни судови у поступку утврдили да је апелант почетком ратних дејстава напустио конкретну непокретност, те ју је тужена рјешењем од 17. маја 1994. године и 20. априла 1995. године дала на привремено коришћење расељеним лицима. Произилази да је тужена располагала непокретношћу тек од 17. маја 1994. године. Прије тога њом је располагала Мјесна заједница Брчанска

Малта која је у апелантову непокретност у току 1992. и 1993. године уселила расељена лица и избјеглице. Стога је утврђено да је у моменту стављања непокретности под управу тужене и увођења расељених лица апелантова непокретност већ била знатно оштећена. Према томе, редовни судови су закључили да не постоји узрочна веза између радњи тужене и настале штете јер тужена није доказала да је она допринијела настанку штете због чега нема одговорности тужене за насталу штету.

24. Такође је утврђено да не постоји основ за накнаду измакнуте користи, у смислу члана 189 став 1 ЗОО-а. При томе је указано на то да је тужена непокретношћу располагала у смислу одредбе члана 12 став 1 Закона о напуштеним некретностима у својини грађана, као и то да је тужена након подношења захтјева апеланту вратила његову непокретност у посјед, у смислу члана 4 Закона о престанку Закона о напуштеним некретностима у својини грађана.

25. У наведеном образложењу редовних судова Уставни суд не види било какву произвољност у примјени материјалног права. Наиме, имајући у виду све околности конкретног случаја, Уставни суд у разлозима оспорених пресуда не може да нађе елементе који би указивали на неправилности или арбитрарности у доношењу оспорених одлука. Према мишљењу Уставног суда, редовни судови су дали јасно и прецизно образложење својих закључака примјењујући при томе релевантне законске одредбе. До оваквог закључка Уставни суд је дошао анализирајући оспорене пресуде и прописе на којима су оне засноване, те доводећи наведено у везу са захтјевима из члана 6 став 1 Европске конвенције.

26. На основу наведеног, Уставни суд закључује да апеланту није повријеђено право на правично суђење у смислу гаранција из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције.

VIII. Закључак

27. Уставни суд сматра да у конкретном случају нема повреде апелантовог права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције када у образложењу оспорених одлука нема ничега што указује на произвољну примјену релевантних прописа на апелантову штету, те када су редовни судови за своје одлуке дали јасне разлоге.

28. На основу члана 59 ст. (1) и (3) Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

29. Према члану VI/5 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Предсједница

Уставног суда Босне и Херцеговине

Валерија Галић, с. р.

S A D R Ź A J

VIJEĆE MINISTARA
BOSNE I HERCEGOVINE

- 1435 Odluka o usvajanju Strateške platforme razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u Bosni i Hercegovini, za period 2014.-2020. (bosanski jezik)
- Odluka o usvajanju Strateške platforme razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u Bosni i Hercegovini, za razdoblje 2014.-2020. (hrvatski jezik)
- Одлука о усвајању Стратешке платформе развоја образовања одраслих у контексту цијеложивотног учења у Босни и Херцеговини, за период 2014-2020. (српски језик)
- 1436 Odluka o dodjeli sredstava tekućeg granta za sufinansiranje projekata u oblasti "Podrške tehničkoj kulturi i inovatorstvu u Bosni i Hercegovini" za 2014. godinu (bosanski jezik)
- Odluka o dodjeli sredstava tekućeg granta za sufinansiranje projekata u području "Potpore tehničkoj kulturi i inovatorstvu u Bosni i Hercegovini" za 2014. godinu (hrvatski jezik)
- Одлука о додјели средстава текућег гранта за суфинансирање пројеката у области "Подршке техничкој култури и иноваторству у Босни и Херцеговини" за 2014. годину (српски језик)
- 1437 Uputstvo o uspostavljanju i vođenju sistema kvalifikacije (bosanski jezik)
- Naputak o uspostavi i vođenju sustava kvalifikacije (hrvatski jezik)
- Упутство о успостављању и вођењу система квалификације (српски језик)

MINISTARSTVO CIVILNIH POSLOVA
BOSNE I HERCEGOVINE

- 1438 Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o načinu uzimanja biometrijskih podataka u postupku izdavanja ličnih karata (bosanski jezik)
- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o načinu uzimanja biometrijskih podataka u postupku izdavanja osobnih iskaznica (hrvatski jezik)
- Правилник о измјенама и допунама Правилника о начину узимања биометријских података у поступку издавања личних карата (српски језик)
- 1439 Uputstvo o pravilima skraćivanja imena i naziva zbog tehničkih ograničenja upisa u skladu sa preporukama iz ICAO 9303 (bosanski jezik)
- Naputak o pravilima skraćivanja imena i naziva zbog tehničkih ograničenja upisa sukladno preporukama iz ICAO 9303 (hrvatski jezik)

Упутство о правилима скраћивања имена и назива због техничких ограничења уписа у складу са препорукама из ICAO 9303 (српски језик)

CENTRALNA IZBORNA KOMISIJA
BOSNE I HERCEGOVINE

- 1440 Odluka o zaključivanju i potvrđivanju izvoda iz Centralnog biračkog spiska za prijevremene izbore za načelnika Općine Istočni Drvar sa stanjem na dan 01.12.2014. godine u 24.00 sata (bosanski jezik)
- Odluka o zaključivanju i potvrđivanju izvada iz Središnjeg biračkog popisa za prijevremene izbore za načelnika Općine Istočni Drvar sa stanjem na dan 01.12.2014. godine u 24.00 sata (hrvatski jezik)
- Одлука о закључивању и потврђивању извода из Централног бирачког списка за пријевремене изборе за начелника Општине Источни Дрвар са стањем на дан 01.12.2014. године у 24.00 часа (српски језик)
- 1441 Odluka o zaključivanju i potvrđivanju izvoda iz Centralnog biračkog spiska za prijevremene izbore za načelnika Općine Domaljevac - Šamac sa stanjem na dan 01.12.2014. godine u 24,00 sata (bosanski jezik)
- Odluka o zaključivanju i potvrđivanju izvada iz Središnjeg biračkog popisa za prijevremene izbore za načelnika Općine Domaljevac - Šamac sa stanjem na dan 01.12.2014. godine u 24,00 sata (hrvatski jezik)
- Одлука о закључивању и потврђивању извода из Централног бирачког списка за пријевремене изборе за начелника Општине Домаљевац - Шамац са стањем на дан 01.12.2014. године у 24,00 часа (српски језик)
- 1442 Odluka o zaključivanju i potvrđivanju izvoda iz Centralnog biračkog spiska za prve izbore za odbornike u Skupštini općine Stanari i načelnika Općine Stanari sa stanjem na dan 01.12.2014. godine u 24,00 sata (bosanski jezik)
- Odluku o zaključivanju i potvrđivanju izvada iz Središnjeg biračkog popisa za prve izbore za odbornike u Skupštini općine Stanari i načelnika Općine Stanari sa stanjem na dan 01.12.2014. godine u 24,00 sata (hrvatski jezik)
- Одлука о закључивању и потврђивању извода из Централног бирачког списка за прве изборе за одборнике у Скупштини општине Станари и начелника Општине Станари са стањем на дан 01.12.2014. године у 24,00 часа (српски језик)

**KONKURENCIJSKO VIJEĆE
BOSNE I HERCEGOVINE**

- 1443 Rješenje broj 02-26-1-40-25-II/13 (bosanski jezik) 64
 Rješenje broj 02-26-1-40-25-II/13 (hrvatski jezik) 67
 Рјешење број 02-26-1-40-25-II/13 (српски језик) 70

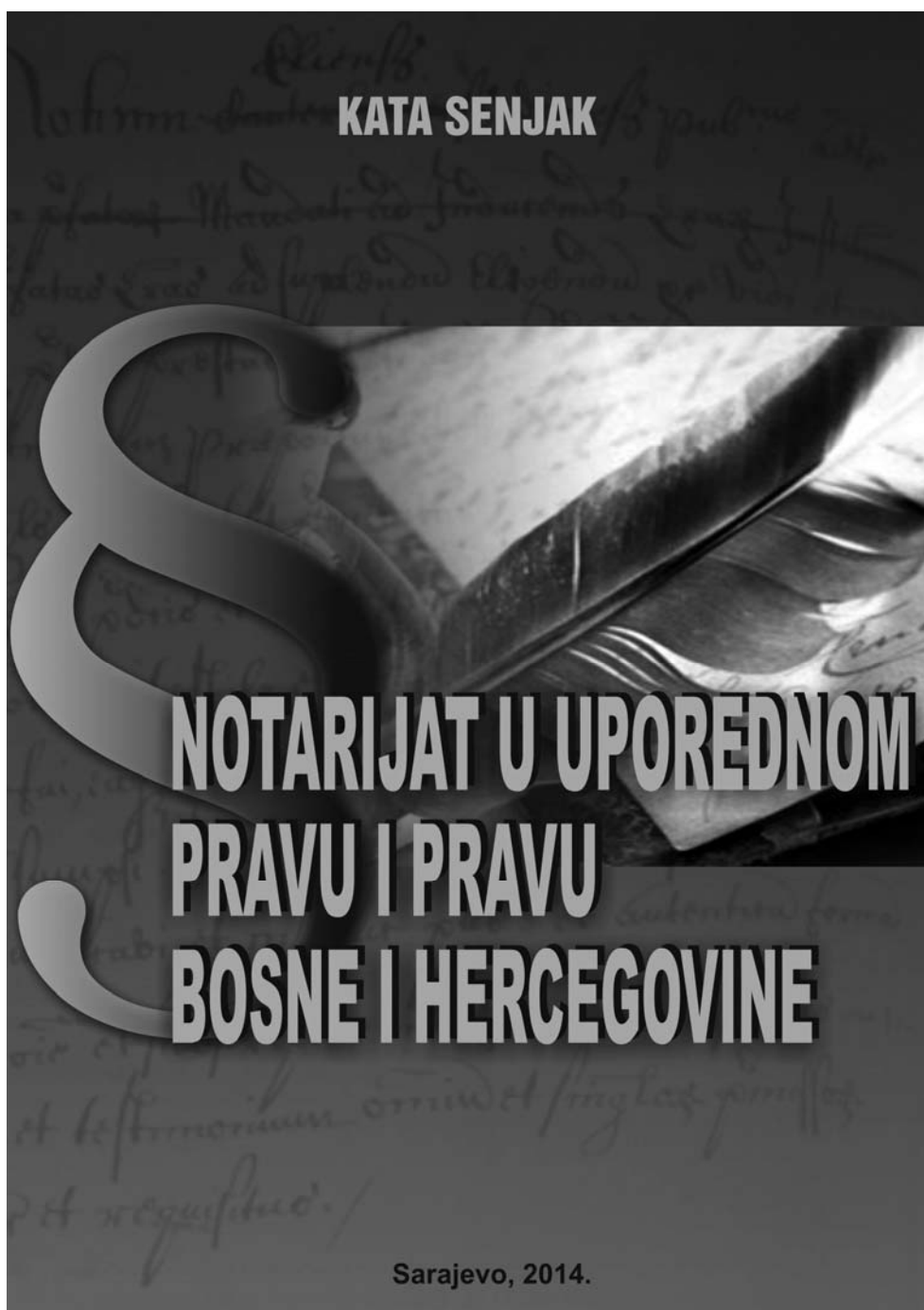
**REGULATORNA AGENCIJA ZA KOMUNIKACIJE
BOSNE I HERCEGOVINE**

- 1444 Instrukcija o načinu izvještavanja o udjelu evropskih djela, evropskih djela nezavisnih producenata i bosanskohercegovačkih djela u programskim sadržajima (bosanski jezik) 73

- Instrukcija o načinu izvješćivanja o udjelu evropskih djela, evropskih djela neovisnih producenata i bosanskohercegovačkih djela u programskim sadržajima (hrvatski jezik) 76
 Инструкция о начину извјештавања о удјелу европских дјела, европских дјела независних продуцената и босанскохерцеговачких дјела у програмским садржајима (српски језик) 78

**USTAVNI SUD
BOSNE I HERCEGOVINE**

- 1445 Odluka broj AP 1099/11 (bosanski jezik) 80
 Odluka broj AP 1099/11 (hrvatski jezik) 84
 Одлука број АП 1099/11 (српски језик) 89
 1446 Odluka broj AP 4331/11 (bosanski jezik) 94
 Odluka broj AP 4331/11 (hrvatski jezik) 96
 Одлука број АП 4331/11 (српски језик) 99

Izdavač: Ovlaštena služba Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, Trg BiH 1, Sarajevo - Za izdavača: sekretar Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine Marin Vukoja - Priprema i distribucija: JP NIO Službeni list BiH Sarajevo, Džemala Bijedića 39/III - Direktor: Dragan Prusina - Telefoni: Centrala: 722-030 - Direktor: 722-061 - Pretplata: 722-054, faks: 722-071 - Oglasni odjel: 722-049, 722-050, faks: 722-074 - Služba za pravne i opće poslove: 722-051 - Računovodstvo: 722-044 722-046 - Komercijala: 722-042 - Pretplata se utvrđuje polugodišnje, a uplata se vrši UNAPRIJED u korist računa: UNICREDIT BANK d.d. 338-320-22000052-11, VAKUFKA BANKA d.d. Sarajevo 160-200-00005746-51, HYPO-ALPE-ADRIA-BANK A.D. Banja Luka, filijala Brčko 552-000-00000017-12, RAIFFEISEN BANK d.d. BiH Sarajevo 161-000-00071700-57 - Štampa: GIK "OKO" d.d. Sarajevo - Za štampariju: Mevludin Hamzić - Reklamacije za neprimljene brojeve primaju se 20 dana od izlaska glasila.

"Službeni glasnik BiH" je upisan u evidenciju javnih glasila pod rednim brojem 731.

Upis u sudski registar kod Kantonalnog suda u Sarajevu, broj UF/I - 2168/97 od 10.07.1997. godine. - Identifikacijski broj 4200226120002. - Porezni broj 01071019. - PDV broj 200226120002. Molimo pretplatnike da obavezno dostave svoj PDV broj radi izdavanja poreske fakture.

Pretplata za II polugodište 2014. za "Službeni glasnik BiH" i "Međunarodne ugovore" 120,00 KM, "Službene novine Federacije BiH" 110,00 KM.

Web izdanje: <http://www.sluzbenilist.ba> - godišnja pretplata 200,00 KM